13

Yakın
Tarih
Dizisi

BİZİ GÜNEŞE ÇIKARDILAR

Aysel Sağır

BİZİ GÜNEŞE ÇIKARDILAR • Aysel Sağır

AYRINTI
Yakın Tarih

879

AYSEL SAĞIR

Serbest gazeteci olarak meslek hayatını sürdüren yazar, *Özgür Gündem*, DHA ve *Dünya* gazetesinde muhabir ve editör olarak çalıştı. Bianet'te makale ve deneysel yazıları yayınlandı. Yazarın, *Radikal Kitap, Cumhuriyet Kitap, Birgün Kitap, Varlık, Mesele, İzafi* dergilerinde kitap eleştiri yazıları ve T24'te makale ve haberleri yer alıyor...

Ayrıntı: *879*
Yakın Tarih Dizisi: *13*

Bizi Güneşe Çıkardılar
Aysel Sağır

Yayıma Hazırlayan
İlbay Kahraman

Son Okuma
Mehmet Celep

© 2015, Aysel Sağır

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Sağmalcılar 1972

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *İstanbul, Nisan 2015*
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-975-539-985-0
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Bizi Güneşe Çıkardılar

Aysel Sağır

YAKIN TARİH DİZİSİ

Keşke Bir Öpüp Koklasaydım
Eylem Delikanlı-Özlem Delikanlı

Fırtınalı Denizin Yolcuları
Sedat Göçmen Kitabı
Söyleşi: İlbay Kahraman

Bitmeyen Yolculuk
Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı
Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu

Gezi, İsyan, Özgürlük
Sokağın Şenlikli Muhalefeti
Derleyen: Kemal İnal

Fişlemenin Kısa Tarihi
Hüseyin Aygün

Fırtınalı Denizin Kıyısında
Derviş Aydın Akkoç

Arap İsyanları Güncesi
Can Ertuna

Domatesi Çiçek Sananlar
Gökçen Başaran İnce

Devrimcilik Güzel Şey Be Kardeşim
Melih Pekdemir

Erikler Çiçek Açınca
Enis Rıza & Ebru Şeremetli

İlle de Mavi
Adnan Keskin

En güzel yıllarını
12 Eylül zindanlarında geçiren,
oğlum Güney'in babası Yaşar Sami Akcan'a
ve tüm devrimcilere...

İçindekiler

Önsöz: Avludaki Resim 11
12 Mart, Ankara... 19
Füsun Özbilgen 23
Mukaddes Erdoğdu 55
İlkay Alptekin Demir 65
Kadriye Deniz Özen 79
Ayşe Emel Mesçi 85
Dilek Türkan Şahin 101
Hacer İnci Tanrıöver (Bindal) 107
Selma Veyisoğlu 115
Filiz Yılmaz (Eren) 119
Fahriye Muzaffer İlgen 125
Safiye Yılmaz (Özkan) 133
Ülker Akgöl 147
Nazife Kaya 159
Nazan Alp 163
Hatice Alankuş 169
Akgül Yulkaslan 175
Sonsöz 181
THKO ve THKP-C'nin Kısa Tarihçesi 183
Kronoloji 193
Dizin 197

Kısaltmalar

Dev-Sol	Devrimci Sol
DÖP	Devrimci Öğrenciler Birliği
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PKK	Partiya Karkerên Kurdistan / Kürdistan İşçi Partisi
TDKP	Türkiye Devrimci Komünist Partisi
TDY	Türkiye Devriminin Yolu
THKO	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TÖB-DER	Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
TÖS	Türkiye Öğretmenler Sendikası
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
PDA	Proleter Devrimci Aydınlık
MDD	Milli Demokratik Devrim
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
TİİKP	Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi
TKP/ML	Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist

Önsöz
Avludaki Resim

Bu kitabın serüveni bir siyah-beyaz fotoğraf karesiyle başladı. Fotoğraf, kendisiyle ilgili çekildiği tarih, "Sağmalcılar 1972" notu dışında hiçbir bilgi vermiyordu. Ancak, önemli şeyler çağrıştırıyordu. Öncelikle, '68'li kadınları işaret ediyordu.

Bir takibe başlamıştım. Fotoğraftaki kadınlar; Nazife Çiçekli, Fatma Yeşil, Ülker Akgöl, Hale Kıyıcı, Rüçhan Manas, Safiye Özkan, Ferdane Yurtsever, Elif Gönül Tolon, Leyla Dedeal, Filiz Yılmaz, Füsun Özbilgen, İnci Ataberk, Güher Karaçavuş, Akgül Yulkaslan, Nazan Alp, İlkay Demir Alptekin, Ayşe Baykara, Nazife Kaya, Taciser Belge, Muzaffer İlgen, Ayşe Emel Mesçi, Lâle Arıkdal, Selma Veyisoğlu, Türkan Şahin, Ayşe Bilge Dicleli, İnci Tanrıöver... gibi isimlerden oluşuyordu. Belki de onlardan bir kısmının topluca bir arada olduğu nadir resimlerden biriydi. Tesadüf bu ya, fotoğraftaki yüzlerin –ikisi hariç– hepsi de THKP-C davasından yargılanmış ve sonradan da beraat etmişlerdi. Diğerlerinden farklı olarak Elif Gönül Tolon THKO, Güher Karaçavuş ise bir başka davadan yargılanırken; İlkay Demir Alptekin, Ayşe Emel Mesçi, Rüçhan Manas ve Kadriye Deniz Özen de, THKP-C birinci davasından tutuklu bulunuyorlardı. Dolayısıyla, bu dört kişi –kısa bir süre sonra– Sağmalcılar'dan alınarak başka cezaevlerine doğru yola çıkarılacaklardı.

Böylelikle, her bir ismin hikâyesine şöyle bir bakayım derken, Türkiye solunun derinliklerine doğru adım atıyordum. Tüm dünyayı saran bir dalga olarak '68 hareketi, Türkiye için solun silahlı eylemleriyle de öne çıktığı özel bir süreç demekti. Üstelik bu özel süreçte çok ağır bedeller ödenmiş, onlarca genç devrimci, devlet

tarafından öldürülmüştü. Bunlardan kuşkusuz, Deniz Gezmiş'ler, Mahir Çayan'lar ilk akla gelen isimlerdi.

Diğer bir yandan da, '68, Türkiye solunun da biçimlendiği önemli bir zemin anlamına geldiğinden, Türkiye solunun tarihine '68 hareketinin öncesi ve sonrasından bakılacak, dönüp dolaşıp yine '68'de buluşulacaktı. Zira bugüne damgasını vuran, irili ufaklı bütün sol örgütler, söz konusu süreçte biçimlenen THKO, THKP-C... gibi yapılardan türeyecekti.

Elbette bu, Türkiye'de solun 1920'lerden itibaren örgütlenme girişim(ler)inin olmadığı anlamına gelmiyordu. Örneğin, 1961 yılında bir grup sendikacı tarafından kurulan TİP (Türkiye İşçi Partisi), daha sonra dönüşerek sosyalist bir parti olacaktı. 1962'de Mehmet Ali Aybar'ın genel başkan olduğu TİP, yeni program ve tüzükle sosyalist bir oluşuma dönüşerek Türkiye halklarını selamlayacaktı. Derken TİP, 1965 genel seçimlerinde 276 bin oy ve 15 milletvekiliyle –seçim sisteminin de etkisiyle– Meclis'e girmeyi başardı. Böylelikle TİP, hak mücadelesi ve talepleri için bir araya gelenlerle organik bağlar kurarak daha da güçlenecekti. Sadece bu kadar değil tabii; Türkiye'deki bütün sosyalistlerin de bir arada bulunduğu örgütlü bir yapı olarak 1969 yılına kadar varlığını sürdürecekti. Ancak ne yazık ki, Türkiye sosyalist tarihi TİP sürecinde yaşanan örgütlü mücadeleyi bir daha yakalayamayacaktı. Zira egemenler ellerini çabuk tutarak, solun yükselmemesi için her türlü çirkin, karanlık yolu deneyeceklerdi.

Bütün bunlara bağlı olarak, Türkiye '68'inin mücadelesi içinde olan kadınlar, yardım ve yataklık ya da TCK'nın 141/5. maddesinden, THKO, THKP-C, TİİKP, TKP/ML... gibi örgütlere dahil edilerek yargılanacaklardı.

Büyük bir dalgaya dönüşen tutuklamalarda, elbette ki bu sürecin başlangıcında tarihe "Mart Muhtırası" olarak geçen (1971) 12 Mart faşizminin büyük etkisi vardı. Söz konusu tarihte, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un imzasıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek, hükümeti istifaya zorlamışlardı. Yani Cumhuriyet tarihinde ilk faşist askeri darbe yapılmıştı. Belki de daha önce "ilerici" diye nitelendirilen 27 Mayıs darbesinin tersinden bir uzantısıydı. Bu yüzden de bazı aydınlarda kafa karışıklığı yarattı. Ama zaman

geçtikçe, 12 Mart'ın karanlık yüzü hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde açığa çıkacaktı. Zira aranan devrimcileri ele geçirmek için hiçbir sınır tanınmıyor, devrimcilere en ufak destek sunanlardan, '68 başkaldırısına sempati duyanlara kadar herkes sorgulamadan geçirilerek, hapishanelere tıkılıyordu. Bunların başında da aydınlar ve yazarlar vardı. Yaşar Kemal, Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk, Sevgi Soysal... gibi yazar ve akademisyenler ilk akla gelen isimlerdi.

12 Mart faşizmi insan avına çıkmış, tek tek evlere girerek aradığı devrimcileri bulmayı umuyor, başaramadığı durumlarda da, onların izlerini takip ettiği evlerde konuşlanıyor, söz konusu mekânlarda ne kadar insan varsa, kolluk kuvvetlerinin yanına katıp, Ankara ve İstanbul'daki –Yıldırım Bölge, Mamak, Selimiye, Maltepe, Sağmalcılar...– cezaevlerine doğru yola çıkarıyordu. Devrimcilerin uğradıkları evlerdeki kadınlar da böylelikle "yardım ve yataklık" suçlamasına maruz kalıyordu.

Siyah-beyaz fotoğraf karesindeki kadınların büyük bir çoğunluğunun, yakaladığı devrimciyi öldürmeye odaklanmış 12 Mart faşizminin uğradığı evlerden alınan kadınlar olması tesadüf değildi elbette.

En önemlisi de evlerden alınan kadınların hemen hemen hepsinin eşleriyle birlikte, eşzamanlı ya da daha uzun süre(ler), gözaltı ve tutukluluk sürecinin içinde olmalarıydı. Erkeklere daha çok yüklenildiğinden, eşleri, sevgilileriyle... aynı anda sorgulananlar şanslıydı. Tabii bundan, kadın oldukları için onlara daha az baskı uygulandığı sanılmasın. Kadınların hemen hemen dörtte üç buçuğu zaten eşlerinin örgütsel, siyasi ilişkilerini destekleyip, istenen yardımları yerine getirdikleri için tutuklanmışlardı. Dolayısıyla onlardan öğrenilecek çok da bir şey yoktu.

Ama bu çalışmada, her birinin öyküsü bir olaya bağlanarak ilerledikçe bir bütün oluşturdu. Hatta denilebilir ki, her öykünün ülkeye özgü dramatik tonu, olayların çözüldüğü ya da düğümlendiği noktalarda ya artıyor ya da azalıyordu. Aslında daha sonra açımlanması gereken parantezler oluşuyor, yeni sayfalar açılıyordu. Bu sayfalar giderek çoğalacak, '68 sürecinde biçimlenen Türkiye soluyla iç içe geçecekti. Diğer bir taraftan da önemli bir parantez açılıyordu, bu da kadının toplumdaki geleneksel rolleriydi. Devletin faşist yüzüyle karşı karşıya kalan kadınlar, kendilerine dayatılan geleneksel, verili rolleri hiç sorgulamışlar mıydı? Yer al-

dıkları özgürlük, eşitlik mücadelesinde ne kadar özgür ve eşittiler örneğin? Aslında bu iki temel soru kadınların yaşadığı süreçle ilgili her şeyi özetliyor.

Kitaptaki portrelerin anlatımlarının satır araları bu yüzden çok yoğun. Bütün sorular ve yanıtlar bu satır aralarında gizlenirken, 1970'lerin –daraltılmış olsa da– sol tarih ve toplumsal cinsiyet kültürü gibi iki farklı alan açılıyor. Ancak ikinci alan, birincisinin içinde biçimlenerek, ileriki aşamalarda sorunsallaşacak irili ufaklı süreçlerin haberini veriyor. Kişilerin ve durumların kitaptaki yer alış şekli ise –olaylar sıçramalı geliştiğinden– ardışık bir seyir izlemiyor.

Olayların zaman aralıkları '70-'73 dönemlerini kapsıyor. Mahir Çayan ve arkadaşlarının Kızıldere'de öldürülmesi, ardından da Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam edilmesiyle de bir dönem kapanıp, yeni bir dönem başlıyor. Kuşkusuz ki, '68 süreci, –yeni dönemi ve onun ardından gelen başka yeni dönemleri tahlil etmek açısından– özel bir yerde duruyor. Söz konusu sürecin ortasında kadınların büyük bir hassasiyet oluşturduklarını ise söylemeye gerek yok. Benzeri hassasiyet –anlatılan portrelerle eşzamanlı aynı yerde olan– Sevgi Soysal'ın tanıklıklarıyla da çakışıyor. Dolayısıyla, Soysal, bu çalışmaya Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'yla konuk oluyor. Zaman zaman araya girerek bana eşlik ediyor.

Deniz Gezmiş'ler ve Mahir Çayan'larla Türkiye devrimci gençlik tarihinde (1968) ifadesini bulan bir döneme, dönemin kadınlarına bakan bu çalışmanın, arka planını oluşturan dönemin sosyal, kültürel gerçekliğine işaret ettiğini söylemeye gerek yok sanırım... Aynı zamanda, kitapta yer alan her bir öznenin toplumu temsil etme, ona ayna tutma gibi –kendiliğinden oluşan– bir özelliğe sahip olduğuna da. Daha bütünsel bir çıkarsamayla, *Bizi Güneşe Çıkardılar,* siyasi-toplumsal bir olgunun önemli bir parçasını bütününden koparmaksızın, yaşanılan dönemi, süreçte yer alan kadınların olaylarıyla anlatma çabası taşıyor.

Ancak, bugünden baktığımızda yaşanan bir durum olarak karşımıza çıkan söz konusu olgunun 21. yüzyılda ifade ettiği anlam tartışılabilir. Zira küresel sermaye hegemonyasının üst seviyede olduğu içinde bulunduğumuz çağda, daha güçlü çıkışlara ihtiyaç

var. Üstelik, cinsiyetle birlikte tüm insan hakları sorunlarını ele alan ve çözümleyen kavramlar genişlemiş, dar sınıfsal çerçeveyi aşmış, zamansal kapsamı da genişlemiş bulunurken...

Tüm bunlara bağlı olarak, fotoğrafta yer alan –bazıları hariç– her bir portreyle tek tek tanışma ve konuşma olanağım olduğu için sevinç duyuyorum. Ama –bugün hayatta olmayan– Hatice Alankuş, Rüçhan Manas, Nazife Çiçekli ve Nazan Alp'in anılarına tanıklık ettiğim arkadaşları aracılığıyla onlarla da konuşmadığımı kim söyleyebilir?

Aynı şey hayatta olup, konuşmayı kabul etmeyenler için de geçerli elbette. Çalışmamın başlarında ilk aradığım isimlerden birisi Lâle Arıkdal olmuştu. Arıkdal'dan görüşmeye yönelik aldığım olumlu yanıt, ilerleyen günlerde tersi yönde gelişti. Meslek hayatını psikolog olarak sürdürüp, şimdilerde emekli olan Arıkdal, Muğla Datça'da yaşıyor.

Elif Gönül Tolon da bu kitapta yer almak istemeyen isimlerden biri. Ama bir çay bahçesinde buluşup, sohbet etmeye hayır demedi. Sohbet sürecinde fikri değişir umuduna kapılsam da nedenini anlayamadığım bir kararlılıkla kitapta yer almak istemediğini söyledi. "Özel uğraşıları" olan Tolon, İstanbul'da yaşıyor.

Leyla Dedeal ile bir iki kez görüştüm. Her görüşmede de tutkuyla bağlı olduğunu anladığım Kavramsal Sanat'ı anlattı. Matematik öğretmenliğinden sonra Kavramsal Sanat atölyesinin kurucu ve organizatörü olan Dedeal, "benden ille de bahsedeceksen, büyük emek verdiğim Kavramsal Sanat'tan bahset" dedi. Dedeal, bütün zamanını ve enerjisini Beyoğlu'nda bulunan atölyesinde sanat çalışmalarına veriyor. Kitapta yer almak istemeyen diğer bir isim de Ayşe Bilge Dicleli oldu. İstanbul'da yaşayan Dicleli, anılarını kendi yazacağı kitabında dile getireceğini söyledi. Diğerlerine olduğu gibi Taciser Belge'ye de ulaşmak için bir hayli uğraşsam da, röportaja yanaşmadı. Ama, "yayımlanınca zevkle okur o günleri hatırlarım" dedi.

Konuşmak istemeyenler ekibinde Hale Kıyıcı, Ferdane Yurtsever, Akgül Yulkaslan'ın yer alması; Fatma Yeşil, İnci Ataberk, Güher Karaçavuş, Ayşe Baykara, Nazife Kaya'ya –araştırmalara rağmen– ulaşılamamasıyla fotoğraftaki yüzlerle bire bir görüşme yarı yarıya tamamlanmış oldu. Ama bu; gelişmelerin zincirleme birbirine bağlı olmasının uzantısında, kişilerin de iç içe geçen olaylarla birbirlerine bağlı olmasıyla gerek hayatta olma-

yanların, gerek konuşmayanların, gerekse ulaşılamayanların diğerleriyle birlikte– bu kitabın merkezinde yer almadıkları anlamına gelmiyor.

Geçmiş, yaşıyor olduğumuz anlar ve bugünle buluştuğunda hayaletlerinden sıyrılmakla kalmıyor, bugünün kendisi olmaksızın yarım kalan yanını da tamamlamış oluyor. Aynı zamanda geçmişin bugüne özgü perspektife fena halde ihtiyacı var. Bugünün, yarına doğru daha daha güçlü yürümesi için dünde yaşananları yanlarına alması gerekiyor. Fotoğraf karesi içinden tek tek çıkarak, bugüne yarın için ellerini uzatan ve tıpkı Sağmalcılar avlusunu gülüşleriyle aydınlattıkları gibi bugünü de aydınlatan tüm kadınlara çok teşekkür ediyorum. İyi ki varlar ve olmaya devam ediyorlar...

Aysel Sağır
İstanbul

Hastalar, azalan görme duyularını kıyaslayabilecekleri özsel bir normal görüşü bilmek isterler. Tıpkı, tarih okurlarının kendi duyguları ve bilişsel yetenekleri ile kıyaslayarak geçmişin deneyimini anlamlandırmaya çalışmaları gibi. Eğer insan deneyimi kültürel ve tarihsel anlamda tümüyle değişken olsaydı, sadece geçmişi değil, postmodernistlerin kuramları da dahil olmak üzere başkaları hakkında herhangi bir şeyi anlamamız da mümkün olmazdı...

Stephen Kern

12 Mart, Ankara...

Hürriyete tahliye olmadım, evet. Cumhuriyet başkenti Ankara, kurulduğundan beri esmiş nice hürriyetsizlik havalarında da başta gitmiştir hep.

12 Mart sıkıyönetiminde de başı Ankara çekti. 12 Mart'ı 12 Mart yapan her şeyin başıydı Ankara. 12 Mart rejiminin iç çelişkileri en çok Ankara'da buldu yankısını. Üniversitelisi, aydını, gazetecisi, öğrencisi, partilisi ve hatta sokaktaki vatandaşıyla Ankara merkeziydi sıkıyönetimin de. Böylesi bir merkezde yaşamanın çilesi, boğuntusu Ankaralılarda derin izler bıraktı, belki bu yüzden.

Ankara sıkıyönetim bölgesindeki tutukevleri de bu özellikten paylarını aldılar. Ankara tepelerinde esen hava sertleştikçe de Mamak ve Yıldırım Bölge tutukevleri, Nazi toplama kamplarıyla yarışa girdiler.

Görünmez dikenli tellerle çevrili bir tutukeviydi Ankara'nın kendisi de. Sanki Ankara halkı, "polisler ve izlenenler" diye ikiye bölünmüştü. Dinlenmeyen telefon, gözlenmeyen ev yok gibiydi. İhbarlar alıp yürümüştü.

Öyle ki perdeleri kapatıp oturamaz olmuştuk, ihbar korkusuyla; telefonda konuşamaz olmuştuk, dinlenme korkusuyla. Yalnız telefonda mı, ev içlerinin, işyerlerinin, her yerin dinlendiği lafı öylesine alıp yürümüştü ki ev içi ve arkadaş sohbetlerine bile yayılmıştı yılgınlık.

Bir şey söylemeye kalkışsanız, karşınızdaki başparmağıyla tavanı göstererek daire çevirirdi.

"Dinleniyoruz, dikkat!" anlamında.

Evler aranıyordu durmadan.

Bir gün önce sokakta rastlaşıp konuştuğumuz tanış ertesi gün alıp götürülmüş oluveriyordu.

Mahir'ler Maltepe Cezaevi'nden kaçmışlardı.

Ulaş Bardakçı, bir sokak arasında vurulmuştu. Mahir'lerin Ankara'da oldukları söyleniyordu. Ankara'da sokağa çıkma yasağı vardı geceleri. Ankara gecelerinde arama ekiplerinden, siren seslerinden, jeep gürültüsünden geçilmiyordu. Her gece insan avlanıyordu. Ankara'da, her gece evler basılıyordu. Evlerde karakollar kuruluyordu. Karakol kurulan eve rastgele giden de bilinmedik yerlere götürülüyordu. Kimse kimsenin evine rasgele gidemez olmuştu. Evlerle karakollar karışmıştı Ankara'da. Dostlarla polisler, tanışlarla muhbirler karışmıştı birbirine.

Mamak'ta karakış vardı. Bu gibi karlı havayı fark etmiyordu bile tutuklu yakınları. Yakınlara yapılan muamele soğuktan da acıtıcıydı.

Öyle bir güvensizlik çökmüştü ki tutuklu yakınlarının yüreğine, bir Çarşamba görüşünde, artık oğlunuz yok, dün kurşuna dizildi dense şaşmayacaktı nerdeyse tutuklu anaları.

Korkunç söylentiler her gün daraltıyordu ana yüreklerini.

Her Çarşamba durdu duracak yüreklerle gidiyorlardı görüşe.

"Denizler asıldı, asılacak" deniyordu. Tutuklu yakınları arasında yaratılan yılgınlık istenen bir yılgınlıktı. Onların yüreklerine salınan kuşku, yayılması istenen bir kuşkuydu.

İsteniyordu ki, tutuklu yakını tutukluya, tutuklular birbirine, tutuklu yakını olmayana, evi arananlar aranmayana, kovalanan kovalanmayana düşman olsun. İnsanlar dikenli teller, muhbirler, polis ve korkuyla birbirlerinden kopsun, yalnız ve tek yılgınlaşıp sinsin. Sağlayabildikleri kin oldu, bütün bu yapılanlara karşı biriken kin.

Bir de korku, insanların rahatça yüreklerine saldıkları korku. Koskoca Ankara kentinde kovalananları yaralı bir ev hayvanı yalnızlığında, neredeyse açıkta bırakan korku.

Benim evim arandığında, apartmanda kimse oturmuyor sanırdınız. Bütün perdeler kapanıverdi. Bütün sokak kapıları arama bitene dek açılmadı. Kimse merdiven aralığına bile çıkamadı, sokağa çıkacak olanlar işlerini erteleddiler.

Hani belki, birinden birine başvururum, birinden birine sığınmaya kalkarım diye korkudan.

Oysa sıradan bir aramaydı, bir baskın bile değildi.

Gelin baskınlardaki havayı siz düşünün.

"İşkence."

Bu sözcük, önce yavaştan yavaştan, sonra gitgide yükselerek yayıldı Ankara'ya. Ve bütün söylentiler gibi, işkencenin söylentisi, işkence gerçeğinden etkili oldu.

Selam sabahlar en çok o döneme kesildi. Telefonlar sustu, aramalar sormalar eksildi. Kimse şaşmadı buna.

Aranmak, tutuklanmak sözcüklerine bir de "işkence" sözcüğü eklenmişti çünkü. Çünkü hep korkunç şeylerin sözü ediliyor, çünkü korkunç şeyler bilinmedikçe korkunçlaşıyorlardı...

Sevgi Soysal, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*, s. 68-70

Füsun Özbilgen

Yazdan kalma son günlerin yaşandığı Ekim (1971) ayıdır. Ankara sokaklarında, bazı evlerde yoğunlaşan gizli telaş, Füsun Özbilgen'in oturduğu evde özel bir trafik hattı oluşturur. Zira aranmakta olan Ertuğrul Kürkçü, bu evde saklanmak zorundadır. Diğer bir yandan da devam eden bir irtibat vardır. Bu yüzden, Zafer Kutlu, Oğuzhan Müftüoğlu, Selahattin Güleç, Füsun Özbilgen'lerin evine Kürkçü'yle görüşmek için gidip gelmeye başlarlar...

Aradan biraz zaman geçmiş Kasım ayına gelinmiştir. Zafer Kutlu, Cengiz Özateş ve Nasuh Mitap'ın da gizlenecek yeri yoktur, onlar da bir süreliğine aynı eve sığınmak zorunda kalırlar. Diğer bir yandan da THKP-C içerisinde görüş ayrılıkları baş göstermiştir. Bu Çayan ve Küpeli gibi iki taraflı tartışma grubu yaratır. Söz konusu tartışma, Mahir Çayan'ın yazdığı bir mektupla Seyfi Akman tarafından bu eve getirilir ve tartışma mektup üzerinden de devam eder. Derken, bir mektup da Yusuf Küpeli'den gelir. Bu mektubu da Mehmet Sönmez getirmiştir. Bunun üzerine, Ertuğrul Kürkçü'nün Ankara bölgesi sivil ve askeri kesim sorumluları Tayfun Orçun, Yılmaz Salih Veyisoğlu, Oğuzhan Müftüoğlu, Selahattin Güleç ve Mehmet Sönmez ile bir toplantı yaparlar. Füsun Gökmen, bütün bu olup bitenleri izleyerek, iki görüş arasında bir sonuca varmaya çalışmaktadır. Bu arada, Ertuğrul Kürkçü de bir süreliğine evden uzaklaşır.. Ancak, Kasım (1971) ayı sonlarında tekrar aynı eve saklanmak üzere geri gelir.

Aylar birbirini kovalamış, '72 yılının ocak ayı ortalarına gelinmiştir. Kürkçü halen Gökmen'lerin evindedir. Bir gün Seyfi Akman uğrar; Kürkçü'ye önemli haberler

getirmiştir. Ömer Ayna ve Cihan Alptekin Ankara'ya geleceklerdir. Aynı evde gizlenmeleri mümkün müdür? Ayna ile Alptekin'in sandık içinde Özbilgen'lerin evine taşınması düşünülmüştür. Ama sonradan bunun güvenlik açısından sakıncalı olduğuna karar verirler...
Bütün bu süreç ve ilişkiler ağı sonucu Füsun Özbilgen'in tutuklanma nedeni, THKP-C İddianamesi'nde şöyle yer alacaktır: "Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi'nde üyelik sıfatını iktisap ettiği, bu suretle TCK'nun 141/5. Maddesini ihlal eylediği neticesine varılmıştır..."

Bizdeki '68, Batı'dakinden Farklı Bir Seyir İzledi

Önce fotoğraftan başlayalım. Bu fotoğraf, 1973 yılı yaz aylarında Sağmalcılar Ceza ve Tutukevi'nin F2-101 koğuşunun bahçesinde çekildi. Aslında biz tutuklu genç kadınların siyasi tutuklukların vesikalık resimlerini çekip arşivlemek istemişti galiba cezaevi yönetimi. Bir fotoğrafçı yolladılar koğuşa. O da tek tek vesikalık resimlerden sonra isteğimiz üzerine bizim arkadaş grubu olarak "askerlik hatırası" fotoğraflarımızı çekti. Bu seni etkileyen büyük ve kalabalık fotoğraf ile daha küçük gruplarla çekilmiş birkaç kare o günlerden bir anı olarak kaldı bende. Albümümde duruyordu. Rüçhan (Manas) öldüğü zaman onu anlatan bir yazı yazdım. Bu yazı ile birlikte bu fotoğrafı scaner'de tarattım ve Bianet'e verdim. Oradan da *Birgün* gazetesi aldı ve yazı ile birlikte kullandı. Böylece albümümdeki o eski fotoğraf, o kırk yıllık sararmış fotoğraf dijital ortamda ve gazetede yayımlanmış oldu.

Bu fotoğrafta yer alan kadınların hepsi siyasi tutukluydu, yani 12 Mart 1960 askeri darbesinden sonra tutuklanıp bir araya konulan kadınlar. F2 101 koğuşunun konukları 1972-74 yıllarında 30 ila 40 kişi olarak zaman zaman artıyor veya azalıyordu. Sonra af çıktı ve bu koğuş boşaldı. Bazı arkadaşlarımız da aftan önce cezaları kesinleşip taşra cezaevlerine nakledildiler.

Eylemlere gelince, bizim dönemimizdeki eylemler batıdaki '68 hareketinin etkilerini taşıyordu. Ancak bizde batıdakinden farklı bir seyir izledi. Orada öğrenci olayları üzerine hükümetler daha farklı tutum takındılar, öğrencileri yok etmek politikası izlemediler. Bizde ise öğrencileri kahredip, ezmek yok etmek

üzere bir seferberlik başladı. Sıkıyönetimler ilan edildi, tüm öğrencilerin üzerinden silindir gibi geçildi, hayatlar yok edildi, idamlar, hapisler yaşatıldı. İşkencehaneler kuruldu. Politikacılar da utanmaz yalanlar söyledi. Öğrenciler topluma teröristler olarak tanıtılmaya çalışıldı. Biz de o dönemde öğrenci veya yeni mezun gençlerdik bu işkence, zulüm ve hapis mekanizmasından geçiyorduk.

Ho Ho Ho Chi Minh...

Oysa ki, dünyada 68 hareketlerini tetikleyen, Amerika'nın Vietnam savaşı ve buradaki vahşeti oldu. Öyle ki B52 savaş uçakları sivil halkı bombalıyor, ABD'li gençler savaşa gitmeyi reddediyordu. Ernesto Che Guevara, emperyalizme karşı daha fazla Vietnam yaratmayı öneriyordu. Vietnam bağımsızlık hareketinin önderinin adı "Ho Ho Ho Chi Minh, daha fazla Vietnam, kurtuluşa bin selam..." sloganı ile dillerdeydi.

ABD'de gençlerin Vietnam savaşı karşıtı hareketi giderek Japonya'da, İtalya'da, İspanya'da yayıldı. Almanya'da ve '68 Mayıs'ında Paris'te, kıyamet koptu. Büyük protesto olayları yaşanıyordu. Biz de üniversite gençliği Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) çatısı altında örgütlenmiştik. Ankara'da Hukuk Fakültesi'nde okuyordum. Dersten çıkınca kantinde buluşur, akşamüstü Kızılay'daki FKF binasına giderdik. Orada eylemler kararlaştırırdık. Birlikte türküler söylerdik. Seminerler konferanslar düzenlerdik. Mesela Mehmet Ali Aybar, Sadun Aren, Mihri Belli gibi o zaman bizim için çok büyük ve etkili isimler gelirdi FKF'ye. Bizimle sohbet eder, konferanslara katılırlardı. Marks-Engels ve Mao, Carlos Marighella gibi devrimcilerin kitapları okunurdu. Bir kısmı zaten Türkçeye yeni çevriliyordu ve biz de bir yandan da sürekli okuyorduk. Her okunan kitapla teoriler değişiyordu. Beyaz ve kırmızı *Aydınlık* diye ikiye bölünmüş dergilerde yazarlar birbirleri ile teorik pratik eylem ile ilgili tezlerinin mücadelesini yapıyor sonra da kavga ediyorlardı. Kızılay'da eylemler, yürüyüşler, protesto gösterileri, bildiri dağıtmalar gibi kendimizce büyük işler yapardık. Kendi çapımızda "halkımızı aydınlatmakla" meşgul oluyorduk diyeyim bu şimdi bu yaptıklarımıza. Türkiye'deki solun dünyaya göre daha farklı gelişip büyüdüğünü söyleyebilirim. Türkiye İşçi Partisi yeni ku-

rulmuştu ben üniversiteye girdiğim yıl. TİP'in seçimlere girdiği 1965 yılındaki radyo konuşmaları hepimizi derinden etkilemişti. O zamana kadar hiç işitmediğimiz sloganlar duymuştuk. "İşçiler, marabalar..." diye başlayan. TİP'in propagandaları bizler için pek bilinmeyen, düşünülmeyen dünyaların kapısını aralamıştı. İşçilerin marabaların varlığını keşfetmiştik.

Aslında Çok Eğleniyorduk...

Bir bilinçlenme, aydınlanma söz konusuydu. Bunda dönemin özgürlükçü ortamının payı büyük oldu. Zaten üniversiteye girdiğim yıl, TİP'in seçime girdiği 1965 yılına denk geliyordu. TİP meclise 15 milletvekiliyle girerek solun yükselmesinin önünü açmıştı. Solun yükseldiği o yıllarda üniversitede bizim etkimiz büyüktü. Tüm öğrencilerin solcu olduğu sanılmasın tabii. Sosyal demokratlar, sağcılar da vardı. Ama sağcıların çok fazla bir etkinliği yoktu. Sosyal demokratlar da bizim pek ciddiye almadığımız bir kesimdi. Asıl hareketlilik soldaydı. Soldu etkili ve başat olan. 1961 Anayasası özgürlükçü bir anayasaydı. En azından asgari özgürlükler güvence altına alınmıştı. Radyodan seçim propagandası yapan TİP, "işçiler, marabalar"a hitaben konuştuğunda müthiş bir etki başlattı. Anayasanın getirdiği özgürlükçü ortamla "işçi hareketi" nitelemesi de hayata geçmeye başlamıştı. Bütün devrimci hareketleri takip ediyorduk, etkileniyorduk. Yeni bir kitap çıktığı zaman teori de hemen geliştiriliyordu. Kantinde bunları tartışırdık. Yeni fikirleri hemen kapar adeta havada kapardık. Yeter ki sinir olduğumuz bu kokuşuk düzen değişsin. Düzeni nasıl değiştireceğimizdi başlıca problemimiz. Söze hep "devrim olduğunda" diye başlardık.

Sonra üniversitelerde boykotlar da başladı. Derslere girmiyor, okulu işgal etmiş bahçede oturuyor, sloganlar atıyor, afişler asıyorduk. Yani pek eğleniyorduk. Okula, hocalara ve genel olarak düzene olan itirazımız yükseliyordu. Herkes kendine göre bir fikir geliştiriyordu demek daha doğru olur. Devrim olacak diye umutla yaşıyorduk. Bir gün kalkacağız bakacağız ki devrim olmuş. Öyle zannediyorduk. *Akşam* gazetesi ve Çetin Altan okuyorduk. Çetin Altan TİP milletvekili olmuştu. Devrimci yazılar hepimizi etkiliyordu. Devrim olunca her şey düzelecek kötü giden her şey yoluna girecek sanıyorduk. Sonra giderek yahu bu devrim

nasıl olacak, kim nasıl yapacak devrimi sorusu aklımıza gelmeye başladı. Böylece devrimi başlatmak için kırlardan mı başlamalı yoksa şehirlerden mi diye teoriler çıktı ortaya. Konferanslar veriliyor, tartışılıyor. Ama bu arada çok da eğleniyoruz. Bağırmaktan seslerimiz kısılıyor, polis bazen engel olmaya çalışıyor, "şuradan gitmeyin buradan gidin" ya da bildiri dağıtınca "yerleri kirlettiniz" diye tavır koyuyor. Daha çatışma başlamamış o günlerde.

Eh, tahmin edersiniz ki, o kadar tartıştıktan sonra sıra eyleme gelecekti. Serde gençlik var ve batıda da kentleri yakıp yıkan, üniversiteleri ele geçiren gençler var. Biz de aşağı kalamazdık. Polislere "fruko" derdik, şapkalarından dolayı gazoz şişesi adı takmıştık onlara. İtişme kakışma başladı. Taa ki Ankara'da ODTÜ'de Komer'in arabası yakılana kadar. Sonra polislerle gençler arasında çatışmalar hız kazandı. Robert Komer, Vietnam kasabı olarak tanınıyordu. ABD onu Ankara'ya büyükelçi olarak atayınca büyük protestolar olmuş havaalanına inişine engel olunmuştu. Adam bir de ODTÜ'ye ziyarete gelmez mi. Öğrenci çıldırdı ve kocaman Cadillac arabasını ters çevirip ateşe verdi. Sonra büyük eylemler olduğunu anımsıyorum. Adliyeye gittik, duruşmalara katılmaya çalıştık ABD emperyalizmini lanetledik. Yani bizleri kızdıran olaylar hep Vietnam savaşı ile başladı ve devam etti. ABD'nin sonunda yenildiği Vietnam savaşı ve vahşeti dünyayı da ateşe verdi.

Birlikte Büyük Bir Güç Olsun İstiyordum

Tabii herkesin ait olduğu ya da kendini yakın hissettiği bir yapı vardı. Ben genel olarak sosyalist görüşleri benimsiyordum, FKF içindeki eylemlere ve etkinliklere katılıyordum. Ama mesela bazı arkadaşlar TİP'e üye olmaya gittiklerinde ben katılmadım. Fraksiyonlardan birinin askeri olmayı da hiçbir zaman düşünmedim. Aralarındaki kavgaları da manasız buluyordum. Hele de Marks'ın ya da Mao'nun bir sözü üzerine yapılan farklı yorumlardan çıkan kavgalar bana çok komik filan geliyordu. Tamam bunların kendince temelleri vardı. Kimi gerilla hareketini kimi siyasi parti içinde örgütlenmeyi savunuyordu, kimi dağlara çıkmayı kimi kentlerde eylem yapmayı filan bu teorileri ile açıklıyordu ama teorik tartışma ve fraksiyonlaşmalar bir yerde etrafına adam toplama hareketine dönüşmüştü ve ben bunu saçma buluyordum.

Birlikte büyük bir güç ve eylem birliği olsun istiyordum ama tabii benim istememle olmuyor.

Sonra giderek olaylar gelişmeye, rayından çıkmaya başladı. İşin içine silah giriyordu. Olaylar önce İstanbul'da sonra Ankara'da gelişti diyebilirim. Bu arada, bizim FKF Dev-Genç'e dönüştü. FKF'de çok tartıştığımız bir konu "sosyalist devrim" ve "milli demokratik devrim" tezleriydi. Ben sosyalist devrim fikrine yakın duruyordum. Yerli malı değil enternasyonal bir sosyalizm fikri bana daha doğru geliyordu. Milli Demokratik Devrimi savunanlara MDD'ciler derdik. Mihri Belli İlhan Selçuk ve *Türkiye'nin Düzeni* kitabı ile hepimizi çok etkilemiş olan Doğan Avcıoğlu MDD fikrinin savunucularıydılar. İlhan Selçuk SBF'ye gelip konferans vermişti dinlemeye koşmuştuk, Mihri Belli'nin evine gider konuşurduk, Doğan Avcıoğlu ile o dönemde tanıştığımı hatırlamıyorum. Bizim okulda asistan olan Doğu Perinçek FKF başkanı olunca şaşırmıştım. Asistanlar ne karışıyor bizim öğrencilerin işlerine diye. Sonra FKF Dev-Genç'e dönüştü. Ben o aşamalarda yer almadım zaten doğum yapmıştım. Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'a gelmesi ile olaylar iyice büyüdü. Sonra İstanbul'da silahlı eylemler banka soygunları filan başladı. İstanbul'da Mahir'ler başlayınca Ankara'da da SBF yurduna yerleşen Deniz Gezmiş de eylemlere başladı. Bizim teorik devrim çalışmalarına, eylemlerine ve tartışmalarına silah girmişti artık.

Mahir'in teorisi, "öncü grup" teorisiydi. Devrim için "Arkada cephe, önde parti" fikrini savunuyordu. Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP-C) adı buradan geliyor. Deniz Gezmiş de Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu diyordu hareketine. Birisi önde bir parti arkada tüm güçlerin bir araya geleceği cepheyi savunurken, Deniz Gezmiş ve arkadaşları da Halkın Silahlı Gücü olarak Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nu (THKO) kuruyorlar. Önce aralarında rekabet var ama faşizmin elleri her yere uzandığında "eylem birliği"ne dönülüyor.

Bu sırada, yani eylem birliğinin olduğu yerde siz neredeydiniz diye sorarsan; ben o sıralar çocuğumu büyütürken, TRT Dış Haberler Müdürlüğü'nde çalışıyor bir yandan okuyor bir yandan da evli bir kadın olarak evi çekip çevirmeye çalışıyordum. Yani üç işi bir arada götürüp müthiş bir çalışma içinde olayları ve gelişmeleri izlemekle yetiniyordum. Evlenip çocuk sahibi olup, TRT'de ça-

lışmaya başlayıp aileden çıkıp ev kurunca mecburen okuldan ve eylemlerden uzaklaşmıştım. Eşim de TRT'de yeni kurulan TV de programcı olmuştu. Bu durumda öğrenci olsak da öğrenci olaylarının bir miktar dışında kalmıştık.

Eylem Arkadaşıma Âşık Olmuştum

Bu evlilik serüveninin başlangıcında âşk var tabii. Üniversitede eylem arkadaşım Yavuz'a aşık olmuştum. Âşkımız okulda sürmekle kalmadı sonunda evlendik. Üniversite ikinci sınıftaydım ve henüz 18 yaşındaydım. İkimiz de üniversitede öğrenciydik. Para kazanmıyoruz tabii. Yavuz'un (Yavuz Gökmen) ayda 250 lira bursu vardı. Geziyoruz, beraber eylem (bildiri dağıtma, yürüyüş) yapıyoruz. Aileden habersiz nikâh da yapmıştık bu arada. Ama sonradan ailelere haber verdik. Onlar da düğün filan yaptılar, benim çok karşı olduğum şeylerdi öyle gelinlik giymek düğün filan ama aileyi kıramadık. Sonra burs ile geçinilmiyor tabii çocuk doğunca ev ihtiyacı çıktı. Ondan önce evliydik ama Yavuz yurtta kalıyor ben babamın evinde. Mecburen çalışmaya başladık iş bulduk ev kurduk. Böylece de üniversiteye ve eylemlere gidemez olduk. İşe gidiyorsun ev geçindiriyorsun çocuk bakıyorsun... Eyleme zaman yok yani.

Biz böyle eylemlerden kopuk çalışma ve ev telaşının içinde debelenirken, 12 Mart gelip bastırdı ve tutuklamalar başladı. Bu arada, bizim arkadaşlar –bir süre önce birlikte çalışma ve eylem yaptığımız–, arananlar listelerinde yer almaya başladılar. Bizim arandığımız filan yoktu. Ama arananlardan bazıları bizim evde saklanmaya başladılar. Çünkü sıkıyönetim vahşi biçimde saldırıyor öğrencileri sürek avı ile öldürüp yok etmeye çalışıyordu. Arananlardan biri, diğerini getirdi derken, bizim ev saklanma yeri oldu. Evde saklananlar da bir süre sonra yakalanmaya başladı. Bu durumda bizim ev de deşifre oldu ve biz de yakalandık. "Suça yataklık" yapma nedeniyle içeri alındık. İşkence gördük ve ardından hakkımızda, TCK'nın 141, 142, 146 gibi örgüt üyesi olmak, silah zoruyla mevcut düzeni değiştirmeye çalışmak gibi maddelerden idama kadar varan suçlamalarla dava açıldı. Anlayacağınız birden bire THKP-C örgütüne dahil edildik.. Örgütü kuranlara sorsan almazlar gizli örgüt ama savcı hemen örgüt üyesi olduğumuzu id-

dia ediverdi. Daha doğrusu hemen de edemedi, bir yıla yakın o kalın iddianamenin yazılmasını tutuklu olarak bekledik. Sonra da yargılama süreci başladı. Ben sorgumdan sonra tahliye edildim ama mahkeme sorgusuna kadar 22,5 ay Sağmalcılar Cezaevi'nde tutuklu kaldım.

Oh Eline Sağlık...

Derken içerde bulduk kendimizi. İçeri girdikten sonra iddianame hazırlanması ve yargılanma süresi 2 yıla yakın sürdü. 22,5 ay cezaevinde kaldım. Gözaltına alındığımda ilk önce MİT'ten geçtim. Yani MİT'in yönlendiriciliğinde işkence gördüm. El ve ayak parmaklarıma bir manyeto bağlayıp bedenime elektrik verdiler. Böyle bir işkenceyi öngörmediğimi belirteyim. Yani bu kadar ağır olacağını tahmin etmiyordum.

Ben Ankara'da gözaltına alındım. Sorgulamadan ardında da, Ankara'da Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'na götürüldüm. Ancak bir süre sonra Ankara'da gözaltına alınanları topluca İstanbul'a getirdiler. Yıldırım Bölge'den sonra İstanbul'a doğru yola çıkarıldık. İlk durak Selimiye Kışlası'ydı. Orada bir hücreye attılar önce sonra üst katta bir odaya üç dört kadın birlikte koydular. Savcı sorgusu ve tutuklama Selimiye Kışlası'nda yapıldı sonra Sağmalcılar, yani Bayrampaşa Ceza ve Tutukevi'ne getirildik. Cezaevine getirildiğimde önce adli kadın tutukluların bulunduğu koğuşa konuldum. Siyasi kadın tutuklular da bu koğuştaydı. Ancak siyasi kadınların sayısı hızla artmaya başlayınca, bizi ayrı bir koğuşa aldılar. Zaten kadın tutuklular bizim tavırlarımızdan etkilenmeye başlamışlardı. Genellikle gardiyanlardan korkan adli tutuklu kadınlar, bizlerin gardiyan cezaevi savcısı karşısında kafa tutan tavrımızdan etkilenip ders almaya başladılar. Cezaevi yönetimi de adli kadınların bizleri örnek almalarından korktu. Böylelikle biz, yani siyasiler başka bir koğuşa aktarıldık. Aslında senin de dediğin gibi, asıl alt kademe uğruna hapislere girdiğimiz yurdum insanının gerçeği ile orada karşılaştık. Koğuşun üst katında biz siyasi tutuklular ve bir de cinayet işlemiş kadınlar vardı. Kocasını ya da birilerini öldürmüş idamla yargılananlar hapishanenin ağır ve saygın insanları sayılıyordu. O yüzden onlar üst katta, hırsızlık ve yankesicilikten gelenler de alt katta kalıyorlardı. Biz cinayetten yargılananlarla aynı katta kalıyorduk

ve onlardan da biraz tırsmıyor değildik hani. Kendi aralarında konuşurken adamları nasıl baltayla doğradıklarını anlatırlardı. Biri anlatır öbürü de "oh eline sağlık" derdi. Hayatın bu gerçeğini görünce çok şaşırdığımı anımsıyorum. Elbette şimdi daha iyi anlıyorum kadın meselesini. O kadar çekiyor ki adamdan –ki hepsi aynı şeyleri yaşıyorlar– bir yerde çıldırıyor ve baltayı kapıp girişiyor. Tutukevindeki onu dinleyen de aynı şeyi yaşadığı için "oh eline sağlık" diyor. Ben bu tepkiyi ilk duyduğumda şaşkına dönmüştüm. Zannediyordum ki büyük bir pişmanlık içinde olur kocasını öldüren kadın. Ama işte böyle öğreniyor insan hayatın gizli gerçeklerini. Tabii o zamanlar şimdiki gibi televizyonlarda bütün gün konuşan ve kendini ifade eden yurdum insanı yok, alışık değiliz bu tarz konuşmalara yani.

Aşağıda, koğuşun alt katında ise daha enteresan olaylar yaşanıyordu. Orada yankesici ve hırsızlar birbirlerinin yiyeceklerini de çaldıkları için sık sık saç saça baş başa kavgalar, ağız dolusu küfürler oluyordu. Kavgadan sonra da avluya çıkıp oynamaya başlarlardı. "Ooo yama yamaaa" diye biri su bidonu ile tempo tutar diğerleri de göbek atardı. Roman vatandaşlar... Koğuşta ilk önce 10-15 kişi kadardık. Sonra sayımız artarken bizi özel koğuşa aldılar. Bir ara 40-45 kadar olduk. Her örgütten tutuklu geliyordu. THKPC, THKO, TİKKO. Tabii bu insanların çoğu örgüt üyesi değil ama olsun, hangi dava nedeniyle geldi ise o davanın adı ile anılırlar. 12 Mart dönemi bu. Yatak yetmedi hatta bir ara, bir yatakta iki kişi yattığımız oldu.

Koğuşta Bir İsyan Davamız Oldu

İlkay Demir, Rüçhan Manas, Kadriye Deniz Özen bir süre sonra cezaları kesinleştiği için Anadolu'daki cezaevlerine nakledildiler. Onlar birinci davada yargılanmış ve mahkûm olmuşlardı. Biz ikinci davada yargılanıyorduk ve tutuklu idik. Fotoğrafta İlkay, Deniz ve Rüçhan da olduğuna göre onlar daha nakledilmeden önceki günlere ait bu fotoğraf. Tekrar koğuş yaşamımıza dönersem, bazı sorunlar yaşıyorduk elbette. Herkesin aynı nedenle bir arada olduğu bir yerde neden ve nasıl sorun yaşanır diye de sorulabilir. Ama o kadar çok şey yaşanıyor ki, ilişkilerde bozulmalar oluyor, gruplaşmalar oluyor. Komün hayatı yaşıyorduk ama aramız her zaman güllük gülistanlık olmuyordu arkadaşlarla, sorunlar da çı-

kıyordu. Bunların bazıları da cezaevi yönetiminden kaynaklanan sorunlardı.

Bir isyan davamız vardı. Bir genç kız getirmişlerdi. Sonra biz mahkemede iken koğuşa gelip kızı alıp işkenceye götürmüşler. İsyan çıkardık. Bütün cezaevi koridorunu ele geçirdik, koğuşların kapılarındaki ufak pencereleri açıp içeriye haykırdık, herkesi isyana teşvik ettik filan. Sonra hırsımız geçince yine girdik koğuşa. Ertesi gün mahkemede olay çıkardık. İsyan davası diye bir dava daha açıldı hakkımızda bu nedenle.

Aslına bakılırsa, isyancı bir kişiliğim vardır benim. Yani haksızlık karşısında içimde isyan duyguları kabarır, bugün de böyledir. Devrim ise güzel bir söz. İnsanın kanını kaynatan bir söz. Ancak devrimin söylenişi ve konuşulması güzel de, iş eyleme gelince elbette çok zor ve karmaşık bir süreç. Devrim toplumsal gelişmenin belli aşamalarında yaşanan bir kriz durumu. Öyle önceden ne kadar hazırlasan da olamayacağı gibi ne kadar engellemeye çalışsan da önleyemezsin. Rusya'da Birinci Dünya savaşının yıkımı olmasaydı acaba gerçekleşir miydi? Türkiye'de de Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı'yı yıkmasıyla ve savaş sonucu gerçekleşiyor Atatürk devrimleri.

Bizim istediğimiz sosyalist devrimin '60'lı yıllarda mümkün olamayacağını şimdi görüyorum. Gerçi sol hareket büyük bir gelişme göstermişti ama halkın katılımı için gerekli koşullar oluşmamıştı ve halk zaten pek katılmadı bizim çabalarımıza. Fransa'da da işçiler destek oldular '68 isyanını başlatan gençlere ve polisle çatıştılar. Barikatlar kuruldu, iktidar sokaklardadır yazıları yazıldı ama iktidar değişmedi. İşçiler de zamlarını alıp fabrikalarına döndüler çünkü halkın yaygın katılımı yoktu. Eğer halkın yoğun katılımını sağlayacak kadar büyük bir kriz ve yıkım yaşanmıyorsa, halk öyle her itekleme ile hemen harekete geçmiyor. Öncü sınıf harekete geçecek ardından cephe kurulacak filan öyle teoride yazıldığı gibi olmuyor. Öncü sınıf diye gençler eyleme başlıyor ve bir de bakıyor ki arkada katılacaklarını beklediği halk kendilerine –iktidardakilerin yalanları ve kızıştırmalarının da etkisi ile– öfke ile bakıyor. Halkın gerçek nabzını bizim o zaman ve o tecrübesizlik ile tutmamıza imkân var mıydı? Elbette yoktu. Bugün bile halkın nabzını tutabildiğimizi söyleyemem.

O Halk Seni Suya Götürür, Susuz Getirir...

Tabii insan tecrübe edindikçe, toplumları gözledikçe düşünüyor, öğreniyor, anlıyor. Bir de, gençlikte "en doğru, en haklı benim" tavrı ağır basıyor. Her öğrendiğini hemen doğru kabul ediyorsun ve sen biliyorsun da halk bilmiyor "ah şunlara bir anlatabilsek bak ne biçim değişecek bu toplum" diye düşünüyorsun. O senin bir şeyler anlatmak istediğin halk var ya, seni suya götürür susuz getirir. Öylesine acılarla yoğrulmuş neler yaşamış o insanlar, genlerine işlemiş bazı şeyler. İçinde bulundukları durumdan yakınırlar ama devrim gibi bir işe kalkışmanın daha büyük acılar ve yıkımlar getireceği korkusu ile harekete geçmezler ve seni de bir güzel satabilirler. Sinan Cemgil gibi bu gerçeği bilmeyen genç devrimcileri dağlarda ölüme götürenler işte bu acemiliklerdi elbette.

Aradan 40 yıl geçtikten sonra, "nerede yanlış yaptık" diye kendime sorduğum, özeleştiri yaptığım zamanlar oluyor. Ben kendi hesabıma konuşursam, kendim kişilik yapısı olarak, dayatmayı sevmem. İnsanlara ve topluma bir fikri güçle, silahla dayatmaya karşı olan bir insanım. Özel yaşamımda da öyleyimdir. Benim istediğim olacak, bu doğrudur diye tutturmam. Bu nedenle "devrimci şiddet, silahlı mücadele" gibi kavramları sevmiyorum. Elbette devrimci şiddete yol açmaması için kapitalist ve emperyalist şiddete daha fazla karşıyım. Şiddet dediğin şey ölüm, yaralama, acı getirir. Benim istediğim insanların acı çekmesi değil güzel ve olumlu yaşaması. Başından beri anlattığım gibi aslında tüm bu olanlar ABD'nin Vietnam'da haksız bir savaş yürütmesi, binlerce sivil insanı öldürmesi ve o ülkeyi mahvetmesi ile tetiklendi. Yani emperyalist bir saldırı ile başladı. Önce Amerikan halkı ve gençliği ABD yönetiminin bu yanlışına isyan etti sonra tüm dünya ve gençlik. Joan Baez, Bob Dylan, Bruce Springsteen gibi ünlü sanatçılar savaşa karşı etkili müzikleri ile bizleri coşturdular. Che Guevara'nın 1967'de CIA'nın talimatı ile Bolivya dağlarında öldürülmesi dünya gençliğini çıldırttı. Che'nin beresinin yıldızı, gençlerin özgürlük ve sosyalizm ateşinin yıldızı oldu.

Toplum yaşamında silahlı mücadele, devrimci inisiyatif (volontarizm) gibi kavramlarla bir yerlere varmak için toplumsal krize girilmesi gerekiyor. Bu patlamaların ne zaman olacağı da

önceden bilinemiyor. Mesela İstanbul'da Gezi olayları önceden öngörülebildi mi? Bir anda patladı. Demek ki bu toplumun ve gençlerin her şeyi göze alma ve isyan duygusu bir yere gelmiş. Düdüklü tencere gibi buhar fazla sıkışınca patlıyor. Volontarizm teorisi ile yeterince kaynamayan kazandan buhar elde edemiyorsun.. Tabii o zamanlar bunları bilecek ve gözleyecek kadar yaşımız ve tecrübemiz yoktu ama sosyalizme inancımız ve topluma sevgimiz vardı.

Peki, tekrar fotoğrafa dönelim. Cezaevi idaresi herkesin tek tek fotoğrafını istemiş, bunun için bir fotoğrafçı göndermişti. Fotoğraflarımız çekildikten sonra, bir de toplu çektirelim dedik. O gün güzel bir gündü. Hepimiz avluya çıktık, en neşeli halimizi takınarak çektirdik o fotoğrafı. Zaten hepimiz genç insanlardık. En yaşlımız Akgül Yulkaslan'dı (Akgül Teyze). Koğuşta biz genç ve neşeli bir grup olmuştuk, spor yapardık, basketbol, yakantop oynardık. Bazen eğlence geceleri düzenlerdik. Kötü yağlı karavana yemeklerini adam eder yenecek hale dönüştürürdük.

Karavanayı anlatmamı mı istiyorsunuz? Karavana olarak Sağmalcılar Cezaevi'nde sabah kocaman karavananın içinde ılık kahverengi bir çay gelir. Kepçe ile birlikte gelen bu şeyin adı çaydır. Yanında ekmek ve keçi kakası gibi bir zeytin olur. Bu kahvaltıdır. Öğleden sonra da bir öğün nohut veya kurufasulye gelir. Vıcık vıcık makine yağlı bir nesne. Bunları yiyemeyen ya da doymayan kantinden bir şeyler aldırmak zorundadır. Kantin arabası gelir kapıya para ile alırsın. Aslında para ile almazsın paran hapishane yönetiminde durur o hesaptan alışveriş yaparsın. Tabii fiyatlar çok pahalıdır. Devlet tutuklulardan para kazanacak ki sonra o parayı siyasiler kendi destekçilerine kredi diye dağıtsın değil mi ama. Türkiye'nin düzeni böyledir.

Biz de içerde kendi düzenimizi kurmuştuk. Hemen bir komün alternatifi oluşturduk. Kurduğumuz komün sistemiyle, hapishaneye ailelerin getirdiği parayı ortak harcayacaktık. Öyle ya kimine daha çok para geliyor kiminin ailesi uzakta ya da yoksul gelemiyor para getiremiyor. O zamanlar şimdiki gibi hesaba para geçme filan yok tabii. Gelecek ki para ve gerekli eşyayı getirsin. Bu nedenle kime ne gelirse ortak harcardık. Bunun için komün kurmuştuk. Ben de uzun süre komün yöneticiliği yaptım. Bu arada bu yemek işlerine nasıl çözüm bulurum diye düşünürken aklıma parlak bir fikir geldi.

Hemen kâğıda kaleme sarılıp Sıkıyönetim Komutanlığına bir dilekçe döşendim. Biz Sağmalcılar Tutukevi'nde kalıyorduk ama Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından tutuklandığımız için adli tutuklu değil "er" sayılıyorduk. Yani askerliğimizi yapıyormuş gibi tutuklu er statüsündeydik. Ben de dilekçemde bunu hatırlatıyor ve madem biz eriz o zaman askeri karavana isteriz diyordum. Tabii bunu hepimiz imzaladık ve yolladık. Önce çok eğlenmiştik ama Sıkıyönetim Hukuk Müşavirliği bu talebimizi hukuka uygun görmüş ve bize asker karavanası verilmesini kararlaştırmış. Hayda Sağmalcılar'a en yakın 66.Tümen'e talimat verilmiş. Böylece bize asker karavanası gelmeye başladı. Her gün 66. Tümen'den askeri araçlarla üç öğün asker karavanamız gelmeye başladı. Tabii asker karavanası cezaevi karavanasının yanında lüks restoran yemeği gibi fark yarattı. Abartmayayım bu lüks restoranı. Çünkü 50 yıl önce dondurulmuş sığır etinden kıymaların topak topak yüzdüğü nohut ve kurufasulye geliyordu. Biz de bu kıymaları çıkarıp işlemden geçirip yeniden pişirip kavurup filan elimizden geldiğince adam etmeye çalışıyorduk. Yağları döküp fasulyeleri yıkayıp kavrulmuş kıyma ile yeniden pişirip filan...

Bu sistemi yürütebilmek için mutfak nöbeti koymuştuk. Her gün sırayla iki kişi mutfak nöbeti tutar alt katta bulunan mutfakta çalışır, karavanayı alır, yemeği adam eder, sofrayı hazırlar, sonra üst katta yataklarında kitap okumakta olanlara "yemek vakti" diye bağırır. Sofrada plastik kaşık ve çatal ve metal tabak. Ortada karavana ve kepçe. Herkese pay edilir.

Portakallı Ördek

Bir arada, adil bir yaşam için gerekli olan kuralları titizlikle uygulamaya çalışıyorduk. Örneğin, mutfak nöbeti herkese sıra ile gelir ve hasta değilsen tutulur. Kimse ben yapmayacağım deme lüksüne sahip değildir. Yemeği hazırlayanlar bulaşıkları da yıkar mutfağı temizler ve bırakır. Hepimiz sırayla yapardık. Benim nöbetimde yemek hazır diye yukarı bağırdığım zaman yukardan şaşmaz soru gelirdi:

– Yemekte ne var.

– Ben de yukarıya bağırırdım: Portakallı ördeeek.. O güne kadar hiç portakallı ördek yememiştim ama bir yerlerden duymuş veya okumuştum bu yemeği. Ne gelecek ne bekliyorsun ki

bir gün fasulye bir gün nohut. Arada bir taze fasulye gelirse değişiklik diye bayram et. Tabii bir süre sonra başka çözümler de üretmeye başladık. Mesela hasta olan arkadaşlarımız için doktor raporu almaya başladık. "Haftada yarım kilo et yemesi lazımdır, patates yemesi lazımdır" gibi.. Cezaevi doktoruna yazdırıyorduk. Böylece bu raporları verip gardiyanlara kıyma filan aldırıyorduk. Sonra onları köfte yapıp haftada bir güzel bir yemek yiyorduk. Hepimiz mide hastası olduğumuz için kötü yemeklerden ve stresten çoğumuzun raporu vardı. Zannederim cezaevi idaresi de bizim orada sıkıyönetimin askeri idarenin pis politikaları gereği bulunduğumuzu bildiği ve bizim sıkıyönetime kafa tutan tavrımıza saygı duyduğu için, belli etmeden bize destek oluyor hiç değilse köstek olmuyordu. Gardiyanlar öyle bize zart zurt etmez kapıcı gibi kapıda bekler ne dersek yaparlardı. O her koğuşu ve mahkûmları titreten başgardiyanlar bile bizim koğuşa sayıma filan çekinerek girerlerdi.

Cumhuriyet Gazetesi'nde Uzun Yıllar

Hapis hayatım böyle geçti. Çıktıktan sonra ilk günler çok enteresandı. Bazı eski arkadaşlarım boynuma sarılıyor bazıları ise görmezden geliyordu. Korktuklarını fark ettim. İçerden çıktıktan sonra gazetecilik yapmaya başladım. Zaten daha önce TRT'den biraz tecrübem vardı. ANKA Ajansı'nda işe başladım sonra da uzun yıllar *Cumhuriyet* Gazetesi'nde çalıştım. 1980 darbesini de Ankara'da gazeteci olarak yaşadım. Parlamento muhabiriydim, TBMM kapatılınca İstanbul'a geldim. 12 Eylül'den sonra cezaevlerinde yaşananlar bizim yaşadıklarımızdan çok farklı ve acıydı. İşkenceler de daha yoğundu. 12 Eylül döneminin sonunda hapishaneleri basına açmak için izin çıktı. Ben de o dönemde Türkiye'nin bütün belli başlı hapishanelerini gazeteci olarak gezdim ve bu gözlemlerim *Cumhuriyet*'te yayımlandı. Bu yazı dizisi ile gazetecilik ödülü aldım. Diyarbakır ve Mamak cezaevleri çok vahimdi. Mamak'ta bodrumda bulunan hücrelere ve işkencehanelere girdim. Yeraltında insanın değil köstebeklerin bile yaşayamayacağı hücreler vardı, oralara indim. İki kat yerin altına yani. Kapkaranlık, korkunç yerlerdi. Diyarbakır ise çok daha kötüydü. İnsanların başka insanlara nasıl bunca kötülük yapabildiklerini insanın aklı almıyor. Bu insanları hangi ana babalar yetiştiriyor, kimler bu hale getiriyor.

Faşizmin çirkin yüzü bugün de bize sırıtıyor. Başkalarına kötülük edenler, öldürenler, işkence edenler, kendilerini ne olarak isimlendirirse isimlendirsin (dinci, asker, devrimci isimler de takabilirler kendilerine) benim için faşisttir.

Galatasaray Üniversitesi'nde Öğretim Görevliliği

Şimdiye gelirsek, ben uzun süre fiili gazetecilik yaptıktan sonra bu meslek çok yıpranınca sektör değiştirmeye karar verdim. Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde dekan olan arkadaşım Prof. Özden Cankaya da öğrencilere gazetecilik öğretecek fiili gazetecilik yapmış bir hoca arıyordu. Böylece Galatasaray Üniversitesi'ne öğretim görevlisi olarak eğitim hayatına başladım ve basın hayatından bir miktar uzaklaştım. Öğrencilere gazetecilik, internet yayıncılığı, dergi hazırlama gibi dersler verdim. Galatasaray Üniversitesi'nde 10 yıl öğretim görevlisi olarak çalıştıktan sonra bu yıl emekli oldum. Aslında gazetecilik hayatı bitmez, hele şimdi artık gazetecilik yapmak için gazeteye de gerek kalmadı. İnternet ortamında yaz paylaş. Kitlelere ulaşmak için yazılı veya TV gibi medyalara gerek kalmadı. Duyurmak istediğin haberin veya yazın varsa gir Twitter veya Facebook'a paylaş. Resim video yazı ses ne istersen. Kendi dergini kur gazeteni yap.

Süregelen Dostluklar

Cezaevi sürecinde tanıştığım ve birlikte hapis yattığım arkadaşlarımın bir kısmıyla dışarıda da ilişkim sürdü. Yıllar içinde arkadaşlıklarımız dostluğa evrildi. Elbette dışarı çıkınca herkes bir başka yöne dağıldı, yeni hayatlarımızı oluşturmak için mücadele veriyorduk. Ben de yoğun bir gazetecilik hayatına başladım. Uzun yıllar parlamento muhabirliği yaptım. Bu yıllarda arkadaşım Rüçhan Manas da tahliye olmuştu. İsviçre'ye gitmesi gerekiyordu. Yurtdışına gitmesinde yasal engel olmamasına rağmen gidemiyordu. İçişleri bakanına onun dışarı çıkması için imza attırdım. Böylelikle Rüçhan gitti. Yıllar sonra da İsviçre'de kalbi durdu. O meşum fotoğrafı onun ölümünden sonra yazdığım yazıya ekledim. Sen de öylece gördün ve peşine düştün bu fotoğrafın..

Bu yazıyı paylaşalım burada. Rüçhan'a özlemle:

Rüçhan'ın Üç Resmi Kalmış Albümümde?

Aradım albümlerimi. Üç tane Rüçhan fotoğrafı bulabildim. Bir tanesi hapishane avlusunda...

20 kadar gencecik kızlarız o zamanlar. Gülerek bakıyoruz objektife. Âdettir ya fotoğraf çekilirken gülmek. Öylesine eğleniyoruz ki hani hapishanede, bunu belli etmemiz lazım. Ne de olsa o resimleri ailelerimize yollayacağız.. Üzülmesinler, bizi mutlu görsünler istiyoruz.

Resim çektirdiğimiz o avlu, Sağmalcılar Hapishanesi'nin avlusu. Hani şimdi kentin orta yerinde kaldığı için taşınması ve yok edilmesi istenen hapishanenin avlusu. Rüçhan Manas da ay gibi geniş yüzü, uzun bakımlı saçları ile gülümsüyor.

Rüçhan'ın o avluda "kokuşuk" diye isim taktığı, nasılsa avluya girebilmiş, vaktiyle beyaz doğmuş ama bakımsızlıktan tüyleri karaya dönüşmüş kedi yavrusunu bağrına basması gözlerimin önünde.. Onca anıyı silip atan beynim nedense onun "Kokuşuuuk!" diye o yavru kediye seslenip kucakladığı gibi kahkahalar atarak sevmesi kayıtlarını silmemiş hard diskinden.

Bir de bazı akşamüstleri, gardiyanlar avlunun demir kapılarını kapamadan, akşamın hüznü hapishaneye çöktüğünde, güzel ve yanık bir sesle söylediği Yemen Türküsü..

– Ah o Yemen'dir, gülü çemendir, giden gelmiyor, acep nedendir?

Çok gençtik ama yine de içimizdeki hüznü, ayrı kaldıklarımızın acısını birlikte yaşardık o türkünün acılı sözleri ile..

Rüçhan'ı hapishanede tanımıştım. Gerçi ben tanımadan bütün Türkiye tanımıştı Rüçhan Manas'ı. Boyalı basının büyük boy bastığı resimleri ile 12 Mart günlerinin "ünlü"sü olmuştu. (Sakın karıştırmayın, 12 Eylül 1980'ler değil 12 Mart 1970'lerden söz ediyorum.) "Anarşist kız"ın maceralarını, "adam kaçırma olaylarına yardım ve yataklık etmelerini", Mahir'lerin hapisten kaçması olayında Teğmen Fuzuli ile olan ilişkisinin etkisini, okumayan bilmeyen kalmamıştı.

İşte o ünlü mü ünlü kız, yani bizim Rüçhan... Hapiste bazen hüzünlü, bazen kahkahalar atan, koğuşun üst katındaki ranzaların alt yatağında oturup örgü ören, saçlarını özenle yıkayıp kocaman bigudilerle saran, "Kokuşuk"u bağrına basan, avluda oynadığımız basketbolun yıldızı, ortak yaptığımız işlerde en başarılı ve atılgan kişilik.. Dürüst, temiz, dost...

Onları cezaları kesinleşince bizden ayırıp Anadolu'nun hapishanelerine yolladılar. Sağmalcılar tutukeviydi ya.. Orada kalmaları olmazmış. Biz daha sonraki davada yargılanan tutuklular, mahkemelerimiz sürerken, Ecevit'in "birinci affı" ile davalarımız düşüp tahliye olduk. Onlar ise Anadolu'daki cezaevlerinde kalakaldılar. Rüçhan, Deniz ve İlkay ile birlikte yıllarca cezalarının dolmasını bekledi. Önce Adapazarı sonra o ünlü Sinop Cezaevi'nde kaldı yıllarca.. Günleri doldu, tahliye edildiler. Ancak bir süre sonra, infaz yasasına göre yanlış hesaplama yapıldı diye yeniden hapse atılmak istendiler.

Rüçhan ile hapisten çıktıktan sonra Ankara'da bir araya gelmiştik. Anneciği henüz ölmemişti o zamanlar. Etlik'te miydi tam bilemiyorum bir evleri vardı. Oraya gittiğimi anımsıyorum. Yeniden içeri alınmaktan korkuyordu elbette. Sonra bir başka anı. Antalya'da gazeteci olarak görevde Talya Otel'de kalıyorum. Rüçhan da bir nedenle Antalya'ya gelmiş. Telefonlaştık, otele bana geldi. Talya Otel'inin havuzunda yüzdük keyif çattık. Sağmalcılar acılarını düşünüp kahkahalar attık. Albümümdeki diğer iki fotoğraf da Antalya'daki o güzel keyifli günden. Havuz kıyısında ikimiz oturuyoruz. Rüçhan yıllarca kaldığı Anadolu hapishanelerinin üstüne Talya Otel'in havuzunda keyif çatmanın yani yaşamındaki bu dramatik geçişin bilincinde ve gergindi. Adeta inanamıyor ve bu günlerin yine kötüleri ile yer değiştirmesinden korkuyordu..

Sonra yine hard diskimde bir anı. Bu kez İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'in odasında oturuyorum. Meclisin karşısında bir İçişleri Bakanı'nın geniş odası, giren çıkan...

Hasan Fehmi Güneş arada odada kimse kalmadığı zamanlarda bana yakınıyor:

"İçişleri Bakanıyım ama vallahi şu karşıda Genelkurmay'da ne kararlaştırıyorlar haberim yok. Her an her şey olabilir." Bir süre sonra sahiden de dediği olacak ve 12 Eylül günleri başlayacaktır.

Neyse biz Rüçhan'a dönelim. Pasaport alıp İsviçre'deki kardeşinin yanına gitmek istiyor. İşlemlerini ben takip ediyorum. Pasaport hazır ama Emniyet'te bir türlü imzalanmıyor, pasaportu vermiyorlar. Bakanın odasına çöreklenmiş oturuyorum üç saattir. Ankara'nın, Cumhuriyet Gazetesi'nin, parlamentonun en acar muhabiriyim o günlerde. Bakan beni kırmak istemiyor. Pasaportun gönderilmesini buyuruyor bürokratlarına ama pasaport bir türlü gelmiyor. Sonunda pasaport yerine Emniyet Genel Müdürü ya da yardımcısı neyse

geliyor. İmzalayamayacaklarını söylüyor. Hasan Fehmi bir bana bakıyor, bir de gelen müdüre..

Getir ben imzalayayım.. diyor. Basıyor Rüçhan'ın pasaportuna imzayı..

Rüçhan'ın İsviçre günleri böyle başlıyor. Orada ilk yıllarda çektiği sıkıntıları çok sonra kendisinden dinleyeceğiz. Ama İsviçre sıkıntılarını anlattığı günlerde artık sıkıntılı değil. Rüçhan Nicod soyadı ile ve kocası ile İsviçre vatandaşı olarak geliyorlar İstanbul'a. Birlikte boğazda keyif çatıyoruz. Bir gece Galatasaray Adası'nda yemekten dönerken adayı ve boğazı çok sevince, motorcuya bahşiş verip adanın etrafında birkaç tur attırmamız ve gecenin serin sularında boğazın ışıkları ile yıkanmış coşkulu şarkılar söylememiz, yılların acıları nasıl sildiğinin örneği olarak yine hard diskimde kayıtlı.

Sonra Lozan'a bir panelde konuşmacı olarak gittiğimde kaldığım otele gelip beni dinlemesi ve kaçırması, araba ile göl kıyısında gidişimiz, güzel bir kafede Lozan gölü balıklarını bana anlatıp tattırması. Yine hüzün var o günlerde. Kocasını bir menhus hastalıkta yitirmiş. Bu kez yalnızlığın acılarını bir şişe şarapla birlikte paylaşıyoruz Lozan'daki evinde..

Sonra günün birinde İstanbul'a gelişi, Burgaz Ada'da arkadaşlarla başlayan bir partiyi gece Arnavutköy'de bir kulüpte tamamlamamız, kahkahalar, danslar.. Rüçhan'ın İstanbul'a gelişlerinde Beyoğlu, Salacak gibi restoranlarda keyifli dost ortamlar..

Ahhh nasıl unuturum. Bir de özel İsviçre raklet peyniri ve patatesleri ile yaptığımız partiler var. Lozan'dan raklet peynirin eritme makinesini de alıp getirmiştim..Halen yazlık evimde (peynir fazla yağlı ve kokulu olduğu için öyle zırt pırt kullanılmaz ama makineyi ekmek kızartmak için kullanıyorum) duruyor. Bir gelişinde Ülker'in evinde toplandık. O da uçaktan indi ve doğru eve geldi. Şaraplarımızı açmış bekliyoruz. Raklet peyniri ile birlikte eritme makinesini ve birlikte yenilen özel turşu ve minik soğanlar ile patatesleri de getirmişti taa İsviçre'den. Ne çok gülmüştük (Raklet'i anladık ama Türkiye'de patates, soğan turşu yok mu sanıyorsun) diye..

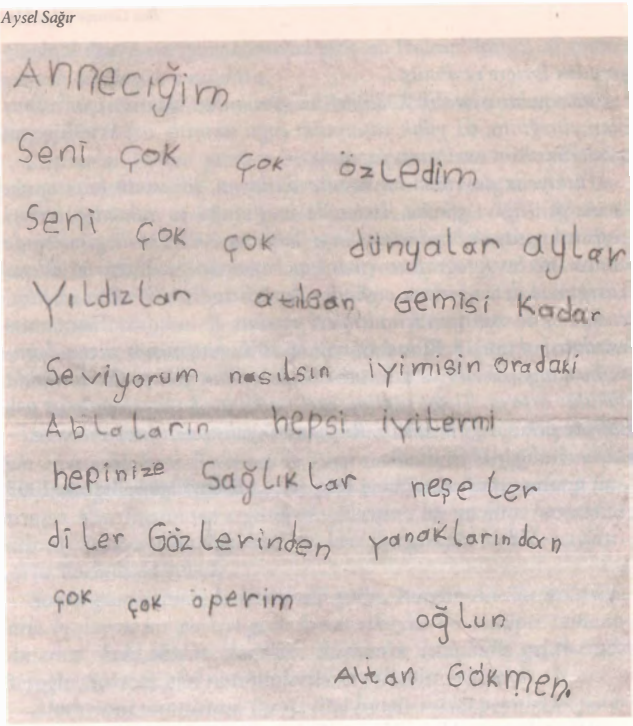
Sonra İsviçre'deki yalnızlığından bıkıp İstanbul'a yerleşmeye karar verip eşyasını toplayıp gelişi. Ancak iki yıl kadar kaldığı İstanbul'da artık eski tatları bulamayışı. Evine giren hırsızlardan korkulara kapılması, kalp kapakçığı değiştiği ve önemli bir kalp ameliyatının izlerini taşıdığı için buradaki sağlık sistemine güve-

nemeyişi. Bütün bunları üst üste koyunca yine tası tarağı toplayıp yeniden İsviçre'ye dönüş..

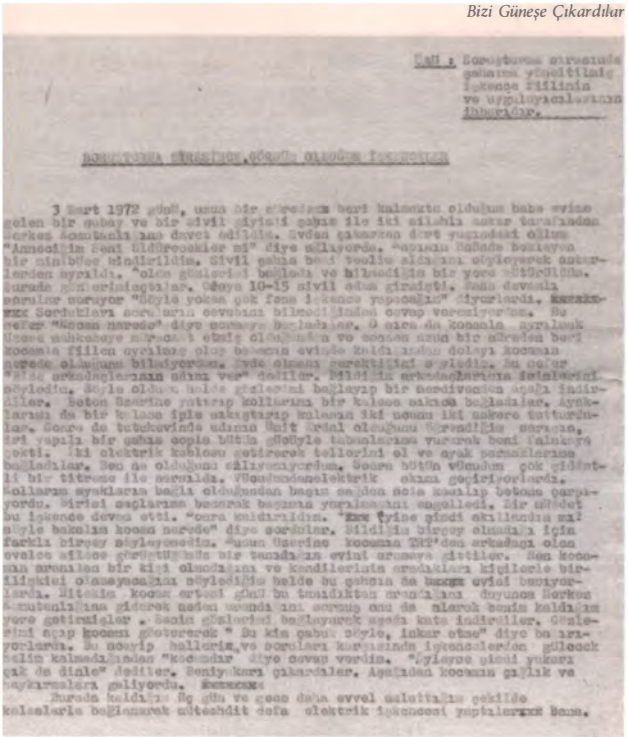
2006 yılının aralık 22'sinde, bir zamanlar "devrim için" atmış olan yüreğinin, 61 yıllık yaşamının çoğu sıkıntılı, azı keyifli geçen günlerinin son vuruşunu yapması..

Türkiye'de devrimci bir tavırla başlayan, ülkesinin hapishanelerine gençliğini gömen, İsviçre'de mutluluğu ve yalnızlığı birbiri peşi sıra yaşayan bir dostun ölüm haberini 2007'nin ilk günlerinde alınca işte bu fotoğrafları çıkardım beynimin gizli arşivlerinden.. Yüreğimde derin bir sızı o günden beri. Ertuğrul "bir ilan verelim" dedi, ben de oturdum içimdekileri yazdım. Kolumdaki Tissot marka saate baktım. 18.30'da başlayıp 17.10'da bitirmişim yazıyı. İçimde birikmiş çok anı ve acı varsa böyle volkan gibi patlar bir anda dökülür ortaya. Tissot saatim, özel renkli bir kayaya oyulmuş pek hafif ve pek zarif bir saattir. Rüçhan bir gelişinden İsviçre'den getirmişti.. Yadigâr oldu şimdi.

F. Özbilgen, Bianet, 2007

Füsun Gökmen Özbilgen'e oğlu Altan Gökmen'in yazdığı mektup.

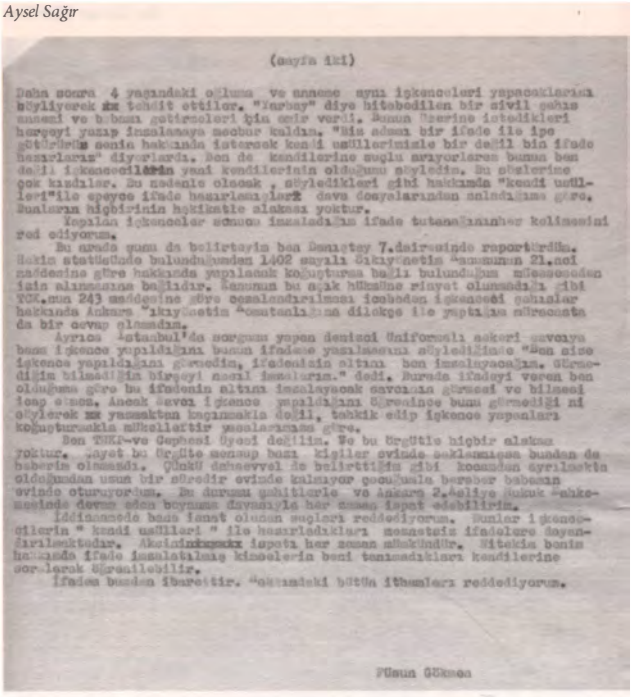
Tali : Sovyetlerde siyasetin gelişmesi yönetiminde işçinin rolü ve uygulayacaklarına ilişkin.

SOVYETLERDE SİYASETİN GELİŞMESİ İÇİN İŞÇİNİN ROLÜ

3 Mart 1972 günü, uzun bir aradan beri kalmakta olduğum baba evine gelen bir subay ve bir sivil giyimli şahıs ile iki silahlı asker tarafından derhal komutanlığa davet edildim. Evden çıkarken dört yaşındaki oğlum "Annecim'in beni öldürecekler mi" diye ağlıyordu. Aradan fazla beklemeyen bir minibüse bindirildim. Sivil şahıs beni tevkife alacağını söylemeyerek anlarlardan ayrıldı. Yolda görüşmeler başladı ve bilmediğim bir yere götürüldüm. Burada görevlendirdiğim. Odaya 10-15 sivil adam girdiği. Bana davada sorular soruyor "Böyle yolsuz çok fena işsenee yapacağız" diyorlardı. Sorduğu sorulara cevabını bilmediğimi cevap veremiyordum. Bu defa "Kocan nerede" diye sormaya başladılar. O gün de konuşulmayarak kocamın nerede olduğunu bilmiyordum. Evde olmadığını ve nereye gittiğini bilmediğimi söyledim. Bu defa "Bize arkadaşlarının adını ver" dediler. Bildiğim arkadaşlarımın isimlerini söyledim. Böyle olduğu halde gözaltına başlayıp bir merdivenden aşağı indirdiler. Beton üzerine yatırıp kollarına bir kalasa sokarak bağladılar. Ayaklarını da bir kalasa iple sıkıştırıp kalasın iki ucunu iki sandalye tutturdular. Sonra da tutkevinde adının Halit Ardal olduğunu öğrendiğim sorucu, ilk yapılı bir şahsa sopla bütün gücüyle tabanlarıma vurarak beni falakaya çektiler. İki elektrik kablosu getirerek tellerini el ve ayak parmaklarıma bağladılar. Sen de olduğunu söylüyordum. Sonra bütün vücudum çok şiddetli bir titreme ile sarsıldı. Vücudumdaki elektrik akımı geçiriyorlardı. Kollarım ayaklarına bağlı olduğundan başım aşağıda acele kanlıp beyne çarpıyordu. Sırtüzü sağlarına başımak başımın yaralanmasını engelledi. Bir müddet bu işkence devam etti. "Sana söyledirdim. "Ben yine gündüz okullarda mı? böyle bakalım kocan nerede" diye sordular. Bildiğim birşey olmadığı için farklı birşey söyleyemezdim. "Bunun üzerine kocamın Ziraat'den arkadaşı olan evalce silâhçı gördüğünü bir tanıdığın evini aramaya gittiler. Son kocaman arandan bir kişi olmadığını ve kendilerinin arandıkları kişilerle birlikteki olmayacağını söylediğim halde bu şahsın da başka evini taniyorlarda. Bitkin kocam ertesi günü bu tanıdıktan arandıkları duyunca derhal komutanlığına giderek neden aranmadığını sormuş onu da alarak benim kaldığım yere getirmişler . Benim gözlerini bağlayarak aşağı kata indirdiler. Gözlerimi açıp kocamı göstererek " Bu kim şahsı söyle, inkar etme" diye bağırıyorlarda. Bu acayip hallerim ve soruları karşısında işkencelerden gülecek halim kalmadığından "kocamdır" diye cevap verdim. "Öyleyse yine yukarı çık da dinle" dediler. Beniyukarı çıkardılar. Aşağıdan kocamın çığlık ve bağırmalara geliyordu.

Burada kaldığım üç gün ve gece daha evvel anlattığım şekilde kalasalarla bağlanarak sekizinci defa elektrik işkencesi yapılmıştır Bana.

(Devamı arka sayfada.)

(sayfa 1&1)

Daha sonra 4 yaşındaki oğluma ve annesine aynı işkenceleri yapacaklarını söyliyerek xx tehdit ettiler. "Yarbay" diye hitabedilen bir sivil şahıs annesi ve babası getirecekleri bir sele verdi. Annesi üzerine istedikleri hareketi yazıp imzalamaya mecbur kaldım. "Bir adamı bir ifade ile ipe götürebilir senin hakkında istersek kendi aleyhinizde bir değil bin ifade hazırlarız" diyorlardı. Ben de kendilerine soğlu arayacaklarını bunun ben değil işkencecilerden yani kendilerinin olduğunu söyledim. Bu şekilde çok kızdılar. Bu sebeple olacak , söyledikleri gibi hakkımda "kendi aleyhimle"ile şeyece ifade hazırlamadılar2 dava dosyalarından anladığıma göre. Bunların hiçbirinin hakikatle alakası yoktur.

Yapılan işkenceler sonucu imzaladığım ifade tutanaklarının hükmünü red ediyorum.

Bu arada şunu da belirteyim ben Denizli'de 7.dairesinde raporterdim. Hakim statüsünde bulunduğumden 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 21.nci maddesine göre hakkımda yapılacak koğuşturma bağlı bulunduğum müessesenin izin alınmasına bağlıdır. Kanunun bu açık hükmüne rıayet olunmadığı gibi TCK.nun 243 maddesine göre cezalandırılması icabeden işkenceci şahıslar hakkında Ankara "ikayetçim "Cumhuriyet Savcılığına dilekçe ile yaptığım müracaata da bir cevap alamadım.

Ayrıca İstanbul'da nöbetçi yapan denizci Üniformalı askeri savcıya beni işkence yapıldığını beyan ettiğimde ifademe yazılmasını söylediğimde "Ben size işkence yapıldığını görmedim, ifademin altına ben imzalayacağım. Görmediğim bilmediğim birşeyi nasıl imzalarım." dedi. Burada ifadeyi veren ben olduğuma göre bu ifademin altına imzalayacak savcının görmesi ve bilmesi icap etmez. Ancak savcı işkence yapıldığını öğrenince bunu görmediği ni söylerek xx yanımızdan kaçınmakta değil, tahkik edip işkence yapanları koğuşturmakla mükelleftir yanılmıyorsam görevi.

Ben TKP-ve Cephesi üyesi değilim. Ve bu örgütle hiçbir alakam yoktur. Hayat bu örgüte mensup bazı kişiler evinde saklanmışsa bundan da haberim olmadı. Çünkü daha evvel de belirttiğim gibi kocamdan ayrılmıştım oldukdan sonra bir müddet evinde kalmıyor çocuklarla beraber babasının evinde oturuyordum. Bu durumu gözlerle ve Ankara 2.Askiye Mahkemesinde devam eden beyanımla duyanlıyla her zaman ispat edebilirim.

İddianamede bana isnat olunan suçları reddediyorum. Bunlar işkencecilerin " kendi usulleri " ile hazırladıkları masasteiz ifadelere dayandırılmaktadır. Aksinin xxxxxx ispatı her zaman mümkündür. Nitekim benim hakkımda ifade imzalatılmış kimselerin beni tanımadıkları kendilerine sorularak öğrenilebilir.

İfadem budan ibarettir. "Savcılıktaki bütün ithamları reddediyorum.

Füsun Gökmen

Füsun Gökmen Özbilgen'in
işkence gördüğüne ilişkin mahkemeye verdiği dilekçe.

Hamdi
Füsün Ankoren
Kütahya
Yenişehir - 58

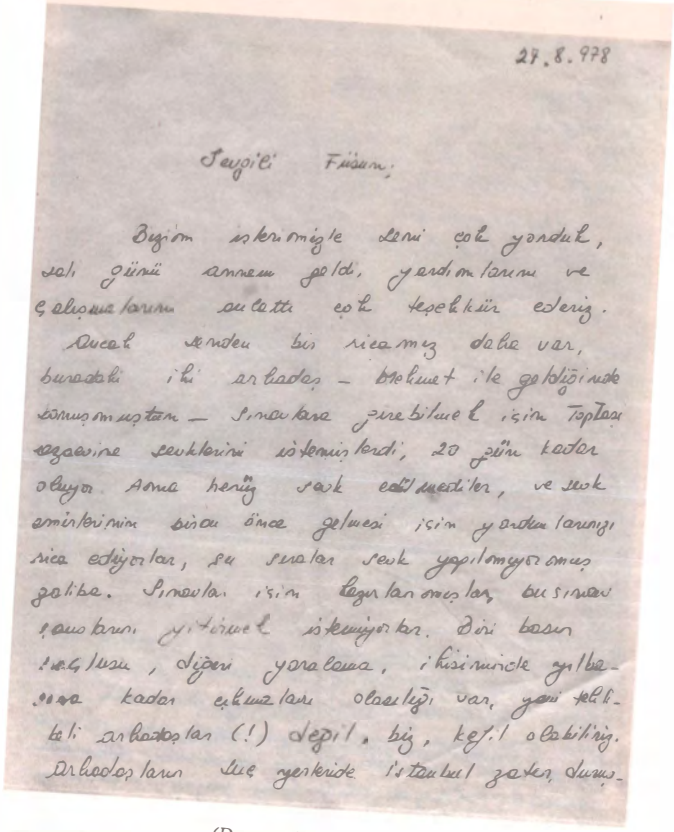
İyiyim. Sosyal hizmetlere başladım. III. sınıfta yeni bir sosyal araştırma yapıp 82 temmuz doğru bitiriyorum. Sıkıntı da devamlı yani sıra etoja başlıyorum. Umarım dil yüzünden bir aksilik çıkmazda olmaz bitiririm. Seni ve severek sevgi ile kucaklarken 1982 in huzur ve iyi hoşluklar getirmesini dilerim.

Rüçhan

Sevgili Füsun cuğum;

kartın beni çok sevindirdi; adresini bilmediğim için sana yazamıyordum. Yalnız inşaat kartın içine ilişkatında kendinden, ailenden haber yazar, nasılsınız, yeni işin, iş arkadaşların nasıl? Aynı alanda mı yazılar yazıyorsun, gelecek düşünüyorsunuz bunlara, vaktin olduğunda bana yaz, gerçekten çok sevindiriyorsun beni. Ben

Rüçhan Manas'ın Füsun Gökmen Özbilgen'e gönderdiği kart.

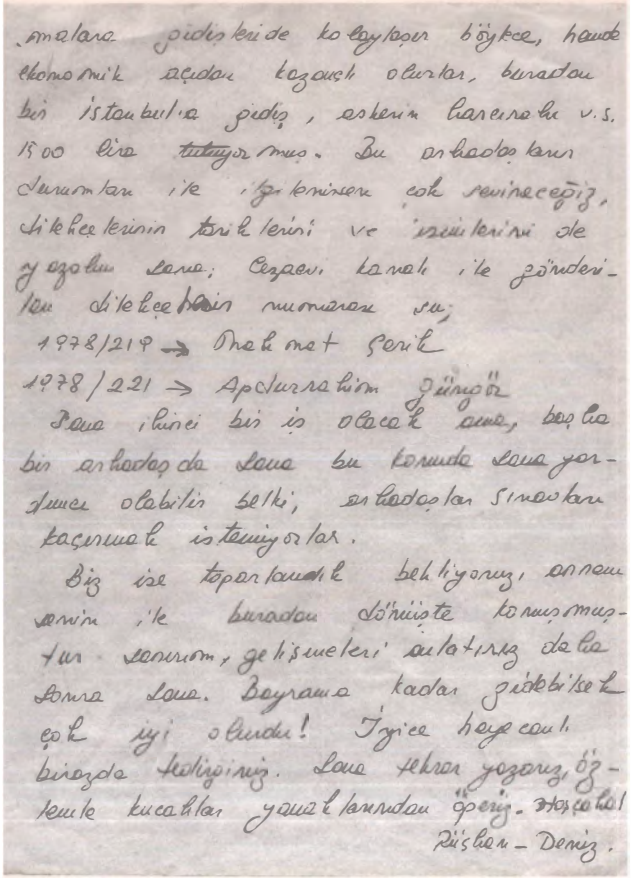
27.8.978

Sevgili Füsun,

Bizim isteğimizle seni çok yorduk, sağ günü annem geldi, yardımlarını ve çalışmalarını anlattı çok teşekkür ederiz.

Ancak senden bir ricamız daha var, buradaki iki arkadaş — Bakkut ile geldiğimizde tanışmıştın — Sınavlara girebilmek için Toplantı yapmamıza sevklerini istemiştik, 20 gün kadar oluyor. Ama henüz sevk edilmediler, ve sevk emirlerinin bizden önce gelmesi için yardımlarını rica ediyorlar, şu sınavlar sevk yapılamayınca ertelenebilir. Sınavları için kaçırmamak için bu sınavı yetiştirmek istiyorlar. Biri babası hastaymış, diğeri yaralanmış, ikisinin de yılbaşına kadar eğitimleri olabileceği için, yani yetkili arkadaşlar (!) değil, biz, keşfil olabiliriz. Arkadaşların tüm yerlerde istanbul'a gelen durum-

(Devamı diğer sayfada.)

amalara gidiş-leriyle kolaylaşır büyükçe, hemde ekonomik açıdan kazançlı olurlar, buradan bir İstanbul'a gidiş, askerin harcırahı v.s. 1500 lira tutuyormuş. Bu arkadaşların durumları ile ilgilenirsen çok sevineceğiz, dilekçelerinin tarihlerini ve sayılarını ile yazabilirsen sana; Cezaevi kanalı ile gönderilen dilekçelerin numaraları şu;

1978/219 → Ahmet Şerif

1978/221 → Apdurrahim Güngör

Sana ilginç bir iş olacak ama, başka bir arkadaşda sana bu konuda sana yardımcı olabilir belki; arkadaşlar sınavları kaçırmak istemiyorlar.

Biz ise toparlanmak bekliyoruz, annem sevinç ile buradan dönüşte konuşmuştur sanırım, gelişmeleri anlatırız da ha sonra sana. Bayrama kadar çıkabilsek çok iyi olacak! İyice hazırlanın bizde bekliyoruz. Sana tekrar yazarız, özlemle kucaklar yanaklarından öperiz. Hoşçakal

Rüçhan - Deniz.

Rüçhan Manas'ın Füsun Gökmen Özbilgen'e yazdığı mektup (1978).

Sevgili Funda,

Senin mektubunu beklemeden biz sana yazmaya karar verdik, gördüğün gibi yine daktilo elimizde, sağa sola yazı döktürmeye başladık. Oysa, Ordu hevesiyle tüm uğraşları bir kenara bırakmıştık. Eşyalarıda yolladığımızdan, emanet eşya örneği, yola çıkacağımız günü bekliyorduk. Azizim 7, senedir içerdeyiz hala akıllanmamışız, bu adamlara nasıl güvendik? yanlışımız buradan kaynaklanıyor.

Sana bazı sorularımızda var, bakan emir verdiği halde, Bıyıkoğlu denen kişi, bu işlemi nasıl durdurabilir? 3 kişinin sevk isteminin reddedilmiş olması, bizim gidişimizi engelleyemez. Hakkari Cezaevindeki müebbet hükümlüler, müdürü rehin alıp Urfa ve Mardin Ceza Evlerine sevk edilmek istediklerini bildiriyorlar ve bakanlık bu istemi kabul ediyor, bize gelince red! Tahliye veren il cezaevlerine gitmek için, ille de böyle eylemler mi olması gerekiyor? Elbet bizim durumumuz farklı, ancak bakanlık yetkililerinden bir bölümü Sıkı Yönetim Mahkemelerinde yapılan yargılamaların sonuçlarının tartışma götüremeyecek kadar haksız olduğunu söylerken, bizlere karşı alınan bu son tavır neyin göstergesidir? Ayrıca yasalar vatandaşlara eşit davranılmasını buyururken bizlere uygulanan bu ayrıcalık niye? Bize karşı iseler, bunu baştan söylemeleri gerekirdi. Analarımızın duyguları ile oynamaya hakları yoktu. Ayrı- [illegible] mahkemesi üstlendiğine göre, onlardan kim hesap soracaktı? halbuki MHP'nin bile, mecliste yarı yarıya infaz ve basın affını içeren bir yasa tasarısı var,

Dün anneden mektup aldık. Konumun Adalet Bakanlığınca, Yargıtay 7. Dairesi iletildiğini öğrendik. Hasan bey "bizlerde sizler gibi düşünüyoruz", demiş, "ama yargıtay ne karar verir bilemeyiz" diye eklemiş. Yargıtay olumsuz karar verdiği takdirde, çıkanları toplarız, demiş. Bizler gibi düşünen adamlar ise, yani aftan yararlanan müebbet hükümlülerin 7 sene 3 ay 2 gün yatmaları gerektiği savında iseler, Yargıtayın kararını olumlu yönde etkilemeleri gerekmez mi? Ayrıca 7 sene 3 aydan işlem yapmamaları için, neden savcılıklara emir gönderiyorlar? Mahkumunun yanında olduklarını söyleyen kişilerin tavrı değil bu tavır. Bizlerin yanında yer alsalardı, 7 sene 3 aydan karar vermiş olan Ağır ceza Mahkemeleri kararlarına karşı çıkmasalardı. Çünkü mahkeme kararlarının bakanlığı bağlayan, yükümlülük altına koyan bir yanı yoktu. Muhalefette bunu hükümete karşı bir silah olarak kullanamazdı, çünkü bu kararı mahkemeler veriyor.

Bizim durumumuzun sevk için uygun olmadığı bildirilmiş, ancak bir ay önce 7 sene 4 aydır içerde olan bir cinayet hükümlüsü, Adapazarı'ndan Adıyamana sevk edildi. Ve Bu şahıstan bugün bir tel aldık, Adıyaman Ağır Ceza Mahkemesi kararı ile (7 sene 3 ay hesabına dayanarak) tahliye olmuş, bize ziyarete gelecek! Kararlarıve savcının gerekçeli mütalaasını da getirecek gelirken, elbet bizim suçumuz 12 Mart hükümlüsü olmak, başka izah tarzı bulamıyoruz bu koşullarda. Oynanan oyunlarda bunu açıkca kanıtlıyor. Şimdi yapılacak iş sanırız yargıtay kararının olumlu çıkması yolunda çalışmak olmalı. Yargıtay 7. Ceza Dairesi, Yargıtay Ceza Genel Kurur Kararlarına uymak zorundadır. Annem ile birlikte yargıtaydan bir karar almıştınız. O karar genel kurul kararı ve müebbet hükümlülerin 36 yıl üzerinden işlem göreceğini açıklıkla belirtiyor. Her ne kadar, bu karardaki kişi, 3 cinayet işlemiş olsada sonuçta çekmesi gereken ceza müebbettir. Bu karar bizce 7. Daireyi bağlayıcı bir karardır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, tüm Yargıtay ceza dairelerinin üzerindedir ve kararları kesindir. 7. Daire bu karara karşı çıkamaz, bizce, öyle sağlamış. Konuştuğumuz hukukçularda aynı görüşte olduklarını açıkladılar.

(Devamı diğer sayfada.)

Hakkalık, yargıtay 7.dairesi, bir olumlu, bir olumsuz karar örneği bulmuş mu başvurdu? Başvuru örneğinden bize yollayabilirmisin? Hakkalık bizim yanımızdamı yer alıyorlar? Aslında yanımızda yer alıyor gibi görünüp yargıtay kararının olumsuz çıkması yolunda çalışabilirler, bizim hiç güvenimiz yok, ne söylediklerse hep tersini yaptılar çünkü. 7 sene 3 ay hesabının doğruluğuna inanıyorlarsa ve hazır bu yolda karar veren ağır ceza mahkemeleri varsa, yargıtaya başvurmak niye? Bunlar sanki ne garip gelsiyor mu? Yargıtaydan da olumlu karar çıkartacakları inancında iseler (açıkcası biz bakanlığın yargıtayı isterse pekala etkileyeceği inancındayız, olmayan işler değil bunlar.) neden mahkumların ağduriyetlerine sebep olarak sevk işlemlerini engelliyorlar, yargıtay kararı çıkana dek, isteyenleri o illere pekala yollayabilirler, adamlar varsın tahliye olsun, nasıl olsa yargıtayda olumlu karar verecek. görüşünde olmaları gerekmezmi?

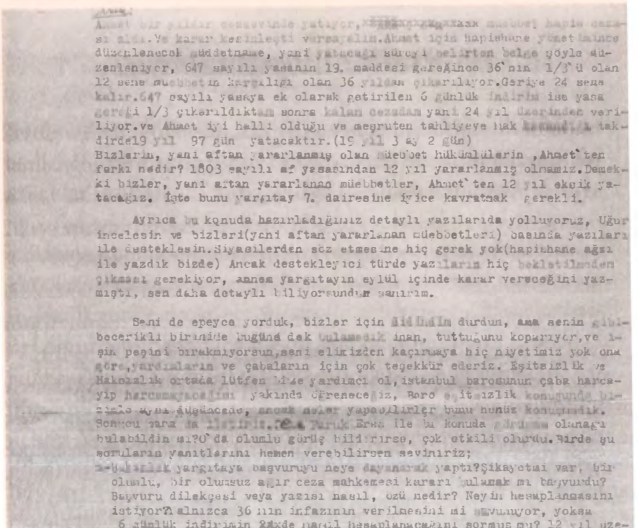
Yargıtaya nasıl baş vurdular bunu biran önce öğrenmek istiyoruz. Ayrıca kabul ederse Orhan Apaydın' ı bu işle görevlendirebiliriz. Sizlerde bizleri basın yolu ile (7 sene 3 ay hesabı doğrultusunda) desteklermisiniz mahkeme kararlarını savunursanız, sanırız bir ölçüde yargıtayı etkilemek en azından düşünmeye sevk etmek mümkün olabilir. Uğur Mumcu'nun röportajında bu konuya değineceğini sanıyordukama hiç sözetmedi. Bir hukukçu olarak konunun üzerine eğilmesi gerekmez mi? Açıkca bir hakkalık ve eşitsizlik söz konusu iken susup oturacak mıyız? Uğur Mumcu'ya yeni müebbet almış bir kişi ile aftan yararlanmış bir müebbet hükümlü arasında 12 yıllık af farkının olması gerektiğini iyice anlat lütfen. Tabii görüştüğüm yargıtay üyelerine de bu konuyu açıklıkla anlatmak, inandırmak gerekiyor. Bu durum aynen böyle kalır değişmezse, yeni müebbet almış bir kişi ile, bizlerin arasındaki fark 6 sene 4 ay 19 gün oluyor. Yani bu durumda biz aftan bu kadar yararlanmış olduğumuz, 12 yıl değil, diğer hükümlüler gibi. Bu konuyu içeren [illegible] o zaman hakkalığı daha iyi savunacaklarını, Yargıtayı etkileyebilecek tüm kişilere de bu durumu anlatmak gerekiyor. Çok kişi bu durumdan haberdar, kanı köşelerine kurulmuş oturuyorlar, onlara hareketle geçirmek gerekli.

Annem yargıtayın aylul sonuna kadar bir karar alabileceğini söylüyordu, bu durumda mahkemede az bir zamanımız kalıyor. Acaba CHP'li milletvekilleri bu işin üzerine gidemezler mi? Tabii tatilleri bitmişse. Uğur Alacakaptan'ın yargıtayda tanıdıkları muhakkak vardır, araştırılıp, incelemeden bir karar alınmasını engellemek, sorunu hiçbir etki altında kalmadan, yansız olarak incelediklerinde hakkalık ve eşitsizlik olduğunda birleşmeleri gerekiyor. Ayrıca bu yolda karar veren il ağır ceza mahkemeleri kararları da var. Bu iller şunlar öğrenebildiğimiz kadariyle; Mardin, Urfa, Elbistan K.Maraş, Isparta, Ordu, ve son olarak da Adıyaman. Bu illerin ağır ceza mahkemeleri aftan yararlanmış müebbet hükümlülerin 7 sene 3 ay 2 gün yattıkları takdirde) meşruten tahliyelerine karar vermiş ve tahliyeler yapılmış. Yargıtay 7.Dairesi sanırız, iki konuyu inceleyecek; 1- 1803 sayılı af yasasının 7/a maddesindeki eşitsizlik, yani müebbetlere 36 yıl üzerinden 1/3 indirim verilip verilmeyeceği,

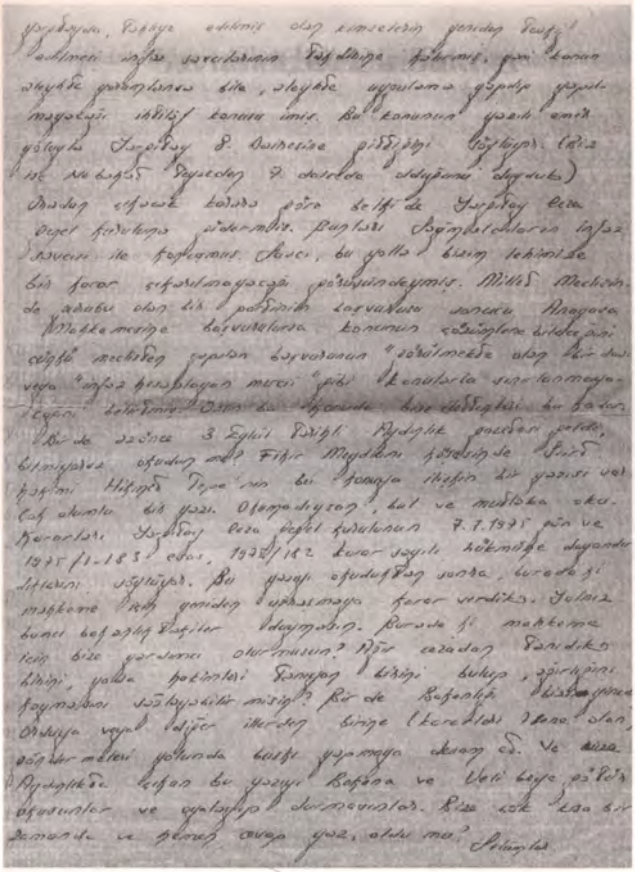
2-647 sayılı yasaya ek olarak getirilen 6 günlük indirim uygulamasının 24 yıl üzerinden mi, yoksa 12 yıl üzerindenmi yapılacağı sorunu.

Hakkalık 36 yıl üzerinden infazı kabul etmiş gibi görünüyordu, ancak 6 günlük indirimin 24 yıl üzerinden değil, 12 yıl üzerinden yapılacağını savunuyordu. Veli Devecioğlu ile bu konuyu uzun uzun tartıştık, tartışma sonunda bu benim kişisel görüşüm demiştik. Yeni müebbetlerle, aftan yararlanmış müebbetler arasında 12 yıl af farkının bu hesaplama şekli ile ortadan kalktığını, bunu nasıl açıklayacağını sorduğumuzda, sorunun yanıt iz bırakmıştı. Eğer bu af farkını, 6x12 yılı ortadan kaldıramayacaklarını zıt görüşte olanlara söylediğimizde sorularınız hep yanıtsız kalıyor. Çünkü bizim bu noktadan hareket ederek eşitsizliği savunmamız onlara da doğru geliyor, ancak negatif kalmaya yeğliyorlar her nedense. Sana küçücük bir örnek vereyim.

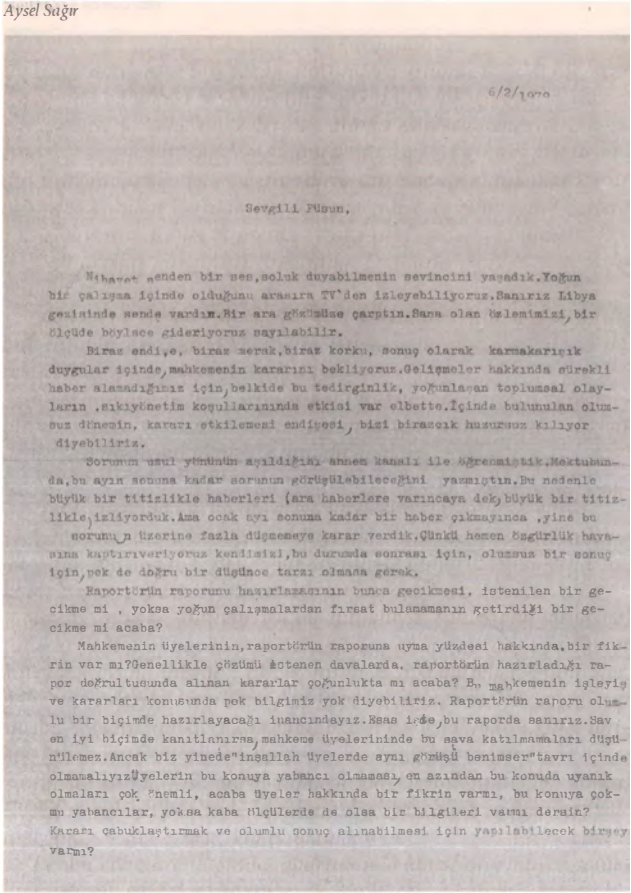
(Devamı diğer sayfada.)

(Devamı diğer sayfada.)

Rüçhan Manas'ın Füsun Gökmen Özbilgen'e yazdığı mektup.

6/2/1990

Sevgili Füsun,

Nihayet senden bir ses,soluk duyabilmenin sevincini yaşadık.Yoğun bir çalışma içinde olduğunu arasıra TV'den izleyebiliyoruz.Sanırız Libya gezisinde sende vardın.Bir ara gözüküze çarptın.Sana olan özlemimizi, bir ölçüde böylece gideriyoruz sayılabilir.

Biraz endişe, biraz merak,biraz korku, sonuç olarak karmakarışık duygular içinde,mahkemenin kararını bekliyoruz.Gelişmeler hakkında sürekli haber alamadığımız için,belkide bu tedirginlik, yoğunlaşan toplumsal olayların ,sıkıyönetim koşullarının da etkisi var elbette.İçinde bulunulan olumsuz dönemin, kararı etkilemesi endişesi, bizi biraz da huzursuz kılıyor diyebiliriz.

Sorunun usul yönünün aşıldığını önemli kanalı ile öğrenmiştik.Mektubunda,bu ayın sonuna kadar sorunun görüşülebileceğini yazmıştın.Bu nedenle büyük bir titizlikle haberleri (ara haberlere varıncaya dek) büyük bir titizlikle izliyorduk.Ama ocak ayı sonuna kadar bir haber çıkmayınca ,yine bu sorunun üzerine fazla düşmemeye karar verdik.Çünkü hemen özgürlük havasına kaptırıveriyoruz kendimizi,bu durumda sonrası için, olumsuz bir sonuç için, pek de doğru bir düşünce tarzı olmasa gerek.

Raportörün raporunu hazırlamasının bunca gecikmesi, istenilen bir gecikme mi , yoksa yoğun çalışmalardan fırsat bulamamanın getirdiği bir gecikme mi acaba?

Mahkemenin üyelerinin,raportörün raporuna uyma yüzdesi hakkında,bir fikrin var mı?Genellikle çözümü üstlenen davalarda, raportörün hazırladığı rapor doğrultusunda alınan kararlar çoğunlukta mı acaba? Bu mahkemenin işleyiş ve kararları konusunda pek bilgimiz yok diyebiliriz. Raportörün raporu olumlu bir biçimde hazırlayacağı inancındayız.Esas işte,bu raporda sanırız.Sav en iyi biçimde kanıtlanırsa, mahkeme üyelerininde bu sava katılmamaları düşünülemez.Ancak biz yinede"inşallah üyelerde aynı gözüşü benimser"tavrı içinde olmamalıyız.Üyelerin bu konuya yabancı olmaması, en azından bu konuda uyanık olmaları çok önemli, acaba üyeler hakkında bir fikrin varmı, bu konuya çokmu yabancılar, yoksa kaba bilgilerde de olsa bir bilgileri varmı dersin? Kararı çabuklaştırmak ve olumlu sonuç alınabilmesi için yapılabilecek birşey varmı?

(Devamı diğer sayfada.)

Ya da bizim yapabileceğimiz birşey varmı? Bakanlığın bu soruna olumlu çözüm getirilmesi isteği hala sürüyor mu dersin?Çaba harcıyorlar mı? Yoksa işin peşini bıraktılar mı?

İşlerin çok yoğun biliyoruz, ama hiç değilse arada bir telefonla da olsa, bize haber ilet. Annenminde seninle konuşacakları vardı, vakit bulduğunda kendisini bir zahmet arayıver, O seni sürekli arıyor ama , hep meclisteki görüşmeleri izlediğinden, seni yakalayabilmenin olanaksızlığını da biliyor.

Biz iyi sayılırız,para kazanma uğraşını sürdürüyoruz, okuyoruz,ve çok düşünüyoruz.İnan artık para kazanmaktan, örgü örmekten bıktık, nasıl sıkıyor bu iş bizi, anlatamam,çünkü sevdiğimiz bir iş değil,bizlerede hiç yakışmıyor.Kusur kafir zorunlu olarak yapıyoruz.Sana birşey ürelimiz istermisin, bak bu işi isteyerek yaparız.Bizim canımızı sıkan,para kazanmak için bu işi yapıyor olmak, zevk için yapıldığında, sıkalmıyoruz. Renk ve model konusunda yazarsan bize, tabii istediğin birşey varsa.

Füsun can, gelişmelerden bizi sıklıkla haberdar edersen seviniriz. Tlf.hem daha çabuk, hemde zorlamasız bir araç, fazla da zaman kaybettirmez sana, Tabii sanatlarca sıra beklemezsen, dışarıya o kadar yabancıyızki artık, bazı sorunları görmezden gelebiliyoruz.

Herşeyin en olumlu bir biçimde sonuçlanması dileğiyle , özlem ve dostlukla kucaklarız seni.Hoçakal.

Rüçhan Deniz

Rüçhan Manas'ın Füsun Gökmen Özbilgene yazdığı mektup (1979).

Mukaddes Erdoğdu

Koğuşun en küçük kadınıdır Mukaddes Erdoğdu. Henüz Sağmalcılar'a yeni gelmiştir. '68'i sonundan yakalayan ve '80'leri karşılayan biri olarak daha başlangıç aşamasındadır. Bir tür gelişen olayların uzantısında son halka gibidir. Bu yüzden de diğer kadınlardan biraz daha farklı bir profil çizer. Diğer bir yandan da varlığı, gelişmekte olan yeni siyasi hareketlerin haberini verir. Erdoğdu, -sonradan dağıtılacak olsa da- büyük bir potansiyel gücün varlığına işaret eder. Koğuşa henüz alışmaktayken, "eskilerin" avluda objektife poz vermelerini izler. "Sen de gel" demişlerdir ona. O an toparlanamamış, aralarına girememiştir. Ama birlikte "kadınların isyanı" olarak Sağmalcılar Cezaevi tarihine damgasını vuran bir ayaklanma gerçekleştirmişlerdir...

Mahir'lerin Kaçışını Şarapla Kutladık...

1971 sonbaharında liseyi bitirip İstanbul Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü'ne girmiştim. Okul karma, ortam devrimciydi. Hayatı çabuk öğreniyorsunuz öyle bir ortamda. Mahir'lerin duruşmalarına giderdik. Onlar Maltepe'den kaçınca okulun karşısındaki bakkalda en ucuz şarapla kutlamıştık. Vurulduklarında boykot yaptık. Deniz'ler idam edildiğinde de öyle. Disiplin cezası almışlığım vardı.

İkinci sınıfta o günlerde, devrimci faaliyetleri olanlarla tanışmıştım. Bu biraz daha yönlendiriciydi. Biraz konuşma, bir iki bildiri derken kendimi cezaevinde buldum. Şöyle: 13 Nisan 1973'te okul yurdundan gözaltına alındım. 20 öğrenci alınmışız, sonra üç kişi kalmışız. Bana çok fazla bir işkence yapmadılar. Zaten hasta hasta yatağımdan kaldırıp almışlardı, hem de son dakikada. Üze-

rinde adım yazılı bir mektup ve galiba içinde bazı yazılar bulmuşlar, bahçede! Ancak erkek arkadaşıma acayip işkence yapmışlar. Üçüncü kişi Fatma Oğuz. Biri adını vermiş ki o da çok işkence görmüştü, Selimiye'de gördüğümde tabanları yarılı vaziyetteydi. Ben, Harbiye ve Balmumcu MİT işkencehanelerinde ve en son Gayrettepe 1. Şube'de kaldım.

Gözaltındaki en ilginç anım şu: 19 yaşındayım... Harbiye hücrelerinde bir gece alıkonulmuş, ertesi gün bir arabaya bindirilip başka bir yere götürülmek üzere yola çıkarılmıştım. Gözlerim kapalı, hiçbir yeri görmüyorum, tanımıyorum. Uzun süre gözleri bağlı bekletildiğimi hatırlıyorum. Sonra bir odaya aldılar. Çizgili asker pijaması verdiler, bu pijamaları giyerken askerler de dışarı çıkmıştı. Ben giyindikten sonra askerler tekrar gelerek ayaklarıma zincir bağladılar. İki karış bile yok aralıkları... Çok zor yürüyorsunuz. Yemeği bir asker bakır gibi bir kapta getiriyor. Bir parça yemek, yanına bir dilim tayın. Kirli bir sürahi... Metal bir bardak, bir asker yatağı, asker battaniyesi... Baba mesleğinden dolayı bu şeylerle tanışıktım. Ya da cahil cesareti. Tek yaptığım şey, yatmak ve dolaşmaktır. Duvara çizgiler atıyordum, bir de bir iki marş öğrenmiştim, onları sessizce söylüyordum. Askerin baktığı bir pencere vardı, bacı dolaşma yat, derdi. Dışarıya ait sesler duyuyordum, kuş sesleri filan. Oraya davanın hemen hemen aynı tarihlerde gözaltına alınanların hepsi getirilmiş; Muzaffer, Süleyman, Hanife... Fakat orada ben kendimden başka kimseyi görmedim! İlginç değil mi? Sonraki gözaltılar böyle olmadı.

Değme Keyfime!

26 Nisan'dı sanıyorum, tutuklanıp Sağmalcılar Cezaevi'ne götürüldüm. Kapıda bir fotoğrafımın çekildiğini hatırlıyorum. Şöyle saçlarımı arkadan topladım, aynanın karşısında yanlardan parmağımla kıvırtarak favori gibi saldım. Üstümde mavi pardösüm vardı. İşkencehanelerin kiri pasağı üstümdeymiş ne gam! Ben süslendim ama adamlar elime bir tabela tutuşturdular. Upuzun bir numara; tutuklu numarammış. Bu muameleyle sanırım daha sonraki gözaltılarında karşılaşmadım.

Kadınlar koğuşuna beni bir kadın gardiyan götürdü. Arkadaşlar merakla etrafımı sarmışlardı. Böylelikle sorup soruşturup birlikte yargılanacağım kadın arkadaşı da yanıma getirdiler. Son-

ra seferber oldular; yemek çay, sigara banyo derken bir de yatak verdiler. Değme keyfime. Sanırım o anlarda hep sırıtarak gülmüşümdür. Eh işte öyle başladık ilk tutsaklığa. Dediğim gibi 19 yaşındaydım.

Çok hastalanıyordum. Hastalığıma teşhis konamıyordu. Bir binbaşı gastrolog, ailevi Akdeniz humması olduğumu söyledi ve Ermeni hastalığı olduğunu iddia etti. "Erzurumlu olduğuna göre karışmıştır da" dedi. Adama inanmadık tabii, ırkçı faşist deyip bir güzel şikâyet ettik cezaevi müdürüne! Meğer adam doğru söylermiş. Tabii bunu sonradan öğrendik, tedavi için ilaç kullanmaya başladıktan yıllar sonra FMF nöbetleriyle sürünmekten kurtuldum.

Her neyse cezaevi neşeli ve eğlenceliydi. Biz küçük kız çocuğu muamelesi görüyorduk. Zaten dışarıdan annelerinin yanına gelen çocuklar da bizi oyun arkadaşı olarak görüyorlardı. Tabii aralarında en uzun oyun arkadaşım Füsun'un oğlu Altan'dı.

Gerçek anlamda türkülerle cezaevinde tanıştım. –ortaokuldan beri kız lisesinde (Çamlıca) yatılı okumuştum–. Bu arada Batı müziğinin klasik ve popunu öğrenmiş oldum. En güzel sesliler sanki Sağmalcılar'a toplanmıştı, yani öyle görünüyordu bana. Türküler hayatımı renklendirdi. Folklor oynamaya çalıştım. Galiba bir ara ben de oyun öğretmeye soyunmuştum. En uzunlarımız Ülkü, Lâle, sıraya girmişlerdi. Herhalde benim havamdan da geçilmiyordu.

Cezaevinde Kadınlar İsyanı

Cezaevinde ilginç bir direniş oldu. Bilindiği gibi sorgular gibi cezaevine gelmeden önce yapılır. Yaralı olduğu için sorgudan geçirilmeden tutuklanan Nezihe Bahar'ı yeniden gözaltına almak istemişler. Çatışmada, kaldıkları gecekondu yanarken zor kurtulmuşlardı Zeki Şerit ile birlikte. Polis, "anarşistler gecekonduda belgelerini yaktılar" diye lanse etmişti. Velhasıl, cezaevindeyken Nezihe'yi tekrar sorguya almak istediler. Günlerce tedbir aldık, "vermeyeceğiz" dedik. Ama Cephe duruşmasının olduğu bir gün, sayımız azalmışken bizim barikatları kolayca aşıp geldiler. Direniş oldu, arkadaşlardan ciddi yaralananlar oldu. Koğuşu aşıp maltalara çıkıldı, erkekler de çıktığı için olay bir hayli büyümüştü. Bu arada, ben yine hastaydım! Direnişte yer alamadım yani. Yalnızca

koğuşu bastıklarında yerimden doğrularak başgardiyan Rıza'ya bir tek terlik fırlatabilmiştim.

Adli Tutuklulardan Evlenme Teklifi

Bu Rıza işkenceci biriydi, bu yüzden sonraki yıllarda orada öldürülmüştü, adli tutuklular tarafından diye hatırlıyorum. O gün koğuşta olan bütün kadınlara isyan ettiğimiz gerekçesiyle dava açıldı, yargılandık. Günün burjuva renkli basını boy boy fotoğraflarımızı yayımladı. Nurten abla koğuşun en yaşlısı (40 yaşında), en küçüğü Mukaddes Erdoğdu diye afişe olmuştuk. Bu havadis nedeniyle değişik cezaevlerinden erkek adli tutuklulardan evlenme teklifinde bulunan mektuplar almıştım! Mesela Banu bu teklifleri hep alırdı, böylelikle ben de kervana katılmış oldum. Bununla ilgili dava 1974 affında düşürüldü. Bu haberi de 12 Eylül'de Metris'te tutukluyken, o zamanın hâkimlerinden birinden, –bu kez avukatım olmuştu– ondan öğrenmiştim.

Cezaevinde ayrı komünlerde yaşıyorduk. Birinci komün en kalabalık kömündü. Cephe ve Ordu (THKP-C, THKO) tutukluları vardı. Biz de Boğaziçili arkadaşımızın seçimiyle ikinci komündeydik. Burada da Cephe davasından arkadaşlar vardı. Mahir-Küpeli ayrışması yaşanıyordu. Biz ise TİKKO grubundaydık ve ilişkilerimiz herkesle iyiydi. Ama bakın, bunda bizim Kürt Fato'nun katkısı çok büyüktür; sonra biz ufaklıklar geliriz. Birleştirici olmaya çalıştığımız da bir gerçekti. Tek tek ayrı yaşayan arkadaşlar vardı, onlarınki siyasi değil, daha çok kişisel tercihlerle oluyordu. Ruhsal sorunlarından dolayı hasta olan arkadaşlar vardı. Bunun için bizim komünden kimi arkadaşların ciddi bir destek oluşturduğunu hatırlıyorum. Politik ayrılıklar sürse de zamanla koğuşta ilişkiler yumuşadı, komün masaları açıldı, eğlencede ortaklaşıldı derken iç içe geçtik. Yani insanlar bu ilişkilerin içinde yakınlaştılar.

Hotel, Restoran Sağmalcılar...

Yalnız, akşamları beton bahçede volta atmak güzeldi, içli türküler dinlemek de öyle. Bir de Ayşen ile Selma'nın "hotel restoran Sağmalcılar" reklamlarına katıla katıla gülerdik. Diyebilirim ki, en acı anımız da hapishanede Hatice Alankuş'u yitirişimizdir. Hatice, gözlerimizin önünde sesini bile çıkarmadan acılara direndi.

İdare değil ama hastane doktorlarının açık ihmali nedeniyle, belki de kasıtlı olarak, geç teşhisten kaydı gitti. Yıllar sonra annesini gördüğümde o sırada o tahliye olduğu için çok uğraştıklarını ama kendi doktorlarını hastaneye aldıramadıklarını anlatmıştı.

Hayata bakışımı geliştiren bir süreç oldu cezaevi. Bizim Siverekli Kürt Fato, dağa çıkmışız gibi bize spor niyetine gerilla eğitimi yaptırıyordu. Biz beş kişi bunu yaparken koğuşun geri kalanları dalgalarını geçiyordu. Ama hiç bozulmuyorduk. Ayrıca grup olarak, çok sıkı eğitim çalışmaları, araştırmalar yaptık. Profesyonel devrimci olmaya orada karar verdim. Mesela bu nedenle ilk erkek arkadaşımı orada tek taraflı kararla terk ettim. Bana arkamdan çok beddua etmiş! 19 Mart 1974 günü tahliye olduğumda önümde yeni bir hayat olacaktı.

Sağmalcılar'da İlk Kadınlar İsyanı

Kadınların yarısının –mahkeme için– cezaevinin dışında olduğu yazın sıcağında, bir ilk yaşanacaktır. TKP/ML davasından tutuklu bulunan Nezihe Bahar, yeniden sorgulanmak üzere cezaevi müdürü eşliğinde gelen sivil polisler tarafından götürülmek istenir. İlk kez yaşanan bu olay, kadınların cezaevindeki ilk isyanı olacaktır.

O esnada koğuşta bulunan A. Bilge Dicleli, Elif Gönül Tolon, Lâle Arıkdal, Selma Özkol, Rukiye Dülger, Ayşe İsmail, Feryal Sarıoğulları, Mukaddes Erdoğdu, Ayşe Edincik, Ayşan Gündüz, Ayşe Baykara, Nurten Tuç, Fatma Nazlı Pazarbaşı, Banu Ergüder, Zuhal Aksoy –Bahar'ı vermemek için– direneceklerdir. Olayın üzerinden bir saat kadar zaman geçmiştir. Diğer tutuklu kadınlar; Ülker Akgöl, Nazife Akgün, Ülkü Ahmet Cafer, Leyla Dedeal, Füsun Gökmen, Muzaffer İlgen, Bilge Saka, Türkan Şahin, Selma Veyisoğlu, Müzeyyen Yada, Fatma Yeşil ve Ferdane Yurtsever duruşmadan henüz dönmüşlerdir. Fakat, Nezihe Bahar'ın sorgu için götürüldüğünü öğrendikleri anda onlar da harekete geçerler. İsyan daha da büyümüştür. Büyük bir arbede başlar...

Nezihe Bahar'ı Nasıl Götürürsünüz?

İşbu olayı müteakip geçen yarım veya bir saat kadar sonra o gün için duruşmalara katılmak maksadiyle Selimiye Kışlası'na götürülmüş diğer tutuklu sanıklar Ülker Akgöl, Nazife Akgün, Ülkü

Ahmet Cafer, Leyla Dedeal, Füsun Gökmen, Muzaffer İlgen, Bilge Saka, Türkan Şahin, Selma Veyisoğlu, Müzeyyen Yada, Fatma Yeşil ve Ferdane Yurtsever'in İstanbul Kapalı Cezaevi'ne duruşmalarının bitmiş olması nedeniyle geri getirmiş oldukları, cezaevinin aşağı bölümünde gerekli yoklamalarının yapılmasından sonra Ceza ve Tutukevinin kadınlar bölümüne getirildikleri, bölüm kapısının açılmasını müteakip tutuklu sanıklardan Ayşe Bilge Dicleli, Elif Gönül Tolan, Lâle Arıkdal, Selma Özkol, Rukiye Dülger, Ayşe İsmail, Feryal Sarıoğulları, Mukaddes Erdoğdu, Ayşe Edincik, Ayşan Gündüz, Ayşe Baykara, Nurten Tuç, Fatma Nazlı Pazarbaşı, Banu Ergüder ve Zuhal Aksoy'un derhal kapıdan fırlayıp "Nezihe Bahar'ı nasıl götürürsünüz? Faşistler, katiller, alçaklar, köpekler" diye bağırarak hakarette bulundukları ve bu sözleri aynen yeni gelen ve bölüme yeni girmek üzere olan diğer tutuklu sanıklar Ülker Akgöl, Nazife Akgün, Ülkü Ahmet Cafer, Leyla Dedeal, Füsun Gökmen, Muzaffer İlgen, Bilge Saka, Türkan Şahin, Selma Veyisoğlu, Müzeyyen Yada, Fatma Yeşil ve Ferdane Yurtsever'in de bağırarak ve Enternasyonal marşı söyleyerek, koridor boyunca bağırmalarına ve hakaretlerine devam ettikleri, aynı koridor üzerinde yer alan bölmelerde bulunan ve başka suçlardan dolayı tutuklu ve hükümlü bulunan diğer kişileri de bu şekil harekete tahrik ve teşvik etmek istedikleri

Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı İddianamesi, 24.09.1973

Yenilgi: "Mayıs Darbesi"

25 Nisan'da THKO adına faaliyetlerde bulunmak üzere İzmir'e giden İbrahim Öztaş, 22 Mayıs'ta, yani Elrom'un idam edildiği gün, girdiği çatışmada şehit düşer.[225] Öztaş, '71 devrimci hareketinin Türkiye'deki ilk şehididir.

23 Mayıs günü saat 15.00'te biten genel aramada Elrom'un cesedi bulunmuş, ama hiçbir THKP-C'li ele geçmemiştir.[226]

THKP-C'liler durumlarını değerlendirmek üzere bir toplantı yapmaya karar verirler.[227] Çayan, bu toplantıya hazırlanırken bir durum değerlendirmesi taslağı kaleme alır.[228]

Çayan bu taslakta, Türkiye'de 1950'nin karşıdevrim, "27 Mayıs harekâtı"nın ise devrim olduğunu yazıyor, devletin 1970'e kadar burjuvazinin hiçbir zümresinin kesin hâkimiyeti altına girmediğini iddia ediyordu.[229] Çayan'a göre, Elrom eylemiyle, "şehir ge-

rillasını yaratma aşaması" geçilmiş ve "dostun düşmanın ciddiye aldığı, vurduğu yerden ses çıkartan, dediğini yapan bir örgütün var olduğu" ispat edilmiştir. Ancak karşıdevrim cephesinin en kuvvetli olduğu devrede bulunulmaktadır ve "sol yenilmiş, gericilik hâkim duruma gelmiştir" Böyle durumlardaki bolşevik taktiğinin ricat olduğunu belirten Çayan, "öz gücümüzü ezdirmeme, güç toplama, savaşı gücüne göre sürdürme devresi"ndeyiz, diye yazar. Çayan'ın son cümlesi şöyledir: "Herkesin her şeyi ve herkesi bilmediği bir örgütlenme içine girmemiz gerekiyor."

Ancak bunun için çok geç kalınmıştır. Toplantı dahi gerçekleştirilemez.

27 Mayıs'ta, 21.10 civarında, normalde o evi bilmemesi gereken Necati Sağır, Çamlıca Apartmanı'nın dördüncü katındaki daireye gider. Hemen ardından da polis baskını gerçekleşir. Sağır ile birlikte, İrfan Uçar, Necmi Demir ve İlkay Demir gözaltına alınır.[230] O sırada evde olması gereken İlyas Aydın, Sağır'ın gelmesinden kısa süre önce oradan ayrıldığı için yakalanmamıştır.[231]

Ertesi gün, Sağır'ın verdiği bilgi sonucu, Ziya Yılmaz İlbay Apartmanı'nda yakalanır.[232]

THKP-C'lilerin kaldıkları evler açığa çıkmıştır. Çayan, Cevahir, Bardakçı ve Rüçhan Manas, Mete Has ile Talip Aksoy'un bir süre esir tutulduğu Tenis Apartmanı'ndaki daireyi kontrol etmeye karar verir.[233] Önden giden Bardakçı ve Manas da 28 Mayıs'ta yakalanmıştır.[234]

Çayan ve Cevahir, Tülay Tat ile birlikte Bingöl Erdumlu'nun ailesine ait yazlığa gider. [235] Oradan Ömer Laçiner'in evine geçmeyi düşünürler. Laçiner'in kardeşinin onları eve almaması üzerine Maltepe'deki yazlığa geri dönülür. [236]

30 Mayıs'ta, bir ihbar sebebiyle, devlet güçleri evi kontrol etmeye gider. [237] Çayan, gelen bekçiyi yaraladıktan sonra Cevahir ile birlikte oradan uzaklaşır.[238] Takip sonucu Orhangazi Caddesi, Küçükbağ Sokak'taki sekiz numaralı apartmana girmek durumunda kalırlar. İlk katta bulundukları sırada çatışma çıkar. Orayı güvenli bulmayarak üçüncü kata geçerler. Orada, on dört yaşındaki Sibel Erkan dışındakilerin evden ayrılmasına izin verilir. [239]

51 saat süren kuşatma sırasında, Çayan ve Cevahir THKP-C savaşçıları olduklarını açıklayıp sloganlarla direnirler. Devlet güçleriyle yaptıkları konuşmalarda, [240] zaman kazanmak için Filistin veya Kıbrıs'a iltica hakkı istenir. [241] Çayan, Sinan Cemgil,

Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga'nın şehit düştüklerini radyodan öğrendikten sonra daha çok bilendiklerini,[242] devrimciliğin nasıl bir şey olduğunu göstereceklerini söyler.[243] "Suçlarınızı öğrenmek istiyorum" diyen binbaşıya, "Suç sorun değildir. Teslim olmak yok" diye cevap verir Çayan.[244] Cevahir de, konuşmalar sırasında, "Silah taşıyan adam kan döker. İş olsun diye silah taşımaz" der.[245]

Devlet güçleri 1 Haziran'da, saat 11.20 sıralarında saldırıya geçer. Cevahir, atılan ilk kurşunla çenesinin altından vurulmuştur.[246] Kısa süren çatışma sonrasında, Çayan, orada aldıkları karar üzerine, Sibel Erkan'ın babasına ait tabancayı kalbine doğrultur.[247] Tetiği çekmesinin ardından eve giren polisler Çayan olduğunu zannettikleri Cevahir'i şehit ederler.[248] Tek kurşun yarası alan Çayan, hastaneye kaldırılır.[249] Çatışmada bir başkomiser ile bir komiser muavini yaralanmıştır.[250]

Sinan Cemgil yoldaşlarına katıldığında, dağdaki hazırlıklar büyük oranda tamamlanmıştır. Mustafa Yalçıner; Mehmet Asal, Fevzi Bal, Hasan Ataol,[251] Osman Bahadır, Metin Yıldırımtürk ve Ercan Öztürk ile birlikte 2 Nisan'da Ankara'dan yola çıkar.[252] Cemgil önderliğindeki THKO gerillalarının sayısı yirmi ikiye ulaşmıştır.[253] Temin edilen silahların dağıtımı Cibo Mağarası'nda yapılır.[254]

15 Mayıs'ta, beş kişilik bir disiplin komitesi oluşturulur.[255] THKO'luların ihbar ve ihanet durumlarında kurşuna dizme kararı vardır.[256]

24 Mayıs'ta yapılan toplantıda, iki gün önce araç kiralarken yaşanan sorun sebebiyle, Tuncer Sümer ekip komutanlığından alınır. Yerine Ahmet Erdoğan getirilir.[257] Yeni "komuta kademesi"nde şu isimler vardır: Sinan Cemgil, Mustafa Yalçıner, Alpaslan Özdoğan[258] ve Ahmet Erdoğan.[259]

Ertesi gün yapılan toplantıda, Elrom eylemiyle yoldaşlarının serbest kalmasının sağlanamadığından haberdar olan komutanlar[260] iki eylem kararı almıştır. Buna göre, önce Antep'ten Adıyaman'a para taşıyan bir araçtaki paralara el konulacak, ardından ABD'nin Kürecik'teki radar üssü, Hüseyin İnan'ları kurtarmak için basılacaktır.[261]

Gölbaşı Harekâtı olarak adlandırılan bu eylemler için, çatışma deneyimi olanlar ve iyi silah kullananlar seçilerek, Cemgil komutasında bir birlik oluşturulur.[262] Buluşma yeri olan Binboğalar'a gidip hazırlık yapacak olan diğer birliğin[263] sorumluluğu Osman Arkış, Ercan Öztürk ve Semih Orcan'a verilmiştir.[264]

Yapılan plana göre, ABD'lileri üsse taşıyan araç durdurularak içindekiler enterne edilecektir. Üsse, ABD'lilerin elbiselerini giyerek, onların aracıyla girilmesi düşünülür.[265]

29 Mayıs günü saat 21.00 sıralarında,[266] THKO'lular Göksu Vadisi'nde ikiye ayrılarak harekete geçer.[267]

O günlerde iki yüz elli kişilik bir birlik onları aramak için bölgeye sevk edilmiştir.[268]

Sinan Cemgil, Mustafa Yalçıner, Alpaslan Özdoğan, Ahmet Erdoğan, Kadir Manga, Hacı Tonak ve Metin Güngörmüş 31 Mayıs'ta Gölbaşı Ovası'na vardıklarında hava aydınlanmak üzeredir.[269] Karşılaştıkları Vassaf Uçar isimli köy bekçisi, İnekli köyüne giderek durumu muhtara haber verir.[270] THKO'lular gitmeleri gereken yere zamanında varamamış ve kalmak için çok elverişsiz bir alanda sıkışmışlardır. Yapılan değerlendirmede, sivil giyimli iki kişinin, yani Ahmet Erdoğan ve Hacı Tonak'ın, silahsız şekilde ovaya inmesi kararlaştırılır. Erdoğan ve Tonak, gecikmelerinin, planlanan ilk eylemin gerçekleştirilmesini engelleyip engellemediğini öğrenecek, demiryolunun keşfini yapacak ve bir araç bulmaya çalışacaktır.[271]

Cemgil bir buluşma yeri tespit edebilmek için onlarla birlikte gider. Çevreyi tararken pusuya düştüklerini fark ederler. Cemgil geri çekilirken bacağından yaralanmıştır.[272] Cemgil, Özdoğan, Manga ve Yalçıner devlet güçleri ve köylülerle yaklaşık iki saat çatışır. Ahmet Erdoğan ve Metin Güngörmüş oradan uzaklaşmış, Hacı Tonak yakalanmıştır. 08.30 sularında biten Nurhak Dağları'ndaki çatışmada Cemgil, Özdoğan ve Manga şehit düşer, Yalçıner yaralanır.[273]

THKO'nun diğer gerilla birliği, bu durum üzerine üç grup halinde dağılma kararı alır. THKO'lular silahlarının üzerine yemin edip onları gömmüştür.[274]

Atilla Keskin, Cihan Alptekin'i getirmek için İstanbul'a gitmişti.[275] Tayfur Cinemre, Fevzi Alkan, Hasan Ataol, Gülay Özdeş ve Türkan Sabuncu da 15 Mayıs'ta Ankara'dan İstanbul'a geçer.[276]

Yoldaşlarına katılmak için 31 Mayıs günü yola çıkan Alptekin de, Cinemre ile birlikte yakalanır.[277]

THKO'nun kır gerilla birliklerinin dağıtıldığı, örgütün İstanbul'daki önderinin yakalandığı ve Çayan ile Cevahir'in abluka altında tutulduğu saatlerde, o zamana kadar pek tanınmayan İbrahim Kaypakkaya adındaki bir genç, devrimci mücadele düşleri kurarak yeni görev bölgesine gitmekteydi. Devrimci hareket yenilmişti, ama '71 devrimcilerinin atılacak kurşunu ve söylenecek sözü bitmemişti.

www.teorivepolitika.net/index.php/.../
229-71-devrimciliginin-tarihyazim...

İlkay Alptekin Demir

Sağmalcılar'a Maltepe Cezaevi'nden gelen İlkay Demir Alptekin, THKP-C 1. davadan yargılanmaktadır. Elrom'un kaçırılması ve sonrasında yaşanan süreç Alptekin'in daha uzun süre cezaevinde kalmasına neden olacaktır. Rüçhan Manas, Kadriye Deniz Özen, Ayşe Emel Mesçi'yle birlikte aralık ayının (1972) ortalarında Sağmalcılar'dan alınıp Anadolu'daki cezaevlerine -her biri ayrı ayrı- yerleştirilmek üzere yola çıkarılırlar. Müebbet hapis cezası alan Alptekin için asıl cezaevi yılları, Anadolu'da yalnızlık olarak başlar. Ama yine de bu yalnızlık bir "şans"tır onun için. Bunu da şöyle tarif eder;"onlarla yaşadıklarım, halk gerçeği. Köy öğretmenlerinin, karayolları çalışanlarının yaşadığı yalnızlığını çok iyi anladım..."

Baskıya Rağmen Artan İlgi

O dönemde devrimci hareket içinde olup da, Mahir Çayan'larla birlikte hareket eden kadınların hepsi girdi içeri. Bunlar çok aktif kadınlardı. '69-'70 ve '68'le '71 arasında, okullarında aktif olan kadınların hepsi bu davada vardı. Diğer davalarda da öyleydi. O dönemde sosyalist hareketteki hemen hemen bütün kadınlar farklı davalardan tutuklanıp yargılandılar. Bir bölümümüz 12 Mart 1971 darbesinden kısa bir süre sonra tutuklanmıştık. Darbeden sonraki baskı döneminde herkes illegale geçince, bayağı genişlemiş kadınların katılımı. Özellikle 12 Mart darbesinden sonra aranan devrimcilere destek olmuşlar. Bir kısmı bu kadar aktif bir politik mücadeleyle yeni tanışmış ama bu süreçte devrimcileşmiş, hayatlarını değiştirmişler.

Bu resimdekilerin çoğu, ikinci THKP-C davasından tutuklananlar. Birkaç aydır içerideler. Bir bölümümüz bir buçuk yıl önce Mahir ve Ulaş'ın yargılandığı birinci THKP-C davasından içeri girmiştik. Biz önce Maltepe Askeri Cezaevi'ndeydik. Maltepe'deyken başladı bizim dava. O zaman kadın koğuşu çok kalabalık değildi. En kalabalık olduğumuz dönemde sanal bir TKP davasıyla içeri alınan Sabahattin Eyüboğlu ekibinden kadınlar da bizimleydi: Azra Erhat, Magdelena Rufer, Yaşar Kemal'in ilk eşi Tilda (Mathilda) Gökçeli gibi aydınlar vardı Maltepe'de. Seçkin Selvi Cılızoğlu vardı; cesur, sakin ve her zaman iyimser... Sadece öğrenci takımı yoktu yani. Sonra '72 Şubat'ında ikinci tutuklama dalgası başladı. Daha doğrusu 1971 sonbaharında Mahir'lerin Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçışlarından sonra başlayan süreç. Bu resimdeki kadınların büyük bir bölümü kaçıştan sonraki süreçte tutuklananlar. Şöyle: '71 Mayıs'ında Mahir'ler yakalanıyor. Aynı yılın sonbaharında Maltepe'den kaçıyorlar ve '72 Şubat'ı dolaylarında geniş bir tutuklama operasyonu başlatılıyor.

Türkiye'de yoğun bir politikliğin yaşandığı dönemdir bu. Gariptir, çok ilginçtir. Hani şöyle beklersin: Eylemler çok sert, sertlik nedeniyle pek destek gördüğü de söylenemez, askeri darbe yapılmış, çok büyük bir baskı var, insanların uzak durmasını beklersin. Ama böyle olmadı işte. Aksine daha da arttı ilgi. Bizim kadın koğuşu da böyle böyle kalabalıklaştı.

Bizim her anımız resimdeki gibi böyle neşeli değildi elbette. Morallerin bozulduğu anlar da vardı. Büyük bir koğuşta hepimiz bir aradaydık; iki katlı ranzalar, tıkış tıkıştık biraz ama herkes bir aradaydı. Politik tartışmalar yapılıyordu. THKP-C'de bölünme vardı. Bu ikinci THKP-C davasına da yansıyan bir süreç oldu. Çok ciddi bir bölünme. Mahir'lerin kaçışından sonra açığa çıktı. Yusuf'lar bir tarafta, Mahir'ler bir tarafta. Bu bölünme, Mahir'lerin kaçışından sonraki tutuklama dalgasıyla hapishaneye de geldi. Dolayısıyla, ciddi tartışmalar vardı. Bu oradaki ilişkileri etkiliyordu tabii. THKP-C'nin çizgisiyle ilgili tartışmalar yaparken, baktık bazı arkadaşların psikolojisi bozuluyor ve kestik tartışmaları. Psikolojik sorunların önemli bir bölümü işkence döneminin bir sonucuydu. Hiç de kolay değildi bütün bunların üstesinden gelmek. Fotoğrafta acılarımız görülmüyor değil mi? Bunda dayanışmamızın rolü büyük. O zor günler büyük dostluklar yarattı, bugüne kadar süren dostluklar. Hani ayrılıkları filan da anlamını

çoktan yitirdi. Dile getirilemeyecek, çok derin bir dayanışmanın izleri kaldı üzerimizde. Yüzümüzü böyle güldüren de bu. Bol şamata vardı. Geceleri bizi üst kattaki yatakhaneye kapattıklarında pencereden koca koca sıçanların tayın ekmeklerimizi ve asker sabunlarımızı avludaki lağım deliklerine taşımalarını seyretmek çok korkunçtu, ama yirmi yaşındaysanız bundan bile muazzam bir eğlence çıkarabiliyordunuz.

Dayanmak bu demek. Sarı hamamböceklerinden korkmamayı da ben Sağmalcılar'da öğrendim. Arkadaşlar sayesinde. Herkes birbirine güç veriyordu. Zamanımızı nasıl mı geçiriyorduk? Devamlı kitap okuyor, bol bol türkü söylüyor, top oynuyorduk. Voleybol. Ben en beceriksizlerindendim, yine de oynuyordum. O halimle bugün bile dalga geçilir. Hepimiz yirmili yaşlardaydık. Bizden biraz daha yaşlı olanlar Akgül abla, Fatma abla, Nurten Tuç, Bilge ve diğer bir iki arkadaştı. Bir de çok genç, canımız ciğerimiz Ferdane vardı. Bize öğrettiği türküleri bugün de söylüyoruz Datça'da türkü gecelerimizde ve hep Ferdane'yi anıyoruz. Bizim gözümüzde onlar halk türküsü olmanın ötesinde Ferdane'nin türküleri. Kitap okuyorduk, devamlı. Bu resimdeki arkadaşlardan aramızdan ayrılanlar da oldu. Rüçhan Manas'ı birkaç yıl önce kaybettik. Büyük sıkıntılardan sonra geç de olsa mutluluğu bulmuştu. Önce sevgili eşini kaybetti. Sonra da kalbi sustu. Sağmalcılar'da Hatice Alankuş'un ölümü çok trajiktir. Çok büyük travmadır. Tıbbi ihmalle yitirdi yaşamını. Doğrudan askerler sorumludur. Ben o zaman Amasya'daydım. Bu süreci yaşayan arkadaşlar anlatmışlardır.

Kadın Bilmez Kocası Bilir

Rüçhan, Kadriye Deniz, Emel Ayşe Mesçi ve ben '72 Aralığında Anadolu'ya sevk edildik. Birinci davadandık ve cezalarımız kesinleşmişti. Rüçhan'a, Kadriye Deniz'e ve bana müebbet hapis verilmişti. Bizi bir "et arabasına" doldurdular. Bir dolu jandarma. Emel'i Adapazarı'nda aramızdan aldılar, beni Amasya'ya bıraktılar, Rüçhan'ı Samsun'a, Kadriye Deniz'i de Giresun'a götürdüler. Bizi dağıtarak etkisizleştirmeye çalışıyorlardı.

Amnesty Enternasyonal'den bir grup görüşme yapmak için Sağmalcılar'a gelmişti. Bana kendime yapılan işkenceyi sormuşlardı (onların gözünde bana yapılanların hepsi işken-

ceydi). Ben de yeni içeri giren arkadaşlara yapılan işkenceleri anlatmıştım. İkinci tutuklama dalgasıyla gelenler çok ağır işkenceden geçmişti. Çok arkadaş vardı işkence gören. Amnesty ile görüşmeden sonra bunları duyurmanın ne kadar önemli olduğunu daha iyi anladık ve bu arkadaşlar işkence tanıklıklarını el yazılarıyla kaleme aldılar. Aramızdan biri bu beyanlara tanıklık ederek kendi ismiyle imzaladı. Bunları minyatür yazılara dönüştürdük ve dışarı kaçırdık. Bunlar yurtdışında çok büyük olay yaratmış. Mecliste görüşme olmuş, "görüşmeye niye izin verdiniz?" diye. Bizi belki de biraz bu yüzden böyle farklı cezaevlerine sürdüler.

Bana yapılanlar, benim işkence saydığım şeyler değildi. Asıl Necmi'ye (Demir) yaptılar çok büyük işkenceyi. Beni adeta göstermelik tuttular; çıkarıyorlar, herkese gösteriyorlar, bakın iyi davranıyoruz gibilerden. Necmi'lerin pansumanlarını yapıyordum ve büyük bir acı duyuyor, adeta keşke bana da işkence yapsalardı diyordum. Gene de bana yapılanların kötü muamele olduğunu, işkence yapılmadığını söylemeliyim. Bunun bir nedeni de, "kadın bilmez, kocası bilir" anlayışı olabilir. İşkencecilerin böyle bir tutumu oluyordu, ellerinde bulundurdukları eşlerse, kadına değil de erkeğe yükleniyorlardı. Kadriye Deniz Özen'e, Jülide Aral'a çok büyük işkence yapılmıştı. Erken yakalanmışlardı ve polis onlara acımasızca saldırmıştı. O dönemde, yani 12 Mart '71 darbesinden hemen sonra işkence birinci ve ikinci şubelerde yapılıyordu. İnsanlara öldüresiye saldırdılar. Ama bunlar kaba işkenceydi, ince işkence değildi. Jülide, Kadriye Deniz, Necmi ve İrfan uzun süre hastanede tutuldular işkence izleri geçsin diye. '72'de Mahir'lerin kaçışından sonra polisin örgütlenmesi tümüyle değişti. İşkence doğrudan doğruya Kontrgerilla'nın eline verildi. Erenköy Köşkü (işkence köşkü) kuruldu ve sistemli işkenceye geçildi. '71'deki işkenceler en fazla yirmi dört saat sürüyor, sonra bitiyordu. '72'de ise işkence artık bir ay sürüyordu. İnsanların giysilerini alıyorlar, gözlerini bağlıyorlar, işkence sesleri dinletiyorlar ve beklenmedik anlarda gelip götürüyorlardı; bazı arkadaşların psikolojisini bozan da buydu. Gerçekten dengeleri çok zorlayan süreçler yaşadılar. Tabii '80'den sonraki işkenceler çok daha tekniktir, Diyarbakır Cezaevi gibi bambaşkadır. Orada artık insanların direncini kırmak değil, onları tümüyle yok etmeyi amaçladılar.

Kadın Hakları Mücadelesi '80'lerde Şekillendi

O toplu fotoğraf çekildikten üç dört ay sonra Amasya'ya gittim. Böylelikle Anadolu'da, adli tutuklularla, köylü kadınlarla beraber, bambaşka bir hayat başladı benim için. Onlarla olmak çok farklıydı. Bayağı bir kültür şokuydu. İstanbul'dan gidiyorum, halk dostuyum ama tanımıyorum halkı. Benim için gerçek anlamda bir üniversite oldu orası. Halen taşırım üzerimde o üniversitenin izlerini. Çok yabancıyım, hiçbir şey anlamıyorum, yirmi beş yaşındayım, köylü kültürünü hiç tanımıyorum. Nazardan, büyüden bahsediyorlar. Ben rasyonel bir tıp öğrencisiyim. Hakikaten bunlara inanıyorlar mı? Dünyayı sadece bununla açıklıyorlarsa, onların gerçeği böyleyse felaket bir şey; ortalık cin, peri dolu. Koğuş elli kişilik; bir o kadar da cin peri var. Çeşmenin cini, kurnanın perisi, çaylara eklenen büyüler... Zamanla bunun mecaz olduğunu görmeye başladım. Köylü için inanç düzleminde dile getirilenler mutlak olmaktan çok mecazdı. Köylü yaşanan gerçeklik ile sözün arasındaki mesafenin benden çok daha farkındaydı. Yavaş yavaş bu dili öğrendim ve hiç unutmadım. O günlerden beri benim de hep böyle bir dilim oldu.

'74 affından sonra Niğde'ye götürüldüm. Niğde'ye gitmeyi ben talep etmiştim. Necmi oradaydı. '72'de Anadolu şehirlerine sol girmemişti henüz. Sonraki yıllarda kır da değişti. Anadolu kadınının değişimini gözlemledim. Her yeni giren kişiyle kırdaki değişimi de gözlemledim. Kırsal bölgeler solcuları hiç tanımazken, giderek yeni gelen adli tutukluların ailelerinde solcular olmaya başladı. Dışarıda müthiş bir altüst oluş vardı. '70'li yıllar, Türkiye solunun tarihi boyunca hiç görmediği, bir daha öyle kolay kolay tekrarlanmayacak bir halklaşma hareketiydi. Kürt hareketi hariç, solun köylere, en uzak çevre semtlere kadar girdiği başka bir dönem olmamıştır. '71'de henüz bu yok. Şu gördüğünüz fotoğraf, bu nedenle, kentli; bu fotoğrafa girmemiş diğer arkadaşlarla birlikte düşünelim (diğer davalarla), kentli orta sınıfız biz. Biraz da işçiler var. Sendikalı işçi liderleri ve onların eşleri var. İçeride pek yoklar, ama dışarıda varlardı. Derken sonraki yıllarda tümüyle gecekondular, köyler giriyor işin içine. Ben bu yılları hapiste yaşadım ve o süreci şaşkınlıkla ve coşkuyla böylece izledim. Her girenle değişimi gördüm. O yıllarda ne kadar değişiyor Anadolu toprakları! Artık solu tanıyor, anlıyor ve "azık oldu bu çocuklara" diye

bakmakla yetinmiyor. Artık kendisi, kendi hakları açısından da görmek istiyor.

Resimde gördüğünüz kadınlar, Türkiye'de kadınlık bilinci açısından hayli ileriydiler. O yılların bilinci açısından hayli ileri kadınlardı. Kemalist bir kadınların kurtuluşu anlayışının ötesine geçmişlerdi. Ama henüz bir feminist açılımdan söz edilemez. Yine de gerek bu fotoğrafta gördüğünüz gerekse diğer davalarda yargılanan kadınların kadınlık bilinci, gününe göre hayli yüksekti. Kadın meselesini bu kadınlar üzerinden iyi anlamak lazım. Bunlar öncü kadınlardı. Bugünün öncüleriydiler. Sadece bu fotoğraftakiler değil, diğer davalardaki kadınlar da.

Bir '68 Modasıdır Gidiyor...

Beni rahatsız eden bir kolaycılık var. Ben buna gazeteci yüzeyselliği diyorum. Güncelin peşinden koşma, insanların dikkatini çekenin ya da dikkatini çekecek olanın peşinden koşma. Ve derinleşememe. Türkiye'de insanlar, yüzeysel ve tembel. Derinlemesine çalışmak zor geliyor insanlara. Bu da sadece ünlü olanların üzerinde durulmasına yol açıyor. Aslında bu da o ünlülerin de içinde oldukları mücadelenin toplumsal anlamının, çok derin pek çok boyutunun görülmemesine yol açıyor. Bu durumda da, yazılan her yeni kitap, her yeni görüşme, her yazı bu kolaycılığı yeniden üretiyor.

'68 söyleşileri moda oldu uzun süredir. '68'i anlatın diyorlar, anlatıyor insanlar; fakat görüşmeciler önemli ayrıntıları dinlemiyorlar bile. Sungurlar grevinde yaşadıklarımız ilgilerini çekmiyor da, şu kişi ne yaptı, bu kişi ne yaptı türünden ünlü kişiler ve ünlü olaylar ilgilerini çekiyor. Türkiye '68'inin Batı '68'iyle farkına da önyargılı yaklaşılıyor. Batı'da '68 çok derinleşti, Türkiye'de derinleşemedi gibi bir genelleme yapılıyor. Sanki '68 Batıyla sınırlı. Oysa bütün dünyada yaşandı '68. Şili'de, Uruguay'da, Filipinler'de, Güney Afrika'da, her yerde yaşandı. Hepsinin ortak bazı özellikleri ve farklılıkları vardı. Bir diğer genelleme de kadın meselesi üzerinden yürütülüyor. "Neden siz o zaman kadın meselesi üzerinde yeterince durmadınız?" Yani '80'li yıllardaki feminist yaklaşımların niye '68'de olmadığı. Bütün bunlar biraz bugünden bakmakla ilgili, belki de biraz 12 Eylül 1980 darbesinin yarattığı kopukluklarla; ama dediğim gibi bunda biraz da merak eksikliğinin, irdeleyici yaklaşmamanın rolü var.

Son derece rahatsız edici bir şey bu. Nitekim '68 sürecinde insanlar arasındaki ilişkiler, okul yaşamı, aile ilişkileri, sonra '70'li yıllarda bunun nasıl radikal bir şekilde değiştiği gözden kaçırılıyor. Bu yıllardaki sınıfsal bileşenler, insan ilişkileri, düzen içi yaşamdan kopuş süreçleri. Kopuşun boyutları, o yılların bilimsel araştırmaları, edebiyatı, sinemayı nasıl etkilediği (gerçi bu son iki nokta üzerinde biraz duruluyor), klişelerin ötesindeki gerçek; bunu merak eden pek yok.

Oysa biz o yıllarda, '68'li yıllarda bir şeylerle mücadele ettiysek, toplumsal bir gerçeğin parçasıydık. İşçi hareketi gelişti o yıllarda aynı zamanda. Kürt hareketi canlanmaya başladı. Köylü hareketi başladı. Sonra da bizim mücadelemizin devamı olarak, Türkiye '70-'80 arasında muazzam bir toplumsal altüst oluş yaşadı. Nereye gitseniz, hangi kasabaya, hangi köye, hangi şehre gitseniz, bugün kiminle konuşsanız, sol çevrelerde gençliğini '70'li yıllarda yaşamış birisiyle karşılaştığınız zaman, biraz deştiğinizde son derece ilginç bir şeyle karşılaşıyorsunuz. Bu insanların önemli bir kısmı içeri de girmemiş '70'li yıllarda. Ama gençliklerini o altüst oluş içinde yaşamış. Her birinin hayatında birçok değişiklik olmuş. 12 Eylül'den sonra da, çok gizlenmiş, örtülmüş baskı altında kalmış o hayat. Şizoid bir bölünme yaşamışlar; '80 öncesi ve '80 sonrası. Bunlar aslında sizin anne babalarınızın yaşamları. Belki siz bile bilmiyorsunuz o yaşamları.

Yani hep bizim üzerimize geliyor ışıklar, ama derinleşilemediği için bizim üzerimize gelen ışıklar bizi de aydınlatamıyor. Çünkü bizim dönemimizin toplumsal gerçekliğini kavrayamadığı gibi, bizim yürüttüğümüz mücadelenin bir ürünü olan toplumsal altüst oluşu, '70'li yılların toplumsal altüst oluşunu da aydınlatamıyor. Dolayısıyla anlamsız bir sansasyonel gazeteci yüzeyselliğinde bir sürü şey çıkıyor ortaya. Bunu ilginç hale getirmek için de, işin içine kurmaca katıyorlar. O daha da berbat hale getiriyor durumu.

Bu fotoğrafın yanına, bir de '80 sonrası cezaevinden bir fotoğraf bulabilsek. Bu iki dönemi karşılaştırmak için iyi bir belge olurdu. İkisinin temsil ettiği farklılıklar, hapishane koşullarının, temsil ettikleri toplumsal kesimlerin farklılığı, belki insan ilişkilerinin farklılığı ortaya çıkardı. Asıl toplumsal gerçeklik üzerinde durmak gerekiyor; söylemek istediğim bu. Gençler bunu başarabilir... Sizlere güveniyoruz.

Adlilerle Halk Gerçeğini Yaşadım

Daha önce de söylediğim gibi 1974 genel affından sonra kendi isteğimle Amasya Cezaevi'nden Niğde'ye nakledildim. Artık Necmi'yle de görüşebiliyordum. Tek olduğum için açık görüşe de gidiyor, diğer arkadaşlarla, gelen ziyaretçilerle görüşebiliyordum. Dolayısıyla Niğde'ye geldikten sonra dünyayla bağlarım çok gelişti. Buna rağmen Niğde'de de koğuşta adlilerle beraberdim. Çok büyük sıkıntılar çektim, çok büyük yalnızlıklar yaşadım. Sekiz yıl içeride yattım. Bunun iki yıla yakın bir bölümü, bir buçuk yıldan biraz fazlası, şu fotoğrafta gördüğünüz arkadaşlarla birlikte yaşanan süre. Bir süre de Niğde'de THKO davasından Serpil Tonak'la paylaştık cezaevi yaşamını. Onun dışında yalnızca adlilerle birlikteydim. Bu yalnızlık demekti ama aynı zamanda bir şanstı benim için. Onlarla yaşadıklarım, halk gerçeği. Köy öğretmenlerinin, karayolları çalışanlarının yaşadığı yalnızlığını çok iyi anladım.

Dünyaya bakışta nasıl yalnız kaldıklarını, kendilerinin algılanışında nasıl zorlandıklarını. Ben idamla yargılanıyor, müebbet hapis yatıyorum ama af lafı çıkınca köylüler "Devlet sizi affeder" diyor; ne de olsa siz onlardansınız demek istiyor. Çok seviyorlar. Onlardan esas olarak, derin bir sevgi ve destek gördüm ve iyi ilişki kurdum. Yıllarca sürdü bu dostluklar. Araya yeni bir darbe, yurtdışına gitme zorunluluğu girmese daha da sürerdi. O yıllarda devletin bize bakışıyla, kendimizin bize bakışıyla, halkın bize bakışı arasında fark vardı. Üçü de birbirinden farklıydı. Hapishane yaşamım halk, toplum, köylüler, işçiler konusundaki kaba, klişe görüşlerimi çok değiştirdi. Kendi kültürüme dışarıdan bakmayı öğrendim.

Yalnız olduğunuz, tecrit olduğunuz, kültürel olarak farklı olduğunuz bir ortamın içine düştüğünüz zaman, kendi kültürünüze dışarıdan bakmayı öğreniyorsunuz. Bu ister yurtdışına gitmek olsun, ister hapse girmek olsun, bir Kürt'ün ilk kez İstanbul'a gelip, İstanbul'da okuması olsun, fark etmez. Böyle bir ortama girdiğiniz zaman yeni kültürü hemen tanıyamıyorsunuz, o çok zaman alıyor. Ama onlar size bakıyor. Ve kültürünüzün sizin algıladığınız şekilde algılanmadığını görmek sizi her zaman şaşırtıyor. Ve sürekli kendi kültürünüzü gözden geçiriyorsunuz. Mesafe kazanıyorsunuz. Yere oturmayı çok severim, oralarda öğrendim.

Biçimsel detaylar bir yana, formalitelerden uzaklaştım daha çok. Zaten sevmezdim. Kendi kültürüne dışarıdan bakmak acıdır ama avantajlıdır.

Herkes Her Şeyi Çok Bildiğini Düşünüyor

1979'da hapisten çıktık, kısa süre sonra 12 Eylül 1980 darbesi oldu. Darbeden önce bile aramaya başlamışlardı, "eksik yatmışsınız" diye. İki yıl kaçak yaşadık. Bir çocuğumuz oldu. Sonunda 1982'de yurtdışına çıktık. Belçika'da on yıl yaşadık. Orada nihayet tıp fakültesini bitirme fırsatı buldum! Bu fotoğrafta tıp fakültesinin ilk dört yılını bitirmiş (geriye iki yılı kalmış) bir öğrenciyim. 1966'da başlamıştım fakülteye, 1985'te bitirdim. İnanır mısın bilmem ama bütünlemeye bile kalmadan 19 yılda bitirmişim fakülteyi!

Kendi kültürüne dışarıdan bakma fırsatı yurtdışında da karşıma çıktı. Bir Belçikalının beni göremeyişi üzerinden ben kendimi bir kez daha görecektim orada. Burada hapisteki köylünün beni göremeyişi üzerinden ben kendimi görmüştüm. Yurtdışındaki katmerli oldu tabii. Burada köylüleri tanıdım. Sonra gittim Belçika'da gayet hoş, alternatif işler yapmaya çalışan insanlarla birlikte çalıştım. O süreçte kendi dünyaya yaklaşımlarında ciddi değişiklikler oldu. Halka öğretmen gibi yaklaşma tavrımın, yani hem onlardan biri gibi davranıp hem de bir bilen gibi yaklaşma tavrımın sürdüğünü gördüm. İnsanların eğitilmesi gerektiğini düşünen bir anlayış vardır ya hani, onun bende halen sürdüğünü anladım. Mesela Belçika'da '68'liler bu ülkenin sosyal-liberal kültürüyle hasta hakları konusunda çok önemli adımlar atmışlardı. Bunlar bana yabancıydı, tanımadığım bir şeydi. Okuması yazması olmayan bir insanın bile doğru bilgilendirildiği takdirde kendi sağlığıyla ilgili kararları kendisinin alabileceğini, doktor olarak onun bedeni üzerinde iktidar kurmamak gerektiğini orada birlikte çalıştığım insanlardan öğrendim. O kararı onun almasını kolaylaştırıcı rolünü benimsemek gerektiği gibi kavramlar bana yabancıydı. Bunu somut mesleki bir boyut olduğu için söylüyorum. Bunun gibi daha birçok boyut var. Belçika'da dönüp kendime baktığımda, kendimde buyurgan, yukarıdan, Kemalistlerden kalma aydın rolümün halen sürdüğünü görüyordum.

Biz sosyalistler olarak ne kadar halktan yana, halkla birlikte, halkın içinde olsak da böyleydik. Çok ciddi bir kopuş yaşamıştık. Annelerimizden, babalarımızdan, bizden önceki Kemalist kuşaktan kopuş yaşamıştık. Buna rağmen, kendimiz her konuda söz ve karar sahibi olmak istememize rağmen, politik olarak ne kadar gelişmiş olduğuna bakılmaksızın herkesin kendisi için karar verebileceği vurgusu yoktu o zamanki bakışımızda. "Bilinçlendirme" vurgusu devam ediyordu. '70-'80 arasında o "bilmedikleri" varsayılanlar tarihlerini yazmaya, köylerini, mahallelerini değiştirmeye, bütün ülkede "biz de varız" demeye başladıklarında bu durum kendiliğinden değişti gerçi, ama söze dökülmedi yeterince. Söz yukarıdan olmaya devam etti. Parçalanarak büyüyen solda her grup bu kez kendisinin en iyi bildiğini öne sürdü. Bizler de bunu besledik aslında. '80 darbesinden sonra da birileri ortaya çıktı ve bu insanların "bilmedikleri için" yenildiklerini ve ezildiklerini söyleyip, o yukarıdan bakışı yeniden ürettiler. Bu durum bugün bile çok değişmedi. Dolayısıyla yukarıdan siyaset bugün bile biraz var. Kürt hareketi seçim üzerinden, temsil üzerinden bir siyasetin yerine, daha doğrudan bir siyaseti seçiyor. Dolayısıyla çok ileri. Bu yaklaşım ta THKP-C'den, THKO'dan geliyor, o mücadelelerinin devamı niteliğinde. Buna karşılık halen orada bile yukarıdan siyaset boyutu var. Halbuki, Batı '68'indeki düşünme sürecinde "bir bilenlerin" hegemonyası gerçekten yıkılmış. Bugün mesela herkesin kendi kararını kendisi vermesi konusu çok moda Türkiye'de. İçselleştirildiğini söyleyemem ama. Böyle yapılmıyor, herkes yine bilen kesiliyor. Herkes her şeyi çok iyi bildiğini düşünüyor.

Kürt Meselesi Hepimizi Çok Geliştirdi

Datça'da yaşıyoruz ya biz şimdi. Burada da gözlemliyorum aynı şeyleri. Bazı solcular da dahil, birçok kentli geliyor, Datça'ya yerleşiyor, başlıyor köylüleri çekiştirmeye. "Bunlar da çok cahil, bunlar da tembel" gibi. İlk önce anlamaya çalış, onlar ne diyor bir bak. Bırak karar vermeyi, önce anla. Bunlar kim, ne yapıyorlar, ben niye farklıyım, onlar niye farklı. Onun da bir düşüncesi var, onun da bilgisi var. Bilmiyor dediğin çocuk, hakikaten ilkokulunda çok başarısız olan çocuk, bir bakıyorsun, bütün çevredeki bitkilerin her birinin ayrıntılı olarak işlevini ve adını biliyor. Öyle bir

bilgisi var ki, bu bilginin nereden bildiğini bile bilmiyor, öğrenmiş ama. Okul ise bu bilgiyi yok sayıyor, bastırıyor, önem vermiyor, geriletiyor.

Belçika'da yaşamasaydım bakış açımdaki bu değişimi yaşayacak mıydım bilmiyorum. Ama sadece ben değil birçok arkadaşım da böyle düşünüyor artık. Belki en önemlisi feminist hareketin üzerimizdeki etkileri; insanları başka ezilenlerin görülmemesine karşı da duyarlı kıldı. Sen kadın olarak seni görmeyen erkeğin bakışıyla eziliyorsan, senin de köylüye, Kürt'e nasıl baktığını açığa çıkardı. Unuttum tabii, diğer ezilmişleri görmede Kürt meselesi de çok geliştirdi hepimizi. Feminizm de, kadınların Kürtleri anlamasını çok kolaylaştırmış bir faktör bence. Ezilen kadın, kendi ezilmişliğini yaşarken ve bunu algılarken, kendi kurtuluşunun yolunun kendi kafasındaki zincirlerden kurtulma olduğunu düşünen kadın, aynı zamanda ezilen milliyetler meselesini de çok daha kolay algılıyor. Empati olanağı çok artıyor. Somut olarak birçok feminist kadın arkadaş, erkeklerle birlikte mi yürüyelim, ayrı mı yürüyelim gibi biçimsel konulara hapsolup kalma dışında, benim tanıdığım birçok feminist kadın, feminist olmayan kadından ya da erkekten daha duyarlı.

Bizde Feminist Hareket 12 Eylül'den Sonra Gelişti

Batı'da '60'lı '70'li yıllarda kadınlar çok özgürleşti. Belki de Avrupa'da bunun temelleri savaş yıllarında atılmıştı. Savaş kadınlara büyük acılar çektiriyor ama bir yandan da erkek egemen düzeni sarsıcı etkileri de oluyor. Türkiye'de '68'de kadın bilinci henüz yirminci yüzyılın başlarındaki feminist hareket düzlemindeydi denilebilir belki. Her kadın okumalıdır, meslek sahibi olmalıdır, erkeklerle eşit haklara sahip olmalıdır gibi bir yaklaşım fazlasıyla var. Neye isyan ediyorsun sen; ev kadını rolüne, aile baskısıyla, görücü usulüyle evlendirilmeye, geleneksel evlilik kurumuna isyan ediyorsun.

Daha buralardasın sen. Batı ise artık çekirdek aileye isyan ediyor. Batı'da '60'lı yıllardaki feminist yayınların '68'deki devrimci harekette de, ondan sonraki devrimci harekette de doğrudan karşılığı yoktu. İnsanlar kendi süreçlerini yaşıyor, "niye evlilik, nasıl bir evlilik" tartışması yapıyordu. Daha oralardasın sen. Hele hele

görücü usulü diye bir şey olabilir mi, buna bir başkası nasıl karar verebilir? En ileri gidilen nokta "evlilik niye şart olsun" gibi konulardı. Erkek arkadaşlar "feodal" diye eleştiriliyordu. Ama kadınlar aralarında birleşip erkek arkadaşlara başkaldırmayı ve kendi kafalarının içindeki zincirleri sorgulamayı hiç tartışmadılar o yıllarda bildiğim kadarıyla. Birey olarak kavgalar yürütüldü. Kadınlar birbiriyle dertleşmenin ötesine geçmedi. '80 darbesinden sonra başladı feminist metinler okunmaya.

Bugünkü feminist hareketin eksiği, yarattığı etkilerin yeterince farkında olmaması. '80'li yıllarda başlayan, '90'lı yıllarda devam eden feminist hareket çok etkili oldu. Aslına bakarsanız, herkes kendi bildiği yoldan kendi kadın hareketini yürütüyor; Kürtler, islamcılar, kendi bildikleri yoldan kadın hareketini yürütüyorlar. Köyler, kentler değişiyorlar. Fakat feministlerin oralarda ne olduğunu anlama konusunda yeterince çaba harcadıklarını söyleyemem. Dolayısıyla da, dile getirdikleri temalar yetersiz kalıyor.

Hayatı İzliyorum...

Şu an doktorluk yapmıyorum. Çeviri yapıyorum. Politik olarak ÖDP'de var oldum. '99'da da ayrıldım. Onun dışında politik olarak da bir şey yapmıyorum. İzliyorum, hayatı izliyorum. Yorulmak değil bu. Anlamı yok. Daralıyor, gittikçe daha daralıyor. Yeni yollar açılması lazım. Gençlere yol açmak lazım. Herkes bize mecbur değil, boş bırakmak lazım. Hoşuma giden bir şey çıkarsa yeniden başlarım. Arkadaşlara politik olarak var olanlara yakın hissediyorum kendimi ama onlar da yeni bir şeye açılamadılar. Köylülerle birlikteyim. Hayatın kaynaklandığı yerlerde olmak lazım. Bu da yeni bir deneyim...

"Komünistlerin Başına Balyoz Gibi İneceğiz"

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının açık kimlikleriyle 11 Ocak 1971'de yaptıkları banka soygunu, Kurtuluşçuların "silahlı propaganda"yı başlatma sürecini hızlandırdı. Gecikilirse, devletin bu durumda uygulamaya sokacağı yeni güvenlik önlemlerinin Kurtuluşçuların zamana yaymayı planladıkları örgütlenme çalışmalarını baltalayabileceği düşüncesiyle Çayan, Cevahir, Bardakçı, Yılmaz ve Hüdai Arıkan'dan oluşan grup eşkâllerini gizleyerek 12 Şubat 1971'de Ankara'da Ziraat Bankası Küçükesat şubesini soydu.

Soygunu "silahlı propaganda" için değil, örgüte para temini maksadıyla yapmaları nedeniyle eşkâllerini gizlediler.

Bu arada çıkan Kurtuluş dergisinin ilk sayısındaki "Yayın Politikamız" başlıklı yazı proleter devrimci bir örgütün doğduğunu ilan etti. Çayan dergideki "Devrimci Sınıfların Mevzilenmesi" yazısında, "proletarya partisinin devrimdeki öncülüğü ideolojiktir, yani kırlarda cereyan edecek halk savaşında yoksul köylülerin partinin çoğunluğunu oluşturacağı bu partide proletaryanın fiilen değil ideolojik olarak öncülük edeceği" tezleriyle de örgütün görüşlerini formüle ediyordu.

Ankara soygunundan sonra gruptan Çayan, Cevahir, Bardakçı, Yılmaz ile Oktay Etiman ve Kamil Dede İstanbul'a geçti; Küpeli, Aktolga, Savaşçı ve Kürkçü Ankara'da kaldı. THKO eylemlerinin topladığı sempatinin etkisiyle genel bir karara bağlanmadan İstanbul'da Türk Ticaret Bankası Erenköy şubesi soygunu "silahlı propaganda" için gerçekleştirilerek "şehir gerillası" başlamıştı. 12 Mart askeri darbesinden birkaç hafta sonra işadamı Mete Has ve toprakağası Talip Aksoy kaçırıldı (4 Nisan 1971). Nisanda Çayan'ın Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP-C) olarak önerdiği ikili örgütlenme modeli hareketin önde gelenlerince kabul edildi. Çayan, THKP-C'nin temel politik örgütsel ve stratejik görüşlerini Kesintisiz Devrim başlığıyla Kurtuluş Yayınları'ndan çıkan kitabında ayrıntılı olarak sergiledi. Küpeli ve Aktolga'nın da katkıda bulundukları kitap baskıdan çıkarken, Meclis hükümetin sıkıyönetim ilan önerisini onayladı. 26 Nisan'da 11 ilde sıkıyönetimin ilanı üzerine eylemler kısa süre ertelendi. 17 Mayıs'ta İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom kaçırıldı. Elrom'un hayatına karşılık cezaevlerinde tutuklu tüm devrimcilerin serbest bırakılması talep ediliyor, THKP-C imzalı bildirinin üç gün boyunca TRT haber bültenlerinde okunması isteniyordu. Elrom üç gün içinde bu şartlar yerine getirilirse serbest bırakılacaktı.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 22 Mayıs günü İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan etti. İstanbul ev ev arandı. O gün işi nedeniyle İstanbul'da bulunan dönemin Akşam gazetesi yazarı Altan Öymen, sadece bir gün içinde gözaltına alınan ve aranmakta olup da "isimleri ilan edilerek" teslim olmaya davet edilen kişilerin sayısının 547'ye ulaştığını anlatıyor. Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Mümtaz Soysal, Uğur Mumcu, Samim Kocagöz, Muammer Aksoy, Tarık Zafer Tunaya gibi isimlerin de aralarında bulunduğu yazar

ve bilim insanları gözaltına alındı. "Fırtına 1 Tatbikatı" dönemin Başbakan Yardımcısı emekli Albay Sadi Koçaş'ın "Komünistlerin başına balyoz gibi ineceğiz" sözlerinden hareketle "Balyoz Harekâtı" olarak adlandırıldı. Balyoz Harekâtı İstanbul'la sınırlı kalmadı; ülkenin dört bir yanında öğrenciler, öğretmenler, işçiler, mimarlar, mühendisler, öğretim üyeleri, yazarlar, sanatçılar ve THKP-C'yle ilişkisi olabileceği düşünülen herkes gözaltına alındı. THKP-C istekleri yerine getirilmeyince Elrom'u öldürdü.

Çayan ve Cevahir Kartal-Maltepe'de saklandıkları evden çıktıklarında karşılaştıkları bekçilerden kaçmak için girdikleri binada 14 yaşındaki Sibel Erkan adındaki kız çocuğunu rehin aldılar. Ev kuşatıldı, çatışmada Cevahir öldü, Çayan yaralı yakalandı.

Nadire Mater, *Sokak Güzeldir*, s. 376-379

İlkay Akpolat Demir

Kadriye Deniz Özen

İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom (Mayıs 1971) kaçırılmış, aynı gün "Amerikancı Bakanlar Kurulu'na" başlıklı bir bildiri yayımlanmıştır ve altında THKP-C imzası vardır. Dayatılan koşullar çok zor ve sert koşullara bağlı olarak dönemin Nihat Erim hükümetine hitaben kaleme alınan yazıda istenilen şartlar sıralanmıştır. Yerine getirilmediği takdirde de, Elrom'un öldürüleceği uyarısının altı kalınca çizilmiştir. Kadriye Deniz Özen tam da bu dönemde bir sinemada gözaltına alınarak, karanlık bir yolculuğa çıkarılacaktır. Aslında Özen, Elrom'un kaçırılmasından haberdar değildir. Bu yüzden de gördüğü ağır işkenceyi anlayamaz.

Eylemleri; forum, bildiri dağıtmak, afiş hazırlamak... gibi çerçeveden oluştuğu halde, "tehlikeli bir suçlu"ya yönelik muameleyle karşı karşıyadır. Bu duruma bağlı olarak da Özen'in sorgu odalarındaki konukluğu çok uzun sürer. 12 Mart faşizminin bütün gücünü gösterdiği kişilerden biri olur Özen. Hürriyet, Tercüman... gibi ana akım medya manşetlerinde onun "...tehlikeli, azılı anarşist..." diye bahsedilir. Böylelikle 12 Mart rejimi, Efraim Elrom'u bulamamanın acısını ondan çıkarmıştır...

Akademi Baloya...

17 Mayıs'ta Elrom'un kaçırılmasından sonra içeri alındım. Ben o tarihlerde Mimar Sinan Üniversitesi resim bölümünde öğrenciydim. İlkay Demir, Necati Sağır'larla bağlantım vardı. Okulun öğrenci derneğiyle ilişkideydim. Yürüyüşlere, iversitelerdeki

forumlara, toplantılara katılırdık. Diğer arkadaşlarla tanışmamız böyle oldu. Benim siyasallaşmam ortaokul-lise yıllarına denk gelir. Dayım sendikacıydı. Maden-İş örgütlenme sekreteriydi. Bir de çok okurdum. O dönemlerde klasikleri okurdum. Aynı zamanda bir edebiyat çevresi içindeydim. Evlerde toplanılır ve şiirler, kitaplar okunurdu. Fakir Baykurt'un kitapları daha basılmadan önce okunurdu örneğin.

O zamanlar ailem Ankara'daydı. Ben akademiyi (Mimar Sinan) kazanınca İstanbul'a geldim. Birinci sınıfta pek aktif siyasi hayatım olmadı. Okulda da zaten öyle bir atmosfer yoktu. Diğer okullardaki öğrenci derneğiyle ilintiliydim. Ama siyasal düşüncelerim ortaokul, lise dönemlerinde başlamıştı diyebilirim. Bizim akademinin öğrenci eylemlerine sahne olmadığını söylemiştim. Hatta İstanbul Üniversitesi öğrencileri toplu olarak yürüyüp, bizim okulun önünden geçerken, "Akademi buraya" diye bağırırlardı. Bizim okuldan ses çıkmayınca da bu sefer, "Akademi baloya" diye dokundurmada bulunurlardı.

Bizde Ahlakçılık Vardı

Sonra neler mi oldu? İkinci sınıftayken ben biraz daha siyasi olayların içine girmeye başladım. Öğrenci Birliği'nden arkadaşlarımız vardı, kendi aramızda oturup konuşmaya başladık. Propaganda için, oluşturulacak yazılar, yapılacak resimler daha çok bizim okulda hazırlanırdı. Daha doğrusu, görsel malzemeleri biz sağlıyorduk. Afişler hazırlıyorduk. Sabaha kadar yapılan bu aktiviteler bizi çok heyecanlandırıyordu.

Tabii bunları belli şablonlara göre yapıyorduk. Genelde kullanılan renkler siyahlar ve kırmızılardı. Örneğin bir amblem gelmişti bana, ben de onun üzerinde çalışmıştım. Yakalandığımda onlar da üzerimdeydi. Aslında o kadar saftık ki yakalanabileceğimiz bile aklımıza gelmiyordu. Bize bir tehlike geleceğini hiç düşünmüyorduk. Yakalanacağımıza, işkence göreceğimize dair şeyler aklımıza bile gelmiyordu. Öncemizde de böyle bir yaşanmışlık yoktu, bunun da etkisi vardı tabii. Bu olayları yaşamaya başladıktan sonra gelişti her şey.

Biz büyük bir iyi niyet ve heyecanla iyi şeyler yapıyorduk. Fabrika eylemlerine, işgallere, afişlemelere gidiyorduk. 15-16 Haziran eylemleri oldu, onların afişlerini hazırladık. Sovyetler gerçeği ve izlediğimiz filmler bizi çok heyecanlandırıyordu. Biz olaylara

sınıfsal bakıyorduk. Kadın gibi erkeklerin de ezildiğini düşünüyorduk. Kız erkek ilişkilerinde ahlakçılık vardı, bu şekilde ifade etmek daha doğru olur.

Kız kardeşim Meral yurtta kalıyordu. Ben de arkadaşlarımla birlikte aynı evi paylaşıyordum. Komün hayatı yaşıyorduk yani. Ancak, mücadeleyle evde yaşadıklarımız çok farklıydı. Evi devrimci kadın arkadaşlarla paylaşıyordum ama devrimci kadın arkadaşların ikisi son derece sorumsuz davranıyorlardı. Sabah erken uyanan, kimin neyi varsa giyip gidiyordu komün hayatı adına. Bulaşıklar yığılırdı yıkamazlardı mesela. Bunları erkeklere hiç yansıtamıyorduk ama. Çünkü bu tür şeyler onların konusu bile değildi. Anlatsak gülerlerdi mutlaka... Ama erkeklerle aynı ortamda yaşarken de işleri biz yapıyorduk. Zorunlu tutmazlardı tamam da aynı ortamda olduğumuzda işleri biz kadınların yapması da tuhaftı. Bu arada kadın arkadaşlarla giderek aramızda fikir çatışmaları başladı; fraksiyon ayrılığı olunca da evde bir arada oturamaz olduk. Sonra Ömer Güven'le nişanlandım. Ben ilk deneyimlerimi onunla yaşadım. Bu beraberlikte tabularım konusunda onun tarafından eleştiriliyordum. Bu genel bir eleştiriydi de aynı zamanda. Yani bakirelik tabusu... Benim siyasi maceram çok ağır oldu. İçinde olduğum mücadeleden benden daha deneyimli arkadaşların yaşayacaklarım konusunda beni haberdar etmelerini isterdim.

Aradıkları Kişi Benmişim...

Yakalanma anıma dönmek istiyorum buradan. İstanbul'da korku filmleri festivali yapılıyordu. Kardeşimle filmleri izlemek için o sinemadan bu sinemaya koşuyorduk. Festival filmlerinden birini izliyoruz, öylece filme kaptırmışız kendimizi derken aniden sinemanın ışıkları yandı. Polisler sinemayı basmış ve aradıkları kişiyi teşhis etmek için ışıkları yaktırmışlardı. Bu arada ben hiç üstüme alınmadan, "acaba kimi arıyorlar ki" diye düşünüyordum. Onlar da haldır haldır sağa sola bakmakla meşguldüler. 1971'in 17 Mayıs'ıydı. Meğerse aradıkları kişi benmişim. Belirttiğim tarih itibariyle de sinemada yakalanmış oldum.

Benim aranmam ve sorgulamada yaşadıklarım, Elrom'un kaçırılmasıyla ilgiliydi asıl olarak. Elrom'un nerede olduğunu bildiğim düşünülüyordu ve onun yerini söylemem için çok işkence yaptılar. Ama pek çok şeyi bilmiyordum ve Elrom'dan da haberim

yoktu. Sorgulamada otuz altı gün kaldım. Benden birkaç gün sonra Rüçhan Manas'ı getirdiler. Bir de Jülide Aral vardı. Tutulduğum yer Sansaryan Han'dı.

Ayaklarım falakadan şişmişti. Başımdan ve vücudumdan elektrik vermişlerdi. Yürüyemiyor, kalkamıyordum. Sürekli gece yarısı uyandırılıp "kurşuna dizileceksiniz hadi kalk" diyorlardı. Bu uzun bir süre böyle devam etti. Yaralarım çok ağırdı ve geçmemişti. Bu yüzden cezaevine sevk edemiyorlardı. Sonra Gülhane'ye götürdüler. Kısa bir tedavi sürecinden sonra da Maltepe Cezaevi'ne. Orada 1 yıl kaldıktan sonra da Selimiye'ye aldılar.

Bu arada Mahir'ler Maltepe Cezaevi'nden kaçmışlardı. Bu kaçma olayında Rüçhan Manas'a çok yüklenildi. Maltepe Cezaevi'nde görevli Fuzuli adlı teğmenin firar olayında rolü olduğundan hareketle Rüçhan'a yükleniyorlardı. Rüçhan farklı bir kızdı. İçerde çok yıprandı. Bu kaçışta ve kaçış öncesi ilişkilerde onu çok yıprattılar yani. Rüçhan teğmen Fuzuli'yle cezaevinde çok temiz bir âşk yaşamıştı. Ama bu âşktan dolayı içerde kadın arkadaşlar tarafından çok eleştirilmişti.

İşte bu süreçten sonra Sağmalcılar'a getirildik. Başlangıçta adli tutuklu kadınlarla bir aradaydık Sağmalcılar'da. Kadınların çoğu hırsızlık ve âşk cinayetinden içerdeydi. Küfürlerin biri bin paraydı ve hepsi de belden aşağı küfürlerdi. Çok şaşırarak izliyorduk onları. Onlar da bizden çekinirlerdi "anarşik kızlar" derlerdi bizlere.

Gidiyoruz Gidiyoruz Yol Bitmiyor...

Sonra koğuş giderek fazlalaşmaya başladı. Bu nedenle ayrı bir özel koğuşa nakledildik. Grup grup siyasi tutuklu kadınları getirmeye başladılar. Orada 1 yıl kaldıktan sonra da dördümüzü (İlkay, Rüçhan, Ayşe Emel ve ben) koydular bir arabaya, "sizi Tekirdağ'a götürüyoruz" dediler. Gidiyoruz gidiyoruz yol bitmiyor. Arkada görevli askerler, içerde 4 kız oturuyoruz. Sonra yolda mola verdik Amasya Cezaevi'nde bir gece otelde yatar gibi yattık. Herkesi yol boyunca ayrı birer şehre bıraktılar. Beni de Giresun Cezaevi'ne.

Ben cezaevine getirilmeden önce oradakilere uyarıda bulunmuşlar. "Buraya anarşist bir kadın geliyor. Kimse onunla konuşmayacak. Çok tehlikeli" diye. Kapıdan girdim inanılmaz şişman esmer bir kadın. Onunla birlikte herkes gözlerini açmış bana bakıyor. Beni ufak tefek görünce çok şaşırmışlar. Sonra çok iyi ilişkiler kurduk. Ben Giresun Cezaevi'nde 2,5 yıl kaldım. Orada 17

kadına okuma yazma öğrettim. Beş kadının da diploma almasını sağladım. Her gün ders veriyordum. Onlarla ilişkilerim halen devam ediyor.

Değinmeden geçemeyeceğim. Biz mahkemelere giderken pantolon giymemeye, etek giymeye dikkat ederdik. Aramızda mini etek ve dikkat çekici süslü kıyafetler giyen olursa kadın arkadaşlarımızdan bazıları uyarıda bulunurdu. Hatta bir arkadaşımız pantolon giydi diye uyarılmış, sonra da bir başka arkadaş tarafından pantolonu yırtılmıştı. Kadınların devrimci tavırlarına eleştiri getirebilecek bir davranış ve giysiye karşı herkes birbirini denetlemeye çalışıyordu. Devrimci kadınlar olarak kendimizi, yani adımızı koruma gerekliliğinden kaynaklanıyordu.

Babam devlet memuru, sigorta nakliyat müdürüydü. Giresun Cezaevi'nde iki buçuk yıl kaldıktan sonra Adapazarı Cezaevi'ne nakledildim. Orada da 5,5 yıl kaldım. Sonra afla çıktım. Yani tahliye oldum. Toplam 8 yıl yattım. Örgüt üyesi olma suçuyla yargılandım.

Sisteme Karşı Duruşum Devam Ediyor

Hiç unutmuyorum, dışarı çıktığımda toprağa basınca ayağım burkulmuştu. Yıllardır ağaca dokunmamıştım. Çıktığımda, '79'un Mayıs ayıydı. Özgür olduğumun ertesi günü Büyükada'ya gittik. Bulunduğumuz yerden deniz görünüyor, çimenlerde oturuyoruz. Gazete vardı onu istedim vermediler. Herkesin canı bir sıkkın. Sonunda gazeteyi verdiler. Manşette bizimle ilgili haberde "eksik yattılar, tekrar içeri alınacaklar" yazıyordu. Yani Rüçhan Manas ve benim için. O kadar kötü oldum ki, çünkü bitirmiştim orayı kafamda. Babam vefat etmişti, içerde bir sürü el işleri yapıp sattırıp para biriktirmiştim, dışarı çıktığımda okula devam edecektim.

Bütün bu hayaller bir anda yerle bir olmuştu. Haberi okuyunca yaşadığım çöküntüyü anlatamam. İçerde olsam umurum olmazdı, ama çıkmışım bir kere. Bu belirsizlik uzunca bir süre devam etti. Rüçhan da tekrar içeri alınacağı korkusuyla İsviçre'ye gitti ve orada da öldü zaten. Ama yaşamının belirli son evresini daha sakin geçirdi orda.

Çıktıktan sonra uzun bir süre hezeyanlar yaşadım. Özellikle gece yarısı ayak sesi duyduğumda, beni yine içeri alacaklar diye korkardım. Buna benzer korkular kalmıştı içimde. Ben içerdey-

ken Bedri Rahmi Eyüboğlu babama "kaydını dondursun" demiş. Çıktıktan sonra başvurdum, profesörler de kabul etti. Okula devam ettim tekrar. Ben okula döndüğümde ortam farklılaşmıştı.

Solcu öğrenciler geçmişimi biliyorlardı. Çok saygılı davranıyorlardı ama deneyimimden yararlanmak gibi bir yaklaşımları olmadı. Yanıma gelip geçmişle ilgili soru bile sormuyorlardı. Gerçi biz de bizden öncekilerden istememiştik. Ben '82'de okulu bitirdim. '87'de Ferhan Şensoy'la birlikte çalışmaya başladım. Tiyatronun idareciliğini yapıyordum. Dekor yapılacağı dönemler Ferhan'la sabaha kadar konuşurduk.

Çıktıktan sonra örgütlü bir mücadele içinde olmadım ama. Halen sisteme karşı bir duruşum var. Geçmişime gelince pişman değilim. Beni ben yapan olaylardır yaşadıklarım. Daha az yara almayı isterdim ama bu kaçınılmaz(dı). Bizden sonra zaten çok korkunç şeyler oldu. Bizim dönem daha safiyane kaldı yaşananlar yanında. 12 Eylül ve sonrası vahimdi çünkü.

Balyoz Operasyonu...

Elrom'un kaçırılmasının hemen akabinde "Balyoz Operasyonu" başlatılmıştı. Bu operasyonlar kapsamında 1000'in üzerinde insan gözaltına alınmış ve işkenceli sorgularla THKP-C ve Elrom'un kaçırılmasıyla ilgili bilgi alınmaya çalışılmıştı. Eşgüdümlü olarak tüm sol yayınlar toplatılmış, özellikle İstanbul'da büyük bir av başlatılmıştı. Devrimci olmak bir yana, en hafifinden solu çağrıştıran kim varsa alınmıştı, işkenceli sorgulardan geçmişti. İstanbul'da ilgili olabileceğini düşündükleri tüm evleri basmaya başlamışlardı. Zaten gece sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş. Yani belirli bir saatten sonra dışarı çıkma şansımız yok. Polis elini attığını alıyor içeri, askeri de devreye soktular. Zabıtaları bile aramaya kattılar. Seferberklik ilan ettiler yani. Aramalar arttıkça biz de telaşlandık tabii. Bununla birlikte, Elrom'u bulunduğumuz evden çıkarabileceğimizi de düşünüyorduk, yani tekrar olacak ama ilk niyetimiz öldürmek değildi. Bunu ufak bir toplantıda tekrar değerlendirmiştik, aynı kanaatteydik. Gerekmedikçe, Hükümet'ten kesin bir olumsuzluk görmedikçe Elrom'a zarar verilmeyecekti. Fakat bizi, nasıl olsa bir şey yapmazlar, salarlar tarzında bir niyetle oyalamaya çalıştılarsa da, ciddiyetimizi gösterme amaçlı geri adım atmayacaktık...

Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Notabene Yay., 168-169

Ayşe Emel Mesçi

Sağmalcılar'a gelmeden önce Maltepe ve Selimiye cezaevlerinde de kalmıştır Emel Mesçi. Ama ne yazık ki, Sağmalcılar'daki konukluğu da son olmayacaktır. Bir gün sabaha karşı, İlkay Alptekin Demir, Rüçhan Manas, Kadriye Deniz Özen'le birlikte apar topar yataklarından kaldırılıp, yola çıkarılırlar. THKP-C 1.Davası'ndan yargılananlar olarak Anadolu'nun farklı şehirlerindeki cezaevlerine teker teker dağıtılırlar. İlk durak Adapazarı olur. Mesçi, Adapazarı Cezaevi'ne konulur. Kalan üçlü başka şehirlere doğru yollarına devam ederler. Adapazarı Cezaevi'ne konulduğu andan itibaren iki buçuk yıl geçer. Buradan da genel afla tahliye olur...

Kanlı Pazar'dan Bugüne...

İnsan hayatında o ana dek akıp gelen süreci birdenbire dönüştüren, nehrin yatağını değiştiren olaylar yaşanabiliyor. Bir tür "milat" sayılabilecek olaylar...

Benim hayatımda da 16 Şubat 1969 tarihi böyle bir milat oluşturuyor: Kanlı Pazar...

16 Şubat 1969

O dönemde hem Konservatuvar'ın bale ve tiyatro bölümlerinde okuyorum hem de Dormen Tiyatrosu'nda konuk sanatçı olarak çalışıyorum. Dormen Tiyatrosu, o sırada Ses Tiyatrosu'nu (bugün sevgili Ferhan Şensoy'un binbir çaba ve özveriyle hâlâ ayakta tuttuğu tiyatro) Kenterler ile paylaşıyor. O pazar günü, Nişantaşı'ndan dolmuşa binmişim, tiyatroya yetişmeye çalışıyo-

rum, çünkü Altan Erbulak'ın sahneye koyduğu "Eski Çamlar Bardak Oldu"nun matinesi var. Oyunda babayı Cahit Irgat, anneyi Göksel Kortay oynuyor. Ailenin iki kızını Tülin Oral ve ben, iki oğlunu ise Ali Poyrazoğlu ile Hadi Çaman canlandırıyor. Kerem Yılmazer ise damat adayı rolünde...

Dolmuş Harbiye'ye gelince duruyor. Yol tıkalı. Polis trafiği kesmiş, Taksim'e çıkışa izin vermiyor. Benim aklımda bir tek şey var: Tiyatroya yetişmeliyim. Dolmuştan inip Taksim Meydanı'na doğru yürüyorum, hatta koşturuyorum. Etrafımda kaçanlar, kovalayanlar, sopalar, taşlar, ama ben tiyatroya yetişme uğruna çevremde olup biten her şeyden soyutlanmış gibi yoluma devam ediyorum. En sonunda meydan yakınında baraj kurup kimseyi bırakmayan polislerden yardım istiyorum. Bir komiser beni polis arabasıyla tiyatroya gönderiyor. Oyuna güçbela yetişiyorum, çok mutluyum. Niye geç kaldığımı anlatıyorum. Cahit Baba oturduğu yerden bana şöyle bir bakıp, "Kızım Emel, hayatta tiyatrodan daha önemli şeyler de var. Gözünü aç, etrafına bak biraz" diyor.

Bu Ne Yaman Çelişki...

Gözümü açıp bakıyorum ben de: 1971'de tutuklanıp hapse giriyorum. 3,5 yıl... 12 Eylül darbesinden sonra sürgüne çıkmak zorunda kalıyorum. 13 yıl... Bu da yetmiyor, 20 Aralık 2011'de evim basılıyor, kızım Zeynep Kuray gazetecilik yaptığı için, altını çizerek bir daha yazıyorum: gazetecilik yaptığı için tutuklanıyor, 1 yıl 6 ay hapiste kalıyor...

Evet, 16 Şubat 1969 benim ömrümde bir milat. Peki o gün olan ne? Devrimci gençlerin Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'a gelişini protesto etmek için valilikten izin alarak yaptıkları yürüyüşe gericiler saldırıyor. Polisin göz yumduğu, hatta çanak tuttuğu saldırıda 2 kişi bıçaklanarak ölüyor, 200'den fazla insan da yaralanıyor. Cinayetlerden biri Ergin Konuksever'in kamerasından zapta geçmesine rağmen, hiç kimse ceza almıyor. Ama o gün gözü açılan ben 12 Mart'ta 3,5 yıl hapis yatıyorum. Günümüzün pek sevilen yorum eğilimi içinde, haydi diyelim ki 1969 Soğuk Savaş dönemiydi, Türkiye stratejik konumundan ötürü "büyük oyunlar"ın savaş alanına dönmüştü vb vb. Peki bugün hangi Soğuk Savaş var? Niçin zulmü yapan ve zulme uğrayan aktörlerin temel ni-

telikleri hiç değişmiyor? Niçin hep "gözler görsün, kulaklar işitsin" diye uğraşanlar ve gözleri açılanlar okkanın altına gidiyor? Yusuf Hayaloğlu'nun dediği, Ahmet Kaya'nın söylediği gibi, "Bu ne yaman çelişki anne / Kurtlar sofrasına düştüm / Hani benim gençliğim nerede..."

O gün, o Kanlı Pazar günü, oyundan sonra Cahit Irgat'a, "Ne demek istedin? Neymiş bu tiyatrodan daha önemli şey?" diye sormuştum. "Kızım, memleketinde olup bitene, yaşanan ıstıraba başını çevirip bakmayan insan sanatçı filan olamaz" diye yanıtlamıştı beni.

Yazıyı tekrar gözden geçirirken saydığım isimler kafamdaki resimlerle birleşiyor, çoğu artık bizimle değil: Cahit Irgat, Altan Erbulak, Hadi Çaman, Kerem Yılmazer, Yusuf Hayaloğlu, Ahmet Kaya ve Kanlı Pazar'da hayatlarını kaybeden Ali Turgut Aytaç, Duran Erdoğan...

Olaylar insanların hayatını değiştirdikleri gibi, toplumların seyrini de değiştiriyorlar, biliyorum. Ama sormadan da edemiyorum: Öyleyse, eski çamlar niye bardak olmuyor bir türlü?

30 Mart 1972'nin üzerinden tam 42 yıl geçmiş. Bir ömür... Ama o tarihte Kızıldere'de öldürülen gencecik insanlar için zaman denen ırmağın akışı duruvermiş. Donmuş kareler, sararmış fotoğraflar olarak bakıyorlar artık bize, dünden bugüne... Ama zaman akışının durdurulması, yaşamın dışına itilmek anlamına gelmiyor demek ki...

Hüseyin Cevahir öldürüldükten sonra Mahir Çayan'ı yaralı olarak Selimiye'ye getirmişler ve bir hücreye kapatmışlardı. Ben de Selimiye'deydim o sırada, hücredeydim. Jandarma eşliğinde helaya giderken, ölgün bir ışıkla aydınlanmış o koridorda yatağına zincirlenmiş yaralı Mahir'i görürdük. Mahir'in o hücrede yazdığı "Hücredeki Adalı'nın Dünyası" şiiri, bir ruh halini özetlemesi ve şiirle de direnilebileceğini göstermesi açısından önemli gelir bana: "Karanlık denizin ortasında,/ Güneşi batmayan bir ada./ Ben ne şuralıyım ne buralı,/Adalıyım adalı,/Adam ormanlıktır. Dostluk, yoldaşlık, mertlik ormanı, bütün adamı kaplar./Erdemin güneşi yirmi dört saat aydınlatır adamı, biz ada sakinleri bilmeyiz karanlığı."

Bu gerçekten böyle miydi, gerçekten baştan aşağı erdem kesilmiş insanlar mıydık? Bence doğru soru bu değil. Efsanenin arkasında aranması gereken gerçek bu değil. Önemli olan, o "ada"nın,

Utopia'nın kendisi. O ruh halini reel politikanın sınırları içinde değerlendirmeye kalkmak, mitolojiyi bir yığın palavradan ibaret sanmaktan farklı değildir. Ama siz ne sanırsanız sanın, o mitoloji kolektif bilinçaltını şekillendirmeye devam eder. Evet, "karanlık denizin ortasındaki güneşli ada" da bir ruh halinin, bir isyan halinin ifadesidir; "Adalı" olmak budur ve bu nedenle "Adalı"nın, "Adalı"ların türküsü dillerden düşmeyecektir.

Başkaldıran Genç Kuşaklar

Hepimiz '20'li yaşlarımızdayız o sıralar. Başkaldıran bir genç kuşak... Coşkuluyuz, deli doluyuz, yurt sevgisini varlık nedenimiz saymışız, kurtarmayı düşlediğimiz halkımıza vurgunuz, onurumuza düşkünüz, bağımsızlıkçıyız, anti-emperyalistiz ve umut doluyuz... Çünkü önümüzde henüz yürünmemiş, upuzun bir yol gibi uzanan kendi kişisel tarihimiz değil sadece; biz bu koca dünyanın tarihini de yeniden yazabileceğimize inanıyoruz tüm içtenliğimizle. Sanki bir Yeni Yıl başlangıcı, bir doğum, sanki bir Miladız biz... Milat olduğumuz için de tarihi kendimizle başlatmaya çok hevesliyiz. Ve öfkeliyiz, koca ülkeyi haraç mezat sattıklarına inandığımız bir avuç mutlu azınlığa ve sermayesiyle, üsleriyle, işbirlikçileriyle dünyayı parsellediğini düşündüğümüz ABD emperyalizmine hınçlıyız.

40 Yıl Önce "Kanlı Pazar"da Ne Oldu?

16 Şubat 1969'da Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'a demirlemesini protesto için "emperyalizme ve sömürüye" karşı bir mitinge sağcı militanlar "Müslüman Türkiye" sloganlarıyla saldırdı: Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan öldürüldü, yaklaşık 200 kişi yaralandı. Gazeteciler Güldal Kızıldemir, Nadire Mater, Ayşenur Arslan ve Cengiz Kuşçuoğlu'nun Nokta dergisinin 1 Şubat 1987 tarihli sayısı için görgü tanıkları ve dönemin siyasetçileriyle konuşarak hazırladıkları dosyayı aktarıyoruz.

"İlk şehit ben olacağım" diye haykırıyorlardı. "Allah Allah..." sesleri, kan kokan sloganlar... Milli Türk Talebe Birliği'nin Cağaloğlu'ndaki salonunda gerilim, yaydan fırlamaya hazır bir oktu o gün. 1969 yılının Yarbayı Celal Küçük, izlemek için gittiği toplantıdan dehşet içinde çıkmıştı.

Tarih 14 Şubat 1969'du. Tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçecek olaylara daha iki gün vardı. Yani "Kanlı Pazar" daha yaşanmamıştı. Ama Celal Küçük, MTTB toplantısından çıkarken iki gün sonrasını tüm açıklığıyla görüyordu. Bugünün emekli subayı Küçük, Nokta'ya "Toplantıdan sonra bütün ilgilileri uyardım" diyordu. Evet, Celal Küçük uyarmıştı uyarmasına ama...

"O olay oluncaya kadar hiçbir hareket yok. Hiçbir hareket göstermeyen topluluğa karşı ne gibi bir tedbir alınır?... Daha evvelden şu adam şu hareketi yapacak diye nasıl bileceksiniz ki?... Bunlar umumi laflar..." Bu sözler, "uyarılan" ilgililerden birine, dönemin İstanbul Valisi Vefa Poyraz'a aitti. Poyraz, 18 yıl sonra Nokta'ya Kanlı Pazar'ı değerlendirirken "ani bir halk hareketi" diyordu.

Sağcıların "Savaş Çağrısı"

Cuma. Yarbay Celal Küçük, 14 Şubat günü Cağaloğlu Yokuşu'nu tırmanırken endişeliydi. Dört gün önce Dolmabahçe açığına demirleyen Amerikan 6. Filosu'nu protesto gösterilerine o gün sağ "cevap" vermişti. Beyazıt'taki "Bayrağa Saygı Mitingi"nde "Vedat Demircioğlu bayrağı" lanetlenmişti. Demircioğlu, bir yıl kadar önce 6. Filo'nun gelişi sırasındaki olaylarda öldürülmüş, 11 Şubat 1969 günü anısına Beyazıt Kulesi'ne bir bayrak çekilmişti. O günlerde sağ basında "kızıl bayrak" diye nitelenen bu gençliğin emperyalizme karşı tavrının simgesi bayrak, Beyazıt'taki mitingin ana hedefiydi. Komünizmle Mücadele Dernekleri Başkanı İlhan Darendelioğlu mitingte "Memlekete ihanet eden bu hainleri toprağa gömme zamanı gelmiştir" diye haykırıyordu.

6. Filo neyi simgeliyordu? Gelişi neden protesto ediliyordu? Beyazıt Alanı'nı dolduran kalabalık bu sorulardan çok, bir başka şeyle ilgiliydi. Onlara "din elden gidiyor" denmişti. Pek çoğu da nedenini, nasılını sormadan alana koşmuştu. Megafonlarla bağırılan "Komünistlere ölüm" sloganını tekrarlıyorlar, bir "adanmışlık" duygusu içinde "öldürmeye" hazırlanıyorlardı.

Cuma akşam... Celal Küçük, MTTB'nin Cağaloğlu'ndaki binasına girerken bunları düşünüyordu. İstanbul, İzmit, Bursa, Sakarya Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin "üyeleri"nin doldurduğu salona girdiğinde endişesi daha da artmıştı. Ve her geçen dakika bu endişeyi dehşete dönüştürmüştü.

Celal Küçük, o akşamı Nokta'ya şöyle anlatıyordu: "Kürsüye İlhan Darendelioğlu çıktı. 'Pazar günü komünistler miting yapacak. Biz bu mitingde savaşacağız. Silahı olan silahıyla, olmayan baltasıyla gelsin' şeklinde bir konuşma yaptı. Ortalık bir anda elektriklendi. 'Bu uğurda ilk şehit ben olacağım', 'Hayır ben olacağım' diye bağırışmalar oldu. Resmen ölüm kokusu vardı havada. Ayrıldık. Hemen Kara Harp Akademisi Komutanı Tümgeneral Süleyman Aşiroğlu'na durumu arz ettim. 'Paşam' dedim, 'Korkunç bir durum var. Kan dökülecek. Vali'nin haberi var dediler. Silahlı gelecekler.' Aşiroğlu Paşa 'Bu korkunç. Merkez Komutanlığı Kurmay Başkanı Edip Bayoğlu'nu ara, haber ver' dedi. Hemen Süleyman Aşiroğlu'nun yanından Bayoğlu'na telefon ettik. Ben konuştum. Çok teşekkür etti."

Mehmet Şevket Eygi Daktilosunun Başında

Cumartesi... 15 Şubat 1969 günü İstanbul bir "hazırlık" içindeydi. Çok daha sonra bu hazırlıklardan bazılarını CHP Milletvekili Orhan Birgit, Meclis kürsüsünde, şöyle dile getirecekti: "Eyüp ilçe başkanınız ne yaptı? Sağmalcılar'da sopalar, şişler nereden temin edildi? Kâğıthane'de hangi CHP'li marangoza, hangi CHP'li demirciye yüksek paralarla teklif yapıldı da reddetti? Kim kabul etti? Zeytinburnu'ndan hangi minibüsle Eminönü Adalet Partisi şubesinden sopa taşındı? Bunların numaralarını vereyim..."

15 Şubat'ta, Bugün gazetesinin yazarı Mehmet Şevki Eygi de daktilosunun başında, ertesi gün çıkacak yazısına hazırlanıyordu. Öyle lafı eveleyip geveleme zamanı değildi. Hedefe tam ortasından vurmak gerekirdi. Eygi, önce yazısının başlığını koydu: "Cihada hazır olunuz." Ve devam etti: "Büyük fırtına patlamak üzeredir, Müslümanlar ile kızıl kâfirler arasında topyekûn savaş kaçınılmaz hale gelmiştir... Müslüman kardeşim, sen bu savaşta bitaraf kalamazsın. Ben namazımı kılar, tesbiğimi çekerim... Etliye, sütlüye karışmam deyip de kendine zulüm edenlerden olma, gözünü aç, bak!.. Onlarda taş, sopa, demir, molotof kokteyli mi var? Biz de ayni silahları kullanmaktan aciz değiliz... Cihat eden zelil olmaz. Sağ kalırsa gazi olur, canını verirse şehitlik şerefini kazanır."

Binlerce genç de ertesi günkü "Emperyalizme Karşı Mustafa Kemal Yürüyüşü"ne hazırlanıyordu. Pankartlar yazılıyor, yürüyüş boyunca atılacak sloganlar saptanıyordu.

16 Şubat

Ve pazar... İstanbul o gün, baharı haber veren bir sabaha uyanmıştı. Ilık, güneşli, iyimser bir gündü... Sonradan tanık olacaklarına inat... Yürüyüşün güzergâhı, Valilik tarafından Beyazıt-Taksim olarak saptanmıştı. Saat 11'de Beyazıt Alanı kalabalıklaşmaya başlamıştı. Aynı sıralarda Beyazıt Camii doluyordu. Yürüyüş yolundaki Dolmabahçe Camii de... Gerçi Dolmabahçe Camii, 6. Filo'nun gelişi nedeniyle ilan edilen "askeri bölge"nin içinde kalıyordu ve bu bölgeye giriş yasaktı. Ancak cihad çağrısına uyanlar için geçerli değildi bu! Onlar din uğruna canlarını vermeye hazırlardı, yasağı mı dinleyeceklerdi! Yetkililer arasında telsiz, telefon görüşmeleri, yasağı sonunda izne çeviriyor ve Dolmabahçe Camii'nin yolu açılıyordu.

İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Derneği Başkanı Harun Karadeniz, daha sonra "Olaylı Yıllar ve Gençlik" kitabında o sabahı şöyle anlatacaktı: "İlk haber Dolmabahçe Camii'nden geldi. Kalabalık bir grup cami çevresinde toplanmış namaz kılıyordu. Saat 10 sularında durumu bizzat görmeye gittim. Topluluğun çoğunluğu sakallı, bereli kimselerdi. Bize saldıracak olan bunlardı. Şehrin yabancısıydı, garip bir sessizlik içinde ve merakla çevrelerini seyrediyorlardı... Samimiler, inanmışlar sonuna kadar ve ölümü göze alarak kalkıp gelmişler buraya. Dini ve vatanı kurtaracaklar, can pahasına da olsa yapacaklar bu işi..."

Saldırı olacağı apaçık ortadaydı, ama... Harun Karadeniz anlatıyordu: "Durum ne kadar sakıncalı olursa olsun biz silahlanmadan ve kendimizi kavgaya göre hazırlamadan yürüyecektik. Evet, biz o zaman böyle düşündük ve öyle de yaptık. Sonradan bizi hatalı bulanlar ve eleştirenler oldu."

Saat 14.00... Beyazıt'ta toplanan yaklaşık 30 bin kişi yürüyüşe geçiyordu sonunda. Sultanahmet, Sirkeci, Karaköy, Tophane... Her adımda, tarihin bir dönüm noktasına biraz daha yaklaşılıyordu. Taksim'de bir grubun toplandığı haberi gelmişti. Ancak, gençlik liderleri sonradan "böyle bir topluluğun çok ciddi bir tehlike taşımayacağı görüşünde olduklarını" söyleyeceklerdi. Ama anlaşılan bazı yetkililer aynı görüşte değildi. İstanbul Valiliği kentteki 1500 polisin binini Taksim Alanı'na çağırmış, askerden de yardım istemişti. Taksim "bir şeylere" hazırdı.

Gümüşsuyu'ndan çıkılmış, Teknik Üniversite önüne gelinmişti. Yürüyüşün düzenleyicileri burada kısa bir değerlendirme yapıyor

ve alana bir öncü grup gönderilmesi kararlaştırılıyordu. Geri kalanlar da üniversitenin arkasından dolaşarak alana gireceklerdi. Yaklaşık 400 kişilik öncü grup koşarak Taksim Alanı'na giriyor ve... Günün adı "Kanlı Pazar"a dönüyordu.

Dönemin gençlik liderlerinden avukat Bozkurt Nuhoğlu, Nokta'ya 18 yıl öncesini şöyle anlatıyordu: "Orada kitlelerde savunma psikolojisi yoktu. Henüz devlete ve hükümete inanç vardı. Bu çapta bir provokasyonun yapılabileceğini düşünemezdik, yoksa alana girmezdik. Alanda birdenbire kalabalığın içine düşüldü. Polis korumaktan ziyade teşvikçi ve tahrikçi durumdaydı."

Yarbay anlatıyor. Dönemin yarbayı Celal Küçük, o saatleri şöyle anlatıyordu Nokta'ya: "Olay günü sabah dokuzda Taksim'e gittim. Osman Gülkılık ve İhsan Kuraner filan inzibat kulübesinde toplanmışlardı. Ben gittim, durumu söyledim. Kuraner'e 'önlem alın' dedim. Korkunç bir sessizlik vardı. Olay çıktı çıkacak. Adamların ellerinde tesbih, demirler, sopalar, Dolmabahçe'de sabah namazını kılmışlar, tıklım tıklım meydana doluyorlar. Taksim Alanı'nın etrafına açılıyorlar. Orta boş kalıyor. Giren öldürülecek. Toplum polisi de Opera'nın önünden Vakıf İşhanı'na doğru bir kama atıp gelen irtibatı kesiyor ve girenlerin üzerine aletli hücum başlıyor. Kitle silahsız, canını kurtaran Sıraselviler'e, Kazancı'ya kaçıyor. Sonuç 2 ölü, 200 yaralı. Polisin hiçbir müdahalesi olmadığı gibi yere düşen silahı alıp sahibine veriyor. Bir kıta on beş dakika sonra geliyor alana, ama olan olmuş. Gruptan biri bir megafon alıyor eline ve 'Şimdi de, Cumhuriyet'e, Milliyet'e gideceğiz' diyor."

16 Şubat 1969 günü Taksim Alanı'nda görevli bugünün iki emekli subayı da gelişmeleri Nokta'ya şöyle aktarıyordu: "Olay çıkacağı belli olmuştu. Galata Köprüsü açılırsa öğrenciler gelemez, olay önlenir diye düşünüldü. Ama Vali, köprünün açılmasına 'Anayasa'ya aykırı' diye karşı çıktı. Polis aralıklıydı, önleyecek durumda değildi. Yer yer laubali bir tavrı vardı polisin. Kesici, vurucu sopalar vardı. O arada 21 numaralı telsizdeki adam 'Vali Bey olay olacak' dedi. Vali 'Böyle şeyler telefonla konuşulur' dedi. Adam bunun üzerine telefona gitti, döndüğünde yüzü düşmüştü."

Düşenler... Bir bıçak çekildi, hızla savruldu, bir fotoğraf makinesinin deklanşörüne basıldı. Kanlı Pazar'ın vahşeti gelecek kuşaklar, bugünler için objektifte donup kaldı.

"Ölenler Sağdan mı Soldan mı?"

Duran Erdoğan ve Ali Turgut Aytaç ölmüştü. Aytaç'ın eşi Eflan Aytaç şöyle anlatıyordu o günü: "Kocam daha yaktığı sigarasını bitirmemişti ki, etrafımızda bulunan kalabalık dalgalandı. Taşlar atmaya başladı. Eli sopalı adamlar ileri fırladılar. Bir taraftan taş atıyorlar, bir taraftan da 'Kahrolsun komünistler' diye bağırıyorlardı. Kocam da onlara 'yapmayın etmeyin, ayıptır günahtır' diye mâni olmaya çalışıyordu. Sonra kalabalık arasında onu gözden kaybettim. Bu defa ben parktaki eli sopalı adamlara 'yapmayın etmeyin' diyecek oldum, adamlar bana da saldırdılar. Biri boğazımı sıkmaya başladı. Diğerleri de 'Seni de çocuklarını da öldürürüz' diyorlardı. Polisler susuyor, zorbalara müdahale etmiyorlardı. O zaman aklım başıma geldi ve çocukları kollarından çekerek oradan kaçtık. Kocamın öldürülmüş olduğunu geç vakit öğrendim."

O gün İstanbul'da yüzlerce aile yakınlarının akıbetini merak ediyor, herkes birbirine ölenlerin adını soruyordu. Ölenlerin kim olduğunu başka merak edenler de vardı. AP hükümetinin üyeleri. O dönemde Hürriyet gazetesinde çalışan Cüneyt Arcayürek şöyle diyordu: "Size bütün samimiyetle acı bir çizgi verelim: Olaylar patladıktan sonra, pek çok iktidar mensubu 'Ölenler sağdan mı soldan mı?' diye sorabiliyordu. Bu bile, vahim bir zihniyetin, perişan bir fikir düzeninin ta kendisidir."

Ölenler "beklendiği" gibi "sol"dandı. Mehmet Şevki Eygi, Bugün gazetesindeki köşesinde aylar boyu "Endonezya'daki komünist kıyımını" övüp "inananları" boşuna mı cihada çağırmıştı? Evet, sorunun yanıtı 16 Şubat akşamı verilmişti. Yanıt alındıktan sonra ise defter kapatılabilirdi. Örneğin Taksim Alanı'nda Genç Sinemacılar Grubu'nun çektiği filmin TV'de gösterilmesi, bizzat dönemin başbakanı Süleyman Demirel tarafından engelleniyor, Meclis'te konuya ilişkin görüşmeler ise 20 dakikalık bir süreye sıkıştırılmaya çalışılıyordu.

Kanlı Pazar'ın filmi ilginç el değiştirme serüvenlerinden sonra CHP tarafından satın alınmıştı. Eski CHP milletvekillerinden Orhan Birgit, Nokta'ya filmin öyküsünü şöyle anlatıyordu: "Filmi İsmet İnönü ile birlikte dehşet içinde seyrettik. CHP yöneticileri vardı ilk izlemede. Çok etkili görününce ertesi gün genel grup salonunda seyrettik ve herkese açtık. 'İsteyen AP'liler de seyretsin' dedik. AP'lilerden de gelip izleyenler oldu. O film bazı söylentileri açıklı-

ğa kavuşturuyordu. Belirli tiplerdeki insanların ellerinde sopalarla gençlerin üzerine saldırdığı ve polisin kayıtsızlığı net olarak görünüyordu. O zamanki iddialarımızdan hiçbirini AP yanıtlayamadı."

CHP milletvekili Nihat Erim de olay sonrası Meclis kürsüsünde şunları söyleyecekti: "Filmde polislerle sopalıların öpüştükleri görülüyor, beraber aynı istikametlere koşuştukları görülüyor. O film görülecek şey... Sayın Başbakan televizyon sahiplerini mahrum etmekle bence iyi yapmadı. Vatandaşlar o filmi görselerdi hüküm verirlerdi. (...) İstanbul olaylarında yazılanlar, söylenenler, kulağımıza gelenler, hatta seyrettiğimiz filim -biz gördük o filmi- AP teşkilatının bu işin tertibinde rolü olduğu kuvvetli şüphesini uyandırıyor. (...) Cihat çağrıları oluyor, sopalar hazırlanıyor, bıçaklar bileniyor ve bunlar hadise günü ellerinde, paltolarının altında, koltuklarının altında bu aletlerle Gümüşsuyu'ndan Taksim'e doğru çıkıyorlar, diğer yollardan Taksim'e geliyorlar. Herkes bunu görüyor, halk görüyor, hükümetin görmekle vazifeli memurları görmüyor nedense."

Vali Poyraz: Ani Bir Halk Hareketi...

Taksim Alanı'nda olanları görmekle "vazifeli"lerin başında dönemin valisi Vefa Poyraz geliyordu. Vefa Poyraz, Nokta'ya Kanlı Pazar'ı şöyle değerlendiriyordu: "Reaksiyonun müessif bir şekilde bitmemesi için her türlü tedbir alındı. Askerden de yardım istendi. Hadise yapması muhtemel gibi görünen bazı gruplar Karaköy, Dolmabahçe ve Taksim'de dağıtıldı ve gayri muntazam hale getirildi. Alanda gruplar birbirini el ve kol hareketleriyle tahrik etti. Kordonun bir noktada varıldığı ve bazı hadiselerin olduğu görüldü. Buna rağmen eldeki kuvvetler hadiseyi önledi... Hiçbir siyasi partinin böyle bir hareket içersinde organize bir şekilde müdahale ettiği düşünülemez. Ama bir partiye kayıtlı bir insanın bu hadise içersinde veya herhangi bir hadise içersinde olması muhtemeldir."

Yaşanan neydi? Vefa Poyraz'a göre, 18 yıl önceki Kanlı Pazar bir irtica hareketi değildi. Bir reaksiyondan, ani bir halk hareketinden ibaretti. Poyraz, "Tablo bugünkü tablo değildi. Bugün tablo başka. İrtica durumu var. Dış kaynaklı desteklenmeleri var."

Kanlı Pazar'la ilgili en ilginç değerlendirmelerden birini de, o dönemde saldırıyı tezgâhladığı söylentileri yayılan Yeniden Milli Mücadele Dergisi yöneticisi Aykut Edibali yapıyordu. Edibali,

Nokta'ya şunları söylüyordu: "Bizim bu olaylarla ilgimiz kesinlikle yok. Bizim 1969'daki bu olayları tasvip etmemiz mümkün değildir. Çünkü orada iki halk grubu çarpıştırılmıştır. Bu yanlıştır. Bundan bir hafta evvel Konya'da, sonra İstanbul'da Erbakan'ın camiye gelişi nedeniyle Beyazıt Meydanı'nda meydana gelmiş olayları da tasvip etmek mümkün değildir. Türkiye'de meydana gelen bu tip olayları, 1969 olaylarını ya da son olayları Türkiye'deki demokrasiyi yok etmek isteyen güçlerce tezgâhlanmıştır."

Biz bu filmi görmüştük... Kanlı Pazar'ı gerçekte kimler düzenledi? Hakkında dava açılan 11 kişi mi? Yoksa o dönem tabii senatör olan Suphi Gürsoytrak'ın dediği gibi "irticaya göz yuman iktidar" mı? Tek sorumlu, beş yıla mahkûm olan eli bıçaklı Seyit Atmaca mıydı? Bu sorular geçmişte kalmıştı. Günümüze yeni sorular taşıyarak... Ve Kanlı Pazar'dan 18 yıl sonra yine cihat çağrıları yapılıyordu. Ses yurtdışından gelmişti ve bu kez eski Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı ve eski MSP milletvekili Cemalettin Kaplan'a aitti: "İslam'da savaş vardır. Mecburi bir yoldur. Akıllara, fikirlere ve vicdanlara vurulan zincirleri kırmak için savaş mecbur kılınmıştır."

"İrticai Bir Hareket Değildi"

Dönemin İstanbul Valisi Vefa Poyraz, Kanlı Pazar olayları konusunda Nokta'nın sorularını yanıtladı.

Nokta: Kanlı Pazar olayının bir değerlendirmesini yapabilir misiniz?

Poyraz: İrticai bir hareket değildi. O bir sol hareketti. Talebe hareketi değildi. O günlerde sağın ve solun mahiyeti tam olarak anlaşılamamıştı. Sizler bilirsiniz, bugün kapatılmış bir parti var, o partinin milletvekillerinin de içersinde oldukları bir yürüyüş var, bir de buna reaksiyon gösteren sağ var. 171 sayılı kanuna göre sol yürüyor, bu yürüyüşe mâni olmak isteniyor, idare de bunları önlemek istiyor. Ama Taksim'de ani bir halk hareketi, ani bir karşılaşma oluyor, iki kişi maalesef hayatını kaybediyor.

Nokta: Ve iki yüz kişi yaralanıyor. Olayın böyle kanlı bir biçimde sonuçlanması engellenemez miydi? Hareketin ani bir halk hareketi olmadığına ilişkin göstergeler var. Örneğin siz sayısız ihbar ve istihbarat almışsınız..

Poyraz: Belli değil. Suç meydana gelmeden, kimdi bu adam?. Taksim'de herkes seyrediyor. Acaba bu kişilerin içinde kim niyetsiz,

kim suçlu, kim katılacak, kim katılmayacak, onların alnında damga yok ki, şunlar solcudur, şunlar sağcıdır diye.

Nokta: İstanbul Valisi olarak gerekli ve yeterli tedbir almamakla suçlanıyorsunuz...

Poyraz: Olay oluncaya kadar hiçbir hareket yok. Hiçbir hareket göstermeyen topluluğa karşı ne gibi bir tedbir alınır? Onlar alındı zaten. Zaten böyle bir hadisenin olabileceği intibahı bizde uyanmış, her türlü tedbiri de almışız. Polis yetmezse diye garnizondan asker getirttik.

Nokta: Olay öncesi de Bugün gazetesinde çıkan Cihad'a Çağrı Yazıları, iki camide toplu namaz kılarak gelen insanlar, MTTB'deki toplantı üst üste konunca, sizde olay çıkacağı yolunda bir kanaat oluşmadı?

Poyraz: Kanaatle ne yapabilirsiniz? Dediğiniz doğru. O Bugün'de çıkan Mehmet Şevket Eygi Bey'in yazıları, toplu namazlar, filan... Namaz kılıyorlar, ama bunlar kendi içlerinde maksatlı olabilir, camiye gidip insanları yargılayamazsınız.

"Tamamen Komünistlerin Tertibi"

Nokta, Kanlı Pazar'ı dönemin İçişleri Bakanı Faruk Sükan'a sordu.

Nokta: 18 yıl sonra Kanlı Pazar'ın bir değerlendirmesini yapar mısınız?

Sükan: İstanbul olaylarını, Kanlı Pazar dediğiniz komünist olaylarını soruyorsunuz...

Nokta: Kanlı Pazar olaylarının oluşmasında bazı dinci grupların kışkırtılması söz konusu değil mi?

Sükan: Orada bir tek dinci grubun tahriki yoktur. Ben kanunları, kim ihlal etmişse ona mutlak surette hâkim olmuşumdur; istisnasız kanun dışına çıkan her hareketi, kimden gelirse gelsin. Aksini iddia eden bir tek kişi bile çıkmamıştır.

Nokta: O dönemi yaşayanlar hâlâ olayların üzerine tarafsız olarak gitmediğiniz kanısında...

Sükan: Rica ediyorum kardeşim... İstanbul olayları göründüğü gibi basit bir olay değildir. Tertipçileri, tahrikçileri çok iyi bir tetkike tabi tutulursa, bunların hangi menşeli, hangi patentli oldukları ortaya çıkmaktadır. Adamlar aynı 6-7 Eylül gibi tahribe kalkmak istediler ve tedbir aldık. Açık yani. Bakın, o dönemin valisi sağ, adı

Vefa Poyraz. İstanbul Emniyet Müdürü hayatta... Onlarla konuşunuz. Tedbir almasaydık, 6-7 Eylül olaylarından daha korkunç hadiseler çıkaracaklardı. Solcu kanat. Açık yani. Türkiye'de bir komünist manifestosu hadisesidir o. Bütün belgeler ortada. Aksini iddia eden olmadı ki, kimse müspet, müşahhas bir delil koyamadı ki... Ahmedin lafı, Mehmedin hikâyesi değil ki...

Nokta: 16 Şubat 1986 olayları için "Biz önlem almamış olsaydık çok kan dökülecekti" diyorsunuz. Solcuların olay çıkartacağını önceden tespit ettiğinizi belirtiyorsunuz. O zaman mitinge niçin izin verdiniz? Madem izin verdiniz, neden yeterli önlem almadınız?

Sükan: Kanunen mitinge izin vermemek olmazdı ki... O zamanki anayasaya göre toplantı, gösteri ve yürüyüşler kanunu sarih. Vilayet gerekli izni vermiş. Ama anladık ki bunlar tecavüze kalkışacaklar, tedbir aldık ve icabını yaptık. Ve kan akıtmadık.

Nokta: Ama efendim, ortada 2 ölü iki yüz yaralı var.

Sükan: Değil... Ne? Bir tane ölü var. Yalan 200 yaralı hadisesi. Ama orada biz ciddi tedbir almasaydık daha çok kan akabilirdi.

Nokta: Yani siz o gün için alınabilecek tüm önlemleri aldığınızı söylüyorsunuz...

Sükan: Gayet tabii. Yapanlar kim? Hepsinin isimleri var. Hiçbiri ben orada bulunmuyordum diyemedi ki... Onların orada, hadisenin içinde ne işleri var? Tertipçiler kimler biliyor musunuz? Ahmet Hamdi Dinler, Vasıf Köksal, Yavuz Ünal ne garip tesadüf ki, bu toplantıya katılanların yüzde 90'ı TİP üyesi. Bu kadar da tesadüf olmaz ki. Yine bu olayın içersinde bir milletvekili Sadun Aren var.

Nokta: O dönemde yasal bir mitinge katıldığı için Sadun Aren'in resmini dağıtmışsınız Meclis'te.

Sükan: Hepsi var, hepsi. Lütfen o dönemde atılmış sloganlara bakın canım: "Bağımsız Türkiye", "Sosyalist Türkiye", "Hoşt Amerika", "Amerika, Amerikalı it evine git", "Johnson'un ayısı, Süleyman'ın dayısı", "İşçi köylü el ele" gibi bir sürü hiç alakası olmayan laflar.

Nokta: Sonuç olarak, "o zaman için alınması gereken tüm önlemler alınmıştır" diyebilir misiniz? Bu olay bugün olsa ve gene sorumlu olsanız gene aynı şekilde mi davranırsınız?

Sükan: Evet efendim, bugün de aynı görüşü savunuyorum.

Nokta: Yani o dönemdeki tavrınızı savunuyor ve "bu önlemleri almasaydık daha çok kan dökülürdü" diyorsunuz?

Sükan: Tam bir ihtilal provasıydı o. Eğer tedbir almamış olsaydık, büyük hadiseler olacaktı. "Açık rejimde olaylar olur"

Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel Kanlı Pazar'la ilgili şöyle konuştu:

"18 yıl geçmiş. Aslında '65-'69 arası Türkiye bir hürriyetler adasıdır. Biz, devlet gücünü kullanırken çok itinalı kullanmışız, mümkün olduğu kadar, olabileceği kadar. Bu hadiselerin arkasında dünkü hükümetin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bizden sonra Ecevit'in başkanlığındaki Halk Partisi iktidarı gelmiştir. Eğer, bizim siyasi sorumluluğumuz olsaydı, külümüzü göğe savururlardı.

Onun için biz söylüyoruz, bir ülkede olaylar olur, onun siyasi sorumluluğu var mıdır, ona bakmak lazım. Genel sorumluluk ayrı bir şeydir. Kim suç işlemişse gider yakasına yapışırsın, o günkü savcılar bağımsızdı, bugünkü gibi değil. Tüm önlemlerin alındığı kanaatindeyim. Ama, bakın her şeyi yaparsınız da, yine mâni olamazsınız. Olaylar sadece tedbirsizlikten olmaz ki... Her türlü tedbir alırsınız yine olur. Önleyici tek bir tedbir var: Kapalı rejim. Açık rejimde olaylar olur. Bu demek değildir ki, olaylara icazet veriyoruz.

"Kanlı Pazar Provokasyondu"

Dönemin gençlik liderlerinden avukat Bozkurt Nuhoğlu Kanlı Pazar'ı değerlendirdi.

"16 Şubat 1969'da Taksim'deki miting, emperyalizme, onun askeri gücü 6. Filo'ya, kolluk kuvvetlerinin desteğinde güçlenen silahlı saldırılara karşı bir protesto gösterisi olarak düzenlenmişti. Miting tümüyle yasal ve izinliydi. Bu protesto gösterisinin Kanlı Pazar haline dönüştürülmesi gerici güçlerin bir provokasyonudur. Legal ve demokratik güçlere karşı, halk kisvesi altında karanlık ve illegal güçlerin çıkarılması provasıdır. Bunun için günlerce hazırlanıldı. Ama, bu "iti ite kırdırma"nın ilk provasının tertipçileri ve sorumluları başta İstanbul Valisi Vefa Poyraz ve kolluk kuvvetleridir. Yoksa, o güne kadar hiçbir öğrenci ne cana ne mala ne de Amerikalılara karşı tek bir silah kullanmamıştı.

Kanlı Pazar'ın soruşturması da ilginç. Hiçbir failin yakalanamaması da olayın bilinçli ve kasıtlı bir provokasyon olduğunu gösteriyor. Günümüzde ise, 12 Eylül'den sonra şeriatçı akımların örgütlenmesi dikkat çekicidir. Bu bakımdan gelecekte ülkemizde Kanlı Pazar'ı aratmayacak büyük çapta provokasyon ve saldırıların olacağını düşünüyorum.

"Valiyi Uyardık"

1969'da Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) Genel Başkanı avukat Kazım Kolcuoğlu o günleri Nokta'ya anlattı.

"16 Şubat öncesi günlerde bir şeyler sezinlememek mümkün değildi. Ama biz izinli yasal bir yürüyüş yapacaktık. Buna rağmen, gene de Vali Vefa Poyraz'a telgraf çekerek, önlem alınmasını istedik. Sonuç bildiğiniz gibi iki ölü, iki yüz yaralıydı. Polislerin nezaretinde Allah Allah sesleriyle alana giren saldırganlar, olaydan sonra da Taksim'den Vezneciler'e kadar yürüyüş yaptılar. Biz TMGT olarak, olayın hemen ertesinde 30 avukattan oluşan bir hukuk bürosu kurduk. Basında çıkan ve çıkmayan tüm fotoğrafları dosyalayarak halka açtık. Saldırganların kimliklerini belirlemede kararlıydık. Bin kadar başvuru oldu, saldırganlardan ve olaya kayıtsız kalan polislerden 250 kişinin kimliği ve adresi belirlendi. Dosyayı tanık adları ve adresleriyle hazırlık soruşturmasında savcılığa teslim ettik. Dava açıldığında klasör yoktu. Bir daha da dosyayı bulamadık.

İrtica, bu tip yönetimlerin kanatları altında güçleniyor, yönetimlerin yardımıyla örgütleniyor, hatta teşvik ediliyor. Günümüzde bu güçlerin imam hatip okullarıyla olayın maddi temeli ve dış destekli parasal dayanakları da var. Kanlı Pazar taktik bir olaydı. Şimdi İstanbul'daki toplu namaz olayı da ufak bir deneme. Şu anda başarıya ulaşamayacaklarını biliyorlar ama, toplumun tepkisini ölçmeye çalışıyorlar.

16 Şubat 2013/Biamag/GK/NM/AA/CK-EÜ

Ayse Emel Mesci

Dilek Türkan Şahin

Sıcak bir Temmuz (1971) gününde, Türkan Şahin, Gülten Çayan'la buluşmak için Paris'in yolunu tutar. Orhan Savaşçı, Yusuf Küpeli'nin Naif Havatme'ye yazdığı mektuplarla birlikte bazı bilgileri Gülten Çayan'a iletmesini istemiştir ondan.

Böylelikle Paris'e giden Şahin, Gülten Çayan'la buluşur. Ardından da Gülten Çayan, Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi yetkilileriyle görüşmek üzere Şam'ı gider. Şahin ise Paris'te kalıp Gülten Çayan'ın dönmesini bekler. Gülten Çayan, THKP-C adına, Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi yetkilileri ile yaptığı görüşmeleri ve birtakım deneyimleri içeren mektubu döndüğünde Türkan Şahin'e verir. Şahin ise yanına aldığı fotoğraf makinesi, iki adet peruk, makyaj malzemeleri ve bir miktar Fransız Frangı'yla Ankara'ya döner.

Olaylar hızla birbirini takip ederken, Ocak 1972'de Mahir Çayan sandık içerisinde İstanbul'dan Ankara'ya, Şahin'lerin evine getirilir. Zira Mahir Çayan'ın Şahin'lerin evinde bir süre gizlenmesi gerekmektedir. Şubat'ta yine Şahin'lerin evinde, Mahir Çayan, Ertuğrul Kürkçü, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna bir toplantı yaparlar. Bu bir araya geliş, iddianamede, "Süleyman Demirel'in kaçırılmasının görüşülüp kararlaştırıldığı sırada sanığın da bu duruma yardımcı olduğu" şeklinde yer alacaktır. İddianamede ayrıca, Şahin'in Paris'ten kendisi için aldığı peruklar ve makyaj malzemelerine yönelik de "örgüt için" ifadesi kullanılacaktır...

Lise Bitince İşe Girdim...

Babam işçiydi, Ankara'da doğdum büyüdüm. Evlenmeden önce öğrenci hareketlerini az çok dışardan gözlemlesem de pek ilgim yoktu. Lise bitince çalışmaya başladım. Orada Mustafa'yla (Şahin) tanıştım. Çok güzel bir tanışmaydı benim için. Mustafa'yla daha ilk tanıştığımda çok etkilenmiştim. Sonra çıkmaya başladık, kısa zaman sonra da evlendik. Büyük bir hevesle kurduk evimizi. Ailem de Mustafa'yı sevmişti, hiç zorluk çıkarmadı. Evlendikten bir iki ay sonra Mustafa bana eve saklanmak zorunda olan arkadaşlarını getireceğini söyledi. Bu arada, Orhan Savaşçı'yı da (Gülten Çayan'ın ağabeyi), zaten aynı işyerinde çalıştığımız için tanıyordum.

Siyasetle ilgim yoktu. Birçok şeyden habersizdim. Ama Mustafa'ya inanıyordum. Zaten çok uyumluyduk, arkadaşlarının evimizde saklanmasına hiç itiraz etmedim. Elimden geldiğince yardımcı oluyordum. Yemek gibi birtakım evin ihtiyaçlarını hallettikten sonra çalışmakla geçiyordu günlerim. Evdekileri de akşamları görüyordum. Yalnız akşamları evdeki işlerle meşgul olduğumdan onlarla pek de konuşamıyordum. Benden istedikleri herhangi bir şey olursa yapmaya çalışıyordum.

Ama bir gün şöyle bir şey oldu; işe gitmediğim ya da tatil olduğu bir gündü –hatırlamıyorum–. Mahir'ler bizdeyken bir arkadaşın yakalandığı haberi geldi. Ama bu bilginin kesin olup olmadığı bilinmiyordu. Bana, o arkadaşın evine gidip, durumu öğrenmemi söylediler. Bunun için bir süre belirledik. Eğer o süre içinde geri dönmezsem, bilginin doğru olduğu sonucunu çıkarıp evi terk edeceklerdi.

Evimiz Anıtkabir'in yakınlarında bir yerdeydi, oraya yeni taşınmıştık –bu da sonradan çok işime yaradı–. Sonra o eve gittim, kapıyı çaldım. Kapıyı arkadaşın eşi açtı, ağlamaktan gözleri şişmişti. Ama içeri girer girmez anladım. Evin içinde dört beş adam vardı. Arkadaşa (Tevfik), "ne oldu hayrola, kavga mı ettiniz?" diye sordum. Bir süre durduktan da sonra, "ben artık gideyim" dedim. Ayağa kalktım, diğer adamlar, "kimliğinizi verir misiniz, sizi bir iki dakika bekleteceğiz" dediler. Ve kimliğimi aldılar. Sonra da, "sizi beş dakikalığına Emniyet'e götüreceğiz ve salacağız" dediler. Ben de "tamam" dedim. Böylelikle Emniyet'e gittik. Ama benim ismim daha önceden verilmiş miydi onu bilmiyorum.

Emniyet'e gidince bana oturduğum evi tarif etmemi istediler. Ben de eve yeni taşındığımızdan tam olarak tarif edemeyeceğimi söyledim. Yani gerçekten de yeni taşındığımızdan dolayı çok iyi bilmiyordum. "Bilmiyorum, yeni taşındık" dedim. Kabataslak bir tarif yaptım. Ama özellikle farklı bir alt sokağı tarif etmiştim, evdekiler araba sesini duyup kaçsınlar diye. Tabii polisler hemen evi bulmak için harekete geçtiler. Bir süre sonra geri döndüler. Tarif ettiğim, daha doğrusu edemediğim adresi bulamamışlardı. Bu sefer tekrar, üzerlerinde çelik yeleklerle gittiler ama yine geri döndüler. Bu kez öfkelenmişlerdi ve bana çok kızdılar. Ortam gerginleşmişti o an hamile olduğumu söylersem bana karşı daha temkinli davranacaklarını düşünerek, hamile olduğumu belirttim.

Şunun Üstüne Bir Battaniye Verin...

Vakit bir hayli ilerlemişti. Başkomiser şöyle bir bana baktı; "şunun üstüne bir battaniye verin yatsın" dedi. Sabah beni başka bir odaya aldılar, baktım Muzaffer de (İlgen) orada. Tabii Mahir'ler çoktan evi terk etmişler. –Ama evdekilerin hepsi daha sonra Kızıldere'de öldürüldü.– Sonra beni tuvalete götüren polis "eşinin nerde olduğunu biliyor musun?" diye sordu. Yani bana yardımcı olmak istiyordu aslında. Ben güvenmediğimden üstünde durmadım. Yine aynı polis beni tuvalete götürürken "eşin Mamak'taymış" dedi. Diyeceğim şu ki, o zaman polislerin de içlerinde bayağı iyi insanlar vardı. Sonradan öğrendim ki hakikaten doğruymuş.

Emniyet'ten sonra Yıldırım Bölge'ye, bir on gün sonra da İstanbul Emniyeti'ne götürüldüm. İstanbul'da Emniyet'te, tuvalete gitmek istedim. Genç bir polis eşliğinde tuvalete götürüldüm. Sonra eğilecektim ki, tıkalı olan tuvalet benden boşalan kanla kan gölüne döndü. Polis çok paniklemişti. Emniyet'in doktoruna gösterilmek için bekletildim. Arıyorlar, doktor yok. İzinliymiş. Yalnız bu işkenceci doktorun olmaması benim için bir şans. Yani bu doktor işkence görenlere sağlam raporu veriyormuş. Bu durumda beni Taksim İlkyardım Hastanesi'ne götürdüler. Hastanede doktor beni muayene etti, sonra başka bir doktoru çağırdı. Sonra da bana "hiç heyecanlanma düşük yapıyorsun. Ben seni iyileştireceğim korkma" dedi. Ardından da, "sana işkence yaptılar mı?" diye

sordu. Ben de "yok" dedim. Beni bir gece hastanede bekleteceğini söyledi. Dinlenmem gerekiyordu ve doktor da bunun üzerinde özellikle durarak benim özel bir odaya yatırılmamı sağladı.

Başımda beklemek için polis gelmişti. Doktor ona "sen kalk oradan ben hemşire görevlendirdim" dedi. İki tane genç hemşire beni sabaha kadar beklediler. Ama en ufak hareketimden öyle ürküyorlardı ki, her an kaçabileceklermiş gibi duruyorlardı. Sonradan öğrendim ki, benim "azılı bir anarşist" olduğum söylenmiş, bundan dolayı korkuyorlarmış benden. Sabah olunca –hiç unutamam– bütün hastanenin doktorları tek tek gelip bana "geçmiş olsun" dileklerinde bulundular. Bana çok iyi baktılar, yazdıkları ilaçların hiçbir yan etkisi olmadı. Sonra tekrar Emniyet'e götürüldüm. Emniyet'te beni kanlar içinde gören genç polis karşıladı. Beni tuvalette kanlar içinde görünce çok korkmuş.

Karakola gittiğimde sobanın başında on kişiye yakın polis oturuyordu. Benimle ilgilenen genç polis, onların hepsini dışarı çıkardı. Sobanın etrafına sandalyeleri dizip beni yatırdı. Sobanın üstüne ıhlamur koydu. Üstümü battaniyeyle örttü. Bana belki on beş bardak ıhlamur içirdi "sen çok kan kaybettin, bunları iç" diyordu. Ancak o kadar çok içirmişti ki. "Yeter" dediğimi hatırlıyorum. Bana öyle bir baktı ki bunu da hiç unutamıyorum. Ben şanslıyım yani o işkenceci doktor orada olsaydı belki kan kaybından ölecektim. İstanbul Emniyeti'nde böylelikle bir hafta kadar kaldım. Oradan Sağmalcılar'a götürüldüm. Öyle ki, Sağmalcılar cennet gibi gelmişti bana, her tarafta ışıklar yanıyor, arkadaşların varlığı... Böylelikle, iki buçuk yıl kaldım orada.

Sen Çok Geç Geldin!

Adli mahkûmlarla birlikte kalıyorduk başlangıçta. Sonra biz siyasileri başka koğuşa aldılar. İlk aklıma gelen, Muzaffer, Ülker ve Füsun'la iyi arkadaş olduğum. Orada bazen çok zor anlar yaşıyorduk. Ama neşeli durumlar da yaşıyorduk. Örneğin, havalandırmaya çıkmak, gökyüzüne bakmak, top oynamak, toplu hamama gitmek bizi eğlendiriyordu. Bir de, içerde teorik çalışmalar yapılmaya kalkışıldı ama öğrenci-öğretmen ilişkisi gibi atmosfer oluşunca, rahatsızlık yarattı ve sonradan da vazgeçildi. Ama tabii ki kitap okuyorduk.

Gazetede yer alan haberlerde ve iddianamede benimle ilgili çok abartılı ifadeler kullanıldığını biliyorum. Gülten Çayan'la görüşmek için Paris'te bulunduğum sırada, süslenmeye meraklı biri olarak makyaj malzemeleri ve peruk aldım. Hatta Gülten Çayan'la bana en yakışan peruğu birlikte seçtik. Halen duruyor o peruk. Bu arada, içerde en uzun kalanlardan biri olmamın nedenlerinden biri de Paris'e gitmemdir.

Sigara İçinde Mektup(lar)...

İçeri girdiğimde yeni evliydim. Ama eşim Mustafa da tutuklanmıştı. Onunla mahkemelerde görürdük birbirimizi. Haberleşmek için birçok yöntem geliştiriyorduk. Örneğin, sigaraların içindeki tütünü boşaltır mektup yerleştirirdik. Böyle bir haberleşme yöntemi bulmuştuk. Orada yaratıcılığı gelişiyor insanın. İçerde olmak zordu ama zayıf karakterli insanlar için daha zor olsa gerek. Ben cesaretle karşıladım yaşadıklarımı. İçerde bizlerden farklı bir sosyal çevreye ait olan dansöz olduğunu sonradan öğrendiğimiz arkadaşı da takdir ederim mesela. O da sağlam durdu aslında. Diğerleri gibi bunalım takılmadı.

İçerde olduğumuz süre içinde güzel olaylardan biri de arkadaşlarımızın çocuklarıydı, onlar bizim için bir renkti. İnci Toro'nun bir kız çocuğu vardı daha bebekti, yani altı aylık filan. Toro'nun ailesi ziyarete gelince, bebeği alıyorduk içeriye, kontrolde görmesinler diye üstünü örtüyorduk. Bir gece alıkoyuyorduk bizimle, seviyorduk, sonra gönderiyorduk. Bir de Füsun'un oğlu Altan kalırdı bazen. Ama çok yaramazdı. Sevmek isteyenlere tekme tokat girişirdi. Bana vuramazdı "yazık bu çok küçük" derdi, bana hiç kıyamazdı. Ben de çok genç ve ufak tefektim.

Sen çok geç geldin. Daha erken gelseydin daha çok şey anlatabilirdim sana. Birçok şeyi unuttum çünkü. Mesela Rüçhan Manas'la ilgili pek bir anım yok. O zaman Rüçhan Maltepe Cezaevi'ndeydi. Mesela, Nazan Alp'in sürekli maraza çıkardığını, histerik olduğunu hatırlıyorum. Oysa ki, onu dışardan da tanıyordum ve o zaman farklıydı, nasıl olduysa içerde bunalıma girdi. Ama ablasının deli numarası yapması için mektupla ona baskı yaptığını söylemişlerdi. Psikolojik rahatsızlığı olunca daha çabuk dışarı çıkacağını düşünüyordu herhalde. Yalnız ne kadarı doğruydu bilmiyorum.

İçerde yaşadıklarım beni bazen şaşırtıyordu. Onca şeye şahit olduktan sonra Nazan'ın yaptıklarına da şaşırmıyorum artık. Doğruluğundan emin olmasam da, onun polisle evlendiğini, sonra da öldüğünü söylediler. Bir de Ezel adında şizofren bir kız vardı, Filiz Yılmaz'ın başına gelir ve gözlerine açıp tehdit edercesine bakarak onu korkuturdu. Çünkü Filiz Yılmaz karakter olarak naif bir kızdı, ortamdan çok ürküyordu, Ezel de bu yüzden onu seçmişti. Ben Bilge Saka'yla çok iyi anlaşırdım mesela, onu çok severdim. Ama onun da öldüğünü duydum. Bir de en çok Muzaffer İlgen'le anlaşırdım. Zaten Muzaffer de herkese karşı çok iyi bir arkadaştı.

İki buçuk yıl yattıktan sonra afla çıktım. Evimiz dağılmıştı. Bir süre ailemin yanında kaldık. Füsun iş ayarlamıştı, hemen işe girdim. Yeniden ev kurduk. İki erkek çocuğum oldu derken, hayat mücadelesi içine daldık. Sonra ilişkiye girdiğimiz insanlar farklılaştı, hiçbiri bizim geçmişte ne yaşadığımızı bilmez mesela, zaten biz de anlatmayız. Şimdi iki çocuğum büyüdü. Küçük olan otuz yaşlarında, büyüğü evlendi. Biz de emekli olduk eşimle. Arkadaşlarla açıkçası görüşemiyorum. Şimdi herkes bir tarafa dağıldı ve belli bir adres de yok, bulamıyorsun. Bir türlü bir araya gelemedik. Ülker bir ara gelmişti bana sonra telefonunu kaybettim. Bir kısmı Güney'e yerleşti. Birçoğunun da İstanbul'da olduğunu biliyorum. Gülten Çayan İtalya'da yaşıyor, Türkiye'ye geldiğinde beni arar, görüşürüz. Bunun dışında eskilerden kimseyi görmüyorum. Ama onlarla bir araya gelmeyi çok isterim.

Hacer İnci Tanrıöver (Bindal)

Ankara ve İstanbul Sıkıyönetim komutanlıkları, Mahir Çayan ve Ertuğrul Kürkçü'nün bulunması yönünde alarm vermiştir. Her yerde aranmaktadırlar. Yeni evli çift Hüseyin-Hacer İnci Tanrıöver'lerin evine bir gün (Şubat-1972) Yavuz Önen gelir... Artık Çayan ve Kürkçü evlerinde gizlenmektedir.
ODTÜ'de İngilizce okutmanı olan İnci Tanrıöver ise, her an sarılma ve silahlı çatışma olasılığına karşı, ailesinin yanına dönmüştür. Taa ki, Çayan ve Kürkçü ayrılana kadar da eve dönmez. Ancak, Kürkçü ve Çayan'ın evlerinde gizlenmelerine yardım ettiği gerekçesiyle, Tanrıöver de diğer kadınlar gibi "TCK'nun 129/1.maddesini ihlal eylediği neticesine varılmıştır..." kararıyla bir süre Sağmalcılar'da kalacaktır...

Kocanızı Tanıyoruz Ama Sizi Tanımıyoruz...

Ben içeri girdiğimde, ODTÜ'de hazırlık okulunda hocaydım. Ama örgüt içinde teşkilatlı, sistemli olarak işin içinde değildim. Beni sorgulayanlar bana, "kocanızı çok iyi tanıyoruz ama sizi tanımıyoruz. Dosyası var elimizde. Sen şimdi bize tanıt kendini" dediler. Zaten yurtdışındaydım. Yurtdışından geldikten kısa bir süre oldu bu gözaltı olayı. Türkiye ile ilgili süreç içinde olmadığım için çok iyi bilmiyordum. Evleneli 10 ay filan olmuştu. Evliliğimizin birinci yıldönümünü içerde kutladık. İçeri girdiğim zaman da kimseyi tanımıyordum. Yani birbirlerini dışarıdan tanıyanlar, ilişki içinde olanlar vardı. Bir tek Hatice'yi (Alankuş) tanıyordum. O da ortaokuldan, liseden arkadaşımdı. Hatice iç mimardı. Okulu bitirmiş çalışmaya başlamıştı. O da, benim yaşlarımdaydı. Eşim,

Hüseyin Tanrıöver, ODTÜ'de Sinan Cemgil'in yakın arkadaşıydı. Yani siyasi görüşleri yakın olduğu için arkadaşlarını bizim evde saklıyordu. Ben bütün bunlara yabancıydım ama. Bizim evde, kimin ne için saklandığını bilmiyordum. Mesela, bizim evde saklanmış olmalarına rağmen, Mahir Çayan'ı bir kere bile görmedim. Ona çok yanıyorum.

Beni onların bulunduğu odaya hiç sokmazdı Hüseyin. İçerde bazı insanların olduğunu biliyorum, kapı kapalı, içerden silah mekanizmalarının sesleri geliyor. Ama ben sabah erkenden kalkıp, işe, ODTÜ'deki hazırlık okulundaki görevime gidiyor, gece dönüşümde ya anneme uğruyor ya da Hüseyin eve erken gitmememi istediği için onunla söylediği yerde buluşuyordum. Eve gittiğimde de, hiç kimse olmuyordu ortada. Bulundukları odadan sesleri geliyor ama kim olduklarını bilmiyordum. Sonradan çok yandım, hep çok yanıyorum. Bir yıl hapiste yattım, kimin uğruna yattığımı bilmiyorum. Bu kadar olay olduktan sonra, ben bu kadar bağlılık keşfettikten sonra, hiç olmazsa bir kere yüzlerini görmüş olsaydım. Tamam ben de felsefi ve siyasi olarak bütün bunlara yakınım ama, teknik olarak işin içinde değildim, bunun pratiğinin içinde olmadım.

Yani diğer bir yandan da asıl benim görüşlerim, hapisten çıktıktan sonra şekillendi. Ertuğurul Kürkçü'yü çok sık görürdüm, Ali Ertuğ da sık gelirdi. Örneğin, ODTÜ'de, dersin yarısında kapıyı açar, "miting var" gelin der, herkes de sınıftan çıkardı. Bu durumda hocalar da gider, doğal olarak ben de giderdim. Tabii o zaman Ertuğrul Dev-Genç başkanı. Onu biliyorum ama ötekileri hiç tanımıyorum. Fevzi Bal mesela, bana bambaşka bir isimle tanıştırdılar. Hangi davadandır, ne yapmıştır hiç bilmiyordum. Ama aranmakta olan birisini sokağa atmak olmazdı. Sokakta insanların vurulduğu bir dönemde, "yok ben istemiyorum, gönder demek" doğru olmazdı. Tabii diğer bir yandan da ben farkında değilim olabileceklerin. Neler olabileceğini kestiremedim.

Karadeniz'e Doğru Yola Çıkmışlar...

Ben ODTÜ'deki işime ve servise gitmek için çok erken kalkıyordum. Tam kalkmıştım ki, güm güm kapı vuruldu, gittim açtım, bir yığın jandarma, tomsonlarıyla, beni iteleyip girdiler içeri. Ben ne oluyor diye, şaşkınlık içinde kalakaldım. Ama bu arada, bizim

evdekiler iki gün önce gitmişlerdi, –haber verilmiş onlara–. Yani Karadeniz'e doğru yola çıkmışlar, hemen arkasından patladı olay çünkü. Ondan sonra bir iki yere daha gittiler. Filiz'lere (Yılmaz), belki Yavuz'lara (Gökmen) gittiler, –çünkü onlar da aynı grupla geldiler– onun için "kocanızı tanıyoruz ama sizi hiç tanımıyoruz. Onun için kendinizi tanıtın" diyorlardı.

Mesela, bir isim veriyorlar, "bunu anlat bize" diyorlardı. Ben de, "hiç tanımıyorum ki, bilmiyorum ki" diyordum. Bu durumda, ben onlardan öğrendim bizim evde kimlerin kalmış olduğunu. Bana işkence yapmadılar ama ara ara korkutmak için işkence yaptıkları insanların yanına götürdüler. Önce askeri bir yere götürdüler, sonra Emniyet'e götürüldüm. Yani aslında bana biraz da bir şey yapmayacaklarını hissettim. Benim bir şey bilmediğimi bir süre sonra anlayacaklarını hissettim. Ama Hüseyin için endişe duyuyordum.

Hatta ona, "boş ver işkence yapmasınlar sana da, 10 yıl yatarım hiç önemli değil" dedim. Bunu bizi bir araya getirdikleri kısa anlardan birinde söyledim. Orada bir duygu ve korku yaşıyordum. İşkence, yaralama olmasından kaygılanıyorum. Ne kadar yatacağımla ilgili bir soğukkanlılık içindeydim ama. Emniyet'ten sonra Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'na götürüldüm. On beş gün Yıldırım Bölge'de kaldım. İki tane ayrı bina vardı. Sonra otobüsle İstanbul'a götürdüler. Orda da önce Selimiye Kışlası'na, ardından da Sağmalcılar'a.

Bakımevindeki '68'li...

Ankara'da tanıdığım bir yüz vardı annemle babamın arkadaşı, öğretmen Naciye Öncü. Tek tanıdığım yüz oydu orada. Başka bir davadan yargılanıyordu, bizden değildi ama neyle suçlandığını bilmiyorum. Orada zaten, "sen neyle suçlanıyorsun?" diye kimse kimseye bir şey sormuyor, sormak istenmiyordu. Çünkü kimsenin bir şey anlatmaması gerekiyordu. Naciye Öncü, anne ve babamın arkadaşıydı. Annem ve babam öğretmendi. Geçtiğimiz yıllarda Naciye Öncü'yü bakımevinde gördüm. Kenarda oturuyordu, şöyle bir baktım yüzüne, "Siz Naciye Hanım değil misiniz?" dedim. "Evet. Nereden biliyorsunuz?" dedi. "Siz benim annemle babamın arkadaşısınız ama bizim sizinle farklı bir tanışıklığımız var" dedim belki anlar diye. Hiçbir tepki göstermedi. Yalnız ya-

şayamıyormuş, sürekli içinde bir ölüm korkusu duyuyormuş, bu yüzden oraya yerleşmiş ve büyük ihtimalle de cezaevini hatırlayamıyor. Ben, "sizin bir oğlunuz vardı, Hilmi" dedim. O da, "ay siz her şeyi biliyorsunuz, hatırlıyorsunuz benim hakkımda" diye şaşkınlık gösterdi. Sonra eve gittim, yıllar önce onun tercüme ettiği "Amerikan Edebiyatı" adlı kitabı buldum. Arkadaşıma, "annenin yanına gidince Naciye Hanım'a söyle, tercüme ettiğiniz kitabı bulmuş de" dedim.

Emniyet'te tanıdığım diğer bir kişi de Yavuz Önen'di. Yavuz'un karısı hamileydi ve o gece doğurdu. Hatta çağırdılar "Yavuz bey bir oğlunuz olmuş" diye. Çocuğun adını Ogün koydular. Bayrampaşa'da ya da ilk gittiğimde ilk tanıdığım Hatice Alankuş oldu tabii. Hatice'nin annesi Akgül Teyze bir de. Sonra herkesle tanıştım. Orada 1 yıl 15 gün yattım.

"Tohumunuza Para mı Verdik?"

Cezaevi süreci benim için çok özeldir. Orada öğrendiğimi herhalde on üniversite bitirsem öğrenemezdim. İnsan ilişkilerini, insanın ne kadar değerli olduğunu orada öğrendim. Bir insanın ne kadar kıymetli olduğu, insana zarar verilmemesi gerektiğini de. Dünyada insandan daha önemli bir varlık var mı? Yok. Bunun farkında değildim içeri girmeden önce, orada öğrendim. Orada insanlara, "tohumunuza para mı verdik?" diyorlardı. Ben hiç bilmeden, temelim olmadan hazırlıksız bir biçimde yakalanmama rağmen hiçbir şekilde pişman olmadım o dönemden, aksine bana çok şey verdi. Orada olanlar da benim bilgisizliğimin farkındaydı. Bana eğitim vermek gibi hiçbir zorlayıcı davranış görmedim. Akgül Teyze'nin içerde olmasından müthiş rahatsız ve üzüntülüydük. Bir anne oluşunun yanı sıra, onun yeri değildi orası.

Bu hepimizi çok üzüyordu. Bu bizi çok hassaslaştırdı. Daha çok Hatice ve annesiyle ilgilenmek durumunda oldum ben. Birçok insan ona "Akgül anne" diye hitap ediyordu. Çok asil bir insandı. Hiç yakınmadı, zaman zaman kızına yönelttiği öfkesi olurdu sadece. Rüçhan Manas'la iyi arkadaştık. Çıktıktan sonra da mektuplaştık, haberleştik. Fiziki ve ruhsal hasarlı arkadaşlar vardı. Gördüğü işkenceden bir daha çocuğu olamayacak duruma gelen arkadaşlarımız vardı. Bir de ruhsal hasarlılar vardı, dışarıda çocuğu olanlar vardı... Çok üzücüydü bütün bunlar. Cezaevi

yönetimi ve işkenceciler tarafından kadın olmamızdan kaynaklı aşağılamalar benim içinde bulunduğum grubu hiç etkilemedi. Aksine keskinleştirdi, güçlendirdi diye düşünüyorum.

Oradaki hiçbir kadın bir askerin, gardiyanın aşağılamasına pabuç bırakacak kişiler değildi. Hapishanenin bütününde siyasi mahkûmların çok farklı bir yeri vardı. Biz bir ara adli suçlu kadınlarla kaldık. O kadınlar mesela hepimize çok farklı bakar, hepimize "abla" der, çok saygı gösterirlerdi. Bize "anarşik ablalar" derlerdi. "Onlarla birlikte olmak istiyoruz" dediklerini biliyorum. Polisler, gardiyanlar da bu durumun farkındalardı; bu da onları eziyordu, sertleşmeleri çok kolay oluyordu bu yüzden.

"Dayanın, Yürekli Olun..."

Beni Hatice Alankuş'un anneannesi çok etkilemiştir. İstiklal Savaşı'na bizzat katılmış bu anneanne. Kızını ve torununu görmeye geldiğinde, bize, "dayanın yürekli olun" diyen o anneanneydi. Gerçekten ben ondan çok etkilenmiştim. Diğer ziyaretçiler gibi değildi. Onun bizimle konuşması daha çok cesaret verici oluyordu. Benim annem, babam hiçbir zaman o kadar dirençli ve cesaret verecek davranışta bulunmadılar. Bana bakarken, ya ağlarlar ya da "hasta mısın, bir şeyin mi var? Rahat mısın, sana bir şey yapıyorlar mı?" derlerdi. Sadece benim değil tabii, diğerlerinin ailesi de öyleydi. Ben de aileme, "ben çok memnunum, yatılı okulda gibi hissediyorum kendimi" derdim. Gerçekten de öyleydi ama. Galiba dışarıda olmak, içerde olmaktan daha zordu o zaman. Hep onu söylerlerdi zaten. Çıktıktan sonra çok görüşemedim arkadaşlarla. Rüçhan'la bir süre görüştük, Füsun'la ara ara görüştük. Herkes bir tarafa dağıldı. Kiminin de cezası daha uzun sürdü. Ben çalışıp, para kazanmak zorundaydım. Okula dönemedim, zaten çok severek yaptığım bir iş değildi. Öğretmenlikten çok hoşlanmıyordum.

Öğretmenlikten ayrılınca, annemin bir arkadaşının reklam şirketi vardı. Dört ay orada çalıştım, oradan TRT'ye girdim. TRT'de dış haberlerde çalıştım. Orada, çeviri, muhabirlik ve sonra müdürlük yaptım. İki kızım var, onlar şu an benim gurur duyduğum bir konumdalar. Benimle birlikte çocuklarım yaşında yirmi otuz tane genç vardı. Bu gençlerin hepsinin üzerinde etkim olduğunu düşünüyorum. Haberi değerlendirirken arkasında yatan nedir, ne anlama geliyor gibi etkiler daha çok...

Hayata Başkaları Üzerinden Bakabildim

Kadınlar konusuna gelince. Kadın sorunlarını da kapsayan, bu uğurda çaba sarf eden, teşkilata giren, hapse düşen hep ötekilerdi. Benimle birlikte hapis yatan o kadar çok ekonomik sosyal açıdan daha altlarda insan vardı ki, kadınların arasında herkes yükseköğrenim yapmış, ekonomik durumu çok iyi insanlar değildi. Beni içerde değişik şekilde etkileyen insanlar oldu, hâlâ hatırlıyor ve etkileniyorum. Bu etkiler, hayatıma yol gösterici bir katkı sunuyor. Bilgi olarak değil ama. Hayatı algılama anlamında, hayata başkaları üzerinden de bakabilmek gibi. Beni uyandırdı yani. İki tane çocuğum olduğundan yirmi dört saatin yetmediği dönemleri yaşamaya başladım. Bu yüzden başka alanlara yönelemedim. Ama kızlarımın biçimlenmesinde yaşadıklarımızın yararı olmuştur. Kızlarım devrimcidir.

Bizim cezaevi olayını onlara çok sonra, yaşlarının bir döneminde anlattık. Onlarsa şaşırdılar, çok soru sordular. Sonra çok kitap okumaya başladılar. Bilinçlendiler bu süre içinde. Şimdi ikisi de yaşlarından beklenmeyecek kadar olgunlar. Marka giydiremezsiniz onlara örneğin, lüks arabalardan hoşlanmazlar. Otuz bir yıl TRT'de çalıştım. İşimi severek yaptım. Ben hiç pişman olmadım. İçeri girmeseydim nasıl bir insan olurdum diye düşündüğümde, iyi ki de girmişim diyorum hep. Emekli olduktan sonra bir ara İnsan Hakları Derneği'nde çalışmayı düşündüm. Sonra annem hastalandı aile problemleri derken, hiçbir şey yapamadım. Bizden sonra her şey sertleşti aslında. Bir vahşilik görüyorum. Bizden sonra dalga dalga hapse girenler hepsi çok daha fazla işkence ve şiddet gördüler. Diyarbakır Cezaevi ortada. Polis, asker çok daha profesyonelleşti. Bizim dönemimiz hem suçlayanlar hem de suçlular olarak çok daha acemiydi. Örneğin, Türkan diye bir kız vardı, o kadar ufacık, çocuk gibi, komik bir kızdı ki, polis Suna'nın nasıl olup da ondan korkabildiğine şaşmış kalmıştım...

"Ben Komünist Değilim, Feministim..."

Tutuklu odasında bir masa var, iki de iskemle. Döndüğümde masanın çevresinde üç ya da dört kişi gördüm. Yeni tutuklular olacak. Biri de kadın. Gözlüklü, orta yaşlı hanım hanımcık. Ben hela seferinde anarşistliğe kendimi alıştırdım, ama bu hanım? Yok, ne kadar zorlasam, bu hanımdan anarşist çıkaramam...

...Naciye Öncü öğretmen öyle "muzır kişiler" listesinden değil. İyi bir öğretmen, iyi bir müdire. Sadece sıkıyönetimin alıp alıp götürdüğü öğrencilerinin durumuyla ilgilenmek gafletini göstermiş. Birkaç kez merkez komutanına telefon edip öğrencileri hakkında bilgi istemiş, kısaca sahip çıkmış öğrencilerine. Buna bir de, o kendilerine sessiz çoğunluk denen, ama böyle dönemlerde bülbül kesilen muhbir hocaları da ekleyin, artık "buyurun"ların zamanıdır.

Naciye Hanım da buyurmuş. Önce gözaltına alınmış. Gözaltındayken, ne de olsa hoca ya, Baki Tuğ'un içeri doldurduğu öğretmen kızlarla ilgilenmiş. Kızların çoğu onun okulundan, bir anlamda hepsi öğrenci sayılır. Kızlarla konuşa konuşa "illegal" ve "legal" sözcüklerini öğrenmiş. Naciye Hanım suçsuzluğuna o kadar "güveniyor" ki, mahkeme önüne çıkarılmadan önce, hepsiyle bir güzel vedalaşmış.

Sıkıyönetim mahkemesi önüne çıktığında şöyle savunmuş kendini:

"Hayatımda illegal olsun, legal olsun hiçbir örgütle temasım olmadı."

Bakın bakın, savunmaya bakın! Nereden biliyor bu hanım, illegal ve legal gibi Marksist, Leninist hatta Maocu sözcükleri? Baki Tuğ hemen onu da "TÖS" davasına bağlayıverecek. Naciye Hanım susup önüne bakmış.

"Buyurun, 141'den tutuklandınız."...

...Naciye Hanım, nice iyi insan da olsa, aldığı terbiyenin dışına çıkamıyor. Babası din adamıydı ya. Ciddi bir iş kadını, bir aile kadını o, barda çalışan bir kadınla aynı yere kapatılmak ağrına gidiyor.

"Naciye Hanım, hani feminisstiniz siz?"

Onun koğuştaki bir adı da feminist Naciye'dir. Çünkü kızlarla politika konuşurken ne zaman keskinlik dozu artsa, Naciye Hanım tavrını koyar: "Bakın kızlar, ben komünist değilim, ama hümanistim, feministim" diye...

Tombul Memeli Kızlar

Havalandırma saati. Öğretmen kızlar ve Dev-Genç sanığı iki üniversiteli genç kız, koşarak çıkıyorlar avluya. Genç ve neşe doludur. Oya (Baydar), tek kişilik voltasına hazırlanıyor. Behice Hanım (Boran), iskemlesini koyuyor gölgeye. Naciye Hanım, ona 141.

Madde'yle ilgili sorular soruyor, henüz tahliye umudunu yitirmemiş. Naciye Hanım, Dev-Genç davası sanığı olacağını ne bilsin!

Ben de kızlarla oynamaya hevesliyim. Doğadaki her yenilikten, bahardan ve gençlikten hoşlanışım, doğadaki yenilenme gücünü, ucundan da olsa koparmayı umuşumdan olmalı. Mevsim yaz. Avluda tatlı bir sabah serinliği. Kızlarla oynamak en iyisi. Dikenli telle ve tomsonlu erlerle çevrili, oynamak.

Tam oynayacağız, bir şapırtıdır kopuyor. Erler sabah taliminde. Altlarında er pantolonu, bedenlerinin üstü çırçıplak, manga manga koşuyorlar, bir yanda da ellerini çırparak. Moral olsun diye de şarkı söylüyorlar koşarlarken.

"Şap şap şap şap!"

"Silifke'nin yoğurdu ah seni kimler doğurdu?"

"Şap şap şap!"

Şarkı değişiyor.

"Tombul memeli kızlar!"

Artık oyun moyun hak getire. Behice Hanım'la Gazi Eğitim Müdiresi Naciye Hanım, gülsünler mi kızsınlar mı bilemeden bakıyorlar.

Erler, üstleri çıplak, dikenli tellerin, tomsonların çerçevesinde daha büyük bir çember çizerek çeviriyorlar bizi, şap şap ellerini vurarak koşarken.

"Tombul memeli kızlar!"

Sevgi Soysal, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*,
s. 14-15, 25-26, 41-42

Selma Veyisoğlu

İlyas Aydın Ankara'da Salih Zeki Yada'nın evinde gizlendiği sırada, elindeki tabanca birden ateş alır ve yaralanır. Bunun üzerine Dr. Orhan Aydurmuş, Kayseri'den Ankara'ya Aydın'ın tedavisi için gelir. Selma Veyisoğlu, Dr. Aydurmuş'u alarak Yada'nın evine götürür. Bu arada, Ankara Cezaevi'nden kaçan Münir Ramazan Aktolga da Veyisoğlu'ların evinde gizlenmektedir...

Aranan devrimciler açısından çok hassas bir döneme girilmiştir. 1972'nin Ocak, Şubat aylarında Orhan Savaşçı, Ertuğrul Kürkçü, İlyas Aydın, Ülkü Ahmet Cafer, Tayfun Orçun, Mustafa Şahin, Seyfi Akman ve diğerleri durumu görüşmek için bir araya gelirler. Cihan Alptekin ve Ömer Ayna'nın Selma Veyisoğlu'ların evine getirilmesi kararlaştırılır. Seyfi Akman bunu Selma'ya bildirmiş, Ocak 1972 ayında da sandık içerisinde İstanbul'dan Ankara'ya Ömer Ayna ve Cihan Alptekin, Veyisoğlu'ların evine getirilmiştir...

Selma böylelikle, "Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'nde üyelik sıfatını iktisap etmiş olması muvacenesinde TCK'nun 141/5. Maddesini ihlal eylediği neticesine varılmıştır..." kararıyla Sağmalcılar'ın yolunu tutar...

İnsan Avına Çıkmışlardı

Ben 22 yaşındaydım içeri girdiğimde. Eşimle birlikte aynı yerde çalışıyorduk. 12 Mart olduğunda korkunç bir insan avı başlamıştı. İnsanlar her yerde aranıyordu, hatta sokaklarda öldürülüyordu. Biz de sol görüşlü olduğumuzdan arkadaşlarımızı evimizde sakladık. Dünyadaki '68 dalgası bizi etkilemişti. Kendimizi ifade edecek bir ortam arıyorduk. O zamanlar kendimizi ifade edeceğimiz zemin yoktu. Ne parti ne de başka bir yapı vardı.

Ama tanıdığımız insanlar vardı. Arkadaşlarımız, dostlarımız vardı. Biz sakladık onları. Zaten korkunç bir av başlamıştı. Her şey çok daralmıştı. Resmen gençlik avına çıkılmıştı. Ben Ankara'nın Emek semtinde oturuyordum. Biz o zaman bize ihtiyaç duyan arkadaşların hepsini sakladık. Ondan sonra evi bastılar. Eşimden bir ay önce içeri alındım. Baskın olduğunda evde tektim. İlk önce Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm, bir gün sonra da İstanbul'a.

Herkes o dönem nereye gidiyorsa birtakım yerlere götürdüler, son durak olarak da Bayrampaşa'ya. Ben işkence gören çoğunluktan biriyim. Ne kadar çok olduğu izafi bir şey. Sağmalcılar'a gittiğimde İlkay'lar oradaydı. Onlar, bir dönem önceki davadan yargılanmışlardı. O dönemde tutuklanan kadınlar oradaydı. Sağmalcılar'da on sekiz ay kadar kaldım. Af çıkmadan birkaç ay önce tahliye oldum. O dönem hepimiz için yeni bir tecrübeydi. İlkönce diğer adli kadınların arasına koydular, sonra ayırdılar. Giderek fazlalaştık, her gün daha fazla olduk, her görüşten, her gruptan kadın getiriyorlardı çünkü.

Adli tutuklu kadınlar seviyordu bizi; "anarşik kızlar", "siyasi kızlar" diyorlardı. İçeri girmeden yaşanacakları tasavvur edememiştim. Yaşadıklarım bana çok şey öğretti. Zaten o dönemde hepimiz gençtik. Hatta çocuktuk yani. O kadar az tecrübemiz vardı ki, bir sürü şeyi orada hep birlikte öğrendik. Akgül Teyze'nin dışında hepimiz yirmili yaşlardaydık. Hepimizin ortak düşleri vardı. O anlamda birbirimize yakındık. Oraya girdiğimizde –kendi adıma söylersem– bilinç düzeyim çok iyi değildi. Orada okumadığımız kadar kitap okuduk. Herkesin aynı amaçla bir arada olması insana kuvvet veriyordu. Kötü bir şeyden gelmemiştik oraya. Bu da bizi rahatlatıyordu.

Müthiş Bir Deneyimdi...

Rüçhan Manas, bizim komünümüzün başkanıydı. Sevgi doluydu, bu yüzden çok severdim onu. O kadar anaç bir kadındı ki, o da çok gençti ama bizden biraz büyüktü. En gençleri Ferdane Yurtsever ve bendim. Arkadaşların bazıları siyasi bir hareketten geliyorlardı. Ben ise, daha çok eşim dolayısıyla oradaydım. İçeri girdikten sonra hayatla tanıştım. Bu müthiş bir deneyimdi. İnsanları tanıdım. Birçok şeyi oralarda öğrendim. Aklıma geldi şimdi, duruşmalara giderken giyim konusunda dikkatli olmaya çalışı-

yorduk. Toplumun değerlerini dikkate alırdık yani. Basına malzeme vermek istemezdik. Örneğin, duruşmalara giderken pantolon giymemeye özen gösterirdik.

Kadınların meselesinin sosyalizm kadar önemli olduğunu düşünüyorum. Kadınların kendi mücadeleleri olmalı. İçerideki birçok kadın eşinden, nişanlısından dolayı oradaydı. Ancak birkaç kişiyi dışında tutuyorum bunun. Ama yaşadığımız dönemde benim deneyimlerimi yaşamadığı halde çok ileri noktada olan bir sürü kadın vardı. Kadın haklarının savunulması için ille de o dönemlerden geçmek gerekmiyor. Bir de, ülkemizdeki insanlar eşit değil ki, kadın erkek eşit olsun.

Sanırım ben şanslıyım. Çıktığımda zor bir dönem değildi, en azından CHP iktidardaydı. Affı da o çıkarmıştı zaten. Yani baskı ortamı hafiflemişti. Ama dışarı çıktığımda her şey dağılmıştı. Annem tek yaşadığı için uzun bir süre annemle birlikte kaldık. Sonra eşimle iş bulup çalışmaya başladık. Çoluk çocuğa karıştık. Bir kızım ve oğlum var.

Kızım otuz altı yaşında, evli ve ondan bir torunum var. Çıktıktan sonra hiçbir yere dahil olmadık, yani herhangi bir siyasi gruba. '80'lerde Almanya'daydık, 12 Eylül'ü de yaşamadık. Okuduğum ve duyduğum kadarıyla 12 Eylül, 12 Mart'a göre daha yoğun ve kötüymüş. Rüçhan'ın ölümünü Oral Çalışlar'ın yazısından öğrenmiştim mesela. Füsun'un yazısından alıntı yapmıştı. Sonra Füsun'un yazısını okuduk. Hissettiklerimi anlatamam...

Almanya'da on yıldan fazla kaldık. İçerideki arkadaşlarla kopmadım. Yani çoğuyla görüşmesem de, bugün onları gördüğümde kaldığım yerden başlarım, hiç kopmamış gibi. Sadece çocuklarımı tanıyan insanlar bile nasıl bir geçmişten geldiğimiz hakkında fikir sahibi olabilir. Çocuklarım, özgüvenli, kendilerini ifade edebilen çocuklardır. Çocuklar, Almanya'da uzun yıllar derken, artık İzmir'e yerleştik ve burada yaşıyoruz.

Filiz Yılmaz (Eren)

Kasım (1971) ayı ortalarında, Filiz Yılmaz'ın Ankara, Sıhhiye'deki evinde Ertuğrul Kürkçü gizlenmektedir. Aranmakta olan Oğuzhan Müftüoğlu da, Kürkçü'yle görüşmek için –ara sıra– bu eve gelir.

Ancak, aranan başkaları da vardır. Tarih 1972'yi göstermektedir ve aradan bir yıl geçmiştir. Cihan Alptekin, Saffet Alp, Sinan Kâzım Özüdoğru, Hüdai Arıkan, Ömer Ayna da Sıhhiye'deki bu evdedir. Bu arada, kaynpeder Yılmaz'lara konuk geleceğini bildirmiş ve yola çıkmıştır bile. Beklenmedik misafir panik yaratmıştır. Hemen bir çözüm bulunur. Yılmaz'ın kaynpederinin eve gelmesini geciktirmek için bir şeyler yapılması gerekmektedir. Misafiri eve girmeden sinemaya götürme fikri oradakilerden biri tarafından ortaya atıldığında hemen onaylanır. Böylelikle Yılmaz, kaynpederine sinemaya gitme teklifinde bulunur. Söz konusu ikili, sinemada ve yollarda vakit geçirdikleri süre içerisinde diğerleri de evden ayrılmak ve başka yere gitmek için zaman bulurlar...

Bu arada, olaylar hızla çözülmekte, arananlar tek tek ele geçirilmektedir. Yılmaz Sağmalcılar Cezaevi'nin yolunu tutmadan önce, dönemin sıkıyönetim komutanlığı tarafından "yardım ve yataklık" suçundan yargılanır. "TCK'nun 296/1. maddesini ihlal eylediği sonucuna varılmıştır" şerhi çoktan not düşülmüştür. Böylelikle Yılmaz, Sağmalcılar'da hazırlıklı olmadığı bir sürecin de içine girmiş olur...

Ezilmişten Yanayım Ben...

Ezilmişten yanayım ben her zaman. Bu, bütün unsurları kapsıyor. Böyle başladım hayata, '68 kuşağıyım. Yirmi üç yaşındaydım siyasetle tanıştığımda. Akın Yılmaz'la genç yaşta evlendim. O da, o sıralar Ankara Sanat Tiyatrosu'nda (AST) idi. Kaçan devrimci arkadaşlarımızı ayrım yapmadan evimizde saklıyorduk. Ben o zaman Hacettepe Sosyal Bilimler'de okuyordum. Akın ise hukuk okuyordu. Yalnız politik düşüncelere sahip değildim o zaman. Aile çevrem, yetiştirilme tarzım, eğilimlerimle politikadan uzaktım. Ancak, politik eğilimlere ve devrimci düşünceye Akın'la tanıştıktan sonra sahip oldum. Demem o ki, devrimci bilinci bana Akın aşıladı. Ama onun aşıladığı şey yüreğimin güzelliğine uyuyordu, bu yüzden benimsemem zor olmadı.

Beni yardım ve yataklıktan tutukladılar. Mahir hariç, Kızıldere'de ölenlerin hepsi bizim evde saklandı. Babam, öğrenci olduğum için o sıralar bana, Sıhhiye'de ev açmıştı. Güneş Apartmanı'nda oturuyordum. Bir tür öğrenci eviydi. Ama Akın'la evlendiğimde de oradan ayrılmadım. Aynı evde birlikte yaşamaya başladık. İşte o eve sonradan, Akın'ın devrimci arkadaşları da gelmeye başladı. Ama yavaş yavaş bilinçleniyordum... Dönemin Enerji Bakanı Rafet Sezgin, en yakın akrabam, yani dayımdı. Tabii basın durur mu! Hemen, "Bakanın yeğeni güzel Filiz anarşist oldu" diye manşet attılar. Anarşistlik yok aslında, gelenleri saklıyoruz sadece. Bir yıl süreyle çok fazla gelen oldu bize. O dönem hangi fraksiyondan olduğu fark etmiyordu. Önce Ertuğrul Kürkçü geldi, yanında da Kıbrıslı Ülkü Ahmet. Ondan sonra diğer arkadaşları getirmeye başladılar. Sıkıyönetim dönemi tabii, hepsi aranıyor. O zaman gelenleri Selahattin diye bir arkadaş taşıyordu. Bir yıl kadar böyle sürdü bu durum. Eve baskın olduğunda, evde kimse yoktu. Bir sabah kapıyı açtım, askerleri görünce bayılmışım. Yıldırım Bölge'ye götürdüler önce. Füsun da oradaydı. Orada Sevgi Soysal da vardı.

İki Yüz Elli Altı Kişilik Davada, İki Yüz Yataklık Suçu...

Nasıl korkunçtu orası anlatamam, döşeklerde ikişer ikişer yatıyorduk. Oradan –iki yüz elli altı kişilik dava olduğu için– bizi İstanbul'a aktardılar. Yıldırım Bölge'de bir hafta kaldık sanıyo-

rum. Karı koca olanlar da fazlaydı bu arada. Bizi İstanbul'da ilkin Selimiye Kışlası'na götürdüler. İki yüz elli altı kişilik davada, iki yüz kişi yataklık suçundan tutuklanmıştı. Ankara ekibini söylüyorum tabii. Selimiye'den sonra da Sağmalcılar'a götürüldük. Sağmalcılar'da önce bizi kadınlar hapishanesine koydular. Bir hafta sonra da kadınlar koğuşu açıldı. Orada Rüçhan Manas, Elif Gönül Tolon gibi devrimci arkadaşlarımız, çeşitli fraksiyonlardan olan arkadaşlarımız vardı. Hepimiz orada –elli kişi olabilir– bir buçuk yıl birlikte kaldık.

İçeri girmeden önceki Filiz ile içeri girdikten sonraki Filiz arasında çok fark var tabii ki. Ben bu durumların içine girmeden önce, bilinçsiz bir insandım. Dayım, Demokrat Partili Servet Sezgin'di. Babam Ankara Vergi Dairesi'nde müdürdü. Özen gösterilmiş, tanınmış bir ailenin kızıydım. Şımarık değildim ama. İyi yürekli, insanlara yardımı seven bir insanım. Akın'ı çok sevdiğimden onun arkadaşlarına da –ama daha çok hissettiklerim doğrultusunda– yardım etmek istedim.

İlk başta zorluk çektim. Çok farklı bakıyordum dünyaya çünkü. Orada, yani cezaevinde bilinçlendim, bilinçlenince de bu benim yolum dedim. Sınıf olarak değil ama, ruh olarak uygun olduğumu hissettim. O kadar dürüsttüm ki, orada bile "Filiz'e soralım o doğruyu söyler" derlerdi. Sempatizan olarak girdim, militan olarak çıkmadım ama onları sevdim ve benimsedim. Orada öğrendiklerimle siyasallaştım doğal olarak. Bana uygun olduğu için de çok istekli oldum öğrenmeye. Yani Marksizmi ve Leninizmi benimsedim. Olgunlaşmada mankenlik yapan bir kızdan başka birisi olmuştum böylelikle.

Geriye dönersek, devrimci arkadaşlar bizde kalırken, herkes parasız olduğu için işe girip çalışmaya başlamıştım. Yani para getirmek zorundaydım. Gündüzleri çalıştığım için evde olmuyordum. İşte böyle bir hayat yaşandı o sıralarda. Arkadaşlara yardım için çalışmam gerekiyordu. Bir parasızlık durumu vardı ortada. Hiçbir şeyi atmam. Arkadaşımı atmam, sevgilimi atmam... Ben gelenleri tanımıyordum ama hiçbirini ihbar etmedim. Beni o dönemde Rafet Sezgin'in yeğeni diye çok sıkıştırdılar. "Sen iki kelime söyle, benim hiçbir ilgim yok kocam bunları getirdi, benim hiç haberim yok –dayın da aracı– de, seni hemen çıkaralım" dediler. Ben de, "hayır" dedim. "Benim haberim vardı, kocam getirmedi" dedim.

Çok Sevdim Onları...

Bana işkence yapmadılar. Hem dayımdan dolayı hem de olaylarla mesafemden dolayı. Yaşadıklarımdan ötürü başta ailem olmak üzere, çevrem beni reddetti. İhanetlerle de çok karşılaştım bu arada. Ama ben yılmıyorum, değişmiyorum. Nazan Alp'e çok üzülürdüm örneğin, ona yardım etmeye çalışırdım. Kocası Saffet Alp, Kızıldere'de öldürülmüştü. Ben siyasi bilinci çok yüksek bir kadın değildim ama kimseyi satmadım. Sorgulamada işkenceden bitkin halde Selahattin isminde bir çocuk getirdiler yanıma, çocuk, "ben getirdim insanları o eve" diyor, ben "hayır onu tanımıyorum, getirmedi" diye reddediyordum. O da "getirdim" diyor. Perişan etmişlerdi çocuğu. Onun söyledikleri doğruydu ama ben reddettim.

Biz bir arada yani koğuşta, elli kişi kadardık. Hepsini tanımaktan çok mutluyum. Sonradan görüşmedik, maalesef onlar da vefasız çıktı. Yüz yirmi altı kişilik davadan ilk tahliye olanlardan biriyim. Yataklıktan yargılandım. Bizi örgüte sokmak istediler ama ilgisi yoktu. Altı ay sonra da Akın tahliye oldu. Daha sonra af çıktı, dava düştü. İçeriden çıktıktan sonra ailem bana sahip çıktı, ama Akın'ı boşamamı istedi. Ben onları dinlemedim. Ankara'daki öğrenci evimizi -babam kapamamıştı- orada oturmaya başladık tekrar. Sonra Elektrik Mühendisleri Odası'nda işe girdim. Orada dergi çıkarıyorduk. Akın da altı ay sonra geldi, o da yanımızda işe başladı. Sonra İstanbul'a geldik. Yalnız, ben o aralıkta sosyal bilimleri bitirdim.

Çok sevdim onları. O zamanın gençleri gerçekten sıradan insanlar değildi, gerçekten vericiydiler. Kolay bir şey mi? Bütün oradakiler, yani arkadaşlar benim gibiydi. Bencil değil, paylaşmasını bilen... Şimdi öyle bir gençlik var mı söyle? Rüçhan Manas'ı çok severdim, fevkalade bir insandı. Çok sakin bir yapısı vardı. Karadenizliydi, güzeldi... O kadar çok arkadaşım vardı ki...

Evliliğe, Çocuk Doğurmaya İnanmıyorum!

Feminist değilim ama feminist olacak bir kadınım. Evliliğe, çocuk doğurmaya inanmıyorum. Ama insanlar bilince değil, güzelliğe bakıyor. Köpeklere bile tecavüz ediyorlar... Erkek egemenliğine karşı bir duruşum var. Hiçbir erkeğin parasını yemedim. Kızımın havası bozulmasın diye de hiçbir erkeği sokmadım

ikimizin dünyasına. Yani benim kızım babasız büyüdü. Hatta hiç unutmam, babası da onu görmek yerine, ölü bir kelebek yollamıştı bir gün, "kelebekler kadar özgür ol" diye yazmıştı...

Kızımı okuttum, hayatla mücadele ettim. Kızım da bilinçli olarak yetişti. İşçi, memur sendikasına destek verdim. Hep o tarafta oldum. Arada Hale Kıyıcı'yla ve Füsun'la, Cavit'le görüşürüm. Bir de, Leyla Dedeal ve Elif Tolon'un ayrı bir yeri vardır benim için. İçerdeki arkadaşlarla kopukluk oldu daha sonraki yaşamımda. Burada köpekler yüzünden komşularla aram açık. Sokaklarda her zaman köpeklere yirmi kilo yemek dağıtıyorum. Ama iki sokak çocuğunu da okuttum evimi sattığım dönemde. Emekli oldum. Kimsesiz hayvan ve insanlar için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Benim için tinerci, hayvan, dilenen, işçi fark etmiyor. Hepsine eşit mesafede davranırım.

Fahriye Muzaffer İlgen

Aliağa Rafinerisi Tank Temelleri ve Montaj Tesisleri'nde örgütlü olan Bağımsız Yapı İşçileri'nin grevini YİS Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu yönetmektedir. Ancak servis şoförüyle aralarında tartışma çıkar. Tartışmanın büyümesi üzerine silahını çeken şoför, 26 yaşındaki YİS Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu'nu (22 Ağustos 1970) kalbinden vurarak öldürür. Giritlioğlu, Fahriye Muzaffer İlgen'in nişanlısıdır.
Giritlioğlu için Ankara'da büyük bir cenaze töreni düzenlenmiştir. Muzaffer İlgen burada, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga, Orhan Savaşçı, Salih ve Selma Veyisoğlu, Mustafa ve Türkan Şahin... gibi birçok devrimciyle tanışır... Aradan bir yıl geçmiştir. Cihan Alptekin ve Ömer Ayna'nın İstanbul'dan Ankara'ya getirilmesi gerekmektedir ve yardıma ihtiyaç vardır. İlgen, özel arabası ile Mahir Çayan, Kürkçü, Türkan Şahin, Mustafa Şahin ve Orhan Savaşçı'yı Hüdai Arıkan, Kâzım Özüdoğru, Saffet ve Nazan Alp'lerin gizlenmekte olduğu Ankara Bülbülderesi'ndeki Hv. Tğm. Selim Özkar'ın evine götürür...
İlgen, THKP-C'yle ilgili Mahir Çayan tarafından kaleme alınan bazı yazıları çok hızlı daktilo etmektedir...
İlgen'in Giritlioğlu'na vedası, "Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'nde üyelik sıfatını iktisap ettiği, örgüte girmek suretiyle TCK'nun 141/5. Maddesini ihlal eylediği..." ifadesine eklenecektir...

Biri Daha Geliyor...

TİP seçimlere girmişti. (1965-'69) İlk oyumu kullanacağım için çok heyecanlıydım. Oyumu TİP'e verecek olmamın heyecanıydı bu ve benim için anlamı büyüktü. Sosyalizme dair şeyler

RAMİ
KÜTÜPHANESİ

okumuştum çünkü. Bazen ODTÜ'de okuyan kardeşimin yanında mitinglere katılırdım. Ama sosyalizme sempati duyuyordum sadece, örgütlü değildim. 12 Mart'tan sonra bazı arkadaşlarıma yardım etmeye başladım. Saklanmalarına yani. Sonra gözaltına alındım. Bir hafta on gün kadar Emniyet'te kaldım. Gözaltından sonra beni Yıldırım Bölge'ye götürdüler. O zamanlar Selma Veyisoğlu, Türkan Şahin vardı yanımda. Bizi Sevgi Soysal'ların değil de Türkan Sabuncu'ların tarafına koydular. Bir hafta sonra da İstanbul'a götürdüler. İstanbul Emniyeti'nde de on gün kadar kaldık. Orada Lâle Arıkdal, Leyla Dedeal, Safiye Yılmaz vardı. İşkence görmedim, ama işkence görenleri gördüm. Bir yıl kadar Sağmalcılar Cezaevi'nde kaldık. Bizi önce adli tutuklularla beraber aynı koğuşa koydular.

Hükümlü yatan "ağır suçlu" kadınların yanına koydular. Bu kadınlar cinayetten yatıyordu; bir kısmı sevgililerini ve kocalarını öldürmüştü. Bu yüzden çok kalabalıktık. Koğuş kalabalıklaşınca, biz siyasileri başka bir koğuşa aldılar. İlişkilerimiz diğer tutuklularla gayet iyiydi. Adli tutuklu kadınlara okuma yazma kursu verir, onlara yardım etmeye çalışırdık. Adlilerden çoğu kocalarını öldürmüş kadınlardı. Örneğin, Kiraz teyze vardı, namazında niyazında, o da kocasını öldürdüğü için içerdeydi. Bir de sanırım adı Aysel olan güzel, sarışın bir kız vardı. Nişanlısını vurmuştu o da. Adlilerin "ahlakını" bozuyoruz diye bizi onlardan ayırdılar sonra. Siyasi kadınların bir arada olduğu koğuşta, sabaha karşı demir kapı açılır, o günlerde gazetede okuduğumuz haberle ilgili kişi içeri girerdi. Zaten biz haberi okuyunca "biri daha geliyor" derdik.

Hatice Defalarca Gidip Geldi

Cezaevinde iki yıl üç ay yattım. Zaten iddianamenin yazılışı bir yıl sürdü. Ben aftan yirmi gün önce çıktım. Örgüt üyesi suçuyla 141/5'ten yargılandım. THKP-C davasına dahil edildik yani. 141 örgüt üyeliği, 142 örgüt propagandası kapsamına giriyordu. Bize davayı tam olarak hangi maddelerden açacaklarını bilmedikleri için, 146'dan yargıladılar. Bunun içeriği de "anayasal düzeni yıkmak" olduğundan, cezası idamdı. 168'inci madde silahlı çete kurmaktı. O zaman sıkıyönetimin 3 no'lu mahkemesi vardı. "Remzi Şirin mahkemesi" diyorlardı bu mahkemeye. THKO'luları çete ve

çete üyeliğinden yargıladılar. Mahkeme heyeti, "161 ve 168 uygundur" dedi. Bunun üzerine sıkıyönetim mahkemeyi kapattı. Çünkü Remzi Şirin hukukçu olarak doğru olanı söylüyordu. Egemenler de, 168'den yargılananların en fazla 15 yıl yatacağını biliyorlardı. Doğru olanı da buydu ama onların işine gelmedi tabii.

Onların işine gelmeyen çok şey vardı. İçerde basit bir tıbbi müdahaleyle kurtarılacak bir arkadaşımızı yitirdik. Ve bu hepimiz için büyük bir yıkım oldu. O resimdeki çömelmiş olarak poz veren güzel kadın Hatice Alankuş'u ölüme terk ettiler. Hatice, annesi Akgül Teyze; Hatice ve eşi Ahmet Alankuş, yardım ve yataklıktan içerdeydiler, bizimle beraber yargılandılar. Hatice, mahkemenin sonlarına doğru bir gün çok yüksek nabız şikâyetiyle doktora götürüldü. "Asabiyet" demişler ve sakinleştirici vermişler. Nabız atışı çok yüksekti. Bulgular, yüksek nabız ve yüksek tansiyondu. Bir iki hap verip yolladılar kızı. Sonra yine rahatsızlandı. Yedek subay doktorlar geldi. Çeşitli ilaçlar verdiler fakat düşmedi. Daha sonra hastaneye götürdüler 48 saat gözetim altında bulundurulması gerekirken, tekrar geri, cezaevine gönderdiler. Hemen ardından da bağırsak düğümlenmesi sonucu öldü. O zaman bir imkân bulup mutlaka hastaneye götürülmesi gerekiyordu. Ama defalarca gidip geri geldi. Bir hafta oyaladılar Hatice'yi.

Erkek Egemen Söylemle Mücadele Sonucu Tek Tek...

Eşim Feyyaz'la içerde tanıştık. Arkadaştık, sonra evlendik. İki kızım var yetişkin. Birinin adı Hatice. İnci Tanrıöver'in kızının adı da Hatice. O da Hatice gibi içmimar oldu. İçeri girdikten sonra dünyaya daha başka bakmaya başladım. Her şeyden önce okuduklarımın dışında başka gerçeklerle karşılaştım. Bir kere devleti daha yakından tanıdım. Sonra tabii siyaset devam etti benim için. Arkadaşlarımla hep görüştüm. Mesleğim sekreterlik olduğundan iş buldukça çalıştım. İstanbul Güzeltepe'de gecekondu çalışması yaptım. *Halkın Yolu Dergisi* çevresindeydim o sıralar. Aslında siyasi çevreyle her zaman bir arada bulundum. Daha sonra ÖDP'ye girdim. Eşim Feyyaz'la birlikte çalıştık, birlikte yargılandık. 12 Mart'tan sonra kesinlikle çok daha farklı oldu kadınlar. Bizim dönemimizde kadın çalışması sosyalizmin propagandasının yapıldığı bir yer, alan olarak düşünülürdü o zaman.

Devlet, 12 Mart'ta bütün acemiliğini bizden çıkardı. 12 Eylül'e gelindiğinde artık çok profesyonelleşmişti. Bu yüzden, 12 Eylül'de profesyonelce, çok ağır bir şekilde ezdiler ülke halkını. İnsanlar çok ağır ezildiler. En değerli, en güzel, en zeki ne varsa, hepsini mahvettiler. Bu yüzden iki sıkıyönetim arasında çok fark var O zamanlar cezaevinde biz farklı görüşlerde de olsak bir bütün olarak bir aradaydık. Şimdi ise tek kişilik hücrelerde insanları yok ediyorlar. Tabii çok iyi şeyler de oldu, oluyor.

Örneğin, kadınlar bugün daha farklı. Güneydoğu'da çok önemli gelişmeler oldu. BDP'li milletvekillerinin çoğu kadın. Marks'tan bahsediyorlar o ırkçı Mecliste. Kendi milletvekillerine karşı çıktı BDP'li kadınlar. Türkiye sol hareketinde her zaman kadınlar oldu. 12 Eylül'den sonra çok koordineli olmasa da yaygın bir şekilde gelişiyor kadın bilinci. Kadın mücadelesinin sosyalizmle olacağı fikrinin yanlış olduğu ortaya çıktı. Sosyalizme yeni açılımlar lazımdı, bunlar gerçekleşmemişti. Ama şimdi, bunu kadınlar, feminizm yaptı. Bir kısmı halen sosyalizm olduğunu söylüyor çözümün. Herkes, kendi özel hayatında babasıyla, patronuyla, ağabeyiyle, eşiyle, arkadaşıyla karşılaştığı her türlü erkek egemen söylemle tek tek mücadele etmek durumunda kaldı. Sonunda da bu noktaya, yani iyi bir aşamaya geldik...

"Ben Grev Falan Tanımam..."

Aliağa Rafinerisi Tank Temelleri ve Montaj Tesisleri'nde örgütlü olan Bağımsız Yapı İşçileri sendikası (YİS) tarafından yapılan toplusözleşme çağrısına işverenin uymaması nedeniyle tesislerde çalışan 500 işçi greve gitti. Grev, rafineri inşaatında çalışan ve Türk-İş'e bağlı YİS'e üye işçiler tarafından da desteklendi. Aliağa rafinerisi inşaatında sendikal nedenlerden kaynaklanan anlaşmazlığın kökeni inşaatın başladığı günlere kadar uzanmaktaydı. İnşaatın Amerikalılar tarafından çalıştırılan montaj kısmında Türkiye Yapı İş Sendikası yetki alarak sözleşme yapmıştı. Yapımı Sovyetler Birliği tarafından üstlenilen Tank Montajı Tesisleri'nde ise işveren durumundaki Türk müteahhitler henüz rafineri çalışmaları başlamadan Türkiye Yapı-İş Sendikası ile toplusözleşme imzalamışlardı. Bu bölüme alınan işçilere toplusözleşme haklarından yararlanabilmeleri için bu sendikaya üye olmaları gerektiği de söylenmişti. Ancak, bir süre sonra tesislerde örgütlenen YİS, iş başlamadan ya-

pılan toplusözleşmenin hükümsüz olduğunu öne sürerek mahkemeye başvurdu. Bu arada Türkiye Yapı-İş'ten istifa ederek YİS'e geçen işçiler, işvereni bu sendika ile toplusözleşme yapmaya zorlamak için 6-12 Ağustos tarihlerinde iş bıraktılar. Bu eylemlerden sonra işverenin YİS'i tanımayı kabul etmesine karşın, bölge çalışma müdürlüğü kararıyla kurulan uzlaşma kuruluna katılmaması üzerine sendika yasal grev hakkının doğduğu gerekçesiyle grev kararı aldı.

YİS Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu tarafından yönetilen grev, 22 Ağustos günü saat 7:30'da başlatıldı. Saat 8'de, rafineri inşaatında görevli Sovyet teknisyenlerini taşıyan servis araçları işyerine gelmeye başladı. Araçlarla gelen şoför ve teknisyenlere, grev nedeniyle içeri girmeyecekleri bildirilerek araçlar işyerine alınmadı. Bu arada bir servis şoförünün içeriye girmekte direndiği ve "ben grev falan tanımam; komünistlere göz yummayacağız" diye bağırdığı görüldü. Tartışmanın büyümesi üzerine silahını çeken şoför, 26 yaşındaki YİS Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu'nu kalbinden vurarak öldürdü. Necmettin Giritlioğlu'nun öldürülmesi grevci işçilerin protestolarına yol açtı. Durumun gerginleşmesi üzerine grev yerine ve şantiye çevresine çok sayıda jandarma sevk edilerek geniş güvenlik önlemleri alındı.

Grevin ilk günü yaşanan bu kanlı olayın ardından YİS örgütlenme sekreteri tarafından yapılan açıklamada, grevin devam edeceği belirtilerek, katilin işverene yakın bir kişi olduğu söylendi.

Olayla ilgili olarak konuşan grevci işçiler, rafineride daha önce de olayların yaşandığını ve rafinerinin jandarma tarafından denetim altında tutulduğunu belirterek, işverenin bir sarı sendika kurarak kendilerinin bu sendikaya geçmeye zorlandığını öne sürdüler.

Necmettin Giritlioğlu'nun cenazesi 24 Ağustos'ta Ankara'da toprağa verildi. Çok sayıda işçi ve öğrencinin katıldığı törende Necmettin Giritlioğlu'nun işbirlikçiler tarafından öldürüldüğü ve devrimci mücadelenin sonuna kadar sürdürüleceği belirtildi. Hukuk Fakültesi'ndeki törenin ardından marşlar söyleyerek mezarlığa doğru yola çıkan kortej, yolda "komando" adı verilen sağcı milliyetçilerin saldırısına uğradı.

Aliağa Rafinerisi'ndeki grevi sürdüren işçiler 24 Ağustos'ta rafineri önünde bir gösteri yaptılar.

Aliağa Rafinerisi inşaatının bazı bölümlerinde başlayan bu olaylı grev, işverenin başvurusu üzerine 25 ağustos 1970'te Menemen iş mahkemesi kararı ile durduruldu.

Mahkemenin grevi durdurduğu haberi üzerine grevci işçiler gruplar halinde toplanarak kararı protesto ettiler ve haklar alınana kadar direnmeye devam edeceklerini belirttiler. İşçilerin protestosu üzerine rafinerideki güvenlik önlemleri artırıldı.

27 Ağustos sabahı işbaşı yapan işçiler eylemlerini şantiye içinde pasif direniş biçiminde de sürdürdüler. Bu arada YİS'le işverenin hukuk müşaviri arasında sözleşme konusunda bir görüşme yapıldı. 4 Eylül'de Menemen iş mahkemesi, YİS'in işyerinde yetkili sendika olduğu yolunda bir karar aldı. Ancak 6 Ekim'de Çavuşoğlu-Kozanoğlu firması lokavta giderek şantiyede çalışan 480 işçinin işine son verildiğini bildirdi. İşçiler bunun üzerine direnişe geçtiler. Necmettin Giritlioğlu'nun ölümü nedeniyle yeniden YİS Genel Başkanlığı'na Getirilen İsmet Demir, 7 Ekim'de düzenlediği basın toplantısında "480 işçinin görevine son verilmesi hazırlanmış bir sosyal faciadır; işçiler tekrar işe alınmadığı takdirde rafineride fiili durum yaratacağız" dedi. Demir ayrıca, işverenin yasadışı tutumuna resmi mercilerin seyirci kaldığını, ortaya çıkan durumdan TPAO'nun sorumlu olduğunu da ileri sürdü.

Rafinerideki havanın gerginleşmesi üzerine jandarma birlikleri güvenlik önlemlerini artırdı. 7 Ekim günü öğleden sonra, şantiyenin giriş kapısında bekleyen işçiler, "biz bu işe para değil kafa koyduk" diyerek bir gösteri daha yaptılar. Gösterinin ardından jandarma ve polis harekete geçerek işçileri rafineri alanının dışına çıkardı. Rafineri çevresinde önlem alan jandarma komandoları, YİS üyesi işçilerle gazetecileri içeri sokmadılar. YİS yöneticileri ise işverenin lokavt uygulamasının yasadışı olduğunu öne sürerek bu kararın kaldırılması için Menemen İş Mahkemesi'ne başvuracaklarını açıkladılar. İşçiler rafineri dışında topluca beklemeye devam ederken bir açıklama yapan TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) bölge tesisi müdürü Sermet Alpagut, bazı işçilerin yeniden işe alınacağını, ancak taşeron firma durumundaki Çavuşoğlu-Kozanoğlu ile iş yapamayacakların belirterek, "işçilerin görüşmeleri, rafinerinin yapımını üzerine alan Batger firması ile yürütmeleri gerekir" dedi. Ancak bu açıklama YİS'in tepkisine yol açtı. YİS yetkilileri tarafından yapılan açıklamada, "Batger Firması'nda çalışan işçiler Türk-İş'e bağlı Türkiye Yapı-İş Sendikası'na üyedirler. Batger Türkiye Yapı-İş'le sözleşme imzalamıştı. Bizim işçilerimiz Batger'e bağlandığı zaman sendika olarak

hiçbir şey yapamayacağız. Çünkü toplusözleşme süresi henüz bitmemiştir" denildi.

Sendika yetkilileri ayrıca Türkiye Petrolleri'nin Türk-İş'le işbirliği yaparak kendilerini oyuna getirmek istediklerini de öne sürdüler. 3 Kasım 1970'te, işveren işçilerle pazarlığa oturmak zorunda kaldı. YİS'le Çavuşoğlu-Kozanoğlu firması arasında toplusözleşme imzalandı ve sözleşmeye göre işçi ücretlerine yüzde 7 oranında zam yapılması, 25 lira çocuk zammı, 300 lira çocuk yardımı, 500 lira evlenme yardımı, 500 lira askerlik yardımı, 500 lira ölüm tazminatı, 120 lira yol parası ve 100 lira yemek parası ödenmesi kararlaştırıldı.

https://eksisozluk.com/necmettin-giritlioglu--1775916

Safiye Yılmaz Özkan

Okulu henüz bitirmiş olan Safiye Özkan, Hüseyin Yılmaz'la evliliğinin daha ilk aylarını yaşamaktadır. Fındıkzade'de bir apartmanın alt katında kendi imkânlarıyla ev tutmuşlardır. Bir gün Osman Cavit İyigün (Şubat 1972)evlerine gelerek kendilerine bir teklifte bulunur. Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi'nden tünel kazarak kaçmışlardır. Ama bir süredir gizlendikleri Alankuş'ların evinden ayrılmaları gerekmektedir. Ziya Yılmaz'ın onların evlerinde gizlenmeleri mümkün müdür? Aslında Ulaş Bardakçı'ya da bir yer gerekmektedir. Zira Bardakçı ve Yılmaz zor durumdadır, Hüseyin ve Safiye çifti itiraz etmeden Ziya Yılmaz'ın evlerine gelmesini kabul· ederler. Böylelikle Ziya Yılmaz, çiftin Fındıkzade'deki evlerine sığınır. O sıralarda Ulaş Bardakçı da Lâle Arıkdal'ın evine yerleştirilmiştir.

Her yer abluka altındadır, büyük bir risk aldıklarını bilen çift, son derece dikkatli davranır. Ama Ziya Yılmaz'ın ardından eve başkaları da gelecektir. Safiye Yılmaz, çalışmakta, evine sabah gidip akşam gelmektedir. Diğer taraftan da Ziya Yılmaz'ın Arnavutköy'de Arıkdal'ın evinde saklanmakta olan Ulaş Bardakçı'nın yanına gitmesi için hazırlıklar yapılmaktadır. Ancak Ziya Yılmaz, Arnavutköy'deki eve güvenli olmayacağı için gitmeyi reddeder. Yılmaz'ın hisleri doğru çıkmıştır. Birkaç gün sonra (19 Şubat) Ulaş Bardakçı Arnavutköy'deki evde öldürülmüş, sıra kendisine gelmiştir. Zaten Yılmaz çiftinin evi de aynı günün gece yarısında, polisler tarafından kurşun yağmuruna tutulacak, içerdekilerden birkaçı da yaralanacaktır.

Söz konusu baskın sonucu Safiye Yılmaz, Sağmalcılar'da bulacaktır kendini. Onunla ilgili karar da tıpkı diğerleri gibi şöyle olacaktır: "TCK'nun 146/1inci maddesini ihlalden dolayı aranan ve hakkında tutuklama müzakeresi bulunan Ziya Yılmaz'ın evinde gizlenmesine yardım ettiği, bu firarilerin evlerinde kaldı süre içerisinde evden ayrılarak iş yerine gidip gelmesi karşısında bu durumu yetkili mercilere ihbar etmek imkânına sahip olduğu halde bu mükellefiyeti yerine getirmediği, fiilleriyle TCK'nun 296/1maddesini ihlal eylediği neticesine varılmıştır..."

Solculuk Benim İçin Doğal Bir Şeydi...

Bursa Kız Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1966'da İstanbul'a geldim. İstanbul Üniversitesi'nde Edebiyat Fakültesi'nde Türkoloji ve kütüphanecilik okudum. Okurken yurtta kaldım. Ben okula geldiğimde politik değildim. Ama çok fazla okuma alışkanlığım vardır. Babam sağ eğilimliydi, bütün gazetelerini bana okuturdu. Demokrat Partiliydi, sonra Adalet Partili, ondan sonra da Ecevitçi oldu. Ona makaleler okurdum ama politikaya ilgi duymazdım. Daha çok edebiyata eğilimliydim ve edebiyat yapıtlarını çok okurdum. Bir kere bütün klasikler elimden geçmiştir. Fakülteye gelmeden evvel bütün kitapları okudum. Bu okuma turları ilkokulda başlamıştı.

"Çocukluğunda seni en mutlu eden nedir?" diye sorarsanız; hafta sonları eve giderken okuldan aldığım kitaplar derim. Üniversite puanım çok iyiydi. Edebiyata meraklı olduğum için kütüphanecilik bana uygun geldi. Türkoloji'den bir edebiyat, bir de dil sertifikası aldım. Türk edebiyatında çok başarılı olmuştum, bana fakültede kalıp kalmayacağım sorulmuştu. Yıl 1970'ler, okuldaki hocalar da sağcıydı. Ben çok iyi olduğum için eski ve yeni edebiyattan parlak bir sınav verdim. Bu arada, dil sınavına tam 5 kere girdim ama bir türlü geçemiyordum. Sonra öğrendiğime göre, bizim mahalledeki imamın oğlu Ahmet Bertoltulum onlara solcu olduğumu söylemiş. Ahmet Bertoltulum kim mi? Bursa'da yazları beni zorla gönderdikleri kuran kursu hocasının oğlu. Bunu da bana bir hocam söylemişti. Bu yüzden '71'de mezun oldum.

Solcuydum derken, toplantılara katılıyordum, arkadaşlarım solcuydu. O zamanlar kahveler bile ayrıydı. Bizim gittiğimiz kahvede solcular olurdu. Solculuk benim için çok doğal bir şeydi. Okumanın getirdiği bir duyarlılıkla, eşitsizliğe, haksızlığa tahammül edemediğim için solcu olmuştum. Çünkü her bakımdan eşitsizlik bana kötü geliyordu. Ben çok içe kapalı, kitaplarla haşır neşir büyüdüm. Biz dört kardeşiz, –iki kardeş kaldık sonra–. Dünyaya bakışım çok hümanistti. Solculardaki onu gördüm; insanları seven, insanlara yardım etmek isteyen, onların mutluluğu için çaba sarf eden kişiler olarak tanıdım solcuları. Onların yanında daha önce diğer insanlarla hiç hissetmediğim denli eşit ve yakın hissettim kendimi. Yani çok coşkulu, çok hoş bir topluluk oluşturuyorduk. Dini inancı baskın olan bir aileden geliyordum ama okulda yavaş yavaş zayıfladı. Vakıflar yurdunda kalıyordum. Bunun zayıflaması ve giderek ortadan kalkması bir özgürlük, bir baskı aracının ortadan kalkması oldu benim için. Ama hiçbir zaman nihilist olmadım.

Türkiye'de Yaşayıp da Görmemek Mümkün mü?

Aslında ben nasıl solcu olduğumu hiç hatırlamıyorum. Çok okuyor, görüyordum. Türkiye'de yaşayıp da, görmemek mümkün mü? Yaşayıp, görüyor insan. Kaldığım yurttaki insanlar yoksuldu. Biz yoksul değildik, babam sütçüydü. Süt, yoğurt, tereyağı üretiyordu. Babam bir ameliyat geçirdi, bu ameliyatta hata yapılmış. O ameliyattan sonra çok ağır bir süreç geçirdi. Yurt dilekçemi "babam hasta, çalışmıyor" diye vermiştim. Bende haksızlık yapmama anlayışı çok ağır basar. Babam bana bir miktar para vermişti. "Okul bitene kadar benden bir şey isteme" demişti. Ben de yurttakilerle eşit olmak için onlar ne kadar harcıyorsa o standartta harcama yaptım. Sonra bir dernek kurduk. Yurtta yemek çıkmıyordu, yemek çıkması için uğraştık. Yurtta yoksul çocuklar vardı. Yani onlara hiç para gelmiyordu. Burada siyasi bir amacımız yoktu. Birkaç arkadaş birleşip kurmuştuk bu derneği. Öyle başladı bende insanlara yardım etme davranışı sanırım. Sonra yurtta bir gece yapalım dedik. Erkeklerin kaldığı yurtta da benzeri bir durum vardı. Gece için erkek arkadaşlardan yardım istedik. O arada erkek vakıf yurdundan arkadaşlarımız oldu. Böylelikle öğrenci-

lere yardım ettik. Yürüyüşlere katılıyorduk. Üniversite işgalinde ben yoktum ama eşim vardı. Bir keresinde Türk-İş binasını taşladığımı hatırlıyorum ama niye taşladığımızı hatırlamıyorum.

Hiçbir gruba dahil olmadım. Üniversiteden arkadaşlarım vardı. Yani başka üniversite ve bölümlerden. Oturur sohbet ederdik. Herkes birbirini birileriyle tanıştırırdı. Sosyolojiden Cahit Tanyol'un, felsefeden Nermi Uygur'un derslerine girerdim. O zaman her şey açıktı. Bir de Haldun Taner'in, politik tiyatro ve halk tiyatrosu dersleri vardı. Brecht'i onunla tanıdım. Türkoloji'den bir grup arkadaş onun derslerine giderdik. Kızlar edebiyat fakültesinde çoktu. Edebiyat fakültesinin kızları güzel diye başka fakültelerden erkekler çok gelirdi. Ben ilgilenmezdim tabii. Benim ve bizim için o zaman ne kadar erkek arkadaşımız var ise o kadar bacı-kardeştik. O zaman öyle bir şey vardı. Sevgili olanlar var mıydı bilmiyorum. Gizleniyordu sanırım. Ama gerçekten de duymuyorduk. Bu benimle de ilgili olabilir. Ben bu alanlarla fazla ilgilenmiyordum. Ama bu konuları gerçekten de duymuyorduk. Böyle oluşu da çok büyük rahatlık sağlıyordu. Bizim ailede tek okuyan bendim ve babam bana çok güvenirdi. "Sen orduya gir ben sana güvenirim" derdi.

Kendilerinden Emin Olmalarına Şaşırırdım

Dev-Genç'in toplantılarına giderdim ama ayrı görüşleri de merak ediyordum. Konuştuklarında kendilerinden çok emin olmalarına şaşırırdım ama. Mihri Belli'nin toplantılarına giderdim, bir de Mahir Çayan geldiği zaman gitmiştim. Teknik üniversitenin kampüsüydü sanırım. Sonra Ruhi Su'nun konserleri olurdu. Sinematek vardı. Sinematek'e çok giderdim. Öğrencilik dönemimde sinema ve tiyatroyla çok ilgiliydim. Vakıflar yurdunda bir arkadaşımızın radyoevinde sevgilisi vardı. Onun sayesinde akşamları haftada bir gün klasik müzik konserlerine giderdik. O zaman tiyatrolarda halk müziği konserleri olurdu, bu çok yaygındı. Yine o zaman Tepebaşı sahnesi vardı. Sinemalara da giderdik ama çok hatırlamıyorum. Devekuşu kabareye giderdik mesela. Zeki Alasya ve Metin Akpınar o zaman gençti.

Benim çok solcu arkadaşım vardı, o zamanlar fraksiyonlar da oluşmamıştı. Deniz Gezmiş'le tanışmadım, uzaktan gördüm sadece. Ama eşim Hüseyin Özkan tanıyor. Eşimle aynı davadan

THKP-C'den yargılandık. Eşim o zaman hukuk fakültesinde öğrenciydi. O zamanlar tanışmıyorduk. Ben onunla 1971'in başlarında tanıştım. O yıllarda Çapa Tıp Fakültesi kütüphanesine çalışmak için girmiştim. Orada çalışırken –1971 Nisan ayıydı sanırım–, Balıkesir Öğrenci Yurdu'ndan bir öğrenci Ülkücülerin saldırısı sonucu ağır yaralanmıştı. O çocuk hastaneye kaldırılmıştı. Arkadaşları arayıp bulamamıştım. Sonra hastaneye gittim. Birçok asistanı tanıyordum ve ona yardımcı olacağımı biliyordum, bu yüzden hastaneye gittim. Ona kan bulduk, o da yani eşim de yardım için gelmiş. Bir hafta komada yatan o çocukla ilgilenmek (komadan çıkamadı) için oralarda olmuştuk, ilişkimiz o zaman başlamıştı.

"Size Birkaç Saatliğine Misafir..."

Aynı yılın yani '71'in 17 Aralığında evlendik. Önce annemle tanıştırdım eşimi. Annem de "solcudur o karışmam ben" dedi. Sonra babama mektup yazdım, "bir arkadaşım var, onunla evlenmek istiyorum" diye. O da bana çok güzel bir mektup yazmış; "Göz nurum" diye hitap eden ağdalı bir dille. "Sen uygun bulduysan benim için de uygun" şeklinde. Beni çok severdi zaten. Sonra babamla tanıştırdım. Babam onu çok sevdi. Sonra da evlendik işte. Fındıkzade'de bodrum katında bir daire tuttuk. Ben bildiğimi okurum ama uzlaşmacı ve yumuşak bir karakterim de vardır. Neyse, bir gün eve bir arkadaşımın arkadaşı geldi. "Size bir kaç saatliğine misafir getireceğim" dedi. Çok iyi tanımıyoruz ikimiz de. Ziya Yılmaz'la adını hatırlamadığım bir çocuğu getirdi. Bunlar aranıyorlarmış, hapishaneden kaçmışlar. "Birkaç saatliğine" demişti tabii getiren. Yıl 1972, aylardan Şubat. Bunlar hemen gideceklerdi. –Bugün gelseler yine alırdık–. Ama bir türlü yer bulamadılar. Birkaç gün kaldılar. Derken kapı bir gece şiddetli bir şekilde çalındı. Kapıyı öyle bir çalıyorlardı ki apartman yıkılacaktı sanki. Ben gelenlerin polis olduklarını düşünerek çok korktum. Gelenler Leyla Dedeal ve nişanlısı Cavit Osman İyigün'müş meğer. Onlar da kalanlara eklendiler böylelikle.

Ben bu arada, işe gidip gelmeye devam ediyorum. Onların hepsi de bizim evde kalıyorlar tabii. Zaten sıkıyönetim dönemi, aranıyorlar. Sonra, bizim eve iki kişiyi getiren çocuk yakalanmış,

aynı gün de Ulaş Bardakçı vuruldu, o hengâmede yakalanmış yani. Beraberlermiş zaten. –Ulaş, Lâle Arıkdal'ın evinde vuruldu–. Çocuk yakalanınca da bizim evi söylemiş. Yeni gelenlerle birlikte ev bir hayli kalabalıktı. Biz iki kadın Leyla ve ben yatak odamda, erkekler de diğer salonda yatıyorlardı. Onlar, dört kişiydiler. Bu olaylardan sonra gece yarısı evimiz basıldı ve çatışma çıktı. Çatışmada eşim göğsünden vuruldu. Polis ateş açınca eşim göğsünden yaralanıyor. Biz içerde uyuduğumuz için başlangıç tam olarak nasıl oldu bilemiyorum. Polis camdan ateş açıyor ilkin. Sonra eşim ayağından da yaralanıyor. Yalnız ayağını yanındakine kurşun gelmesin diye, –Ziya Yılmaz'a yani– ayağını uzatınca oluyor bu. Ziya Yılmaz ise kolundan yaralanıyor. Eşim ağır yaralıydı, kapıya sürüklemişlerdi. Diğer odadan onların yanına gelince bu manzarayla karşılaştım. Bizi götürürlerken, eşim komada yerde yatıyordu. Hamileydim o zaman, o ölse bile çocuğumun yaşaması için dua etmiştim. Tabii ilgilenmedikleri için eşimle, kan kaybı çok olmuş, ayağı da şimdi halen düzelmedi. Kalbi ise kurşun sıyırmış geçmişti.

Dom Dom Kurşunu

Ayağından dom dom kurşunuyla yaralandığı için parçalı kırık olmuş. Şimdi ayağı on santim kısa. Daha sonra eşim hastanede kaldığı süre içinde (7 ay) haber alamadık ondan. Ben de hapisteydim, onu sonradan getirdiler.

Bizi götürdükten sonra polisler evimi talan etmişler, bir tane kıymetli eşyamı bırakmamışlar. Bütün altınlarım çalınmış. Nikâhta takılan takılardan birkaç tanesiyle çamaşır makinesi almış, diğerlerini saklamıştım. Bizim olayımızı haber yapan *Hürriyet* gibi bazı gazetelerden gelen gazeteciler de bizim evliliğimizi "örgüt evliliği" diye yazmışlar. Bu yüzden gazetecilere çok kızıyorum. Örgüt evliliği olduğu için onlar da altınlara örgüt adına el koydular herhalde. Bizi götürdükten sonra dövdüler ama çok fazla işkence görmedim.

Hamile olduğum için içerde az kaldım. Eşimden yedi ay sonra haber almıştım. Onun mektuplarını daha sonra okumak isterim size. Sağmalcılar okul gibiydi. Yaşam devam ediyordu içerde. İnsanlar umutluydu, neşeliydi, şarkılar söylüyorduk, spor yapıyor-

duk... İngilizce kursu düzenliyorduk. Bana göre hoş, uyumlu topluluktu. Hapishanede duruşmalara giderken herkes birbirine en güzel giysisini verirdi. Ben Muzaffer İlgen'in çok güzel bir bluzunu giydiğimi hatırlıyorum. O çok canlı ve tatlı bir kızdı. Onun da nişanlısı Necmettin Giritlioğlu, Aliağa'da öldürülmüştü. Kadriye Deniz olağanüstü bir kızdı, yanımda kalıyordu. Az konuşan, şikâyet etmeyen biriydi, idamla yargılanıyordu.

Bu Resimdeki Kızların Çoğu Ankaralı...

Lâle Arıkdal çok güzel, çok baskın bir kızdı. Lâle Arıkdal'ın annesi olağanüstü güzel yemekler yapar, getirirdi bize. İnci Tanrıöever İngilizce öğretmenimizdi. Akgül Teyze ile kızı birlikte olurlardı daha çok. Hatice dünya güzeli bir kızdı, Akgül Teyze de bakımlı ve çok zarif bir kadındı. Onlar da bizim gibi zora düşen birilerine yardım etmişler. Füsun'un da oğlu vardı Altan. Onu çok severdik. Ferdane ise bizden genç biriydi, "Altın Hızma Mülayimi" çok güzel söylerdi. Çok akıllı bir kızdı. İnsan ilişkilerini çok iyi becerirdi. Ama Leyla'ya iyi davranmadığımı düşünüyorum. Masumdu biliyorum. Dünya tatlısı bir kız –kavramsal sanatla uğraşıyor şimdi–.

Ben Sağmalcılar'daki arkadaşlarımdan olumsuz hiçbir şey hatırlamıyorum. Ayşe Emel de çok hoş bir kızdı. –Gelgit davranışları olurdu ama– iyi bir kızdı. Bu resimdeki kızların çoğu Ankaralıdır. Hepsi çok güzel, çok iyi kızlardı.

Benim iki oğlum var. Büyüğünün adı Ulaş. Diğerinin adı Cem Sinan. Eğer ben yakalandığımda Ulaş öldürülmeseydi çok işkence görürdüm. İçerde hamile olduğumdan onlarca patik örmüşlerdi Ulaş'a. Sonra Ulaş'ı aldım, onları ziyarete gittim. Çok görüşemiyoruz. Örgütsel bağım olsa daha sık görüşürdük belki. Leyla'yı hiç görmedim örneğin.

Ben hayatımın her safhasında solculuktan ötürü çok engelle karşılaştım. Bir kere işten atıldım, aldığım iyi iş teklifleri solculuk yüzünden geri döndü. Bir kitap hazırladım, fakülteden bir hocam var bana baştan beri destek olan. Onunla iki yıl bütün kütüphaneleri dolaşarak, İstanbul Kütüphaneleri adında birlikte bir kitap hazırladık. O kitaptan sonra çok iş teklifi aldım. Bu söylediğim '80'lerden sonra.

Hayat Gailesine Düştük

Şimdi Atatürk Kitaplığı'ndan emekli oldum. Dalan döneminden bir hanım "iyi kütühaneciler arıyorum gelir misin?" demişti. Ben de müdür yardımcısı olarak orada başladım ve oradan emekli oldum. Orada da iyi işler yaptım. Otuz iki yıl çalıştım. İşimi iyi yapmayı seçen birisiydim. "Salla başını, al maaşını" türünden birisi hiç olmadım. Aslında işinizi iyi yaptığınız zaman işsizlik olmuyor. Çocuklarla ev daha ağır basmış görünebilir ama mesleki tatmin kadar hiçbir şey tatmin etmiyor insanı. Ben mesleğimi çok sevdiğim için onunla oyalandım. Müdürdüm, sadece organizasyonla yetinebilirdim. Ama yetinmedim. Orada İstanbul kitaplığı kurdum. Bütün katalogları gözden geçirdim, aylarca depolarda çalıştım. Bu kitaplıktan yararlananların adıma yazılmış teşekkür ithaflarını görüyorum şimdi. Gazetecilere, kitap yazarlarına çok yardımcı oldum. Sekiz yıldır evdeyim, emekli oldum. Ama bu işten çok zevk aldım.

Arkadaşlar üniversitedeyken, kadın haklarını savunduğum için bana hep feminist derlerdi. Kadın Eserleri Kütüphanesi'ne de yardımcı olduğum ve onlarla çalıştığım da oldu. Bütün haksızlıklar kadınların ezilmişliği dahil beni solcu yaptı. İçerden çıktıktan sonra arkadaşlarla ilişkilerim koptu. Herkes yaşam gailesine düştü. Ben zaten eşimin hastalığıyla uğraşıyordum. Ev, iş, çocuk ancak yetişiyordum. Hüseyin'le çelişki yaşamadım. Yaşadım aslında, çok çelişki yaşadım da öyle kabul ettim. Eşim işte yardım etmezdi bana ama iş yaparken de gelip kitap okurdu. Tabii bu da benim hatam. Eşim her zaman benden geç gelirdi eve.

Oğullarımla aram çok iyi. Ama onların bakış açıları çok farklı. Küçük oğlum iktisat mezunu İngiltere'de çalışıyor. Sanırım o siyasete biraz daha yatkın. Ama büyük oğlum öyle değil. Çok tatlı çocuklarım var. Şimdi eşimle ilgileniyorum çoğunlukla. Sağlık sorunları var biraz ayağıyla ilgili sorun yaşıyor. Avukatlığı sevmedi, erken bıraktı. Eşim gazetecilik de yaptığı için 12 Eylül'ün sıkıntılarını dışarıdan yaşadık. Her zamanki baskıyı hissediyorsunuz tabii. 12 Eylül döneminde avukatlığa başlamıştı. Yakın bir tanıdığımızın on beş yaşındaki çocuğu işkencede öldürülünce avukatlığa başladı. Kendime biraz daha zaman ayırabilirdim ama pek ayırdığımı söyleyemem. Ruh sağlığı için mutlaka üretken olmak gerekiyor.

Fındıkzade MİT ve Hiram Abas ile Çatışma (19 Şubat 1972)

Neyse öyle epey vakit geçti, akşam oldu ama Rıza gelmedi. Rıza'yı ve Ulaş'tan getireceği haberi bekliyorum ben ama onun yerine gelen tam teşekküllü polisler ve MİT'in baş adamı Hiram Abas oldu! Tabii o çatışmadan önce Hiram Abas'ı da Mehmet Eymür'ü de tanımıyordum. Hiram Abas'ı vurduğumu daha sonra Ziverbey sorgularında öğrenmiştim ki o zaman bile gerçek adını kullanmamışlardı.

Hava soğuktu, gaz sobasını yakmıştık. Osman Cavit (İyigün) ve arkadaşı (Şerafettin Serdar) yemekten sonra yattılar. Ben de odaya geçtim sonra. Bizim odada da gaz sobası var, yakmıştık. Küçük bir odaydı, üç dört kişi sığmaz bir oda aslında ama çaresiz dört erkek ve iki kadın şeklinde kalacağız odada. Ev de zemin katta, düşük kottaydı. Sokağa bakan yarım bir penceresi vardı, sokak seviyesinin altında hafif. Pencerenin tam karşısında sedir gibi bir şey vardı, ben orada oturdum biraz. Sonra da uzandım. Hüseyin "Ben de senin yanına uzanayım" dedi. Ben "yahu sığmayız" dedim ama "olsun" dedi. Gülerek "sarılır yatarım sana" dedi. Uzandı yanıma. Bana da öyle bir ağırlık çöktü ki, elimi kıpırdatacak halim yok artık. Aslında bu tarz bir psikolojiye girmemeye azami çaba sarf ediyordum hep, ne zaman ne geleceği belli değil, bir sürü badire atlatmıştık sonuçta. Silkelenmem, kendime gelmem lazım ama o durumdan, tatlı rehavetten çıkamıyorum.

Biraz kestirdim o şekilde, sonra tekrar kalktım. Arkadaşlar uyuyordu, ben de dışarıya bakıyordum. Ve bir anda bölgenin bütün ışıkları kararadı. O anda üzerimize alınmadım. Aslında bir şeyler olacak duygusu kapladı beni ama bir taraftan da çok yorulmuş durumdayım. Olmasını istemiyorum.

Bölge ilk karartıldığında dışarı çıkabilirdik belki... Bir yere gitseydim, mesela parka. İstanbul'da uzun süre yaşamamış olduğumdan nereye çıkabileceğimi de bilmiyordum gerçi. Bir parka gidip yanıma bir şarap şişesi koyup sarhoş numarası yapabilirdim. İyi bir kamuflaj olabilirdi. Tabii bunlar sonradan aklıma gelmişti...

Neyse yarım yamalak tekrar daldım uykuya. Sesler duydum, apartman kapısının sesini duymuştum önce. Yatmaya devam ediyorum o sırada, diğer arkadaşlar da uyuyor. Sonra bir ses daha duydum, dairenin kapısı oynuyor. Hemen fırladım, koridordan ka-

pıya doğru. Daire kapısında bir alev gördüm. Başta sessizce açmaya çalıştılar sanıyorum. İçerden benim koşma seslerimi duyunca da kapıya ateş açmaya başladılar. Aynı anda pencere tarafından da ateş açmaya başladılar. İki yandan da sağanak kurşun yağıyor. Toparlanmaya çalıştık hemen. Tabancamın birini Serdar'a vermiştim. Diğeri bende. Gayri ihtiyari ben de ateş açtım hemen kapıya doğru ama iki elden sonra durdum. Duvar tarafına doğru geldi diğer arkadaşlar da. Polisler tekrar kapıdan ateşe başladılar. Ben de kapıya doğru ateş açtım. Biraz kesildi onların ateşi, onlar da endişe ettiler sanırım o anda ama kısa sürdü bu. Sonra tekrar ateş açtılar.

Daire kapısının öbür tarafında da İnan varmış, onu fark etmemiştim. Kapıya da açı gereği sol elimle ateş ediyorum, kurşunlardan teki İnan'a gelmiş, kolundan vurmuşum. İnan'ın sesinden anladım. Polisler kapıya doğrudan ateş ediyorlardı o ana kadar, şimdi sol ve sağ taraflarına göre ateş etmeye başladılar. Özellikle de bizim odanın olduğu sol tarafa doğru tarıyorlar. O taramada önce baldırımdan sonra da kolumdan, dirseğimden vuruldum. Dirseğimden seken kurşun da Hüseyin'in (Özkan) dizine geldi ve onun dizini parçaladı. O anda karnımdan da vurulduğumu fark etmiştim. İçeriden ateş kesildi o anda. Serdar hiç ateş etmemiş zaten. Osman Cavit ve Serdar, ilk yoğun ateş sırasında sürünerek dışarı çıkmışlar. Hüseyin ve ben de kötü yaralanmıştık, ateş edecek kimse de kalmadı içeriden. Artık içeri girmeye başladılar, biz Hüseyin ile yerde yatıyoruz, sırtımızı duvara vermiş şekilde. İkimiz de yaralıydık, kan akıyordu her yanımızdan.

Derken bizim tarafa yöneldiler. O anda refleks olarak ölü numarası yapmaya başlamıştım. İlk anda yutmuşlardı, tabii her yanımızda kan, etrafımız kurşun deliği dolu. Yanımıza yanaşıp, önce Hüseyin'i (Özkan) aldılar, dışarı çıkardılar. Ben kaldım içeride, benim başımda bir herif bekliyor ama gözü tedirginlik içinde, başkalarının saklanabilmiş olabileceğini tartıyor herif. Bunlar MİT'in kontrolündeki adamlardı ama neyi nasıl yapacaklarını bilmiyorlardı, tecrübesizlikleri ve heyecanları çok baskındı. Diğer herif de geldi, konuşmaya başladılar, duyuyorum ben de tabii. "Sağ mı lan bu?" dedi teki, diğeri de "Biz sıkalım da ne olur ne olmaz" dedi. Yaşıyor mu diye soran adam biraz duraksadı, sonra tüfeğini doğrulttu ama muhtemelen çatışma bittiği halde savunmasız birini vurmaktan başları belaya girer diye düşünüp ateş etmedi. Onun yerine dipçi-

ğiyle şiddetli şekilde vurdu, küt diye bir ses duydum kafamdan ve yere yığıldım. Bir süre bayıldım...

Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Notabene Yay., s. 235-238

Ulaş Benzerdi Güneşe...

Bundan tam 41 yıl önce takvim yaprakları 19 Şubat 1972'yi gösterdiğinde THKP-C liderlerinden Ulaş Bardakçı, Arnavutköy'de saklandığı bir evde sabah saat 07.00 sularında katledildi. O gün sabaha karşı Fındıkzade, Tevfik Fikret Sokak'ta bulunan Kısmet Apartmanı saat 03.00 gibi basılmış, çıkan çatışmada Maltepe Askerî Tutukevi'nden kaçan Ziya Yılmaz ile evde bulunan Şerafettin Serdar, Osman Cahit İyigün, Hüseyin Özkan, Safiye Özkan ve Lâle Dedeal yakalanmıştı.

Yaralı yakalanan Ziya Yılmaz, Şerafettin Serdar, Osman Cahit İyigün, Hüseyin Özkan hastaneye kaldırılmış ve operasyon devam etmişti. İkinci baskın Arnavutköy'de Ulaş Bardakçı'nın saklandığı eve yapılacaktı... Bilindiği gibi Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamlarını engellemek için THKP-C tarafından yapılan bir dizi eylemin sonuncusu 30 Mart 1972'de Kızıldere'de sona ermişti. Olayı Hürriyet gazetesinin, 20 Şubat 1972 tarihli sayısından noktasına, virgülüne dokunmadan aktaralım:

"Güvenlik güçleri, dün sabaha karşı Fındıkzade ve Arnavutköy'de (İstanbul) düzenlenen operasyonlar sonucunda, Ekim 1971'de İstanbul Maltepe Askeri Ceza ve Tutukevi'nden kaçan THKP-C üyesi Ulaş Bardakçı'yı ölü, Ziya Yılmaz'ı da ölü olarak ele geçirdi. İlk operasyon sabaha karşı 03.15'te Fındıkzade'de düzenlendi. Ziya Yılmaz'ın evini 18 Şubat'ta tespit eden güvenlik güçleri, evi gözaltına aldı. Ancak şüphe çekmemek için eve giriş geceye bırakıldı. 19 Şubat'ta saat 03.00'e doğru anarşistlerin bulunduğu bina güvenlik güçlerince sarıldı. Çelik yelekli bir polis ekibi apartmana girerek, önceden sağlanan bir anahtarla dairenin kapısını açtı ve içerdekilere 'teslim ol' çağrısı yaptı. Çağrıya silahla karşılık verilince güvenlik güçleri daireyi kurşun yağmuruna tuttu. 6 dakika süren çatışma sonucu evde bulunan Ziya Yılmaz ile birlikte Şerafettin Serdar, Osman Cahit İyigün ve Hüseyin Özkan adlı kişiler yaralı olarak ele geçirildi. İkinci operasyon ise sabah saat 07.00'de Arnavutköy'de yapıldı. Aldıkları ihbar üzerine Ulaş Bardakçı'nın saklandığı ve bir katında siyasi polis müdürü Mahmut Dikler'in oturduğu apartma-

nı kuşatan güvenlik güçleri çemberi daraltarak binaya yaklaştı. Bu sırada içeriden ateş açıldı. Güvenlik güçleri de ateşe karşılık verdi. Bu arada çelik yelek giymiş iki polis, karşı daireden çatışmanın olduğu daireye girdiler ve diğer görevliler de Ulaş Bardakçı'nın ateş ettiği odaya yaklaşarak taramaya başladılar. Ulaş Bardakçı aldığı kurşun yaralarıyla olay yerinde öldü. Fındıkzade ve Arnavutköy'de yapılan operasyonlarda 1 albay ve 2 polis yaralanırken, 9 örgüt üyesi de sağ olarak yakalandı."

THKP-C Davası İddianamesi'nde ise olaya şöyle yer verilmiş:

"Ulaş Bardakçı'nın Arnavutköy Üvez Sokak No. 8/1'deki evde gizlendiği istihbar edilmesi üzerine, 19 Şubat 1972 günü saat 07.00'de mezkur mahalle Komiser Muavini Alican Özgenler başkanlığında polis memurları Reşat Okutan, Tamer Gürbüz, Tayfun Ergüven, Turan Koçak, Salim Somun ve Habib Gür'den müteşekkil tim gelmiş, ayrıca ev çevresinde asker ve toplum zabıtası kuvvetlerince çevre emniyeti alınmasını müteakip Alican Özgenler, Reşat Okutan, Tamer Gürbüz ve Turan Koçak, Ulaş Bardakçı'nın gizlendiği öğrenilen Lâle Arıkdal'a ait daire kapısını çalmışlardır. Görevliler, kapıyı açan Lâle Arıkdal'a evde arama yapacaklarını, başkaca kimse olup olmadığını sorduklarında, adı geçenin gayet soğukkanlı bir şekilde evde yalnız oturduğunu başka bir kimse olmadığını beyan etmesi üzerine tim mensupları derhal eve girerek salon salomanje, bir küçük oda, bir küçük koridor, mutfak ve 2 odadan ibaret dairede arama yapmaya başlamışlardır. Komiser muavini Alican Özgenler ve görevli memurlardan ikisi Lâle Arıkdal'dan gerekli görülen bazı konuları sorarken, polis memuru Reşat Okutan küçük koridor nihayetindeki odaya girmiş, oda kapısı soluna düşen köşedeki karyola üzerinde bir erkek ceketinin bulunduğunu görerek arkadaşlarına burada erkek elbiseleri var diye seslendiğinde bu sırada karyolanın karşısındaki duvara bitişik bulunan vinylexten mamul gardrop ön tarafının açıldığını, bir tabanca namlusunun dışarı doğru uzatıldığını görmesiyle birlikte, Ulaş Bardakçı tarafından tabanca ile atışa başlanılmıştır. Bu durum karşısında polis memuru Reşat Okutan ile oda penceresi dışında bulunan diğer görevliler de karşı atışta bulunmaları sonucu, Ulaş Bardakçı, isabet eden kurşunlar sebebiyle ölmüş, görevli polis memuru Reşat Okutan ve Tamer Gürbüz hayati tehlike arzedecek şekilde yaralanmışlardır.

Görevlilerce mahallinde yapılan tesbit ve tahkikte: Ulaş Bardakçı tarafından çatışmada kullanılan 9 mm. çaplı Smith-Wesson marka tabanca ve 62 adet aynı çaplı mermi, yasaklanmış Marksist-Leninist kitaplar ile Ulaş Bardakçı'nın üzerinden 11853,50 lira ve ayrıca gizli haberleşmeyi sağlamada kullanılan harfleri ifade eden muayyen şekillerden ibaret şifre belgesi bulunarak, güvenlik kuvvetlerince zaptedilmiştir."

41 Yıldır 25 Yaşında Bir Delikanlı

Ulaş Bardakçı 41 yıl önce Arnavutköy'de saklandığı evde sabah saat 07.00 sularında 25 yaşındayken katledildi ve 41 yıldır hep 25 yaşında bir delikanlı ne kadar afili olursa o derece afili haliyle fotoğraflarında bize bakıyor... Sen rahat uyu mahallemizin güzel abisi...

Birgün Gazetesi, 19 Şubat 2013

Safiye Yılmaz Özkan

Ülker Akgöl

Ülker Akgöl, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne başladıktan bir süre sonra Mahir Çayan'la tanışır. Aralarında gelişen dostluk siyasal etkiyle daha bir derinleşmektedir. 1971 yılı devrimcilere yönelik avın da yoğunlaştığı ve ilerleyen zamanda etkisini artırdığı sürecin başlangıcıdır. Bu arada, devrimciler gözaltına alınmakta, tutuklanmakta onlar için hukuksal yardım, avukat gerekmektedir... Diğer yandan da Çayan ve arkadaşlarının başka bir yerde gizlenmeleri için acil bir ev gerekmektedir.

Bu zaman aralığında, Ertuğrul Kürkçü, Cihan Alptekin ve Mahir Çayan ise Ferdane Yurtsever'lerin Ankara Bahçelievler'deki evinde gizlenmektedirler. Mahir Çayan, Akgöl'ün bu eve gelmesi için haber göndermiştir. Akgöl Çayan'ların yanına gittiğinde Çayan, Akgöl'e, parlamenterlerden Şinasi Osma ve Turan Kapanlı'nın ev adreslerini vererek, bulundukları apartmanda kimlerin oturduğunu öğrenmesini, etrafta güvenlik tedbirleri alınıp alınmadığı konusunda araştırma yapmasını ve buna bağlı olarak da kendilerine güvenli bir ev bulunmasını ister... Akgöl, adresleri verilen apartmanların etrafında emniyet tedbirlerine rastlamamış, ama söz konusu apartmanlarda da kimlerin oturduğunu öğrenmiştir...

Daha sonraki aşamalarda, Akgöl'ün ilişkileri, dahil edildiği THKP-C davasında şöyle kayda geçecektir: "Bütün bu fiilleri ile sanığın, proletaryanın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye, diğer sosyal sınıfları ortadan kaldırmaya, memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamları devirmeye matuf bir cemiyet olan, amaç ve stratejisini bildiği Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'nde, fiili üyelik sıfatını iktisap ettiği ve bu sebeple de TCK'nun 141/5 maddesini ihlal eylediği neticesine varılmıştır..."

Kız Lisesi'nden Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne...

Dört kardeştik. Babamın maaşıyla geçinmeye çalışan bir aileydik. Düzceli olduğumuz için oradan, yani memleketten birtakım destekler alıyorduk. Babam kurmay subaydı. Okumaya çok meraklıydı. Herkes de çok okusun isterdi. Ortaokuldayken hatırlıyorum, Milli Eğitim Bakanlığı'nın klasikleri yeni çıkmıştı. Onların tamamını alıp eve getirmişti. Bizim evde mobilya yoktu ama kütüphane vardı. Ortaokulda, Yunan klasiklerini, Balzac, Turgenyev gibi dünya edebiyatının önemli yazarlarını okuyordum.

Çok okurdum, yemekte de okurdum elimden alırlardı kitabı. Yemek yememi isterlerdi, çünkü çok zayıftım. Şimdi düşünüyorum da, farklı bir dünya yaratıyordu o okuma zevki bende. Hatta hatırlıyorum, Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam*'ını okumuştum. Babama da sormuştum "bu adama komünist diyorlar niye?" diye. Çünkü yazdığı kitap çok hoşuma gitmiş, çok beğenmiştim. Geleneksel olarak yaratılan o tanımıyla "komünizmin kötü bir şey" olarak çocuk kafama yerleştirilmiş olduğunu net olarak hatırlıyorum. Çocukluğuma dair fazla bir şey hatırlamam ama onu hatırlıyorum.

Üniversiteden önce çok durgun bir yaşamım vardı. Ankara Kız Lisesi'ni bitirdim. Fakülte öncesi yaşamım Ankara ve İstanbul'da geçti. Diğer şehirlerde de yaşadık ama onlar silik kalıyor hafızamda. Sosyal bir yaşantı içinde değildim. Okuldan eve, evden okula gidip gelirdim. Babam subay olduğundan çok disiplinliydi. Erkek arkadaşımız zaten olamazdı. Fakülteye başladığımda aktif bir sosyal yaşamın içinde buldum kendimi. Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi '68'li yıllarda devrimci hareketin önemli bir merkezi konumundaydı. Öğrenciler arasında da devrimci bir yaşam kültürü hızla yayılmaktaydı. Fakültedeki siyasal gelişmeleri ilk aylarda fazla anlayamadım. Henüz 18 yaşımın başlarındaydım.

THKP-C, THKO...

Siyasal'da etkili olan siyasi lider Mahir Çayan'dı. THKP-C'yi (Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi) temsil ediyordu. THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) olarak tanımlanan Deniz Gezmiş grubu da ODTÜ'de etkiliydi. THKO'lular Siyasal'a da sıkça gelirlerdi. Ben, Mahir Çayan'la aynı okuldaydım ve çoktan arkadaş olmuş-

tuk. Birinci sınıfın sonlarına doğru okulda öğrenci derneği seçimi yapıldığında siyasi hareket de ilgimi çekmeye başlamıştı. Öğrenci derneği seçiminde sosyal demokrat grup ile çekişme halindeydik. Devrimci grubun adayı Cengiz Çandar'dı. Ülkücüler grup olarak yoktu; etkin olmamak bir yana, parmakla sayılacak kadar azdılar. Zaten bir süre sonra okula gelemez oldular. Siyasal'da devrimcilerin ağırlığı çok daha fazlaydı. Benim siyasallaşma sürecim böyle başladı. İlk Mahir Çayan'la tanıştım. Sonra diğer arkadaşlarla. Sınıfımda Oral Çalışlar, Kâmil Dede gibi isimler vardı. Daha çok Oral'la ders çalışırdık.

Kimse Sarmaş Dolaş Olmaz, El Ele Tutuşmazdı...

Duygusaldım, çevremdeki insanlara çok duyarlıydım. Benim için arkadaşlıkların önemi vardı. Tabii devrimci gruba dahil olmanın da. Kız lisesinde okuyan biri olarak, üniversitede tattığım özgürlüğün önemini biliyordum. Kendimi daha özgür, daha büyümüş, önemli bir insan haline gelmiş hissediyordum. Orta düzeyde, modern yaşama uyumlu bir aileden gelen biri olarak, Batı'daki '68 hareketinin Türkiye'de de etkin hale geldiğinin farkındaydım. İçe dönüktüm ama gerçekçi bir karakterim vardır. Duygusal ilişkilerimizi açık etmez, uluorta yaşamazdık. Ama herkes bilirdi, dillendirmezdi. Gizli yaşanırdı yani. Kimse sarmaş dolaş, el ele dolaşamazdı. O zamanlar devrimciliğe çok sığan bir şey değildi kız-erkek ilişkilerinin uluorta yaşanması; "küçük burjuva alışkanlığı" olarak tanımlanırdı. O yüzden mümkün olduğu kadar gizli ve mümkünse göstermeden yaşanması istenirdi.

Çok kitap okumak bende, içinde bulunulan koşulların, o çevrenin dışına çıkıp, başka şeyler yaşama isteğimi besliyordu. İlk gençlik dönemimde evine erkek arkadaş gelebilen kız sayısı çok azdı, ama zaten çoğunluk için yasaktı erkeklerle arkadaşlık. Bu yüzden üniversiteye kadar erkek arkadaşım olmamıştı.

Siyasal Yurduna Baskın

Okulda polis baskısı vardı. Zaten sık sık da yürüyüşler, mitingler olurdu. Fakültenin üçüncü sınıfına geldiğimde gelişmeler de üst noktalara sıçramıştı. Ben yurtta kalmıyordum. Ama gündüzleri sürekli yurtta oluyordum. Polisin yurt baskınları oluyordu, bu

baskınlarda bazen dayak yiyorduk. Yurdu basıp bizleri dövüyor ve eşyalarımızı da dağıtıyorlardı. Ama sanmayın ki bu baskınların belli bir gerekçesi vardı. Bir baskında polis yurtlara girdi, bütün her yeri talan ettiler. Kızların yurtlarında çamaşırlarını, dolaplarını, ne var ne yoksa ortalığa döktüler. Bir kısmını Emniyet'e götürdüler. Bizi de galiba araba bulamadıklarından arkada bekletiyorlardı. Sonra bizi sıra dayağına çektiler, ondan sonra bıraktılar. Dediler ki, "otobüs kalmamış." Yine bir dayak olayından sonra bir hafta kadar aldığım darbelerden dolayı hasta yattım. Her tarafım morarmıştı.

1971 yılıydı sanıyorum, Siyasal'dan arkadaşlarımın bazılarının kurduğu THKP-C örgütünün Ankara'da yaptığı bir iki banka soygunu oldu. Ondan sonra İstanbul'a geçmişler. Çünkü Ankara'da görünmez oldular.

'72'nin başında ya da '71'in sonuna doğru Türkiye Elektrik Kurumu'nda (TEK) çalışmaya başladım. TEK'te çalışmamı babam istemişti. Ona göre, çalışırken okula gitmeyecek, böylelikle olaylardan da uzak duracaktım.

Zaten biz devrimciler pek derse girmezdik, sınavlara yaklaşınca oturur sabahlara kadar çalışırdık. Birkaç hocanın dersine girmeye özen gösterirdik. Bunlardan biri Mümtaz Soysal'dı. Onun dersleri kaçırılmazdı. Onun dışında zaten derse girmekle kitaptan okumak arasında pek fazla fark olmadığından okulda bile olsak derslere girmezdik.

"Ben Naciye Hanım'ın Oğluyum..."

Mahir'lerin oluşturduğu örgütlenmenin (THKP-C) içinde yoktum ben. Zaten İstanbul'a kaydırmışlardı çalışmalarını. Kadın olarak Rüçhan Manas vardı. O da Sosyal Hizmetler Akademisi'nde okurdu ama devamlı bizim okulda kalırdı. Annesi Ankara'daydı. Kız kardeşi o dönemde İsviçre'ye doktora yapmaya gitmişti. Dediğim gibi ben örgütün içinde yoktum. Mahir'ler yakalandı ve hapse girdiler, yargılanırken de hapishaneden kaçtılar. Daha sonra da Ankara'ya gelmişler.

Gelişmeler sonra şöyle oldu; tanımadığım birisi beni telefonla aradı, Mahir'leri hatırlatacak bilgiler verdi, –Mahir'in annesinin adı Naciye'ydi–, "ben Naciye Hanım'ın oğluyum görüşebilir miyiz?" dedi. Mahir'in sesi değildi tabii, anladım ki, onunla görüşe-

ceğim. Bu telefon konuşmasından verilen randevuya göre onları görmeye gittim.

İlk gidişte peşimde polisin olmasından kuşkulandım ve buluşacağımız yeri geçerek araçtan indim. Sonra da bir tanıdığın evine gider gibi yapıp peşimdekileri atlattım. Bir kez daha aradılar, bu kez gidip buluştuk. Zaten benim örgütle ilişkilendirilmem de bu olaya dayanıyor. O gidişimde evden çıkarken bizim apartmanın bir yan kapısı vardı oradan başka bir yola çıktım bu yüzden beni takip edememişler. Sonra çok dolanıp bir pastaneye girdim pasta aldım ve bir yere ziyarete gider gibi Mahir'lerin kaldığı eve gittim.

O evde pastayı afiyetle yediler. Cihan Alptekin pastayı yerken "Bacım bunu nasıl akıl ettin" diye pek keyiflenmişti. Kalacak saklanacak yer arıyorlardı. Daha sonra bir kez daha temas kurduk, başka bir yere geçmişlerdi. Cebeci Dikimevi civarında bir yerde kalıyorlardı. Orada son kez görüştük.

"Kim Bu Puik Söyle?"

Aslında polis, Mahir Çayan'la arkadaşlığımızı biliyordu. Daha önce konuşmak zorunda kalanlardan bu bilgiler alınmış. Zaten uzun süredir de takip altındaymış. Bir ara fark eder gibi olmuştum ama üstünde durmamıştım

TEK'te çalıştığım salon büyüktü. Herkes bu salonda çalışıyordu. Bir gün yeni bir memur atandı. Bu memurun polis olduğunu ve benim için orada bulunduğunu sonradan öğrendiğimde şaşırdım. Yani sorgulamada öğrendim. Sorgulamada ardı ardına şok yaşadım. Işık adında bir arkadaşım vardı. Bana çok zayıfım diye – *Kaptan Swing*'de Puik karakteri vardır– o da bana mektuplarında "sevgili Puik" diye hitap ederdi. O yüzden az dayak yemedim "bu Puik kim söyle?" diye çok dövdüler. "Söyle açılımı ne?" diyorlardı. Arkadaşım da aslında Puik'le "kemik torbası" demek isterdi bana.

Daha öncesine dönersek, Mahir'leri görmeye gittiğim günlerden birinde bir polisin peşimde olduğunu fark etmiştim. Karşımızdaki evde de devrimcilerin avukatı Halit Çelenk otururdu. Ben ona yormuştum daha çok. Onun binasının altında sürekli duran bir araba vardı. Ben de, "Halit abiyi bekliyorlar herhalde" diye düşünüyordum. Meğerse beni bekliyorlarmış. Beni tutukladıklarında koca bir zarf çıkardılar önüme; her yerde resmimi çekmişler. Bir de iltifat ettiler; "manken gibi kızsın ne uğraşıyorsun

bu işlerle" diye. Ama ilgili ilgisiz birçok yerde resmimi çekmişler. Diyelim ki, herhangi biriyle karşılaştım ve bir iki kelime ettim bunu bile görüntülemişler. Bunlar yüzünden az canımı yakmadılar. Konuştuğum, selam verdiğim herhangi bir kişinin kim olduğuna dair uzun sorgulamalara tabi tutuldum. İşin tuhafı, kim olduklarını bile hatırlamadığım kişilerdi bunlar.

Soyuyorlardı, Aşağılıyorlardı...

Bir arkadaşımın kuzeninin nişanlısının evine gitmiştim örneğin, o kızcağızın evini bile talan etmişler. Ondan sonra da beni çalıştığım yerden gelip aldılar. Şöyle oldu; çalışma esnasında bir görevli geldi, "aşağıda sizi bir misafiriniz bekliyor" dedi. Geri döneceğimi düşünerek, üstümde etek bluzla indim aşağıya ama arabaya götürerek gözümü bağladılar hemen. 1972 Mart'ının başıydı. Mahir'ler aranıyor, Ankara'da oldukları biliniyor ama bulamıyorlardı.

Emniyet'te sabaha kadar bir sandalyede oturttular. Yeme içme diye bir şey yok. Sabaha karşı ben bayılmışım. Beni hastaneye götürdüler. Ama hastaneye götürürken de devamlı bir aşağılama vaziyeti içindeydiler. Oradan gözümü bağlayıp başka bir yere götürdüler. Aşağılarda, altlarda bir yerdi. Bir yere arabayla gittik önce, sonra yürüyerek merdivenlerden aşağılara indik.

Bahçe seviyesinin altında bir yerdi. Orada bir hafta kadar kaldım. Yan odada falaka ve elektrik vardı. Yan oda kocamandı. Karşıda da bir erkek arkadaş var. O odaya bir onu, bir beni götürüyorlardı işkence için. İriyarı, acayip bir adam vardı. Copla vuruyordu avuçlarıma. O zamana kadar anne ve babamdan dayak yememişim. Ama vurma elektrik kadar kötü değildi. Soyuyorlardı, aşağılıyorlardı...

Hapishaneye girdikten sonra, oradan bu işkenceleri çok yazdık. Ama her seferinde anlatırken aynı travmaları yaşıyorduk. Şimdi uzun zaman geçti. Elektrik çok dehşetti, belli bir oranda veriyorlar, tepeye sıçrıyorsunuz, bir de konuşmayacağım diye diretiyorsunuz.

Mahir'lerle görüştüğüm yerleri öğrenmek istiyorlar, söylemiyorum tabii. Zaten ben onlarla (Mahir'lerle) görüştüğümde, yeri öğrenmeyeyim diye hiç sağıma soluma bakmazdım. Bu yüzden, benim polislerin istediği yerleri göstermem mümkün değildi. Ama onlar hepsini birleştirip, o evlerin bir tanesine beni götür-

düler. O zaman kendimi çok kötü hissetmiştim. Onları ben götürmüşüm gibi kendimi suçlu hissetmiştim. Onlar da biliyorlardı bunu ve konuştuğum yanılgısını yaratmak istiyorlardı. Oysa ki ben orayı hiç kaydetmemiştim, nasıl götürebilirdim. İşkence seri şekilde bir hafta sürdü. Sorgulama bitmiş gibiydi. Oradan alındım ve Mamak Muhabere Okulu diye yer vardı, oraya götürüldüm. Zaten oraya geldiğimizin ertesi günü de 30 Mart oldu. Mahir'leri Kızıldere'de öldürdüler, hepsi öldürüldü. Bir Ertuğrul Kürkçü sağ çıktı. Oradan sonra da Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'na nakledildim.

Kızıldere Köylülerine Çok İşkence Yaptılar...

İşkenceden sonra Mamak Muhabere Okulu cennet gibi gelmişti. Uğur Mumcu, Uğur Alacakaptan vardı orada. Biz, oradayken Kızıldere'deki köylüleri getirdiler. Kızıldere köylülerine çok işkence yapmışlar. Bir köylü vardı, kapının deliğinden izlemiştim, ayaklarının altı korkunç şişmişti. O kadar çok dövmüşlerdi ki. Diğerlerine bakmaya dayanamamıştım.

Sorgulamanın tüm izleri tazeydi. Fiziken ve ruhen açık bir yara halindeydim. Ama bu ara yere, yani Muhabere Okulu'na götürülenlerin hepsi öyleydi. Bizi orada Uğur Mumcu ve Uğur Alacakaptan kendilerine getirilen çikolatalarla beslemişlerdi. Ferdane diye bir arkadaş vardı. Benim Mahir'i gördüğüm evlerden biri onun abisinin eviydi. Abisini ve kızı almışlar. Ferdane'yi de benim yanıma getirmişlerdi. Ona da çok işkence yapmışlardı. Mamak'ta beraberdik. Epeyce kilo vermiştim.

Mamak Muhabere Okulu'nda ortada avlu gibi bir yer vardı. Uğur Mumcu ve Uğur Alacakaptan'ı avluya çıkarırlardı. Şiir meraklısı bir başçavuş vardı, her vilayete (67 vilayet o zaman) bir şiir yazmış, onu okutma meraklısıydı. Mumcu espritüel bir adamdı, fark ettirmeden insanlarla çok dalga geçerdi. İltifat eder gibi fena halde adamla dalga geçiyordu. Uğur'la sonraki yıllarda Anka Ajans'ta da birlikte çalıştık. Okul yıllarından da tanışıyorduk. Dev-Genç davalarını takip etmek için bir "Dev-Genç Hukuk Bürosu" kurmuştuk. Mahkemelere giderdik, Uğur Mumcu da destek olurdu.

Yeniden işkenceye götürmek istediklerini hemen hapishaneye yollamazlardı. Muhabere Okulu'na konulduğumu söylemiştim. Bir hafta sonra Yıldırım Bölge'ye götürdüler. Yıldırım Bölge, aske-

ti birliğin olduğu bir yer. Ankara'da Dışkapı'da bulunuyordu. Ama çok iyi hatırlamıyorum yerini şimdi. Orada bir ay kadar kaldım. Sevgi Soysal da Yıldırım Bölge'deydi o zaman. Kitapta, benim saçlarımı tarayıp, ağladığımı anlatmış. Çok iyi bir kadındı, insanın içine ruhuna girerdi. Ben mesafeliyimdir örneğin. Çok güzel bir dostluğumuz, yakınlığımız olmuştu. Sonra onu ayırdılar bizden, karşı koğuşa koydular.

Sağmalcılar Tutukevi'nde

İstanbul'a Sağmalcılar'a gittiğimde arkadaşlar adli tutuklularla birlikte kalıyorlardı. Ankara'dan Ferdane ve ben, bir de Adanalı Nazife Kaya üçümüz İstanbul'a getirildik. Diğer devrimci kadın arkadaşlar da aynı kadınlar koğuşundaydı. Orası işkencelerden sonra bir miktar rahatlatıcı ve eğlenceliydi. Rüçhan'ı Ankara'dan tanıyorum zaten. O da Mahir'lerin davasında yargılanmıştı.

Sağmalcılar'da tek tanıdığımın Rüçhan Manas olduğunu belirtmek isterim. Daha sonra hepsiyle çok iyi dost oldum. Hale Kıyıcı'nın kalbiyle ilgili sorunu vardı. Ruhsal sorunları olanlar vardı bir de, Nazan Alp bu anlamda koğuşun sorunuydu. Deniz'lerin davasından THKO'dan İnci Ataberk vardı. İnci benim çok iyi dostumdu. Füsun Özbilgen'le de orada dost olmuştuk. Füsun'un oğlu Altan, koğuşa geldiğinde bizi darmaduman ederdi. Bir de, aklımda Elif Gönül Tolon'un çok güzel türkü söylediği kalmış. Rüçhan'ın da çok güzel sesi vardı, iyi türkü söylerdi. Sabahları voleybol oynardık, öğleden sonra okuma saatlerimiz olurdu.

Adanalı Kız...

Bir de Adanalı kız vardı. Oraya geldiğimizde bu kız için dediler ki, "bu sizin örgüttenmiş". Mahir'lerle beraber olduğunu söylemiş kız. O kıza işkence etmemişler galiba. Bir de çocuğu vardı kadının. Önce polis zannetmiştik onu. Zaman geçtikçe baktık ki çok cahil, en ufak bir şeyden haberi yok. Yani hiçbir şeyden haberi yok kızcağızın. Türkiye'deki ortamdan etkilenmiş, kendisine böyle bir hikâye uydurmuş. Bir gün koğuşta eğlence yapmıştık. Nazife dediğim Adanalı o kızcağız oryantal yapmıştı. O kadar profesyonel oryantal yapmıştı ki, oradan onun profesyonel bir dansöz olduğunu anlamıştık. O kızcağızı ben sonra Ankara'da gördüm. Kurkluydu, yanında kalantor bir adam vardı ve beni tanıdı

12 Eylül Darmaduman Etti

Ben, 1974 yılı Şubat ayında tahliye oldum... Çıktıktan sonra okula dönmem gerekiyordu. Bu yüzden Ankara'da Muzaffer İlgen'in evinde kaldım bir süre. Okuldan dolayı Düzce'ye ailemin yanına gitmedim. Okulu bitirdim, sonra da iş hayatıma başladım. Çıktıktan sonra herkes kendi yoluna gitti. Bir süre sonra arkadaşlarla görüşmeler de seyrelmeye başladı. Örgütsel bir toparlanma da olmadı zaten. Dağılmıştık, herkes kendini toparlama sürecine girmişti. Yani hayatı devam ettirmeye ilişkin sorumluluklarımıza ağırlık verdik. Derken, 12 Eylül geldi. 12 Eylül zaten darmaduman etti ortalığı. Bizim yaşadıklarımızın misliyle yaşadı bu dönemi birçok insan. En fazla kaçak olabilecek arkadaşları barındırabildik evlerimizde. Kitaplarımıza bile sahip çıkamadık. Her zaman yaşadıklarımıza ve yaptıklarımıza sahip çıktık.

Sonradan neler mi oldu? Kimi evlendi, çoluğu çocuğu oldu, kimisi daha fazla siyasetin içinde oldu. Kimisi de daha çok hayatın akışına kapıldı. Örneğin ben, Sayıştay'a girdim devlet memuru oldum. Sonra İstanbul'a geldim. Şişe Cam'a girip oradan emekli oldum. Bu arada, iki kez evlendim ve ayrıldım. Evlilik ve ayrılıklarımda sıradan insanlar neyi yaşıyorlar, hangi nedenlere dayanıyorlarsa ben de tıpkı onlar gibi yaşadım. Onlardan, yani geleneksel kadınlardan tek farkım yürümeyen evliliği sırf evlilik adına yürütmeyip, doğru olanı yapmam olabilir. Yani bırakma cesaretini gösterme farkı diyelim...

"Mahir'in Nişanlısı"

Çorap söküğü gibi gidiyor tutuklamalar. İşkence, mertlik çemberini kırıyor. Mertlik yetmiyor. Dürüstlük, inanç, atılganlık, yüreklilik yeterli değil işkenceye direnmek için. Nice üstün niteliklerle donansalar da insanların tek başlarına kırabilecekleri bir çember değil bu. Bu, ancak yığınların gücüyle etkisiz kılınabilecek, gittikçe ufalıp gücünü yitirebilecek bir çember.

İşkence çemberi şimdilik Ankara'yı kıskaca almış durumda. Daraldıkça daralıyor. Halkın bastıran gücü değil ama onu sıkıştıran; kendi girdabında daralıyor, ortasına çektiği devrimcileri sırayla ezmeye, yutmaya, yok etmeye daralıyor. Bir doğa afetine dönüşüyor işkence. İnsanı yutan bir girdaba. İnsanlar tek tek girdabın gücü karşısında ne yapabilirler.

Yataklık suçu, en korkutucu, en belalı suçlardan birine dönüştürülüyor bilerek. Öyle ki, kimse kovalananları barındırmasın, en insanca yardım bile göze alınamaz olsun. Eski, bildik bir uygulama. Direnişçilere yardımcı olanları, direnişçiler kadar şiddetle cezalandırmak, hatta direnişçiler adına rastgele vatandaşları cezalandırmak, böylelikle direnişçileri halktan soyutlamak. Yer yer başarı sağlamış bir uygulama.

Ankara'da avlara hayat yok artık. En yakınları bile tutuklanmaya başladı. Saffet Alp'in karısı Nazan, Mahir'in arkadaşı Ülker, Kürt kızı Serdane geliyorlar koğuşa.

Koğuş sanki kontrgerillanın bir uzantısı olmuş. Kopartılması elimizde olmayan bir bağlantı var arada. Horlanmış, bir limon gibi sıkılmış arkadaşlar art arda sürdürüyorlar bu bağlantıyı. Hava gergin. İstesek de şaka yapamaz olduk. Olan kötülükler yetmiyormuş gibi hep daha kötüsünü, daha kötüsünü beklemenin gerginliği içindeyiz. Ne sessizlik saati ne de okumak mümkün. Hızını alamayan, gerginliğini atmak için ya marş söylüyor ya da uzun masanın çevresinde volta atıyor.

Türkan'la birlikte yeni gelenlere yatak hazırlıyoruz. Boş olan ranzaların şilteleri, battaniyeleri is içinde. Onları elimizden geldiğince silkeliyoruz. Bütün ranzaları, sobadan eşit uzaklıkta olacak biçimde dizmeye çabalıyoruz. Türkan harcadığı çabadan soluk soluğa kalıyor. Kaç gündür açlık grevi yeterince yordu onu. Ranzasında sırtüstü uzanıyor. Belli ki kafası arkadaşlarında.

"Tutukluluk çok kötü şey, rezillik" diyor durmadan. Dışarıda, arkadaşlarıyla birlikte ölümü karşılamak için çok şey verebilir. Burada, bu rezil bekleme koğuşunda, arkadaşlarının acı haberini beklemenin gerginliği içinde. İlk günlerdeki gevezeliği suskunluğa dönüştü...

Ülker uzun saçlarını yıkamış. Ondaki temizleme, yıkama isteğinin nedenini anlıyorum. Üstüne hiç çıkmayacak bir pislik sinmiş gibi geliyor ona. Zayıf, ince yüzlü gencecik bir kız. İşyerinden alınıp götürülmüş işkenceye. Poliste adı "Mahir'in nişanlısı"na çıkmış olduğu için, onu tutuklayanlar "Mahir'in adresini bulduk" diye bayram etmişler neredeyse. Bayram içinde yapmışlar işkenceyi. Kıza yapılanları, o bilinen korku filmini yinelemeye gerek yok Adres? Adres? Mahir'ler nerde? Nerde?

Oysa Ülker de bilmiyor bunu. O sırada Mahir'ler Ankara'da değiller. Ülker'in saçları uzun, açık kumral saçlarını örüyorum. Bo-

zuk çalıyor. Yaşadıklarından ötürü değil yalnızca, az önce koğuştakilerden birinin yaptığı eleştiri dokunmuş ona.

"İşkenceye dayanmak gerekir, diye gak guk konuşuyor. Kendi başına gelmemiş ya."

"İşkenceye bu koşullarda dayanılamayacağını anlamak için işkenceden geçmek gerekmez" diyorum.

"Dayanmak isterdim, dayanmalıydım."

Ülker gerçekten koptu kopacak incelikte. İşkence aralarında verilen yemekleri de yememiş. Kapıda bekleyen bir er, arada bağırıyormuş içeri:

"Bunlara bir de yemek veriyorlar, taramalı gitmeli bunları!"

"Su içtim sadece, durmadan su içmek istiyordum. Elektrikten olurmuş böyle."

"Unut" diyorum. "Unut."

"Mümkün mü abla, mümkün mü?"

"Mümkün!"

"Öyle aşağıladılar ki, yalnız eziyet olsa, öyle çirkin şeyler yaptılar, öyle çirkin çirkin sövüp aşağıladılar ki."

"Onlar kendi pis kurallarını uyguluyorlar, senin olmayan kurallar seni acıtabilir, aşağılamaz ama."

Başını gömüyor dizlerine, omuzları sarsılıyor.

Huriye Hanım ranzanın yanında, elinde bir bardak çay. Ancak hayatı bilenlerin edinebileceği bir anlayışlılıkla. Ülker'i asıl üzenin, işkencede geçirdiklerinden çok, "Niye işkenceye dayanamadınız?" diye onu eleştiren Hukuklu kız olduğunu seziyorum.

"Aldırma şu ukalanın laflarına. Hem, üstün insan ideolojisi, faşist ideolojidir." Ülker duruluyor.

"Abla, inanır mısın, en çok da pasta için dövdüler beni."

Ülker, bir gün Mahir'lere pasta götürmüş bunca kovalamaca arasında belki canları çekmiştir, diyerek. İşkencede birinin ağzından almışlar bunu. Hemen Ülker'i yeniden çekmişler sopaya.

"Vay orospu, onlara bir de pasta götürürsün ha!"

Bu dayak, anlaşılır bir dayak. Adamlar Mahir'lere hiç ama hiçbir yadım yapılmasın diye tozu dumana katarken, onlara pasta götürmeye kalkan, incecik Siyasallı kız. Aç halka, "Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler," diyerek, onları hiç umursamadığını gösteren Mari Antuanet gibi, Ülker de haklarında itlaf hükmü çıkmış avlara pasta götürerek, avcıları, işkencecileri takmamış olmuyor mu? Pas-

ta götürmek de, pasta yemek de yılgınlığa fazlasıyla ters düşüyor. "Sizi takmıyorum"un daha açıkçası olur mu?

"Pastayı getirdiğimde, akşam yedi sularıydı. Cihan Alptekin radyonun dibine oturmuş, radyoda bildiri üstüne bildiriler. Cihan, görmeyeli saklana otura iyice şişmanlamış. Yine de tanıyorum onu. Cihan üsteliyor. 'Sahi tanıdın mı?" diye. Şişmanlığı hiç olmazsa kılık değiştirmeye yarasın istiyor.

Radyodaki bildirilerde, Mahir'lere gelen haberlerden, yakalanmalarının gün, hatta an meselesi olduğu belliydi."

"Bunun farkında mıydılar?"

"Olmamaları mümkün mü? Ama belli etmiyorlardı. Pastayı çocuklar gibi yediler. Sonra Cihan durup durup, yahu abiler, bunlar bizim Ankara'da olduğumuzu çaktılar galiba, demesin mi? Gülmüştük çok."

Ülker anlatırken gülemiyoruz. Öyküyü dinleyen kızlardan biri, belki de havayı dağıtmak için soruyor:

"Nasıl pastaydı götürdüğün?"

"Ufak, o ufak pastalardan."

Sevgi Soysal, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*, s.100-102

Nazife Kaya*

Hikâyesini herkesin merak ettiği Adanalı bir kız vardır. Adı Nazife'dir. Nazife'nin sosyal-kültürel durumu bir arada olduğu '68'li kadınlarla arasında -adı konmamış- bir mesafe yaratacaktır. Söz konusu mesafe biraz da, çoğunluğu orta sınıfa ait olan kadınların farkında olmadıkları bir uzaklık olabilir mi? Aynı nedenlerle bir araya gelmiş çoğunluğun arasında bir öteki yani.
Kimse hakkında bir şey bilmemektedir. O da diğer kadınlar gibi "yardım ve yataklık"tan tutuklanmıştır. İçerde oluşuyla ilgili çeşitli rivayetler dile getirilir. Hakkında "pavyonda çalıştığı" ve "dansöz" olduğuna yönelik fısıltılardan başka tam bir bilgi yoktur. Diğer bir yandan da Nazife'nin düşünce ve vücut dili çok farklıdır... Ama bütün siyasi kadınlar onun "sağlam" duruşu konusunda hemfikirdirler. Ancak yine de Nazife'yle ilgili ikircikli duruşları devam eder...

d-2 101, hasımlılar
siyasi kadınlar koğuşu
sağmalcılar/istanbul

yıllar, yıllar geçer ve bir gün ta uzaklardaki bir zamandan bir fotoğraf görürsünüz. yirmili yaşlar. fidan gibi genç kızlar. bayrampaşa cezaevinin siyasi kadınlar koğuşunun avlusu. inadına gülümseyen. "ben iyiyim, merak etmeyin!" diyen yüzler. belli ki "dışarıya" gönderilecek...

rüçhan'ın ölümü nedeni ile internet sayfalarında yayınlanan fotoğraftan bahsediyorum. biri var orada aramızda. ben size onu anlatmak istiyorum.

Adanalı Kız

ilk günlerin kargaşasında kimin, kim olduğunu anlayamazsın. gerçi, hangi gruptan olursa olsun örgütlü kişileri tanırsın. diğerlerini duruşundan, konuşurken kullandığı terminolojiden vs.

selimiye askeri cezaevinden, sağmalcılar cezaevine sevkimiz yapılmıştı. adli tutuklularla aynı koğuşu paylaşırken bizi, d–2 101 hasımlılar siyasi kadınlar koğuşu diye tanımladıkları bir koğuşa nakletmişlerdi. 6–7 kişiyken 256 sanıklı davanın konuklarının gelmesi ile nerdeyse yatacak yer bulunamaz olmuştu. gelenlerin içinde subay eşleri de vardı. thkp-c ile aynı güneşte çamaşır kurutmuş olmakla suçlanan bir yığın insan tutuklanmıştı.

espriyi bir yana bırakırsak gerçekten manzara vahimdi... ziverbey köşkünün ev sahipleri iyi çalışmış, işkencehanelerinin tezgâhından geçmeyen kalmamıştı... kimse tanımıyordu nazife kaya'yı. aramıza karışmış yaşayıp gidiyordu. zaman geçer. her ay gönderilen "tutukluluğun devamına " evrakları da zamanını doldurur. iddianameler dağılır. kimin, kim ve ne olduğuna, en keskin görünenlerin sorulmayanları bile anlattıklarına şahit olduğun bir süreçte savunma hazırlıkları başlar. stres basar insanı. yavuz hırsız ev sahibini bastırır misali herkesin bir "mazereti" vardır.

nazife, ankara'dan filiz yılmaz (eren) ile beraber gelmişti... maltepe askeri cezaevinden firar eden cihan, mahir ve ömer'e yardım ve yataklıktan tutuklanmıştı. bu traji-komik anı sanırım tutuklayanların da ruh halini anlatır, darbecilerin formasyonunu da...

siyasetle hiç alakası olmayan ve ankara'da bir gece kulübünde çalışan nazife'nin bir sevgilisi/dostu vardır. günün birinde adanalı pamuk tüccarı ağa ile tanışınca, eskinin hükmü kalmaz. yeni tanıştığı ağa, çoğunlukla adana'da yaşadığı için, sevgili trafiğini idare eder. adanalı ağa, sık sık ankara'ya gelmeye başlayınca karışıklıklar başlar. trafik karışır. bahaneler yetmez hale gelir. ferasetin de bir sınırı vardır.

mahir'lerin, cihan'ların maltepe cezaevinden firar ettiği günlerdir. gazetelerden cihan'ların firarını okuyunca, eski sevgilisine eve gelmemesini, cezaevinden kaçanların evine zorla girip annesini rehin aldıklarını, 2-3 gün sonra onların gideceklerini, bu zaman diliminde eve uğramamasını sıkı sıkı tembih eder. adamcağız inanır. ancak zaman, muhbir vatandaşlığın itibar gördüğü, teşvik edildiği bir zamandır. adam, doğruca ankara sıkıyönetim komutanlığına gidip ihbarda bulunur. sevgilisini kurtarmak boynunun borcudur

aklınca. her taşın altında firarileri arayan görevliler, cemselere bir bölük askeri doldurup yola çıkarlar.

nazife'nin evi basılır ve adanalı pamuk tüccarı ile beraber gözaltına alınır. malum yerde misafir edilir. adanalı aynı zamanda, nasıl oluyorsa abdestinde-namazında da bir adamdır. her namaz vakti geldiğinde görevlilerden izin istemek için ayağa kalktığında dayak yer. bilinen bir şey vardır, sorguda/işkencede... militanlara kendisinden önce çözülenlerin itirafları; "biz zaten her şeyi biliyoruz. bak ahmet bunu dedi, mehmet şunu dedi, boşuna kendini de bizi de yorma!" metodu, iyi polis-kötü polis klasiği vs uygulanır. konuşan ama örgütsel hiçbir şey söylemeyen ise "acaba"larla doludur. hiçbir şey bilmediği anlaşılana kadar epey işkence çeker. sorgucu için sorun, atlatılma endişesi ile yeni bir bilgiye ulaşabilmek arasındaki gidip gelmelerdir.

filiz'le beraber aynı hücreyi paylaşan nazife'nin anlattıkları/itirafları da fayda etmez ve "(...) bu o..... çocuğu bizi namazla kandırmaya çalışıyor, konuşturamadık da. kaçışı bu organize etmiştir!" diye yapılan işkencelerden bitap düşen adanalı pamuk tüccarının 256 sanıklı thkp-c davasında hazırlık soruşturmasındaki yeri bu hovardalığından kaynaklanıyor.

sanırım bu zamparalık ona çok pahalıya mal olmuştur. şimdi ne yapar, nerede yaşar bilemem ama filiz'le ne zaman buluşsak kulağını bir çınlatırız.

soruşturmayı yürüten askeri savcılar hâkim yarbay naci gür, hâkim yarbay süleyman yıldıran, hâkim yarbay hanefi öncül, dz. hâkim kd. binbaşı irfan avunduk iddianameyi hazırlarken nazife kaya ve adanalı pamuk tüccarından bahsedememiş bile... en azından kovuşturmaya yer olmadığı doğrultusunda iddianamede yer verebilirdi. kovuşturmaya yer olmadığı doğrultusunda 101 kişinin ismi yer alırken, bu komediyi atlamalarının bence tek nedeni; tarihe geçmesini istememeleri.

12 mart darbecilerini, cıa-mossad'ın ne hale düşürdüğüne bir bakın. yalakalık sınır tanımıyor. nazife kaya'nın varlığını ispat edeceğimiz cezaevi avlusunda çekilen fotoğrafa her baktığımda düşüncelere dalar giderim... bizi bu aklı-evveller nasıl esir aldı diye. bu ülkede yaşamadık mı yaşı 17 olup da idam edilenleri? 12 mart–12 eylül darbecilerinin yargılanacağı günü beklerken teker teker göçüp gidiyoruz. bu da çocuklarımıza mirasımız mı olacak? "askeri iç hizmet" geleneği, anayasa'nın hep üstünde mi olacak?

Filiz eren yılmaz; sosyoloji-tiyatro eğitimi aldığından, anlatımlarında mimiklerini çok iyi kullanırdı. nazife; "ben bir yalan söyledim, kaç aydır buradayım. bu adamlar gerçekten çok safmış. anlatılan masala inanıp cemseler dolusu askerlerle evi basıp bizi buralara kadar getirdiler. hadi ben neyse de adanalının hiçbir suçu yok. gerçekten beş vakit namazında, yapılan işkencenin haddi-hesabı yok" derken darbecilerin-işbirlikçilerinin ne kadar zavallı olduğunu kendi dünyasında çözümleyivermişti.

12 mart anlatılırken kim bilir bu anı gibi yazılmadık kaç anı vardır. 12 mart'ın süreci-cezaevi günleri ve sonrasını yazmaya devam edeceğim. matilda gökçeli'nin (yaşar kemal'in eşi) mektuplarında şefika, araru, ateş ve arzu'nun cezaevindeki yaşamlarını anlattıktan sonra "bu isimler kimin kod adı" diye sıkıyönetim görevlilerinin yaptığı soruşturma sonucunda karşılarına çıkan canlılar kimdi biliyor musunuz? tilda'nın sevimli kedileri...

işte bizi bunlar astı, bizi bu soğuk savaş paranoyasına kapılmış zihniyetteki adamlar sokak ortasında kurşunladı, öldürdü, öldürttü. havan topuyla, makineli tüfeklerle bu adamlar yok etti. şimdi gençlikten medet umanlara benden bir uyarı: elinizi genç insanların üzerinden çekin. o gençler akıllandı. siz iktidar olacaksınız diye, siz darbecilik oynayacaksınız diye telef olmayacaklar. hâlâ darbeleri savunan varsa...

Hale Özgür Kıyıcı
"Darbelerden Bir Demet: 12 Mart ve Nazife",
Simurg, 18 Ocak 2009

Nazan Alp

Saffet Alp ve eşi Nazan Alp, İstanbul Kocamustafapaşa'da oturmaktadırlar. O tarihlerde, yani 1971'de, Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman da şehir gerilla eylemleri için İstanbul'dadırlar ve Alp'lerin Kocamustafa'daki evlerine gelirler. Mete Has ve Talip Aksoy'un kaçırılarak fidye istenmesi kararlaştırılmıştır. Alp'lerin evinde bu konuyla ilgili toplanırlar. Olaylar giderek gelişmekte, alınan kararları hayata geçirmek için birtakım hazırlıklar yapmak gerekmektedir... Nazan, eşi Saffet Alp'in Çayanlarla bir araya gelerek konuştukları bazı anlarda hep yanındadır. Böylelikle Nazan, İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılmasından kısmen de olsa haberdar olmuştur. Diğer bir anlatımla, Elrom'un alıkonulduğu yer hakkında da bilgi sahibi olmanın ağırlığını taşımaktadır.

Bu arada, mayıs ayı gelmiştir ve Elrom her yerde aranmaktadır. Radyolardan genel arama yapılacağı anonsları duyulmaktadır. Aynı zamanda bu anonslar, Çayan'ların güvenlik için bulundukları yerden başka bir yere götürülmeleri gerektiği anlamına da gelmektedir... Ancak bir talihsizlik olmuş, Elrom öldürülmüştür. Mahir'in isteği üzerine, Rüçhan Manas, Saffet Alp, Nazan Alp, Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Oktay Etiman ve Kamil Dede bir araya gelirler. Sıkıyönetim ise alarma geçmiştir. Çayan'lar didik didik aranmaktadırlar. Bu arada Alp çifti Ankara'da Selim Özkar'ın evinde gizlenmektedir...

Nazan Alp'in içinde bulunduğu bütün bu olaylar zincirinde, kendisiyle ilgili tutuklama gerekçesi THKP-C Davası İddianamesi'nde şöyle yer alacaktır: "Bu durum karşısında sanığın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını

tağyir ve tehdil veya ilgaya cebren teşebbüs etmek suçunun cebri icra hareketlerinden olan Efraim Elrom'un öldürülmesi fiiline müzaharet ve muavette bulunmak, vasıta tedarik etmek suretiyle maddi fer'i fail olarak iştirak ettiği, bu sebeple de TCK'nun 146/3 maddesini ihlal eylediği netice ve kanaatine varılmıştır..."

Ancak Nazan Sağmalcılar'a gittikten sonra nasıl bir tepki verecektir? Ne yazık ki, "koğuşun en sorunlu" kişisidir... Nazan'ın "sinirleri bozulmuş"tur. Diğer kadınlarla arasına -düşmanca- mesafe koymakla kalmaz, "tuhaf" davranışlar sergiler...

Fotoroman Âşkı Devrimci Olmaya Yetmiyor...

Koğuşun sorunu Nazan. Davranışları tümüyle dengesiz. Tam sessizlik saatinde, ansızın hıçkıra hıçkıra ağlamalar, olduk olmadık zamanda türküler söylerken, havalandırmada polis Suna'yla laubali olup kol kola dolaşmalar. Herkes tedirgin bu durumdan. Ama Nazan, Saffet'in karısı. Her an ya kocasının öldüğü ya da tutuklandığı haberini alabilir. Artık kimse onların sağ ele geçeceğine inanmadığı için, haber ölüm haberi olacak, biliyoruz.

Nazan'ın dengesizliği bu yüzden hoşgörüyle karşılanıyor. Ülker, Nazan'ın işkencedeki tutumundan çok tedirgin olmuş.

Gerçi hepsi konuşmuşlar, bir şeyler söylemek zorunda kalmışlar ama Nazan, ürküntüsünü, yılgınlığını iyice belli ettiği gibi, sonunda laubali de olmuş işkencecilerle.

Onun basitliğini anladılar, bilinç düzeyinin çok düşük olduğunu da.

Nazan, yeşilimsi mavi gözlü, açık kumral, güzel bir kız. Ama her halinde tavrında, bir fotoroman güzeli havası var. Fotoroman âşkı devrimci olmaya yetmiyor.

Nazan kocasını gerçekten sevmiş, ona inanmış olmalı, ama onunla birlikte olduğu süre.

Sonradan Nazan'ın gelişimi, onunla ilgili tedirginliğimizi haklı çıkaracak.

Nazan'ın basitliği, temelsizliği sıkıyönetim görevlilerinin de gözünden kaçmadı. Bunca tutuklu geçti ellerinden, bunca kişiye eziyet ettiler, işkence yaptılar, ama hemen hemen hiçbirini yıldıramadılar. Hemen hemen hiçbirini istedikleri biçimde yoğuramadılar.

Bu bakımdan Nazan gibi temelsiz ve zayıf kişilikleri çabuk sezdiler, oyuncak ettiler kendilerine.

Nazan'ın sonradan, mahkemede, ipsiz sapsız şeyler söylediği, "beni koğuş arkadaşlarımdan ayırın, beni zehirleyip öldürecekler" diye dilekçe üstüne dilekçeler verdiği, deli numaraları yapıp, koğuş arkadaşlarına cehennem hayatları yaşattığı, mahkemede "beni Türklüğümden etmek istiyorlar" diyecek kadar sapıttığı biliniyor. Hatta, şimdi bir polisle evlendiği söylentisi bile yaygın.

Ama o sıralar, bütün bunları bilemezdik. Yine de, Nazan'da hepimizi rahatsız eden bir şey vardı. Ölümü göze almış bir devrimcinin karısıydı; silahlara, eylemlere bulaşmıştı, evet, ama bütün bunlar Nazan'da, değil bir sosyalistte, oldukça tutarlı bir kişide olması gereken niteliklerin bunda olmayışını kapatacak özürler değildi.

Yine havalandırma saati. Suna (polis) kalçalarını sallaya sallaya dolaşıyor. Nazan yine hüngür hüngür ağlıyor.

Hiçbirimizin içinden onu teselli etmek gelmiyor.

Aramızda sessiz bir anlaşma var, yüz vermeyeceğiz Nazan'a.

Kendine gelsin, az adam olsun diye.

Ama biz Nazan'a aldırmıyoruz ya, bu kez Suna, göz ucuyla, "bunlar da insan mı, ne taş kalpli şeyler" dercesine bizi süzerek yaklaşıyor Nazan'a. Nazan'ın koluna giriyor.

Artık bu kadarı fazla. Nazan'ın kendisini toparlayıp, Suna'nın kolundan çıkmasını, silkinmesini bekliyoruz. Bu polis sululuğundan silkinmesini.

Ama Nazan oralı değil. Hüngürtülerini sürdürüyor. Bu kez, başını dayıyor Suna'nın omuzuna. Sanki iki mahalle kızı acıklı bir yerli film seyretmişler, birbirlerini teselli ediyorlar.

Türkan dişlerini sıkıyor. "Döveceğim bu kızı" diyor, "döveceğim."

"Onu iyice eleştirelim" diyor Kazime.

Ama ikisini de yapmayacağız. Yapamayacağız.

Havalandırma bitiyor. Nazan, Suna'nın kolunda giriyor içeri. İkisini uzaktan seyrediyorum. Nazan'la Suna'da ortak bir yön olduğu açık. Sadece biri çirkin, biri güzel.

Suna bize nispet vermiş olmaktan memnun.

Nazan'a dönüp "bir şeye ihtiyacın olursa, ben gelirim, doktor falan" diyor. Kendisini pek anlayışlı bularak.

En zırva konularda bile anamızı ağlatan Suna, Florence Nightingale pozunda.

Koğuş kapısı kapanınca Nazan susup, bu kez marş söylemeye başlıyor.

"Tırlattı galiba" diyor biri. Elimizde değil, acıyoruz. Huriye Hanım, nerden buluşturup buluşturuyor, bir kahve pişiriyor ona.

12 Mart basınının Huriye'nin mesleğini teşhir ederek, devrimcilere çamur atmaya çabalamasındaki ucuzluğu düşünüyorum. Huriye'nin basından da, o resimleri basıp, o resimaltlarını yazanlardan da daha erkek, daha dürüst ve namuslu olduğunu düşünüyorum...

...Haberler dinleniyor soluk alınmadan.

Kızıldere'dekilerin imha edildiklerini, böylece öğreniyoruz.

TRT spikeri, o güzelim sesiyle, tane tane okuyor ölülerin adlarını. "Saffet Alp"in de adı okunuyor. Nazan'ın çığlığı bin parçaya bölüyor sessizliği.

Hep bunu haykırıyor. Yerlere atıyor kendisini. Onu ranzasına yatırıyoruz. Üç kişi. Yüzüne tokatlar atıyoruz. Her şey faydasız, koğuş kapımız dışarıdan yumruklanıyor. Suna'nın sesi.

Kapıya koşuyorum:

"Söyleyin gürültü yapmasınlar" diyor. Kızgınlığımı yutkunup karşılık veriyorum:

"Lütfen üstlerine gitmeyin, ölenlerin yakınları var burda."

Ses gelmiyor kapının dışından.

Sonra, Suna'dan bütün tutukluluğum süresince, ilk ve son olmak üzere bir ricada bulunuyorum.

"Sabah gazetelerini... Ölülerin fotoğrafları basılı olanları ayrı tutun, onları sonra alırız" diyorum.

Suna karşılık vermiyor.

Nazan'ı yatırmışlar, kimi bileklerini ovuyor, kimi kulaklarına teskin edici şeyler fısıldıyor...

...Sabah oluyor. Koğuş kapısının dışında bir tıkırtı duyuyorum. Ardından bir hışırtı. Kapının altından gazeteler atılıveriyor. En başlarında Tercüman gazetesi. Paramparça ölüler baş sayfada. Saffet Alp'in parçalanmış başı da.

"Alacağın olsun Suna" diye bağırıyorum...

"Söyle O Albay Babana..."

Suna daha geçen yaz başlamıştı polisliğini ispata. O zamandan beri sertleşen havalar düşünülürse, polisliği daha da artmış olmalı.

Esmer tenli, kara kuru bir kız Suna. Evli değil. Sıkıyönetim görevlileri arasından bir koca arıyor kendine. Kirpiklerine sürdüğü bir ton rimelle üniforması hiç uyuşmuyor birbirine. Gerçek bir polisten çok, gezginci tiyatroda polis rolüne çıkmış bir mahalle kızına benziyor...

Polis Suna, bizim eski koğuşun tam karşısına düşen gözaltı koğuşunun kapısını açmadan önce tabancasının kılıfını açtı. Her zamanki arsız ve pişkin tavrının yerine, bir çekingenlik gelmiş üstüne.

Bu koğuşa taktığı "azılılar" yaftasından yine kendisi etkilenmişe benziyor.

Geçen yaz kaldığım koğuşa, eskiden oturmuş olduğum eve bakar gibi bakıyorum. Suna aklımın orda olduğunu sezmemeli. Yoksa öldür Allah beni o koğuşa koymazlar. Tutukevleri yönetiminin pek özen gösterdiği bir şey de, arkadaşları, kardeşleri, hatta analarla kızları ayrı ayrı koğuşlara koymak. Yalnız eziyet olsun diye değil elbet. Koğuşlarda bütünlük havası olmasın da, yeri gelince direnemesinler diye.

Hoş, benim eski koğuşun sakinleri değişmiş olmalı. Oya'yla Sema tahliye oldular. Behice Hanım da tahliye oldu. Ama Mehtap'la Sevim hâlâ oradalar, biliyorum.

Suna koğuş kapısının zincirlerini, sürgüsünü açtı. Koğuştan içeri girmedi. Benim girmemi bekliyor.

İçeri girmemle kapıyı ardımdan kapatacakken ufacık tefecik bir kız dikildi karşımıza.

"Söyle o albay babana, yarın buraya odun kömür göndermezse bütün yastıkları, battaniyeleri falan yakacağız."

"Onlar demirbaş" diyor Suna. Sesindeki ürküntüyü bastırmaya çalışarak.

"Demirbaşmış, söyle o albayına, bize odun göndermezse, burada ne varsa yakacağız."

Suna, kararsız, durakalmış. Boyu, Suna'nınkinin yarısı kadar olan miniminnacık kızsa, makineli tüfek gibi konuşuyor.

"Bana bak, buraya kendi keyfimizle gelmedik biz, böyle giderse donacağım. Donmuş adam ağır olur, sonra asamazlar. Böyle söyle albay babana e mi?"

Sonra Suna'yı dışarı itercesine kapadı kapıyı.

"Hadi yallah, odun getirmeden buraya ayak basarsan, seni de yakarım. Nasıl olsa idamlığız, sayende cennete gideriz."

Suna zincirleri kaparken de kahkahayı bastı ufaklık.

Karşımdaki o kadar ufacık, çocuk gibi komik bir kız ki, polis Suna'nın nasıl olup da ondan korkabildiğine şaşmış kalmışım.

Küçük kız kendini tanıttı:

"Ben Türkan Sabuncu, kusura bakmayın, ama şu karı sinirimi bozuyor. Her gün gelip lak lak laubaliliğe kalkıyordu, çareyi 'nasıl olsa idamlığız seni tepeleriz' diye korkutmakta bulduk. Şimdi başımız rahat, içeri adımını bile atamıyor."...

Sevgi Soysal, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*,
s. 73-79, 104-106, 114-116

Nazan Alp

Hatice Alankuş

Bir önceki ayın pastırma sıcakları bitmiş, soğuk kendini iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştır. 1971 yılının Kasım ayının ortalarıdır. Bu günlerde, Levent'te oturan yeni evli genç mimar çift Hatice-Ahmet Alankuş'un evlerine arkadaşları Mehmet İncili bir süre kalması için Yusuf Küpeli'yi getirir. Ama ardından başka konuklar da gelecektir... Mahir Çayan ve arkadaşları Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçmışlar her yerde aranmaktadırlar. Alankuş'ların evi güvenlidir. Böylelikle Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Ziya Yılmaz ve Ulaş Bardakçı bir buçuk ay kadar bu evde kalırlar. Herhangi bir ev baskını olasılığına karşı önlem almak için de evin zeminine gizlenme çukuru kazmışlardır.
Ancak her yerde didik didik aranan Çayan ve arkadaşları için tatbikatlar düzenlenmektedir. Bunlardan biri de "Fırtına 1 tatbikatı"dır. Alankuş'ların kapısını çalan tatbikatçılar, içeri girip etrafı şöyle bir kolaçan ederler. Tabii genç çiftten başka kimseyi göremezler... Bu arada, Mahir Çayan'ın Ankara'ya gitmesi gerekmektedir. Çayan sandık içinde Ankara'ya taşınır...
Böylelikle, Hatice Alankuş da mahkeme dosyalarında "Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'nde üyelik sıfatı iktisap eden sanığın, fiili ile TCK'nun 141/5. Maddesini ihlal eylediği neticesine varılmıştır..." şeklindeki ifadesiyle yerini alacaktır. Ancak...

Bitmeyen Yas...

Hatice Alankuş'la karşılaşma olanağım ne yazık ki –hiçbir zaman– olmayacak. Koğuştaki kadınlar arasında "güzel Hatice" sıfatıyla öne çıkan Hatice Alankuş'un en belirgin özelliği fizi-

ki güzelliği değil elbette. Bir içmimar olan Alankuş, cesareti ve özenli kişiliğiyle de arkadaşları tarafından takdir edilen birisi. İki yandan bağladığı saçlarıyla, çömelmiş, en sağ başta duruyor. Çok değil, resmin çekildiği tarihten birkaç ay sonra çok büyük şeyler olacak. Koğuşta bulunan herkes, cezaevi yönetimi tarafından başlarına gelecek her şeye hazırlıklı aslında. İşkence ve cezaevi koşullarının bünyelerinde yarattığı tahribatın yanı sıra, söz konusu bileşenlerin neden olduğu travmaya da hazırlıklılar, hepsini yaşayarak biliyorlar zaten. Resme yansıyan tebessümler, baş etmeye çalıştıkları zorlukları gizlemeyip, tüm bunlara meydan okusa da, asıl travmanın "güzel Hatice"nin dramıyla geleceğini henüz bilmiyorlar ama.

Bir gün Hatice'nin karnı ağrımaya başlayacaktır. Basit bir karın ağrısı da olabilir. Ama ağrı tüm şiddetiyle devam edecektir. Hatice arkadaşları tarafından hemen cezaevi doktoruna gösterilir. Doktor, Hatice'yi şöyle bir muayene ettikten sonra, bazı ilaçlar verip gönderir. İlaçlar işe yaramadığı gibi Hatice'nin ağrıları artarak devam eder. Arkadaşlarının yardımıyla Hatice tekrar revire çıkarılır, doktorun davranışı ve söylediklerinde bir değişiklik olmaz, "bir şeyi yok" der ve yine geri gönderilir. Bakan doktorların hepsi sözleşmişçesine "basit bir ağrı" demenin ötesine geçmezler. Günler geçer, Hatice Alankuş'un ağrısı dayanma sınırlarını aşacak denli şiddetlenir. Koğuştaki tüm kadınlar isyan etmektedir. Hatice'nin ciddi bir tedaviye ihtiyacı vardır. Bu sefer de kadınlar Hatice'nin hastaneye kaldırılması için, yemekleri reddetme dahil, tüm protesto imkânlarını kullanırlar. Nihayet Hatice'nin hastaneye gönderilmesini başarmışlardır. Ama kısa bir süre sonra hastane de Hatice'yi geri gönderir. Orada da aynı yaklaşım sergilenmiştir. Onlar da "bir şeyi yok" demişlerdir. Aspirin, ağrı kesici gibi ilaçlar vermişlerdir sadece. Bu arada Hatice erimiş, "kuş kadar" kalmıştır. Kadınların birçoğu rahatlıkla kucağına alıp onu oradan oraya taşıyabilmektedirler.

"Bir Şeyi Yok..."

Cezaevinin tavrı bellidir. Hatice'nin ölmesi istenmektedir. Bunun farkında olan kadınlar, "bir şeyi yok" diyen doktorun üzerine yürürler. Doktor hiç umursamadan pişkin pişkin neredeyse gülerek oradan uzaklaşır. Cezaevi yönetimi ve görevlileri ağız birli-

ği etmiş gibilerdir. Tedavi edilmeyen bir hasta için oldukça uzun olabilecek bir zaman geçmiştir. Hatice Alankuş, bir gün "simsiyah, kan gibi" bir şeyler kusar, kusar... Kimse konuşmaz, konuşamaz... Çok uzun bir sessizlik başlar, çok uzun... Bu sessizlik "Akgül Teyze"nin sessizliği, bitmeyen yası olacaktır...

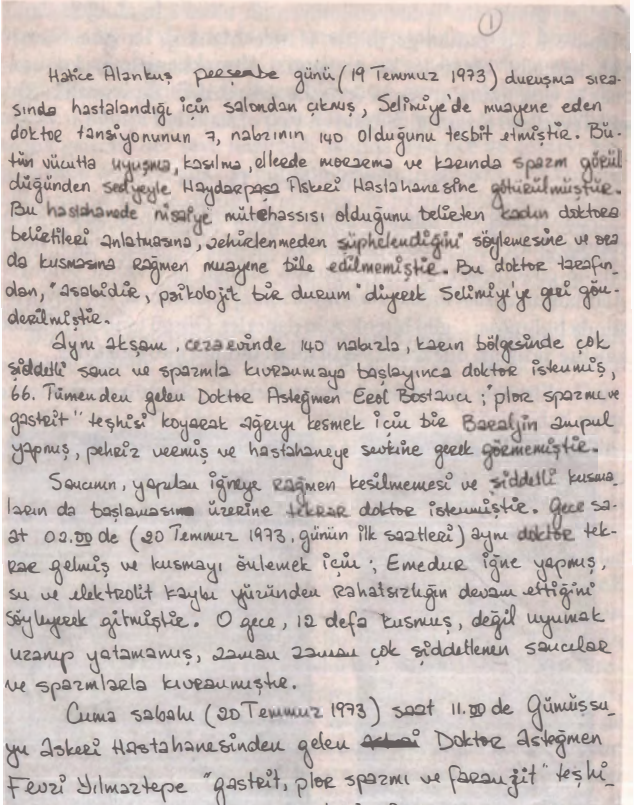
Ve Salı Günü Öğleye Doğru...

Hatice Alankuş bile bile ölüme gönderilmiştir. Sorumluların yargılanması için birçok girişimde bulunulur. Ama değil yargı önüne çıkarılması, bir sorumlunun olduğu bile kabul edilmez. Alankuş'un cezaevindeki arkadaşları şikâyet dilekçesi, suç duyurusunda bulunma... gibi birçok yolu denerler. Görgü tanıkları olarak kaleme aldıkları dilekçede yaşananları olduğu gibi anlatırlar.

Hatice Alankuş

(1)

Hatice Alankuş perşembe günü (19 Temmuz 1973) duruşma sırasında hastalandığı için salondan çıkmış, Selimiye'de muayene eden doktor tansiyonunun 7, nabzının 140 olduğunu tesbit etmiştir. Bütün vücutta uyuşma, kasılma, ellerde mosmora ve kısa süre sonra spazm görüldüğünden sedyeyle Haydarpaşa Askeri Hastahanesine götürülmüştür. Bu hastahanede nisaiye mütehassısı olduğunu belirten kadın doktora belirtileri anlatmasına, sebebini sormadan şüphelendiğini söylemesine ve sesi de kısmasına rağmen muayene bile edilmemiştir. Bu doktor tarafından, "asabidir, psikolojik bir durum" diyerek Selimiye'ye geri gönderilmiştir.

Aynı akşam, cezaevinde 140 nabızla, kısa bölgesinde çok şiddetli sancı ve spazmla kıvranmaya başlayınca doktor istenmiş, 66. Tümenden gelen Doktor Asteğmen Esat Bostancı; "plor spazmı ve gastrit" teşhisi koyarak ağrıyı kesmek için bir Baraljin ampul yapmış, peheriz vermiş ve hastahaneye sevkine gerek görmemiştir.

Sancının, yapılan iğneye rağmen kesilmemesi ve şiddetli kusmaların da başlamasına üzerine tekrar doktor istenmiştir. Gece saat 02.00 de (20 Temmuz 1973, günün ilk saatleri) aynı doktor tekrar gelmiş ve kusmayı önlemek için; Emedur iğne yapmış, su ve elektrolit kaybı yüzünden rahatsızlığın devam ettiğini söyleyerek gitmiştir. O gece, 12 defa kusmuş, değil uyumak uzanıp yatamamış, zaman zaman çok şiddetlenen sancılar ve spazmlarla kıvranmıştır.

Cuma sabahı (20 Temmuz 1973) saat 11.00 de Gümüşsuyu Askeri Hastahanesinden gelen ~~asteri~~ Doktor Asteğmen Fevzi Yılmaztepe "gastrit, plor spazmı ve paroksizit" teşhisi koyarak, ağrı kesici iğnelerin paroksizit yüzünden

(Devamı yan sayfada.)

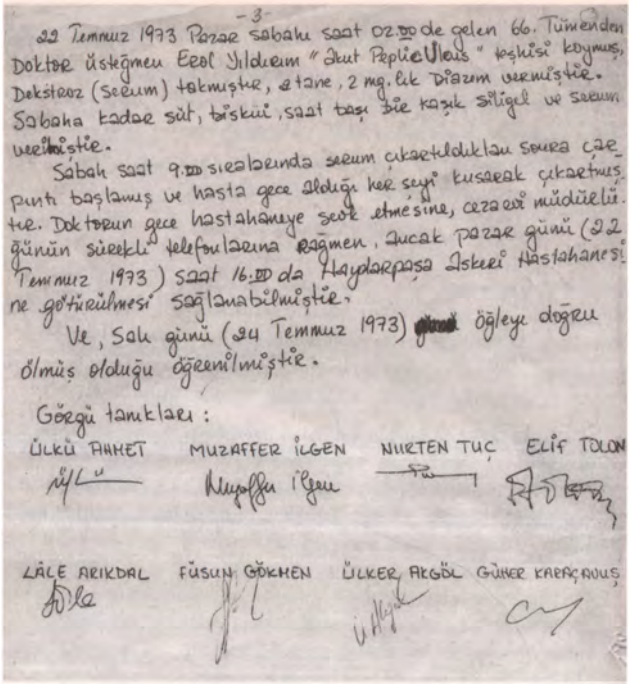
etkisiz kaldığını söylemiş, buna karşı 1.000.000 ünitelik penisilin yapmış, Epidosin, Emedure ve Busco (ağrı kesici) ampullerini yapmak üzere vermiş, hastahaneye sevkine gerek görmemiştir. Reçeteye Epidosin (dozaj), Calciparanak (efervesan tablet), Mexoforme (tablet), Entee-sal (dozaj), Coral (damla), Atrapo (damla) yazarak bir hafta istirahat vermiştir.

Cuma günü akşama kadar sancı, kusma, yüksek nabız (100-140) ve 37,5 ateş devam etmiş. İğnelse yapılıp ilaçlar verildiği halde hiç bir iyileşme görülmemiştir. Ayrıca ağızdan aldığı her şeyi ve ilaçları hemen çıkarmıştır. Tekrar doktor istenmiş, gece saat 22.00 sularında 66. Tümenden gelen doktor Asteğmen Emin Türkalp'e hastalığın seyri anlatılmış "rotabl kolera" teşhisi ile hastahaneye sevk raporu alınmıştır.

Rapor, cezaevi müdürlüğünün cumartesi günü, 21 Temmuz 1973 tarih ve 73/17603 sayılı yazısıyla Sıkıyönetim Adli Müşavirliğine gönderilmiştir. Bu süre içinde, bütün belirtiler şiddetlenerek devam etmiş, su kayıp ve zayıflama hastayı gözle görülür biçimde bitkinleştirmiştir.

Durumu gören cezaevi görevlilerinin Adli müşavirlikle yaptığı telefon konuşmalarından sonra, Hatice Alaatus cumartesi günü öğlede Gümüşsuyu Askeri Hastahanesine götürülmüştür. Muayene eden gastroloq doktor verdiği raporda "akut gastrit" teşhisi koymuş, pekmez vermiş (sütlaç, muhallebi, açık çay, ızgara et püre) bir hafta sonra kontrolda gönderilmesini uygun görmüş, Antol (hap) Silikol (suspansiyon) Emedure (fiil), Bejektal (ampul vererek cezaevine geri gönderilmiştir. Bu ilaçlar ve pekmez uygulandığı halde, hasta her aldığını kusmuş ve bütün belirtiler eksilmeden sürmüş, bu yüzden yeniden doktor istenmiştir.

(Devamı yan sayfada.)

-3-

22 Temmuz 1973 Pazar sabahı saat 02.00'de gelen 66. Tümenden Doktor üsteğmen Ecel Yıldırım "Akut Peptik Ülkus" teşhisi koymuş, Dekstroz (serum) takmıştır, 2 tane, 2 mg.lik Diazem vermiştir. Sabaha kadar süt, biskü, saat başı bir kaşık siligel ve serum verilmiştir.

Sabah saat 9.00 sıralarında serum çıkartıldıktan sonra çaput bağlamış ve hasta gece aldığı her şeyi kusarak çıkartmıştır. Doktorun gece hastahaneye sevk etmesine, cezaevi müdürlüğünün sürekli telefonlarına rağmen, ancak pazar günü (22 Temmuz 1973) saat 16.00'da Haydarpaşa Askeri Hastahanesine götürülmesi sağlanabilmiştir.

Ve, Salı günü (24 Temmuz 1973) öğleye doğru ölmüş olduğu öğrenilmiştir.

Görgü tanıkları :

ÜLKÜ AHMET — MUZAFFER İLGEN — NURTEN TUÇ — ELİF TOLON

LÂLE ARIKDAL — FÜSUN GÖKHEN — ÜLKER ATEGÖL — GÜNER KARAÇAVUŞ

Hatice Alankuş'un sağlık desteği alamadığına ve cezaevi yetkililerinin duyarsızlığı ve kasti hareketlerine ilişkin arkadaşlarının mahkemeye verdiği dilekçe.

Akgül Yulkaslan

Akgül Yulkaslan, kızı Hatice'nin sadece annesi değil, en yakın dostudur. Kuşkusuz genç bir anne olmasının da bunda etkisi vardır. Ama Akgül Yulkaslan, aynı zamanda çağın sorunlarına da duyarlı bir kişiliğe sahiptir. 1970'lerin toplumsal ortamını, gençliğin başkaldırısını ilgiyle izlemektedir. Henüz yirmili yaşlarında olan kızı Hatice bir içmimardır. Kendisi gibi mimar olan Ahmet Alankuş'la evlenmiştir. Akgül Hanım, tıpkı kızı gibi damadını da sevmekte ve onların siyasal-toplumsal eğilimlerine saygı duymaktadır. Son zamanlarda da genç çiftin Levent'teki evlerine daha sık gider olmuştur.

Maltepe Cezaevi'nden kaçan Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna'nın evde olmalarından kızı ve damadı adına endişe duymaktadır. Ama evde saklananlar için de aynı endişeyi duymadığı söylenemez. Bu yüzden, günlük ihtiyaçlarına yardımcı olmak için elinden ne geliyorsa yapar...

Yulkaslan'ın yaşadığı bu özel süreç, "THKP-C davası sanıkları arasında yer alarak, Sağmalcılar Cezaevi'ne konulmasına neden olacaktır. Tutukluk sürecini formüle eden ifade ise dosyalarda şöyle yer alacaktır; "TCK'nun 146/1 maddesini ihlalden dolayı yargılanmakta iken Askeri Ceza ve Tutukevinden 29 Kasım 1971 günü firar eden Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna'nın hükümet makamlarınca arandıklarını bilmesine rağmen haber vermemek ve gizlenmelerine yardım etmek suretiyle TCK'nun 296/1 maddesini ihlal ettiği neticesine varılmıştır..."

Yaşadığı çağa duyarlı bir insan olarak Akgül Yulkaslan, "bugün de gelseler yardımı esirgemezdim" dediği

Çayan ve arkadaşlarının kızının evinde saklandıkları için onlara yardımcı olmaktan asla pişman değildir. Ancak, bile bile ölüme terk edilen "dünyalar güzeli" kızı Hatice'yi koruyamadığını düşünerek, acı çekmektedir. Doksan beş yaşında olan Yulkaslan, denilebilir ki hayatı elinden alınan Hatice için yaşamaktadır...

Adam Erken Geldi, Bilge Panikledi

Mahir'ler Maltepe Cezaevi'nden tünel kazıp kaçtıktan sonra birçok evde gizlenmek zorunda kalacaklardır. Ancak uzun süre kalabilecekleri ev(ler) bulmaları çok zordur. Gittikleri bazı evlerden –ev sahiplerinin– güvenlik kaygıları nedeniyle ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu evlerden biri de Bilge Saka'nın evidir. Ardından da Akgül Teyzenin kızının evine gideceklerdir. Onları Akgül Teyze karşılayacaktır. Zaten bu durum kadınların hemen hemen hepsinin "yardım ve yataklık" gerekçesiyle tutuklanmasının nedenlerinin başında gelmektedir. Ancak, Akgül Teyzenin onları beklediği Hatice Alankuş'ların Levent'teki evine gitmeden önce bir hayli badire atlatan Mahir'ler, en son vukuatı da Bilge Saka'nın evinde yaşarlar.

...Tahminimce bir buçuk kilometre kadar yürüdük ve Bilge Saka'nın evine geldik. Baktık bahçeli, güzel bir ev. Müstakil, içi de kocaman, mutfağı modern, odaları geniş, havadar bir ev. O zamanlar Florya henüz yapılaşmamış, doğal, ağaçlı bir bölge. Yani tam yaşanılacak yerlerden bir tanesi! Yüzümüz gülmüştü tabii, onca badireden sonra güzel gelmişti o ortam. Ben Florya'ya daha önce 1963 senesinde gelmiştim bir vesileyle. Şimdi 1971 senesi olmuş ama hiç bozulmamıştı, halen çok güzeldi.

Neyse Bilge karşıladı bizi, oturduk biraz nefes aldık. Ben Bilge'yi tanımıyordum. Mahir ve Ulaş tanıyorlardı sanıyorum ama onlar da en fazla birkaç kez görmüş olsalar gerek ki samimiyet sınırlı. Asıl İstanbul'daki diğer arkadaşlar tanıyor yani bizi koordine eden arkadaşlar. Daha sonra Baykara da gelmişti eve. Yarım saat kadar sonra Baykara gitmek için kalktığında Mahir, "Bir dakika beklesene" dedi. Bilge'den kalem aldı, cebinden bir kâğıt çıkardı. Üstüne "eski yoldaşlara" yazıp Baykara'ya verdi notu. "Arkadaşlara bunu gönderiyorum" dedi. Ne yazdığını, notu kimlere gönderdiğini tahmin ettim, Mahir'e itiraz etmiş, "Şimdi sırası mı, daha yeni geldik, bak bir sürü badire atlattık, daha bizim durumumuz net değil,

bu tartışmanın başlatılması için şimdi doğru zaman mı?" dedim. Ulaş da "şimdi yapmayalım" dedi. Mahir bunun üstüne "Evet arkadaşlar doğru yapıyorum" dedi. Ulaş da ben de "Peki" dedik. Bilge ve Mustafa'nın yanında tartışma yapmak istemedik. Baykara aldı notu gitti. Kopuş orada başlamıştı yani. "Eski yoldaşlara" hitaplı bir notu görünce diğerleri durumu anlayacaklardı. Öyle de olmuş. Bu "Eski yoldaşlara" hitaplı notun içeriğini daha sonra anlatayım.

Neyse, aslında Bilge'nin evini Ankara'ya geçiş için düşünmüştük. Bilge'nin abisi de Ankara'daydı o sıra, gelene kadar evde kalacaktık ama öyle olmadı. Adam erken geldi, eve vardığımız günün akşamına gelecekmiş, Bilge'ye telefon açmıştı sanıyorum. Tabii Bilge panikledi, biz de onu sakinleştirmek için, sanki adamı biz tanıyormuşuz gibi "Yahu bir şey olmaz, anlayışla karşılar" dedik! Derken adam geldi, içeri girdi. Biz salondayız, ayakta bekliyoruz. Kısa boylu bir arkadaştı, girdi salona doğru, baktı bize şöyle bir... Hiçbir şey demeden sağ taraftaki odaya girdi, salondan giriliyordu odaya. Kendisini attı somyanın üstüne, bayılacak gibi. Bilge gitti hemen yanına önce, biz de peşinden koştuk. "Ne oldu, bir rahatsızlığınız mı var?" diye üşüştük adamın üstüne. Rengi atmış adamın ama hasta olduğunu düşündük, sanki orada olmamız normal bir şeymiş gibi, bu da bizim saflığımız. Adam da "Ne rahatsızlığı" diye bağırdı. "Ben sizin afişlerinizi görüyordum her yanda, suratlarınızı görmeyeyim diye yüzümü çeviriyordum. Afişlerine bakmak istemediğim adamlar evime girmişler, nasıl bir belaya düştüm ben" diye adam iyice kötü oldu, ağladı ağlayacak bir yandan da. Tabii biz buz gibi olduk, odadan çıktık. Baktık, durum tehlikeli hemen Bilge ile konuştuk, "Akşama kadar durup gideceğiz" dedik.

Arkadaşlara haber ulaştırdık yine, "Bizi bir biçimiyle buradan ivedilikle nakledin" diye. Durabilecek durumumuz yok, gözümüz de adamın üzerinde, o da, biz de tedirginiz. O da susuyor, biz de. Bir müddet sonra haber geldi bu akşam mümkün değil, en erken yarın sabah, bir ihtimal de yarın akşama kadar nakil olabilirsiniz. Durumu anlattık Bilge'ye, o da konuştu abisiyle. "Bu akşam son, yarın kesinlikle istemiyorum bunları" demiş.

Bizim arkadaşlar da hemen yeni yer ayarlamaya girişmişler. Mehmet İncili, Levent'te bir ev bulmuş, gelip "Tamam" dedi, planımızı yaptık. "Triportör ile nakledeceğiz sizi, bir de eskort ayarladık çünkü dışarıda yer yerinden oynadı, polis her yeri tutuyor." "Peki"

dedik. Bu arada ev sahibi arkadaş çok tedirgin, çünkü gözümüz üzerinde, her hareketini izliyoruz. Böylece o günü de devirdik.

Sabah saatlerinde Bilge'nin abisi geldi, "Sizi artık istemiyorum, öğlen olmadan evden çıkın, yoksa sizi ihbar etmek durumunda kalacağım" dedi. Mahir de "Bunu yapmanızı hiç tavsiye etmem, kötü olur sonuçları" dedi. Aslında adamın ihbar edeceği yok, bizi tehdit ederek gidişimizi hızlandırmaya çalışıyor. Yani aslında adam kendince haklı, çünkü onun evinde yakalanmamız durumunda başına geleceği biliyor, avukat bir de adam. Öte yandan, bizim de çaremiz yok, Mahir tekrar ama kibarca uyardı adamı, "İhbar filan düşünmeyin" dedi. Neyse ki orada durum daha kötüye dönmedi. Bu konuşmanın akabinde Mustafa Baykara geldi, teker teker çıkıp arabaya bindik. Plana göre o saatten akşama kadar triportörde bekleyeceğiz, o araçların da alanı ufacıktır. Sıkışarak bindik sonra tenha bir sokağa çektiler triportörü, orada beklemeye başladık. Bir süre öyle balık istifi durduktan sonra aklımız başımıza geldi, "Ne yapıyoruz biz" dedik. Triportörün üstü tenteden, yani ses geçiriyor. Sokaktan birisi geçerken hasbelkader öksürsek duyulmaması mümkün değil. Sonra hafif kolumuzu, bacağımızı oynatsak triportör zelzele olmuş gibi sallanıyor. Durduk yere dikkat çekiyoruz aslında, "Bilge'lerin eve geri dönelim" dedik sonra, herifin duruşması vardı, oraya gitmiştir zaten diye düşündük. Hem gün ilerledikçe sokaktan geçenler de artıyor, hepten sıkıntılı oluyor durum. Derken Bilge'nin eve geri girdik. Tahmin ettiğimiz gibi, biz evden çıkınca adam da gitmiş. Akşam çökene kadar orada bekledik yine. Bilge de aslında çıkacakmış ama içi rahat etmemiş, evde beklemiş. İyi ki de beklemiş.

Misafir Gibi Tarif etmişler, Hem de Sayı Vermeden...

Saat sekiz gibi olsa gerek, tekrar bindik o lanet triportöre. İncili, triportörü sürüyor, başka bir arkadaş da arkadan arabayla geliyor. Sanıyorum Baykara sürüyordu arabayı. Öylece başka bir eve geçtik. İncili triportörün arka tarafı merdivenlere gelecek şekilde park etti. Önce inip kontrol etti ortalığı, sonra bizi birer birer içeri aldı. O ev de güzeldi, kocaman bahçesi vardı. Eve girdik ama evde bir teyze var, hayretler içinde bize bakıyor! Meğer gittiğimiz eve kaç kişi gideceğimizi, kim olduğumuzu daha söylememişler. Misafir gibi tarif etmişler, hem de sayı vermeden. Ev sahibesi de "o zaman annemi

çağırayım" demiş, yardımcı olur diye. O teyzenin ismi Akgül'dü. O kadar adamı görünce Akgül Hanım'ın hayreti aktı [uyandı] tabii. Kocaman herifler, teker teker eve giriyor. En son ben girmiştim eve, teyze önce bana baktı sonra kapıya, baktı gelen giden yok hemen toparladı durumu, hayretini atlattı. Biz öyle duruyoruz, o da "çay koyayım ben" dedi. Bize bozulmadı; sual de etmedi. Çay yaptı, çorba yaptı, şahane yemekler filan hazırlamış. Biz bir güzel yedik, içtik. Akgül Teyze de biz yedikçe mutlu oldu, sıkıntılı olduğumuz her halimizden belli ama üzerimize gelmedi. Bir güzel yedirdi, içirdi. Yemekten sonra Mehmet İncili gitti, ardında da Ahmet ile Hatice (Alankuş) geldiler, Akgül Teyze zaten Hatice'nin annesiydi. O evde kaldığımız süre boyunca iyi baktılar bize.

O evde ilk defa kod isimler oluşturmuştuk, Mahir'i "Hasan" yapmıştık, Ulaş'ı "Ali", ben de "Memduh" olmuştum. Kamuflaj malzemeleri de temin etmiştik. Peruk, takma bıyık filan gibi şeyler. Bir yandan da yeni hüviyetler çıkartmaya çalışıyoruz, arkadaşlar ayarladı o işi. Yeni yüzlerimizi de o hüviyetlerdeki fotoğraflara göre ayarlamaya çalışıyoruz. Bunun yanı sıra silah da temin ettik, tabanca başta olmak üzere bombalar, fünyeler vb... Bir sürü ateşli silah getirilmişti oraya ama çoğu çalışmıyordu. Silahların bir kısmını tedarik etmiştik ama asıl mühimmatı sonra elde etmiştik. Yani o evde kaldığımız sürece hem çok iyi misafir edildik hem de hazırlıklarımızı tamamlayabilmiştik...

Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Notabene Yay., s, 212-216-217

Akgül Yulkaslan

Sonsöz

Her ne kadar bu bölümün başlığı "sonsöz" olsa da, sözcüklerin bitmek bir yana, eksik kaldığını belirtmek isterim. Bu çalışma, kapitalizmin –bugün olduğu gibi– henüz (Türkiye'de) gemi azıya almadığı 1960'ların siyasallaşmış kadın portrelerinden bazılarını –ancak– kapsayabildi. Bu da yakın sosyal-siyasal tarihe çok küçük bir görme deliği açmış olabilir. Ama küçük bir delikten geniş alanların görüldüğünü de unutmamak gerekir.

Fotoğraftaki portrelerin çerçevelendikleri sınırları zorladıklarını biliyorum. Dünden bugüne, bugünden yarına akan, iç içe geçen olaylar ve olguların bu dar kapsamlı anlatıma itiraz ettiklerini, daha iyi anlaşılmak için kendilerini dayattıklarını hisseder gibi oluyorum. Zira sadece kadın karakterlerin yer aldığı bu çerçeve, "kadınların tarihinin, cinsiyetlerin tarihi" olduğu fikrinde ısrar ediyor...

Örneğin, Esra Koç, "*Kadın hep sempatizan*" diyor: *Erkekler kantinde, yakın kahvelerde, meyhane ve evlerde "Ülke nasıl kurtulur?" diye tartışıyorlar. Bu dünya bize uzak, erkek dünyası... Üniversite hayatım boyuncu bütün eylemlere katıldım ama sempatizan oldum, zaten üniversitede kadınlar için başka bir konum da yoktu. İstanbul ve Ankara'daki önder kadınların adlarını gazetelerden okudukça etkileniyorduk. Sürekli göz önünde olan üç-beş kız arkadaş korkutucu derecede erkeksi davranır, hep beraber gezerler, bizim gibi "hafif" kızları yanlarına yaklaştırmazlardı. Politik gruplaşmalarda kadınlar vardı ama bilinçli politik tercihler yaptıklarından emin değilim. Dostluk, arkadaşlık, fiziksel etken de mutlaka belirleyici etkendi bu tercihlerde. Ali'nin arkadaşı, Veli'nin arkadaşı gibi tanımlanmak iyi gelmiyordu bana. Kadınların konumu bir tür yardımcılık gibiydi. Mesela, işgal, afişleme ya da başka nedenlerle*

sabahlayan erkek arkadaşlarımıza sandviçler götürür, kaçırdıkları derslerin notlarını verirdik, hatta yoklamalarda imzalarını atardık. İleriki yıllarda bu "destek" meselesinin öneminin teorize edildiği acı bir dönem yaşadım.

Bu kadınlık durumunu sorgulamamda çok önemli bir rol oynadı. Ama '68'lerde kadınlarla erkeklerin eşit olmasının kadınların kendini geliştirmesiyle sağlanabileceğini düşünüyordum. Kendimi bilgi düzeyi olarak da eylem örgütleyecek, konuşma yapacak yetkinlikte görmüyordum... Daha güzel bir dünya! Bu devrim miydi? Bilmiyordum, bilmiyorduk. Amerikalıların savaşa karşı, Vietnamlılar için yürümeleri beni çok etkilemişti. Bütün dünyada bir kalkışma vardı. O yıllardaki en önemli duygum direnç ve umuttur. Kendine güvenmeyi, kafa tutmayı, "hayır" diyebilmeyi öğrendim. Ötekini görmeyi ve duymayı öğrendim. Soru sormayı, "Neden" demeyi, inatla takip etmenin önemini öğrendim. Sistemi sarsabileceğimi keşfettim, kendimi keşfettim, topluca güçlü olduğumuzu ama tek tek de değerli olduğumuzu kavradım. "Biz" derken, "ben" de demem gerektiğini aksi takdirde eksik kalacağımı kavradım. Benim yolculuğum 1968 ile başladı...

Nadire Mater, *Sokak Güzeldir*, s.163-164

Bir de toplumsal tarihin gerçek sahipleri tarafından korunması gerekliliği var tabii. Egemen güçlerin, sosyal tarihsel zenginliği asıl öznelerinden koparark kendine göre biçimlediği, bunu da baskıcı, zorba, ataerkil... yanını gizlemek için nasıl kullandığı bilinen bir gerçek. İnsanlığın önemli tarihsel dönemeçlerinden biri olan '68 hareketinin de, –tıpkı diğer toplumsal pratikler gibi– bundan payını almadığını söyleyemeyiz. Ama her şeye rağmen tüm yaşanan süreçler ve toplumsal birikimler, gerçek dinamiklerini gereksinmekle kalmayarak ait oldukları zemin(ler)de asıl karşılığını buluyor.

THKO ve THKP-C'nin Kısa Tarihçesi

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) tarihini 1968'den, kendilerini FKF/ Dev-Genç içindeki gruplardan ayıran, İstanbul'da Deniz Gezmiş, Ankara'da Hüseyin İnan etrafında buluşanlarla başlatıyor. 1969 gerilla mücadelesine hazırlık yılıydı; halk iktidarı hedefine ulaşmak üzere silah eğitimi almak için Filistin'e gidilip gelindi ya da gidiş dönüşte yakalanıp bir süre hapis yatıldı. Gülay Özdeş, Yusuf Aslan, Mustafa Yalçıner ve Ahmet Erdoğan da ODTÜ'de ilişki geliştirmeye çalıştı. Bursa Cezaevi'nden tahliye olan Deniz Gezmiş, Devrimci Öğrenciler Birliği (DÖB) çevresinden arkadaşlarından ayrılarak ODTÜ yurtlarına yerleşti. Gezmiş'in yakın arkadaşı, Dev-Genç İstanbul Bölge Yürütme Kurulu başkanlarından Cihan Alptekin ile Yavuz Yıldırımtürk, Osman Bahadır, Elif Tolon, Nahit Tören'den oluşan çevre de İstanbul'da faaliyete başladı. THKO'nun kuruluşu Ankara ve İstanbul gruplarının 1970'te bir araya gelmesiyle gerçekleşti. Küba devrimi örneğindeki gibi oluşturuldu. THKO'nun örgütleyicisi ve siyasal ideolojik yönlendiricisi ve Devrimci DÖB lideri Deniz Gezmiş oldu. Kurucular arasında Yusuf Aslan, Sinan Cemgil, Cihan Alptekin, Alpaslan Özdoğan bulunuyordu. ODTÜ yurtları da bu çevrenin merkezi oldu.

THKO'nun ilk eylemi İlker Mansuroğlu'nun öldürülmesi üzerine Ankara Kavaklıdere'de ABD Elçiliği polis noktasını yaylım ateşine tutmasıydı. 1971'de THKO şehir ve kır gerillası grupları kuruldu. Yüzlerini saklamayan dört kişinin yaptığı Ankara'da İş Bankası Emek şubesi soygunu şaşkınlık yarattı. Kısa sürede soygunu Deniz

Gezmiş, Sinan Cemgil, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın gerçekleştirdiği anlaşıldı ama sol basın inanmadı, devrimci gençliğin bir komployla karşı karşıya olduğu yolunda yayınlar yaptı, hatta THKO'nun soygunu kendilerinin gerçekleştirdiğini açıklamasından sonra bile komplo teorileri azalarak da olsa sürdü. Cemgil, Gezmiş, Aslan ve İnan'ı bulmak için ODTÜ yurtları arandı, okul kapatıldı, Siyasal Bilgiler Fakültesi yurdunda öğrenciler dayaktan geçirildi, tutuklandı. Soygunu yapan dörtlü bulunamıyordu. Aramalar sürerken Ankara'da Ziraat Bankası Küçükesat şubesi soygunu Gezmiş ve arkadaşlarına mal edildi ama bu kez eylemi yapanlar THKP-C'lilerdi (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi).

Ankara Balgat'ta "silah deposu" olduğu öğrenilen ABD tesislerine yapılan baskında silah bulunamayınca Amerikalı bir çavuş kaçırıldı, hemen serbest bırakıldı. Gezmiş, Cemgil ve Aslan dört ABD askerini kaçırdıklarında THKO imzalı bir bildiriyle hedeflerini kamuoyuna açıkladılar; halk savaşıyla "tam bağımsız Türkiye" kurmayı amaçlıyorlardı. Türkiye Devriminin Yolu broşüründe de devrim stratejisi "Milli Demokratik Devrim", temel mücadele alanı kırsal alanlar, temel genç köylüler ve işçiler olarak belirtildi. THKO, dönemi karakterize eden Sovyetler Birliği Komünist Partisi-Çin Komünist Partisi ayrılığında, Vietnam ve Küba gibi her iki komünist partiye de eşit mesafede durdu.

THKO kadroları, dört Amerikalı erin kaçırılmasının ardından, ODTÜ'de barındırıldıkları iddiasıyla okulun 5 Mart'ta basılması, sonrasında okulun kapatılması üzerine Ankara'yı terk etti. Bu arada 12 Mart 1971 askeri darbesi oldu, 26 Nisan'da 11 ilde sıkıyönetim ilan edildi.

1971 kışında Malatya Akçadağ'da devrimci köylü hareketinden gelen Teslim Töre, Hacı Tonak ve Mustafa Çubuk ile ilişkiye geçilerek kır gerillası için Mustafa Yalçıner, Alpaslan Özüdoğan, Kadir Manga ve Metin Güngörmüş hazırlıklara başladı. Gerilla savaşını başlatmak üzere silah eğitimlerini yaptıkları Malatya Akçadağ Nurhak dağları eteklerindeki İnekli köyünde 31 Mayıs 1971'de etraflarını kuşatan jandarmayla girdikleri çatışmada Sinan Cemgil, Kadir Manga, Alpaslan Özdoğan öldürüldü, Yalçıner yaralandı. Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan Ankara'dan çaldıkları bir motosikletle Malatya yolunda Sivas'ın Şarkışla ilçesinden geçerken motosikletin

bozulması nedeniyle durmak zorunda kalınca tanındılar. Çatışmada Aslan yaralandı, Gezmiş el koyduğu bir araçla kaçmaya çalışırken Gemerek'te yakalandı.

İstanbul grubu 1971 yılı Nisan ve Mayıs aylarında örgüte maddi kaynak sağlamak için harekete geçti. Rehin alınan Dr. Rahmi Duman'ın 15 yaşındaki oğlu Hakan Duman fidye karşılığı serbest bırakıldı. Sonra sırasıyla Akbank Selamiçeşme, İş Bankası Gazi Osman Paşa, Ziraat Bankası Unkapanı şubeleri soygunları yapıldı. Soygunlarda yer alan İbrahim Öztaş İzmir'de polislerle girdiği çatışmada öldürüldü.

Ankara'da Gezmiş, İnan ve Aslan'ın da içinde yer aldığı THKO davası sürerken İstanbul'da Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi'nde tünel kazılıyordu. THKO'lu Cihan Alptekin ve Ömer Ayna THKP-C'li Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz'la birlikte tünelden geçerek cezaevinden kaçtılar. Alptekin ve Ayna Kızıldere'de öldürüldü.

THKO-1 davasında 25 sanıktan 18'i hakkında idam cezası verildi. Askeri Yargıtay Gezmiş, İnan ve Aslan'ın cezalarını onadı. Sonuçta Ahmet Erdoğan, Mustafa Yalçıner ve Hacı Tonak'ın ömür boyu hapis cezaları kesinleşti, öteki sanıklar 15'er yıl hüküm giydi.

İstanbul'daki THKO-2 davasında Nahit Tören, Osman Bahadır, Yavuz Yılmaztürk, Oktay Kaynak; THKO-3 davasından Fevzi Bal, Sefa Asım Yıldız ve Hasan Ataol müebbet hapse mahkûm oldu.

Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan 6 Mayıs 1972'de idam edildiler.

Mustafa Yalçıner gelinen durumu, "THKO yenildi. Önderleri ve çoğu militan yok edildi, tutuklandı, örgüt eylemsizleştirildi" sözleriyle yorumluyor. Ağırlıklı olarak cezaevlerindeki militanların yürüttüğü tartışma sürecinde THKO yeniden değerlendirildi.

THKO geleneğinden gelen THKO adını kullanan, Mustafa Yalçıner, Metin Güngörmüş ve Yavuz Yıldırımtürk'ün isimlerinin öne çıktığı Maocu çizgide yürüyen Halkın Kurtuluşu, Türkiye Devrimci Komünist Partisi'yle (TDKP), Teslim Töre ile anılan, Leninist kanat olarak hareket eden THKO-Mücadelede Birlik adıyla örgütlenen iki grup oluştu.

Nadire Mater, *Sokak Güzeldir*, s. 373-375

Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP-C)

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden İrfan Uçar, Münir Ramazan Aktolga ve Ulaş Bardakçı ile Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Hüseyin Cevahir 1965-1968 dönemi pratiğinden yola çıkarak işçi sınıfının sosyalizm mücadelesi için "düzen dışı" bir örgütlenme gereğiyle bir araya geldi. Bu çekirdek kadro, ODTÜ'den Ertuğrul Kürkçü ile Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden İlhami Aras ve Mustafa Kaçaroğlu'nun katılımıyla iç disiplini olan bir "gizli" örgütlenme konusunda görüş birliğine vardı. Mühendis Bingöl Erdumlu ve işçi Necmettin Giritlioğlu da ekibe girdi. Aydınlık Sosyalist Dergi'de birlikte oldukları Mihri Belli'nin "Proleter Devrimci TİP Kurultayı"ndaki "Filipin tipi demokrasiciliğin şartlarında proletaryanın öz örgütüyle sahneye çıkması imkânsızdır" sözleriyle iki grup arasındaki farklılıklar netleşince Çayan, Küpeli ve Aktolga Aydınlık yazı kurulundan istifa etti. Grubun devrim ve örgüt anlayışıyla çalışma tarzını Çayan, Küpeli, Kürkçü ve Aktolga imzalı "Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup" başlıklı metinle ortaya koydular. Daha sonra THKP-C'nin teorik ilkeleri haline gelecek bu metin devrimin "işçi-köylü ittifakı temeli üzerinde emperyalist boyunduruğun en zayıf olduğu kırlardan şehirlerin fethi rotasını izleyen bir halk savaşı ile zafere erişeceği", "devrimin örgütlü güçlerinin dışındaki güçlere güvenilemeyeceği" ve "ilk dönemde dar tutulmuş, sayıca az ama demir gibi disipline sahip çekirdek halinde örgütlenmek gerektiği"ni açıklıyordu. Aralık 1970'te Ankara'da yapılan bir toplantıda "Genel Komite" olarak adlandırılan geçici yapı Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü, Bingöl Erdumlu, Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Sina Çıladır, Orhan Savaşçı ve Sırrı Öztürk'ten oluştu. Merkez Komite'de Çayan, Aktolga ve Küpeli yer aldı. Böylece Parti'ye doğru ilk adım atıldı, adları "Kurtuluş grubu/Kurtuluşçular" oldu.

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının açık kimlikleriyle 11 Ocak 1971'de yaptıkları banka soygunu Kurtuluşçular'ın "silahlı propaganda"yı başlatma sürecini hızlandırdı. Gecikilirse, devletin bu durumda uygulamaya sokacağı yeni güvenlik önlemlerinin Kurtuluşçuların zamana yaymayı planladıkları örgütlenme çalışmalarını baltalayabileceği düşüncesiyle Çayan, Cevahir, Bardakçı, Yılmaz, Hüdai Arıkan'dan oluşan grup eskâllerini gizleyerek 1

Şubat 1971'de Ankara'da Ziraat Bankası Küçükesat şubesini soydu. Soygunu "silahlı propaganda" için değil, örgüte para temini maksadıyla yapmaları nedeniyle eşkâllerini gizlediler.

Bu arada çıkan Kurtuluş dergisinin ilk sayısındaki "Yayın Politikamız" başlıklı yazı proleter devrimci bir örgütün doğduğunu ilan etti. Çayan dergideki "Devrimci Sınıfların Mevzilenmesi" yazısında "proletarya partisinin devrimdeki öncülüğü ideolojiktir, yani kırlarda cereyan edecek halk savaşında yoksul köylülerin partinin çoğunluğunu oluşturacağı bu partide proletaryanın fiilen değil ideolojik olarak öncülük edeceği" tezleriyle de örgütün görüşlerini formüle ediyordu.

Ankara soygunundan sonra gruptan Çayan, Cevahir, Bardakçı, Yılmaz ile Oktay Etiman ve Kâmil Dede İstanbul'a geçti, Küpeli, Aktolga, Savaşçı ve Kürkçü Ankara'da kaldı. THKO eylemlerinin topladığı sempatinin etkisiyle genel bir karara bağlanmadan İstanbul'da Türk Ticaret Bankası Erenköy şubesi soygunu "silahlı propaganda" için gerçekleştirilerek "şehir gerillası" başlamıştı. 12 Mart askeri darbesinden birkaç hafta sonra işadamı Mete Has ve toprak ağası Talip Aksoy kaçırıldı (4 Nisan 1971). Nisanda Çayan'ın Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP-C) olarak önerdiği ikili örgütlenme modeli hareketin önde gelenlerince kabul edildi. Çayan, THKP-C'nin temel politik örgütsel ve stratejik görüşlerini Kesintisiz Devrim başlığıyla Kurtuluş Yayınları'ndan çıkan kitabında ayrıntılı olarak sergiledi. Küpeli ve Aktolga'nın da katkıda bulundukları kitap baskıdan çıkarken Meclis hükümetin sıkıyönetim ilan önerisini onayladı. 26 Nisan'da 11 ilde sıkıyönetimin ilanı üzerine eylemler kısa süre ertelendi. 17 Mayıs'ta İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom kaçırıldı. Elrom'un hayatına karşılık cezaevlerinde tutuklu tüm devrimcilerin serbest bırakılması talep ediliyor, THKP-C imzalı bildirinin üç gün boyunca TRT haber bültenlerinde okunması isteniyordu. Elrom üç gün içinde bu şartlar yerine getirilirse serbest bırakılacaktı.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 22 Mayıs günü İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan etti. İstanbul ev ev arandı. O gün işi nedeniyle İstanbul'da bulunan dönemin Akşam gazetesi yazarı Altan Öymen sadece bir gün içinde gözaltına alınan ve aranmakta olup da "isimleri ilan edilerek" teslim olmaya davet edilen kişilerin sayısının 547'ye ulaştığını anlatıyor. Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Mümtaz Soysal, [illegible] Mumcu, Sa[illegible] Koç, Muammer Aksoy, Tarık Za-

fer Tunaya gibi isimlerin de aralarında bulunduğu yazar ve bilim insanları gözaltına alındı. "Fırtına 1 Tatbikatı" dönemin Başbakan Yardımcısı emekli Albay Sadi Koçaş'ın "Komünistlerin başına balyoz gibi ineceğiz" sözlerinden hareketle "Balyoz Harekâtı" olarak adlandırıldı. Balyoz Harekâtı İstanbul'la sınırlı kalmadı, ükenin dört bir yanında öğrenciler, öğretmenler, işçiler, mimarlar, mühendisler, öğretim üyeleri, yazarlar, sanatçılar ve THKP-C'yle ilişkisi olabileceği düşünülen herkes gözaltına alındı. THKP-C istekleri yerine getirilmeyince Elrom'u öldürdü.

Çayan ve Cevahir Kartal-Maltepe'de saklandıkları evden çıktıklarında karşılaştıkları bekçilerden kaçmak için girdikleri binada 14 yaşındaki Sibel Erkan adındaki kız çocuğunu rehin aldılar. Ev kuşatıldı, çatışmada Cevahir öldü, Çayan yaralı yakalandı.

Çayan, daha sonra Elrom olayını, "Amerikancı Nihat Erim hükümetinin gerçek yüzünün teşhir edilmesi ve faşizmin erken doğum yaptırılması" anlamında bir başarı olarak değerlendirdi. Örgütün bütünü Çayan'la aynı fikirde değildi. Küpeli ve Aktolga'nın hazırladığı değerlendirmenin genel kurulda tartışılmadan üyeler arasında konuşulmasının yol açtığı kopuş, 30 Kasım'da Çayan, Yılmaz ve Bardakçı'nın THKO'lu Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ile Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçışıyla başlayan "özeleştiri" sürecinde ayrılığa vardı. Küpeli ve Aktolga'nın THKP-C politikasının pratikte "savaşın, bir grup öfkeli insanın karşı devrimle düellosuna" dönüşeceği görüşüyle eleştiriler Çayan, Bardakçı ve Yılmaz tarafından reddedildi. Kürkçü ve Orhan Savaşçı'nın içinde bulunduğu grup sürece kısmi eleştiriler yöneltmekle birlikte Çayan'ın yanında yer aldı. Küpeli ve Aktolga ihraç edildi. Çayan, Bardakçı, Yılmaz, Savaşçı ve Kürkçü'den oluşan yeni bir Genel Komite kuruldu.

19 Şubat 1972'de Arnavutköy'de kuşatılan evde Ulaş Bardakçı öldürüldü, Ziya Yılmaz ise daha önce yaralı yakalanmıştı. Artık, "vur emri"yle aranan lar yakalanmamak için sürekli yer değiştiriyordu. Arananlara barınacak yer bulduğu için aranan ODTÜ öğrencisi Koray Doğan bir pusudan kaçmak isterken sırtından vurularak öldürüldü. Özellikle sıkıyönetim ilanıyla birlikte örgüt için daha da önem kazanan THKP-C'nin Silahlı Kuvvetler'deki bağlantıları, Genel Komite Üyesi Yüzbaşı Orhan Savaşçı ve arkadaşlarının birliklerinden alınarak tutuklanmasıyla darbe yedi. Ankara sorumlusu Oğuzhan Müftüoğlu da yakalanınca Çayan ve Kürkçü THKO'dan Ömer Ayna ve Cihan Alptekin ile birlikte bir makama

kamyonunda Ankara'yı terk ederek Fatsa'nın Yapraklı köyüne ulaştı. Grup, CHP'nin Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idamlarının önlenmesi için Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı itirazın sonucunu beklemeye, hiçbir yasal yol kalmazsa idamların durdurulması için NATO'nun Ünye Radar Üssü'nden teknisyenleri rehin almaya karar verdi.

Fatsa'ya Ankara'dan özel birlikler de gelmişti. Kürkçü, durumu "Biz -Deniz'leri kurtarmak için harekete geçenler- Fatsa'da Ankara'dan gelen birliklerin sıkıştırması altında kaldık. Kendimizi Fatsa'dan çıkarmak zorunda kaldık. Gideceğimiz yerde politik bir çıkış için bir hedef yoktu. Ya orada son rehineleri alacaktık ya da almayacaktık. Oyçokluğuyla alma yolu tutuldu" sözleriyle anlatıyor. 26 Mayıs 1972 sabaha karşı komando birliği, özel görevliler ve polis birliklerinden oluşan devlet güçleri Fatsa'yı abluka altına aldılar. Fatsa'da terzi Fikri Sönmez ve çırağına grubun yerini söylemeleri için gözaltında işkence yapıldığını öğrenen grup, Ünye Radar Üssü'nde görevli iki Kanadalı ve bir İngiliz teknisyeni rehin aldı. Çayan, Alptekin, Kürkçü, Arıkan, Ertan Saruhan, Ahmet Ataşoy ve Nihat Yılmaz arkadaşları Sinan Kâzım Özüdoğru, Sabahattin Kurt, Saffet Alp ve Ömer Ayna'nın bulunduğu Kızıldere köyüne doğru yola çıktılar. 27 Mart gecesi arkadaşlarının kaldığı muhtarın evine vardılar. 30 Mart 1972, sabah saat beşte jandarmalar eve geldiğinde muhtar önceden hazırladığı ihbar mektubunu vererek arananların evde kaldıklarını söyledi. Etrafları kuşatılmıştı. Grup talepleri kabul edilmez, üzerlerine ateş açılırsa rehineleri öldürerek sonuna kadar çarpışmaya karar vermişti. Öğleden sonra saat 14.00 sularında çevrelerini kuşatan birliklerin rehinelerle konuşmak istemesi üzerine teknisyenleri gösterdiler. İkinci görüşme isteği üzerine Kürkçü, Çayan, Alptekin ve Alp çatıya çıktıklarında birlikler üzerlerine önce tek tek sonra yaylım ateşi açtılar. Bu ateşin kimin emriyle açıldığı halen bilinmese de, dönemin Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Kenan Evren Anılar'ında Kızıldere'den de söz ediyor. 1980 darbesinden önceki aylarda, dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, o sıra Genelkurmay Başkanı olan Evren'den "teröristleri çete savaşıyla öldürmeleri için, teşkilatın gerçek görevinin bu olmadığını, vaktiyle yanlış kullanıldığını, artık Özel Harp Teşkilatı'nın gerçek görevine yönlendirdiğini, tekrar 'kontrgerilla' söylentilerine müsaade etmeyeceğini, devletin güvenlik güçlerinin güçlendirilmesi gerektiğini" ifade etmiş. Daha sonra Evren ve Demirel Cumhurbaşkanı oldular.

Kızıldere'de Çayan, Özüdoğru, Arıkan, Ayna, Alptekin, Atasoy, Saruhan, Kurt ve Yılmaz güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu öldüler, Saffet Alp kurşuna dizildi. Kürkçü saklandığı yerde ertesi gün yakalandı.

İki ayrı THKP-C davasında Ertuğrul Kürkçü, Ziya Yılmaz ve Oktay Etiman idam cezasına; Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Orhan Savaşçı, Necmi Demir, Kâmil Dede, İlkay Demir Alptekin, Rüçhan Manas, Kadriye Deniz Özen müebbet hapse mahkûm oldular. 256 sanıklı davada diğer yargılananlar 1974'te çıkarılan afla serbest kaldılar. İdam cezaları 30, müebbet cezaları da 24 yıla indirildi. Sanıklardan Hatice Alankuş cezaevinde hastalandı, hastaneye sevki ihmalden gecikince hayatını kaybetti.

1973'te dağılan THKP-C'nin Dev-Genç yoluyla gençliği; kitle örgütleriyle öğretmen, mühendis, doktor ve mimarları, Türk Silahlı Kuvvetleri içinde genç subayları içeren yaygın örgütlenmesinden Devrimci Yol, Kurtuluş, Devrimci Sol, Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği (MLSP-B), THKP-C Eylem Birliği, Halkın Devrimci Öncüleri ve Çayancılar gibi gruplar doğdu. Çayan'ın hapishaneden kaçmasından öldürülmesine kadar geçen dört ayda yazdığı "politikleşmiş askeri savaş" stratejisiyle devrimin neden ve nasıl mümkün olacağını açıklamaya çalıştığı Kesintisiz Devrim I-II-III dizisinde ifadesini bulan THKP-C'nin temel tezleri halen Türk solunu etkilemeyi sürdürüyor, PKK lideri Abdullah Öcalan da Çayan tezlerinden etkilendiğini söylüyor.

Nadire Mater, *Sokak Güzeldir*, s. 376-379

Çetenin kadın mensubu İlkay alışverişe çıkınca yakayı ele verdiler

İlkay Demir'i Kurtuluş pazarında görüp teşhis eden bir kadın gizlice peşine takılıp onu saklandıkları eve kadar takip etti

Alışveriş yaparken tanındı

İlkay Demir'in yakalandığını belirten gazete küpürü

Ulaş Bardakçı'yı saklayan Lale

Ulaş Bardakçı'nın ölüm haberini veren Günaydın Gazetesi'nde Lâle Arıkdal ile ilgili yer alan haber (20 Şubat 1972)

Kronoloji

15 Temmuz 1968	6. Filo defol eylemi gerçekleştirildi.
24 Temmuz 1968	Vedat Demircioğlu öldü.
1 Kasım 1968	*Aydınlık Sosyalist Dergi*'nin (*ASD*) ilk sayısı yayımlandı.
4-5 Ocak 1969	FKF Üçüncü Kurultayı yapıldı. Yusuf Küpeli başkan seçildi.
6 Ocak 1969	ABD büyükelçisi Komer'in arabası ODTÜ'de yakıldı.
16 Şubat 1969	Kanlı Pazar. "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" mitingi dinciler tarafından saldırıya uğradı. Duran Erdoğan ve Ali Turgut Aytaç öldürüldü.
23 Eylül 1969	Taylan Özgür öldürüldü.
9-10 Ekim 1969	FKF Olağanüstü Kurultayı yapıldı FKF'nin adı Dev-Genç olarak değiştirildi ve genel başkanlığa Atilla Sarp seçildi.
12 Ekim 1969	Seçimler yapıldı.
14 Aralık 1969	Battal Mehetoğlu öldürüldü.
1 Ocak 1970	*Aydınlık Sosyalist Dergi* bölündü. Mahir Çayan ve Münir Ramazan Aktolga *ASD*'de yazmaya devam etti. Doğu Perinçek grubu *Proleter Devrimci Aydınlık* (*PDA*) dergisini çıkarmaya başladı.
15-16 Haziran 1970	Kitlesel işçi eylemleri gerçekleşti.
23 Ağustos 1970	Necmettin Giritlioğlu öldürüldü.
8 Ekim 1970	Saffet Alp ve Nazan Sır evlendi.
17-18 Ekim 1970	Dev-Genç Kurultayı yapıldı. Ertuğrul Kürkçü Genel Başkan seçildi.
29-30 Ekim 1970	Proleter Devrimci Kurultay (PDK) yapıldı. MDD yanlıları ikiye bölündü.

29-30-31 Ekim 1970	TİP'in 4. Olağan Büyük Kurultayı yapıldı. Behice Boran Genel Başkan seçildi. MDD'ciler kongreye katılmadı.
25 Aralık 1970	Nail Karaçam öldürüldü.
1 Ocak 1971	*Aydınlık Sosyalist Dergi*'ye açık mektup yayımlandı.
Ocak 1971	*Kurtuluş Dergisi*'nin özel sayısı yayımlandı.
11 Ocak 1971	Deniz Gezmiş ve arkadaşları Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi'ni soydu.
12 Şubat 1971	Hüseyin Cevahir, Rasih Ulaş Bardakçı, Mahir Çayan, Hüdai Arıkan ve Oktay Etiman Ankara'da Ziraat Bankası Küçükesat Şubesi'ni soydu.
17 Şubat 1971	Şoför Mevlüt Erdinç elleri ve ayakları bağlı olarak bir evde bırakıldı.
4 Mart 1971	Deniz Gezmiş ve arkadaşları Ankara'da ABD Radar Üssü'nde görev yapmakta olan 4 askeri rehin aldı. Askerler 8 Mart günü serbest bırakıldı.
12 Mart 1971	Askeri Muhtıra verildi. Süleyman Demirel Hükümeti istifa etti. Nihat Erim'e hükümet kurma görevi verildi.
15 Mart 1971	*Kurtuluş Dergisi*'nin 1. sayısı yayımlandı.
15 Mart 1971	Erenköy Türk Ticaret Bankası soyuldu.
1 Nisan 1971	*Kurtuluş Dergisi*'nin 2. sayısı yayımlandı.
4 Nisan 1971	Mete Has ve Talip Aksoy kaçırıldı.
6 Nisan 1971	Mete Has ve Talip Aksoy serbest bırakıldı.
1 Mayıs 1971	*Kurtuluş Dergisi*'nin 3. sayısı yayımlandı
17 Mayıs 1971	İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom kaçırıldı.
18 Mayıs 1971	Ömer Erim Süerkan, Kadriye Deniz Özen ve Jülide Zaim gözaltına alındı.
21 Mayıs 1971	İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom ölü olarak bulundu.
22 Mayıs 1971	İbrahim Öztaş İzmir'de öldürüldü.
27 Mayıs 1971	Necmi Demir, İlkay Demir, İrfan Uçar ve Necati Sağır gözaltına alındı.
31 Mayıs 1971	Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan Nurhak'ta çatışmada öldürüldü.
1 Haziran 1971	Hüseyin Cevahir öldürüldü.
16 Ağustos 1971	1. THKP-C davası İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 3 No'lu Mahkemesi'nde başladı.
3 Eylül 1971	TÖB-DER kuruldu.

20 Eylül 1971	TÖS kapatıldı.
29 Kasım 1971	Mahir Çayan, Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'nden tünel kazarak kaçtı.
13 Ocak 1972	Cihan Alptekin ve Ömer Ayna Ankara'ya götürüldü.
31 Ocak 1972	Mahir Çayan bir sandık içinde Ankara'ya götürüldü.
19 Şubat 1972	Ulaş Bardakçı öldürüldü.
19 Şubat 1972	Ziya Yılmaz yakalandı.
8 Mart 1972	Koray Doğan öldürüldü.
17 Mart 1972	Mahir Çayan, Ertuğrul Kürkçü, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, Hasan Pekbüyük'e ait makarna kamyonuyla Ünye'ye götürüldü.
26 Mart 1972	Ünye Radar Üssü'nden İngiliz askerleri kaçırıldı.
30 Mart 1972	Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Sebahattin Kurt, Sinan Kâzım Özüdoğru, Saffet Alp, Hüdai Arıkan, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy, Nihat Yılmaz ve Ömer Ayna Kızıldere'de katledildi.
5 Mayıs 1972	Zekai Özger Ankara'da öldü.
6 Mayıs 1972	Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan idam edildi.
24 Temmuz 1972	14 Şubat 1972'de gözaltına alınıp 19 Temmuz'da hastaneye kaldırılan Hatice Alankuş Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde öldü.
18 Mayıs 1973	İbrahim Kaypakkaya öldürüldü.
14 Ekim 1973	Seçimler yapıldı.
26 Ocak 1974	1. Ecevit Hükümeti (17 Kasım 1974) kuruldu.
12 Mart 1974	Fahri Yılmaz, Ordu'da jandarma tarafından öldürüldü.
5 Mayıs 1974	Neşet Daniş öldürüldü.
15 Mayıs 1974	Genel af (7 Şubat 1974'ten geçerli olmak üzere).
16 Haziran 1974	TSİP kuruldu.
10 Temmuz 1974	Ümit Tok İzmir'de öldürüldü.
18 Eylül 1974	Başbakan Ecevit istifa etti.

Dizin

12 Eylül 1980 36, 38, 39, 58, 70, 71, 73, 75, 84, 86, 98, 117, 128, 140, 155
12 Mart 1971 12, 13, 19, 24, 29, 31, 38, 65, 68, 77, 79, 86, 115, 117, 126, 127, 128, 162, 166, 184, 187
27 Mayıs 1960 12, 60, 61
'68 hareketi 11
1961 Anayasası 26
1974 genel affı 72

A
Abas, Hiram 141
ABD 25, 27, 33, 62, 63, 88, 183, 184
Adalet Partisi (AP) 93, 94
Adapazarı 39, 67, 83, 85
Adıyaman 62
Akgöl, Ülker 11, 59, 60, 147
Akgün, Nazife 59, 60
Akman, Seyfi 23, 115
Akpınar, Metin 136
Aksoy, Muammer 59, 60, 61, 77, 163, 187
Aksoy, Talip 61, 77, 163, 187
Aksoy, Zuhal 59, 60
Aktolga, Münir Ramazan 77, 115, 125, 186, 187, 188, 190
Alacakaptan, Uğur 153
Alankuş, Ahmet 15, 58, 67, 107, 110, 127, 133, 169, 170, 171, 174, 175, 190
Alasya, Zeki 136
Aliağa 125, 128, 129, 139
Alkan, Fevzi 63
Almanya 25, 117
Alp, Nazan 11, 15, 122, 125, 154, 163, 168, 189
Alp, Saffet 119, 122, 156, 163, 166, 190
Alptekin, Cihan 24, 64, 101, 115, 119, 125, 133, 147, 151, 158, 169, 175, 183, 185, 188, 189, 190
Alptekin, İlkay Demir 11, 63, 65, 78, 85, 190
Altan, Çetin 26, 42, 57, 77, 86, 87, 105, 139, 154, 187
Amasya 67, 69, 72, 82
Amnesty Enternasyonal 67
Anadolu 31, 39, 65, 67, 69, 85
ANKA 36
Ankara 13, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 36, 39, 62, 63, 76, 77, 80, 101, 102, 107, 109, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 125, 129, 147, 148, 150, 152, 154, 155, 156, 158, 163, 169, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189
Ankara Sanat Tiyatrosu (AST) 120
Antalya 39
Antep 62
Aral, Jülide 68, 82
Arcayürek, Cüneyt 93
Aren, Sadun 25, 97
Arıkan, Hüdai 76, 119, 125, 186, 189, 190
Arıkdal, Lale 11, 15, 60, 126, 133, 138, 139, 144
Arkış, Osman 63
Arnavutköy 40, 133, 143, 144, 145, 188

Arslan, Ayşenur 88
Asal, Mehmet 62
Aslan, Yusuf 14, 183, 184, 185, 189
Aşiroğlu, Süleyman 90
Ataberk, İnci 11, 15, 154
Ataol, Hasan 62, 63, 185
Atatürk 32, 140
Atmaca, Seyit 95
Avcıoğlu, Doğan 28
Avrupa 75
Aybar, Mehmet Ali 12, 25
Aydemir, Şevket Süreyya 148
Aydın, İlyas 61, 115
Aydurmuş, Dr. Orhan 115
Ayna, Ömer 24, 101, 115, 119, 125, 133, 169, 175, 185, 188, 189, 190
Aytaç, Ali Turgut 87, 88, 93
Aytaç, Eflan 93

B
Baez, Joan 33
Bahadır, Osman 62, 183, 185
Bahar, Nezihe 57, 59, 60
Bal, Fevzi 62, 108, 185
Balmumcu 56
Balyoz Harekâtı 78, 188
Balzac 148
Bardakçı, Ulaş 20, 61, 76, 77, 133, 138, 143, 144, 145, 163, 169, 175, 185, 186, 187, 188
Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) 128
Batur, Muhsin 12
Baydar, Oya 113
Baykara, Ayşe 11, 15, 59, 60
Baykurt, Fakir 77, 80, 187
Bayoğlu, Edip 90
Belçika 73, 75
Belge, Taciser 11, 15
Belli, Mihri 25, 28, 95, 136, 156, 186
Bertoltulum, Ahmet 134
Beyazıt Meydanı 95
Beyoğlu 15, 40
Binboğalar 63
Birgit, Orhan 90, 93
Birinci Dünya Savaşı 32
Bolivya 33
Boran, Behice 113
Brecht, Bertolt 136
Burgaz Ada 40
Bursa 89, 134, 183
Büyükada 83

C-Ç
Cafer, Ülkü Ahmet 59, 60, 115
Cankaya, Prof. Özden 37
Cemgil, Sinan 33, 61, 62, 63, 108, 183, 184
Cevahir, Hüseyin 61, 62, 64, 76, 77, 78, 87, 163, 186, 187, 188
CIA 33
Cılızoğlu, Seçkin Selvi 66
Cibo Mağarası 62
Cinemre, Tayfur 63, 64
Çalışlar, Oral 117, 149
Çaman, Hadi 86, 87
Çandar, Cengiz 149
Çayan, Gülten 101, 102, 105, 106,
Çayan, Mahir 12, 14, 23, 60, 61, 62, 64, 65, 76, 77, 78, 87, 101, 107, 108, 125, 133, 136, 147, 148, 149, 151, 163, 169, 175, 176, 185, 186, 187, 188, 189, 190
Çelenk, Halit 151
Çiçekli, Nazife 11, 15

D
Dalan, Bedrettin 140
Darendelioğlu, İlhan 89, 90
Datça 15, 67, 74
Dedeal, Leyla 11, 15, 59, 60, 123, 126, 137, 143
Dede, Kâmil 77, 149, 163, 187, 190
Demircioğlu, Vedat 89

Demirel, Süleyman 93, 98, 101, 189
Demir, İsmet 130
Demir, Necmi 61, 68, 190
Dev-Genç 28
Dicleli, Ayşe Bilge 11, 15, 59, 60
Dikler, Mahmut 143
Dinler, Ahmet Hamdi 97
Dolmabahçe 89, 91, 92, 94
Dülger, Rukiye 59, 60
Düzce 155
Dylan, Bob 33

E
Ecevit 39, 98
Edincik, Ayşe 59, 60
Elrom, Efraim 60, 62, 65, 77, 78, 79, 81, 84, 163, 164, 187, 188
Endonezya 93
Erbakan 95
Erbulak, Altan 86, 87
Erdoğan, Ahmet 62, 63, 183, 185
Erdoğan, Duran 87, 88, 93
Erdoğdu, Mukaddes 55, 58, 59, 60
Erdumlu, Bingöl 61, 186
Erenköy Köşkü 68
Ergüder, Banu 59, 60
Erhat, Azra 66
Erim, Nihat 79, 94, 188
Erkan, Sibel 61, 62, 78, 188
Ertuğ, Ali 108
Etiman, Oktay 77, 163, 187, 190
Etlik 39
Eygi, Mehmet Şevki 90, 93, 96
Eyiceoğlu, Celal 12
Eymür, Mehmet 141
Eyüboğlu, Bedri Rahmi 84
Eyüboğlu, Sabahattin 66

F
Facebook 37
feminist hareket 75, 76
feminist yaklaşımlar 70
Fındıkzade 133, 137, 141, 143, 144
Filipinler 70
Filistin 61, 101, 183
Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi 101
Fransa 32

G
Galatasaray Adası 40
Galatasaray Üniversitesi 37
Gayrettepe 1. Şube 56
Gezi olayları 34
Gezmiş, Deniz 12, 14, 28, 76, 136, 143, 148, 183, 184, 185, 186, 189
Giresun 67, 82, 83
Giritlioğlu, Necmettin 125, 129, 130, 139, 186
Gökçeli, Tilda (Matilda) 66
Gökmen, Yavuz 29, 109
Göksu Vadisi 63
Gölbaşı Harekâtı 63
Guevara, Ernesto Che 25, 33
Güleç, Selahattin 23
Gülkılık, Osman 92
Gümüşsuyu 91, 94
Gündüz, Ayşan 59, 60
Güneş, Hasan Fehmi 39, 120
Güney Afrika 70
Güngörmüş, Metin 63, 184, 185
Gürbüz, Tamer 144
Gürler, Faruk 12
Gürsoytrak, Suphi 95
Güven, Ömer 81

H
Harbiye 56, 86
Has, Mete 61, 77, 163, 187
Havatme, Naif 101
Hayaloğlu, Yusuf 87
Ho Chi Minh 25

I-İ
Irgat, Cahit 86, 87
İlgen, Muzaffer 11, 59, 60, 103, 106, 125, 139, 155
İnan, Hüseyin 14, 62, 142, 183, 184, 185, 189
İncili, Mehmet 169
İngiltere 140
İnsan Hakları Derneği 112
İsmail, Ayşe 59, 60
İspanya 25
İsrail 77, 79, 163, 187
İstanbul 13, 15, 16, 28, 30, 34, 36, 40, 55, 60, 63, 64, 69, 72, 77, 78, 80, 81, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 104, 106, 107, 109, 115, 116, 120, 121, 122, 125, 126, 127, 134, 139, 140, 141, 143, 148, 150, 154, 155, 163, 181, 183, 185, 187, 188
İstiklal Savaşı 111
İsviçre 37, 39, 40, 41, 83, 150
İtalya 25, 106
İyigün, Osman Cavit 133, 137, 141, 143
İzmir 60, 117, 185
İzmit 89

J
Japonya 25

K
Kanlı Pazar (1969) 85, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99
Kapanlı, Turan 147
Karaçavuş, Güher 11, 15
Karadeniz, Harun 91, 108, 109
Karaköy 91, 94
Kartal 78, 133, 185, 188
Kaya, Ahmet 87
Kaya, Nazife 11, 15, 154, 159
Kaypakkaya, İbrahim 64
Kayseri 115
Kemalistler 73
Kemal, Yaşar 13, 66, 77, 90, 187
Kern, Stephen 17
Keskin, Atilla 63
Kıbrıs 61
Kışlası 30, 109, 121
Kıyıcı, Hale 11, 15, 123, 154, 162
Kızılay 25
Kızıldemir, Güldal 88
Kızıldere 14, 87, 103, 120, 122, 143, 153, 166, 185, 189, 190
Kocagöz, Samim 77, 187
Kocamustafa 163
Kolcuoğlu, Kazım 99
Komer, Robert 27
Kontrgerilla 68
Konuksever, Ergin 86
Konya 95
Kortay, Göksel 86
Köksal, Vasıf 97
Kuraner, İhsan 92
Kuray, Zeynep 86
Kurtuluşçular 186
Kuşçuoğlu, Cengiz 88
Kutlu, Zafer 23
Küçük, Celal 88, 89, 90, 92, 106, 140, 141, 168
Küpeli, Yusuf 23, 58, 77, 101, 125, 169, 186, 187, 188, 190
Kürecik 62
Kürkçü, Ertuğrul 23, 77, 101, 107, 108, 115, 119, 120, 125, 147, 153, 186, 187, 188, 189, 190
Kürt Fato 58, 59
Kürt hareketi 69, 71, 74

L
Laçiner, Ömer 61
Levent 169, 175
Lozan 40

M
Maltepe 13, 20, 55, 61, 65, 66, 78, 82, 85, 105, 133, 143, 169, 175, 185, 188
Manas, Rüçhan 11, 15, 24, 31, 37, 38, 45, 47, 51, 53, 61, 65, 67, 82, 83, 85, 105, 110, 116, 121, 122, 150, 154, 163, 190
Manga, Kadir 62, 63, 184
Mao 25, 27
Marighella, Carlos 25
Marks-Engels 25
Mater, Nadire 78, 88, 182, 185, 190
MDD 28
Mesçi, Ayşe Emel 11, 65, 67, 85, 99
MİT 30, 56, 141, 142
Mitap, Nasuh 23
MTTB 89, 96
Muğla 15
Mumcu, Uğur 77, 153, 187
Müftüoğlu, Oğuzhan 23, 119, 188

N
Niğde 69, 72
Nişantaşı 85
Nuhoğlu, Bozkurt 92, 98
Nurhak Dağları 63

O-Ö
Oğuz, Fatma 56
Okutan, Reşat 144
Oral, Tülin 86, 117, 149
Orcan, Semih 63
Orçun, Tayfun 115
Orgun, Tayfun 23
Osma, Sinan 147
Öncü, Naciye 32, 109, 113
Önen, Yavuz 107, 110
Öymen, Altan 77, 187
Özateş, Cengiz 23
Özbilgen, Füsun 11, 23, 24, 41, 42, 44, 45, 47, 51, 53, 59, 60, 154
Özdeş, Gülay 63, 183
Özdoğan, Alpaslan 62, 63, 183, 184
Özen, Kadriye Deniz 11, 31, 65, 68, 79, 85, 121, 190
Özkan, Hüseyin 136, 142, 143
Özkan, Safiye 11, 133, 143, 145
Özkar, Selim 125, 163
Özkol, Selma 59, 60
Öztaş, İbrahim 60, 185
Öztürk, Ercan 62, 63, 186
Özüdoğru, Sinan Kâzım 119, 125, 189, 190

P
Paris 25, 101, 105
Pazarbaşı, Fatma Nazlı 59, 60
Perinçek, Doğu 28
Poyrazoğlu, Ali 86
Poyraz, Vefa 89, 94, 95, 96, 97, 98, 99
R
Rufer, Magdelena 66
Rusya 32

S-Ş
Sabuncu, Türkan 63, 126, 168
Sağır, Necati 16, 61, 79, 178, 184, 186
Saka, Bilge 59, 60, 106
Sakarya 89
Samsun 67
Sansaryan Han 82
Sarıoğulları, Feryal 59, 60
Savaşçı, Orhan 77, 101, 102, 115, 125, 186, 187, 188, 190
Selçuk, İlhan 13, 28
Serdar, Şerafettin 141, 142, 143
Sezgin, Rafet 120, 121
Sıhhiye 119, 120
Sirkeci 91
Soğuk Savaş 86
Soysal, Mümtaz 13, 77, 150, 187

Soysal, Sevgi 13, 14, 21, 114, 120, 126, 154, 158, 168
Sönmez, Mehmet 23, 189
Springsteen, Bruce 33
Sultanahmet 91
Sunay, Cevdet 12
Sungurlar grevi
Sükan, Faruk 96, 97
Sümer, Tuncer 62
Şahin, Mustafa 102, 115, 125
Şahin, Türkan 11, 59, 60, 101, 125, 126
Şam 101
Şensoy, Ferhan 84, 85
Şerit, Zeki 57
Şili 70
Şirin, Remzi 126, 127

T
Tağmaç, Memduh 12
Taksim Meydanı 86, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 103
Taner, Haldun 136
Tanrıöver, Hüseyin 108
Tanrıöver, İnci 11, 107, 127
Tanyol, Cahit 136
Tat, Tülay 61
TBMM 36
TEK 150, 151
TİİKP 12
TKP 66
TKP/ML 12
Tolon, Elif Gönül 11, 15, 59, 121, 123, 154, 183
Tonak, Hacı 63, 184, 185
Tonak, Serpil 72
Tophane 91
Toro, İnci 105
TPAO 130
TRT 28, 29, 36, 77, 111, 112, 166, 187
Tuç, Nurten 59, 60, 67
Tuğ, Baki 113
Tunaya, Tarık Zafer 77, 188
Turgenyev 148
Türkiye 11, 12, 13, 14, 24, 25, 28, 32, 34, 36, 38, 40, 41, 60, 66, 69, 70, 71, 74, 75, 77, 86, 88, 95, 97, 98, 99, 106, 107, 115, 125, 128, 129, 130, 131, 135, 147, 148, 149, 150, 154, 163, 169, 181, 183, 184, 185, 186, 187

U-Ü
Uçar, İrfan 61, 63, 186
Ulusoy, Alaattin
Uruguay 70
Uygur, Nermi 136
Ünal, Yavuz 97

V
Veyisoğlu, Selma 11, 59, 60, 115, 125, 126
Veyisoğlu, Yılmaz Salih 23, 125
Vezneciler 99
Vietnam 25, 27, 33, 184

Y
Yada, Müzeyyen 59, 60
Yada, Salih Zeki 115
Yalçıner, Mustafa 62, 63, 183, 184, 185
Yeşil, Fatma 11, 15, 59, 60
Yıldırımtürk, Metin 62, 183, 185
Yılmaz, Akın 120
Yılmaz, Filiz 11, 106, 109, 119
Yılmaz, Ziya 61, 76, 77, 84, 133, 134, 137, 138, 143, 145, 169, 175, 179, 185, 186, 187, 188
Yılmazer, Kerem 86, 87
Yulkaslan, Akgül 11, 15, 34, 175, 176, 179
Yurtsever, Ferdane 11, 15, 59, 60, 116, 147

Z
Zeytinburnu 90

Türkiye solu 1970'lerde –başta öğrenciler olmak üzere– geniş toplumsal kesimlere ulaşırken, aynı ölçüde kadınları da içine aldı. Yüzlerce kadının sol siyaset içinde yer almasının tarihi de olan 1970'ler, aynı zamanda toplumsal cinsiyet yapısının sorgulanmasının nüvelerini de içinde taşıdı.

Düşüncelerinden, eylemlerinden ötürü tutuklanan yüzlerce kadın için "özel" kadın koğuşları oluşturuldu. Ankara'da gözaltına alınan kadınlar önce Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'na konuk edilip, ardından da başta Sağmalcılar Cezaevi olmak üzere, birçok cezaevinde uzun süre tutuklu kaldılar.

Adli tutuklu kadınlar onlara "anarşik kızlar" dediler. Çoğu okuma yazma bilmeyen adli tutuklu kadınlar için cezaevlerinde "okul" açan "anarşik kızlar" da onlardan çok şey öğrendiler.

Tutukluluk sürecini yaşayan "anarşik kızlar", hep birlikte resim çektirmek için bir gün cezaevinin avlusuna çıktılar. Hava güneşliydi, objektife gülümsediler. Hayatın çağrısını duyuyorlardı, henüz çok gençtiler...

Bu kitap, 1970'lerin siyasal hareketinin içinde yer alan kadınlara bir fotoğraf çerçevesinden bakıyor. Ancak, sol siyasal tarihle örülen bu çerçeve, zamana yayılarak genişlerken, sol tarihe damgasını vurmuş olaylarla da yeri geldiğinde buluşuyor.

TH9
3371536
DCB